

SASAJ

School of Administrative Studies
Academic Journal

วารสารวิชาการ วิทยาลัยบริหารศาสตร์

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน เมษายน - มิถุนายน 2568
Vol.8 No.2 April - June 2025

School of Administrative Studies Academic Journal
ISSN: 3027-6128 (online)

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2568)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสน์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
2. ศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ เจริญสิทธิประเสริฐ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial assistant)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ
2. นางนิตยา ไพอารมณ
3. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิเศษ เสาะพบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ธนพันธ์ โล่ประกอบทรัพย์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
4. รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธิรักษา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ เพื่อกคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
7. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
8. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญอริ ยี่หะมะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
9. รองศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรถแสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
10. รองศาสตราจารย์ ดร.บงกชมาศ เอกเอี่ยม	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ออกแบบปก

นายกิตติพิศ วิมล และ นางนิตยา ไพยารมณ

เจ้าของ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาคารเทพ พงษ์พานิช ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290

โทรศัพท์ 0-5387-5540-5 โทรสาร 0-5387-5540

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/index>

E-mail: sasjournal.mju@gmail.com

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ฉบับนี้เป็น ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน เมษายน - มิถุนายน 2568 ปัจจุบันวารสาร ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 1 โดยได้รับการรับรองตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2572 ทั้งนี้ผู้ที่สนใจ ส่งบทความ สามารถลงทะเบียนผ่านระบบวารสารออนไลน์ได้ที่ <https://so05.tcithaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ได้พิจารณาและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ และขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความที่ให้ความสนใจ ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยในฉบับนี้ มีบทความที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ จำนวน 15 บทความ โดยเป็นบทความวิจัยจำนวน 13 บทความ และบทความวิชาการ จำนวน 2 บทความ กองบรรณาธิการและคณะทีมงานจะรักษามาตรฐานการเผยแพร่และมาตรฐานทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและการเผยแพร่ผลงานทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้บริการวิชาการ และเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมให้ปรากฏสู่สาธารณชนต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ และกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้
เป็นของผู้สนับสนุนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

สารบัญ

บทความวิจัย:	หน้า
■ อาเซียนกับบทบาทด้านประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21: มองผ่านทฤษฎีสถิตสำนักอังกฤษ : รุ่งทิพย์ จันทร์ธนะกุล	1
■ การยอมรับทางสังคมต่อผู้พันโทสหัญญ์กับวิสาหกิจเพื่อสังคม: กรณีศึกษา กิจการลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ : ธนภรณ์ กลิ่นพุ้ง และ ดิฏฐวรรณ ประทีปพรณรงค์	21
■ ผู้ใหญ่บ้านที่พึงประสงค์ของประชาชนในตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ กับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านสู่ความเป็นเลิศด้านการพัฒนา : เอกกรินทร์ เจียวท่าไม้ และ ธรรมพร ต้นตรา	40
■ ศักยภาพผู้นำท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงานด้านปกครอง การบริหารจัดการและพัฒนาชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ : สงบ สุรินทร์ และ ธรรมพร ต้นตรา	55
■ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน : พระครูอนุกิตติกิจจานุกุล (สุรเดช ศิริบุญมา (จิรธมโม)) และ สุริยจิรัส เตชะตันมีนสกุล	71
■ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธ อย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ : พระครูโสภณกิตติบัณฑิต และ สายัณห์ อินันใจ	85
■ การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรกรรม ลุ่มน้ำห้วยตอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ : ยศสรัล ศรีสุข, อรทัย มิ่งอิพล, วิณา นิลวงศ์, กอบลาภ อารีศรีสม, และ ภาวิณี อารีศรีสม	110
■ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : ศิริสมร ไชยะกันยา, กอบลาภ อารีศรีสม, วิณา นิลวงศ์, นรินทร์ ท้าวแก่นจันทร์, เรืองชัย จูวัฒนสำราญ, และ ภาวิณี อารีศรีสม	134

บทความวิจัย: (ต่อ)	หน้า
■ การขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา จังหวัดลำพูน : ปิยพัชร์ ศรีวงษ์วิศาล, ภัทรวุฒิ สมยานะ, กมลทิพย์ คำใจ, และ ชุติวลัยุชน์ เสมมहाคักดี	152
■ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : ราชนัน มณีธรร, นครินทร์ พรธิไพทว, วชิรพงษ์ วัฒนกุล, และ ถนัด บุญชัย	176
■ สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ ภายหลังสถานการณ์โควิด 19 : กรัณย์ กันจะนะ, วิกรม บุญนุ่น, โกมินทร์ วังอ่อน, และ นาวัน พรหมใจสา	194
■ ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) : SHAN GAO, นาวัน พรหมใจสา, วิกรม บุญนุ่น, โกมินทร์ วังอ่อน, และ อารีย์ ปินประทาน	209
■ อิทธิพลของทักษะอาชีพ และการวางแผนอาชีพต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย : พิเชษฐ มุสิกโปดก และ ภมรย์ สกุลเลิศวัฒนา	228
บทความวิชาการ:	
■ ประสพการณ์สองทศวรรษของการบริการวิชาการด้านกฎหมายในพื้นที่จังหวัดเชียงราย : บทวิเคราะห์รูปแบบ และแนวทางการพัฒนา : พิทักษ์ ศศิสุวรรณ	246
■ การบริหารงานราชการไทย: แนวคิดและทิศทางจากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ : สุธิญา พรหมมาก	264
ภาคผนวก:	
■ กระบวนการพิจารณาบทความ	283
■ แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	284

อาเซียนกับบทบาทด้านประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21:
มองผ่านทฤษฎีสำนักอังกฤษ *

ASEAN and the Democratic Role in the 21st Century:
Through English School Theory

รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล
Rungtip Jantanakul
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Faculty of Management Science, Silpakorn University
Corresponding Author, E-mail: jantanakul_r@su.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) อธิบายบทบาทด้านประชาธิปไตยของอาเซียนในฐานะที่เป็นสถาบันรองของสังคมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคจากมุมมองของทฤษฎีสำนักอังกฤษ และ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับตัวแสดงภายนอกภูมิภาค และอิทธิพลที่มีต่อปทัสถานด้านประชาธิปไตยของอาเซียน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเชิงเอกสารเป็นวิธีการหลัก ข้อมูลระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิที่ได้จากการรวบรวมถุณนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) อาเซียนเป็นสถาบันรองในภูมิภาคที่มีบทบาทในการหล่อหลอมรัฐให้มีพฤติกรรมที่เข้ากับปทัสถานด้านประชาธิปไตยและแนวปฏิบัติของสังคมระหว่างประเทศ บทบาทของอาเซียนในศตวรรษที่ 21 ถูกกำหนดไว้ในเอกสารสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดตั้งประชาคมอาเซียน และกฎบัตรอาเซียน ตลอดจนอาเซียนพยายามเสริมสร้างกระบวนการประชาธิปไตยในภูมิภาคแม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาการขัดกันทางปทัสดาเดิมของอาเซียน

* ได้รับความ: 3 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 30 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 1 ตุลาคม 2567

และ 2) อาเซียนมีความสัมพันธ์กับองค์การสหประชาชาติ สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกาซึ่งพยายามผลักดันให้อาเซียนยอมรับในมาตรฐานสากลด้านประชาธิปไตย ในขณะที่จีนมีจุดยืนตรงข้ามกับปทัสถานด้านประชาธิปไตยที่เป็นสากล ทำให้อาเซียนยอมรับและมีอิทธิพลต่อรัฐบาลของประเทศในอาเซียนที่มีปัญหาด้านประชาธิปไตยและละเมิดสิทธิมนุษยชน

คำสำคัญ: อาเซียน; ประชาธิปไตย; ทฤษฎีสำนักรองการ; ปทัสถานระหว่างประเทศ

Abstract

The objectives of this article were to 1) explain the democratic role of ASEAN as a secondary institution of regional international society from the perspective of English school theory and 2) analyze the relationships between ASEAN and actors outside the region and their influence on the democratic norms of ASEAN. This research was qualitative research by using documentary research as the main method. The collected primary and secondary data were analyzed using descriptive analysis.

The results of the research found that 1) ASEAN is a secondary institution in the region that plays a role in molding states to behave in accordance with democratic norms and practices of international society. The role of ASEAN in the 21st century is defined in important documents related to the establishment of the ASEAN Community and ASEAN Charter as well as ASEAN's efforts to strengthen democratic processes in the region even in the face of conflicts with traditional ASEAN norms. And 2) ASEAN has had relationships with the United Nations, European Union, and the United States, which strive to push ASEAN to embrace international standards of democracy. Meanwhile, China has taken a stand contrary to international democratic norms. This has allowed China to accept and influence the governments of ASEAN countries that have democratic problems and human rights violations.

Keywords: ASEAN; democracy; English school theory; international norms

1. บทนำ

ประชาธิปไตยเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาทางการเมืองในภูมิภาคต่าง ๆ ดังที่นักรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงคือ Huntington (1991) อธิบายว่านับตั้งแต่ปี 1974 ถึงปี 1990 พบว่าประชาธิปไตยขยายเพิ่มมากขึ้นแทนที่ระบอบการปกครองที่เป็นเผด็จการอย่างน้อย 30 ประเทศ และ Huntington ระบุว่า การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยเป็นผลมาจากปัจจัยกำหนดจากภายนอก ตัวอย่างคือองค์การระหว่างประเทศ ดังเช่นสหภาพยุโรป (European Union: EU) ได้ผลักดันกระบวนการประชาธิปไตยในยุโรป และสหรัฐอเมริกาก็มีบทบาทเดียวกันในภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้กระแสคลื่นประชาธิปไตยที่มีรูปแบบเป็น “ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมตะวันตก” (Western liberal democracy) แผ่ขยายออกไปทั่วโลก (Hornat, 2019) เช่นเดียวกับนักรัฐศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือ Held (2006) เชื่อว่าประชาธิปไตยเป็นหลักการแห่งความชอบธรรมที่เคารพความคิดเห็นของประชาชน อันเป็นพื้นฐานของการสร้างระเบียบทางการเมือง ซึ่งแตกต่างจากระบอบเผด็จการที่เคยเป็นระบอบการปกครองหลักในยุคสงครามเย็น

อาเซียน (ASEAN) ซึ่งเป็นสถาบันของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีการยอมรับในปทัสถาน กฎเกณฑ์ และสถาบันที่มีร่วมกันมาเป็นเวลานานกว่า 50 ปี ในขณะเดียวกันอาเซียนก็มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมระหว่างประเทศในสังคมโลกและในภูมิภาคอื่น อันทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกและสังคมระหว่างประเทศนอกภูมิภาค ต้องอยู่ภายใต้กรอบปทัสถานระหว่างประเทศด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะปทัสถานด้านประชาธิปไตย รวมถึงหลักการ กฎเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นธรรมชาติของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Navari, 2021) อย่างไรก็ตาม แม้อาเซียนจะมีพัฒนาการทางสถาบันที่ก้าวหน้าและมีเอกภาพ แต่อาเซียนยังเผชิญกับข้อท้าทายในการพัฒนาประชาธิปไตย อันเนื่องมาจากอาเซียนได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับหลักการไม่แทรกแซงภายใน (non-interference) (Emerson, 2007) อีกทั้งผลการประเมินด้านประชาธิปไตยจากองค์กรต่าง ๆ แสดงให้เห็นปัญหาด้านประชาธิปไตยของอาเซียนซึ่งมีความแตกต่างด้านประชาธิปไตยในภูมิภาคค่อนข้างสูงมาก จากผลการประเมินสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพของพลเมืองในภูมิภาคนี้ พบว่า ประเทศที่มีสิทธิและเสรีภาพบางส่วนมี 4 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ แต่ประเทศที่

การประเมินว่ามีสิทธิและเสรีภาพน้อยมี 5 ประเทศ ได้แก่ ไทย กัมพูชา เวียดนาม ลาว และเมียนมา (Freedom House, 2022)

ปัจจุบัน อาเซียนได้รับแรงกดดันจากปัจจัยภายในที่ต้องการให้ภูมิภาคนี้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในภูมิภาค นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายนอกที่สำคัญคือปทัสถานระหว่างประเทศด้านประชาธิปไตย ซึ่งได้รับการชี้แนะจากประเทศนอกภูมิภาคและสถาบันหรือองค์การระหว่างประเทศ ปัจจัยเหล่านี้ผลักดันให้อาเซียนให้ความสนใจกับการพัฒนาความร่วมมือด้านประชาธิปไตย (Muttaqien, 2019) ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้มุมมองของทฤษฎีสำนักอังกฤษที่จะช่วยให้คำอธิบายที่เป็นเหตุเป็นผลสำหรับคำถามในการวิจัยนี้ ซึ่งให้ความสนใจกับปทัสถานด้านประชาธิปไตยของอาเซียนว่ามีลักษณะอย่างไร ปทัสถานดังกล่าวมีความสอดคล้องกับปทัสถานระหว่างประเทศด้านประชาธิปไตยหรือไม่ และเหตุใดอาเซียนจึงมีแนวทางปฏิบัติด้านประชาธิปไตยของอาเซียนไปในลักษณะดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่ออธิบายบทบาทด้านประชาธิปไตยของอาเซียนในฐานะที่เป็นสถาบันรองของสังคมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคจากมุมมองของทฤษฎีสำนักอังกฤษ
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับตัวแสดงภายนอกภูมิภาค และอิทธิพลที่มีต่อปทัสถานด้านประชาธิปไตยของอาเซียน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิจัยเอกสาร (documentary research) เป็นวิธีการหลัก และรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลระดับปฐมภูมิ (primary data) ได้แก่ ปฏิญญา กฎบัตรอาเซียน แผนงาน (Blueprint) ในด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ตลอดจนข้อมติ แถลงการณ์ของการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) และการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน (ASEAN Foreign Ministers' Meeting) และการประชุมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลระดับทุติยภูมิ (secondary data) ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความจากวารสารวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ข่าวและบทความวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับบทบาท

ด้านประชาธิปไตยของอาเซียนและหลักการพื้นฐานอาเซียน ตลอดจนนโยบายต่างประเทศและบทบาทของรัฐสมาชิกอาเซียนที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน

งานวิจัยครั้งนี้เกี่ยวข้องกับบทบาทด้านประชาธิปไตยของอาเซียนในศตวรรษที่ 21 มีการกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ในช่วงตั้งแต่การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 ในปี 2003 ซึ่งผู้นำอาเซียนได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II) หรือปฏิญญาบาหลิฉบับที่ 2 (Bali Concord II) จนถึงปี 2023 ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีสำนักรอังกฤษ เพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบของคำถามในการวิจัย และเรียบเรียงนำเสนอให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

4. สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทด้านประชาธิปไตยของอาเซียนในฐานะที่อาเซียนเป็นสถาบันรองของสังคมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคจากมุมมองของทฤษฎีสำนักรอังกฤษ ซึ่งเป็นผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า

ทฤษฎีสำนักรอังกฤษมีการอธิบายว่ารัฐเป็นส่วนหนึ่งของสังคมระหว่างประเทศที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ภายใต้ปทัสถานที่กลุ่มประเทศยอมรับร่วมกัน (Stuart, 2008, p. 23) โดยสังคมระหว่างประเทศเป็นระบบที่รัฐต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์กันบนฐานของการรับรู้ต่อกัน มีอัตลักษณ์ร่วมกันในทางระบอบการเมืองการปกครองและวัฒนธรรมหรือมีปทัสถาน กฎเกณฑ์ และแนวปฏิบัติทางการทูตที่มีผลต่อพฤติกรรมและลักษณะของรัฐไปในทางเดียวกัน (Buzan, 2014, pp. 12-13) ความสัมพันธ์ในสังคมระหว่างประเทศที่มีสถาบันร่วมกันนั้น อาจแบ่งได้เป็นสถาบันหลัก (primary institutions) และสถาบันรอง (secondary institutions) ขณะที่สถาบันหลักในสังคมระหว่างประเทศมักจะยึดถือแนวปฏิบัติและมีพฤติกรรมที่ส่งต่อมาจากประสบการณ์ร่วมทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ส่วนในอีกด้านนั้น สถาบันรองมักจะมีคุณลักษณะในเชิงการสถาปนา (constitutive characteristics) ที่จะหล่อหลอมพฤติกรรมของตัวแสดง และให้ความชอบธรรมในการก่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง รวมถึงมีส่วนในการกำหนดอัตลักษณ์ผลประโยชน์และสมรรถภาพของตัวแสดงต่าง ๆ ได้มากกว่าสถาบันหลัก (Youde, 2017, p. 586) นอกจากนี้ ทฤษฎีสำนักรอังกฤษได้นำเสนอแนวคิดภูมิภาคนิยม (regionalism) ในสังคมระหว่างประเทศ ซึ่งให้ความสนใจกับภูมิภาคในฐานะหน่วยทางการศึกษา ซึ่ง Buzan ได้ให้คำนิยามว่า

“ภูมิภาค” เป็นระบบย่อย (sub-system) ที่สำคัญและมีความชัดเจนของความสัมพันธ์ทางความมั่นคง (security relations) ในกลุ่มของรัฐที่มีความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากรัฐที่มีความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์จะมีวัฒนธรรมร่วม มีการรวมตัวเป็นชุมชน ทำให้สังคมระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคจะมีพัฒนาการเข้าสู่ระเบียบโลก แสดงถึงการยอมรับปทัสถาน สถาบัน และข้อปฏิบัติของสังคมระหว่างประเทศในพื้นที่ที่มีพื้นเพทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน เพราะสังคมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคอาจจะปรับเปลี่ยนปทัสถาน สถาบัน และข้อปฏิบัติให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของตนเองด้วย (Buzan, 2009, pp. 29-30; Stivachtis, 2021, p. 111)

ในฐานะที่เป็นสถาบันรองของสังคมระหว่างประเทศระดับภูมิภาค อาเซียนมีบทบาทด้านประชาธิปไตยในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างปทัสถานด้านประชาธิปไตยในประชาคมอาเซียน และการส่งเสริมปทัสถานด้านประชาธิปไตยในกฎบัตรอาเซียนและเอกสารสำคัญของอาเซียน ในขณะที่อาเซียนต้องเผชิญกับข้อจำกัดและความท้าทายต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทบาทในการเสริมสร้างปทัสถานด้านประชาธิปไตยในประชาคมอาเซียน

พบว่า การจัดตั้งอาเซียนเป็นไปตามความมุ่งหมายของประเทศสมาชิกที่ต้องการให้มีสถาบันรองเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงในภูมิภาค ซึ่งเชื่อมโยงกับความมั่นคงแห่งชาติของรัฐต่าง ๆ (Buzan & Wæver, 2003, p. 44) โดยอาเซียนได้ยอมรับปทัสถานด้านประชาธิปไตยไว้อย่างเป็นทางการในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 2 ซึ่งได้รับการรับรองในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 เมื่อปี 2003 ณ บาห์ลี อินโดนีเซีย โดยกำหนดความมุ่งหมายให้ประชาคมความมั่นคงอาเซียน นำมาซึ่งความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงของอาเซียนในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติใน “สภาพแวดล้อมที่มีความเป็นธรรม เป็นประชาธิปไตย และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” (Poole, 2016, p. 48) ซึ่งเป็นการนำคำว่า “ประชาธิปไตย” มาใช้ในแถลงการณ์อย่างเป็นทางการของอาเซียนเป็นครั้งแรก อีกทั้งได้ถูกยืนยันไว้ใน “แผนปฏิบัติการประชาคมความมั่นคงอาเซียน” (ASEAN Security Community (ASC) Plan of Action) ที่ระบุถึงความมุ่งมั่นต่อแนวทางสันติภาพประชาธิปไตย (democratic peace) ของอาเซียน (Beeson & Gerard, 2015, p. 58)

การส่งเสริมปทัสถานด้านประชาธิปไตยในภูมิภาค ยังพบได้ในแผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC Blueprint) ฉบับต่าง ๆ ได้แก่ แผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ฉบับปี 2009 ได้วางรากฐานให้ประชาคมอาเซียนมีคุณลักษณะที่ยึดถือหลักการประชาธิปไตย หลักนิติธรรม การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ

ขั้นพื้นฐาน และแผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ฉบับปี 2025 ได้แสดงความมุ่งมั่นของอาเซียนว่าต้องการสร้างประชาคมที่เป็นประชาธิปไตย ภายใต้คุณลักษณะของประชาคมที่ยึดมั่นในกฎกติกา ให้ความสำคัญกับประชาชน มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ได้รับการขยายความว่าความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีเป้าหมายในการสร้างประชาคมที่เป็นประชาธิปไตย โปร่งใส เป็นธรรม ยึดถือกฎระเบียบ และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมมากขึ้น แผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนยังกำหนดให้มีการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมหลักการประชาธิปไตย หลักธรรมาภิบาลและการต่อต้านการทุจริต อาทิ 1) การจัดการสัมมนา โครงการฝึกอบรม และกิจกรรมพัฒนาศักยภาพต่าง ๆ สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรเยาวชน ตลอดจนองค์กรภาคประชาสังคม โดยร่วมมือกับภาคีภายนอกเพื่อแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับประชาธิปไตยและหลักประชาธิปไตย 2) การแบ่งปันประสบการณ์ของอาเซียนในการส่งเสริมประชาธิปไตยและสถาบันประชาธิปไตย รวมทั้งผ่านการประชุมเวทีประชาธิปไตยบาหลี่ (Bali Democracy Forum) และ 3) การรวบรวมแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practices) ในการสังเกตการณ์การเลือกตั้งโดยสมัครใจ และแบ่งปันข้อมูลดังกล่าวระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน (กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, 2559, น. 40)

1.2 บทบาทในการส่งเสริมปทัสถานด้านประชาธิปไตยในกฎบัตรอาเซียนและเอกสารสำคัญ พบว่า กฎบัตรอาเซียนเป็นธรรมนูญของสถาบันรองในภูมิภาคที่ได้รับการรับรองจากผู้นำอาเซียนในการประชุมสุดยอดที่สิงคโปร์ ในปี 2007 เป็นเอกสารสำคัญที่แสดงว่าอาเซียนต้องการสร้างระเบียบใหม่ที่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยและหลักการที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดเป้าประสงค์ให้สมาชิกอาเซียนมีพันธกรณีต่อประชาธิปไตยและค่านิยมที่เกี่ยวข้องไว้หลายประการ เช่น การเสริมสร้างประชาธิปไตย ธรรมาภิบาล หลักนิติธรรม ตลอดจนส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (ชนินท์ทิวา ณ ถลาง และ ภิญญ์ ศิริประภาศิริ, 2559, น. 126) แม้ว่ากฎบัตรอาเซียนจะยังเน้นย้ำความสำคัญของอำนาจอธิปไตยและการไม่แทรกแซงกิจการภายใน รวมทั้งหลักการปรึกษาหารือและฉันทามติในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นปทัสถานดั้งเดิมของอาเซียน แต่แนวทางของกฎบัตรอาเซียนยังมีความสอดคล้องกับเป้าหมายของประชาคมอาเซียนที่จะยึดมั่นในกฎกติกา ให้ความสำคัญกับประชาชน มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนสาระสำคัญของกฎบัตรอาเซียนยังถูกกำหนดไว้ในเป้าหมายของประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (Severino, 2008, pp. 107-108) นอกจากนี้ กฎบัตรอาเซียนยังส่งเสริมบทบาทของประชาชนในภาคประชาสังคม รวมถึงการปฏิรูปสถาบันเพื่อทำให้อาเซียนเป็นประชาคมอารยะ (civilized

community) โดยการดึงภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย และนำมาซึ่งการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาคที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของอาเซียน (Beeson & Gerard, 2015, pp. 59-60)

อาเซียนยังได้พัฒนากลไกเชิงสถาบันและเปลี่ยนแปลงปทัสถาน หลักการ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและค่านิยมที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างกลไกอาเซียนด้านสิทธิมนุษยชนตามพันธกรณีในข้อ 14 ของกฎบัตรอาเซียนคือ คณะกรรมาธิการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AICHR) (คณะกรรมาธิการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, 2555, น. 4) และในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 21 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เมื่อปี 2013 ได้รับรองปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AHRD) นอกจากการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่เป็นหัวใจสำคัญของปทัสถานด้านประชาธิปไตยแล้ว ปฏิญญาอาเซียนฉบับนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรมที่เป็นหลักการเกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในองค์ประกอบต่าง ๆ ดังเช่น ความเสมอภาคตามกฎหมาย สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และสิทธิในการพิจารณาตัวอย่างยุติธรรม (Cohen, 2020, p. 154)

ยิ่งไปกว่านั้น อาเซียนแสดงบทบาทในการปกป้องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในวิกฤตการณ์ด้านมนุษยธรรมที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาค จากกรณีการรัฐประหารของเมียนมาครั้งล่าสุด ในปี 2021 อาเซียนได้จัดการประชุมผู้นำอาเซียนสมัยพิเศษ ณ สำนักงานเลขาธิการอาเซียน กรุงจาการ์ตา อินโดนีเซีย เพื่อหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ในเมืองในเมียนมา โดยผู้นำอาเซียนมีความเห็นพ้องกันในการสนับสนุนบทบาทนำของอาเซียนในการผลักดัน “ฉันทามติ 5 ข้อ” (Five-Point Consensus: 5PC) อันประกอบด้วย 1) ต้องมีการยุติความรุนแรงในเมียนมาทันที และทุกฝ่ายจะต้องใช้ความยับยั้งชั่งใจอย่างเต็มที่ 2) ต้องมีการเจรจาอย่างสร้างสรรค์ระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในการแสวงหาทางออกโดยสันติเพื่อประโยชน์ของประชาชน 3) ผู้แทนพิเศษของประธานอาเซียนจะเข้ามาเป็นคนกลางที่ช่วยอำนวยความสะดวกในกระบวนการพูดคุยภายใต้การช่วยเหลือของเลขาธิการอาเซียน 4) อาเซียนจะให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมผ่านศูนย์ประสานงานเพื่อความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติของอาเซียน (AHA Center) และ 5) ผู้แทนพิเศษและคณะผู้แทนจะเดินทางเยือนเมียนมาเพื่อพบปะกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (Chairman’s Statement on the ASEAN Leaders’ Meeting, 2021) ซึ่งบทบาทนำของอาเซียนตามฉันทามตินี้ยังคงเป็นแนวทางหลักของการแก้ปัญหาเมียนมา ที่ได้รับการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศอีกด้วย

1.3 ข้อจำกัดและความท้าทายของอาเซียน บทบาทด้านประชาธิปไตยของอาเซียนต้องเผชิญกับบททดสอบที่เกิดจากข้อจำกัดในระดับสถาบันหลัก ได้แก่ ความไม่เป็นประชาธิปไตยในประเทศสมาชิก แม้จะมีวาระประชาธิปไตยในสังคมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคตามเป้าหมายของประชาคมอาเซียนและกฎบัตรอาเซียน แต่ประเทศสมาชิกยังมีระดับในการยอมรับปทัสถานด้านประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน เนื่องจากภูมิภาคนี้มีประสบการณ์ที่ยาวนานกับการปกครองแบบอำนาจนิยม และประเทศต่าง ๆ ยังมีความเห็นพ้องในระบอบการเมืองที่ชอบธรรมแตกต่างกัน (Peou, 2014, p. 20) สอดคล้องกับรายงาน Between Regression and Resilience — BTI Regional Report Asia and Oceania ที่ระบุว่า อินโดนีเซียและติมอร์-เลสเต ถูกจัดว่าเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยบกพร่อง (defective democracy) ฟิลิปปินส์และมาเลเซียเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยบกพร่องขั้นสูง (highly defective democracy) ส่วนสิงคโปร์ถูกจัดเป็นประเทศเผด็จการชั้นกลาง (moderate autocracy) ส่วน กัมพูชา ไทย เมียนมา ลาว และเวียดนามเป็นประเทศเผด็จการเต็มขั้น (hard-line autocracy) (Croissant & Trinn, 2022, p. 5)

ผลการศึกษาพบว่า นอกจากข้อจำกัดในระดับสถาบันหลักแล้ว อาเซียนยังเผชิญกับอุปสรรคในระดับสถาบันรอง จากปัญหาการขัดกันของปทัสถานด้านประชาธิปไตยและหลักการที่เกี่ยวข้องกับปทัสดาเดิมที่อยู่ในวิถีอาเซียน ขณะที่อาเซียนมีเป้าหมายที่จะสร้างประชาธิปไตยในภูมิภาค ประเทศสมาชิกก็ควรยอมรับปทัสถานด้านประชาธิปไตยในระดับเดียวกัน แต่อาเซียนยังถือว่าการกดดันต่อประเทศสมาชิกที่ไม่เป็นประชาธิปไตยเป็นการขัดแย้งกับหลักการของวิถีอาเซียนว่าด้วยการไม่แทรกแซงกิจการภายใน ซึ่งยังมีหลักการอื่น ๆ ในวิถีอาเซียนที่ส่งเสริมหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน ได้แก่ หลักการทูตแบบไม่เป็นทางการที่งดเว้นการวิพากษ์วิจารณ์ ไม่มีการเผชิญหน้า และการหลีกเลี่ยงประเด็นที่จะนำไปสู่ข้อโต้แย้งระหว่างกัน รวมถึงหลักการฉันทามติในกระบวนการตัดสินใจที่เน้นการปรึกษาหารือและการประชุมเพื่อให้เกิดความเห็นพ้องในการสร้างข้อตกลงร่วมกัน (Katsumata, 2003, p. 107) อีกทั้งปณิธานว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 2 และกฎบัตรอาเซียนก็ให้ความสำคัญกับหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในไว้อย่างชัดเจน รวมถึงหลักการอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การเคารพอธิปไตยของรัฐและความแตกต่างของชาติ จนสรุปได้ว่าอาเซียนยึดถือหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในเหนือกว่าการผลักดันปทัสถานด้านประชาธิปไตยให้เป็นที่ยอมรับในประเทศสมาชิก (Sukma, 2009, p. 9)

เมื่อเกิดปัญหาการถดถอยของประชาธิปไตยในประเทศสมาชิก อาเซียนไม่ได้แสดงบทบาทในเชิงปกป้องประชาธิปไตยที่ชัดเจน อาทิ กรณีการรัฐประหารของไทยในปี 2014 ประเทศสมาชิกอาเซียนต่างแสดงออกถึงความเคารพต่อหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของไทย รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้มีแถลงการณ์ในเดือนธันวาคม เป็นการแสดงความเชื่อมั่นในความยืดหยุ่นของไทยในการเอาชนะความยากลำบาก แถลงการณ์จากนายมาร์ตี นาตาเลกาว่า (Marty Natalegawa) รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย ได้กล่าวถึงการเคารพต่อหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของไทย และเน้นย้ำหลักการในกฎบัตรอาเซียนที่ยึดถือหลักการประชาธิปไตยและการปกครองตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่มีการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวางจากสถาบันรองและองค์การระหว่างรัฐบาลในภูมิภาค (Regional Intergovernmental Organization) แต่อย่างใด (Driver, 2018, p. 89)

อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ามีแนวโน้มที่ดีว่าอาเซียนได้ผ่อนคลายหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน เพื่อแก้ปัญหาความไม่เป็นประชาธิปไตยและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเมียนมาที่เกิดขึ้นภายหลังการรัฐประหารในเดือนกุมภาพันธ์ 2021 มีการจัดการประชุมผู้นำอาเซียนสมัยพิเศษ ณ สำนักงานเลขาธิการอาเซียน กรุงจาการ์ตา อินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2021 เพื่อหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์การเมืองในเมียนมา และได้บรรลุฉันทามติ 5 ข้อ (5PC) (Chairman's Statement on the ASEAN Leaders' Meeting, 2021) ผู้นำอาเซียนมีความเห็นพ้องกันในการสนับสนุนบทบาทนำของอาเซียนในการผลักดันฉันทามติ 5 ข้อ และการเชิญผู้แทนที่ไม่ใช่ระดับการเมืองของเมียนมาเข้าร่วมการประชุมระดับสูง ทั้งการประชุมสุดยอดอาเซียนและการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน แต่การผลักดันฉันทามติ 5 ข้อของอาเซียนยังไม่บังเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมในปัจจุบัน เนื่องจากผู้นำบางประเทศได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ มีท่าทีผิดหวังต่อพฤติกรรมของเมียนมาเช่นเดียวกับนานาชาติและมหาอำนาจนอกภูมิภาค ต่างจากไทยที่เห็นถึงความจำเป็นในการรักษาช่องทางการปฏิสัมพันธ์กับเมียนมาไว้ รวมถึงการยึดมั่นในวิถีอาเซียน โดยเฉพาะหลักการการปรึกษาหารือและฉันทามติ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2566, น. 4)

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับตัวแสดงภายนอกภูมิภาค และอิทธิพลที่มีต่อปทัสถานด้านประชาธิปไตยของอาเซียน ซึ่งเป็นผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและองค์การระหว่างประเทศทั้งในระดับโลกและในระดับภูมิภาค รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและประเทศมหาอำนาจ ดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและองค์การระหว่างประเทศในระดับโลก พบว่า องค์การสหประชาชาติ (UN) ในฐานะที่เป็นสถาบันรองในระดับโลกมีบทบาทในการส่งเสริมปทัสถานด้านประชาธิปไตย โดยมีกลไกของสหประชาชาติ เช่น โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme) ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และธรรมาภิบาลในการดำเนินงานมากขึ้น รวมถึงกองทุนประชาธิปไตย (United Nations Democracy Fund) ซึ่งให้การสนับสนุนโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในภาคประชาสังคม กลุ่มสตรี เยาวชน และชนกลุ่มน้อยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภูมิภาคต่าง ๆ (United Nations, n.d.) UN เป็นต้นกำเนิดของการกำหนดมาตรฐานสากลด้านประชาธิปไตย และมีส่วนผลักดันให้อาเซียนยอมรับในมาตรฐานสากลดังกล่าวด้วยการจัดทำกฎบัตรอาเซียนที่มีการยึดถือกฎบัตรสหประชาชาติ กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่รัฐสมาชิกอาเซียนยอมรับไว้ด้วย (The ASEAN Secretariat, 2016, p. 5)

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค พบว่า สหภาพยุโรป (EU) เป็นสถาบันรองในระดับภูมิภาคที่มีขนาดใหญ่และก้าวหน้าที่สุดในโลก นักวิชาการยอมรับว่า EU เป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทในการผลักดันปทัสถานด้านประชาธิปไตยทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค ดังที่แนวคิดอำนาจเชิงปทัสถานของ Manners (2002) ได้ให้มุมมองเกี่ยวกับบทบาทของ EU ในฐานะตัวแสดงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่แตกต่างจากบทบาทของมหาอำนาจ เนื่องจาก EU ได้กำหนดกรอบความคิดและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับ “ความดีร่วม” (common good) ที่เป็นปทัสถานหลักใน 5 ด้าน ได้แก่ สันติภาพ เสรีภาพ ประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และสิทธิมนุษยชน ตลอดจนปทัสถานรองอีก 4 ด้าน ได้แก่ ความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (social solidarity) การต่อต้านการเลือกปฏิบัติ (anti-discrimination) การพัฒนาอย่างยั่งยืน และหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักการที่มีต้นแบบจากกฎบัตรสหประชาชาติ (ชนกันันท์ บริพนธ์, 2564, น. 53-54) ความสัมพันธ์ที่เป็นรูปธรรมและผลักดันปทัสถานด้านประชาธิปไตยของอาเซียนคือปี 2003 EU ได้จัดทำเอกสารทางนโยบาย

ชื่อ “A New Partnership with Southeast Asia” ที่ระบุถึงลำดับความสำคัญทางยุทธศาสตร์เกี่ยวกับอาเซียนใน 6 ด้าน ซึ่งครอบคลุมประเด็นประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนและด้านอื่น ๆ ดังนี้ 1) สนับสนุนเสถียรภาพในภูมิภาคและการต่อต้านการก่อการร้าย 2) ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล 3) ผลักดันความยุติธรรมและการจัดการปัญหาภายใน 4) เสริมสร้างพลวัตใหม่ในความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนระดับภูมิภาค 5) ยังคงให้การสนับสนุนการพัฒนาแก่ประเทศที่มีการเจริญเติบโตต่ำ และ 6) ขยายการเจรจาและความร่วมมือที่เข้มข้นขึ้นกับภาคส่วนเฉพาะ (EC Communications, 2004, as cited in Morada, 2012: 92) การผลักดันปทัสถานด้านประชาธิปไตยของ EU ในระดับความสัมพันธ์กับอาเซียนเป็นรายประเทศ เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดในกรณีเมียนมา EU ใช้ “มาตรการกีดกัน” (restrictive measures) เพื่อตอบโต้กับการไม่มีความคืบหน้าในการสร้างกระบวนการประชาธิปไตยและการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา (Restrictive measures in view of the situation in Myanmar/Burma, 2023)

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐฯ และจีน พบว่า สหรัฐฯ เน้นการสร้างความร่วมมือกับอาเซียนในแบบหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านอิทธิพลของจีน และมีมาตรการแทรกแซงต่อประเทศที่มีปัญหาด้านประชาธิปไตย เช่น ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน – สหรัฐฯ สมัยพิเศษ ครั้งที่ 2 ในปี 2022 อาเซียนกำลังเผชิญปัญหาท้าทายจากการรัฐประหารของกองทัพเมียนมา ในปี 2021 ในการประชุมครั้งนี้ อาเซียนและสหรัฐฯ เน้นย้ำว่าให้ความสำคัญกับการยึดมั่นในหลักการ ค่านิยมและปทัสถานร่วมที่ได้กำหนดไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ กฎบัตรอาเซียน ปฏิญญาว่าด้วยเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ZOPFAN) สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ปี 1982 สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมุมมองอาเซียนต่ออินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific) (The ASEAN Secretariat, 2022) แม้ว่าการประชุมสุดยอดอาเซียนและสหรัฐฯ สมัยพิเศษครั้งนี้ไม่มีวาระเกี่ยวกับความร่วมมือด้านประชาธิปไตย แต่เจ้าหน้าที่สหรัฐฯ ยืนยันว่าเมียนมาจะเป็นประเด็นสำคัญในการประชุมครั้งนี้ โดยไม่มีการเชิญผู้นำเมียนมาเข้าร่วมและได้เว้นว่างเก้าอี้เพื่อแสดงถึงความไม่พอใจต่อการที่รัฐบาลทหารเมียนมายังคงละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อไป และสหรัฐฯ สนับสนุนฉันทามติบางประการที่จะนำไปสู่สันติภาพในเมียนมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสหรัฐฯ แสดงจุดยืนด้าน

ประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับอาเซียน และสนับสนุนความพยายามของอาเซียนในการผลักดันให้ระบอบการปกครองของเมียนมากลับคืนสู่วิถีทางแห่งประชาธิปไตย (วีโอเอไทย, 2565)

ส่วนจีนมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ทำให้จีนมีอิทธิพลต่อภูมิภาคนี้ทั้งในด้านที่แสวงหาความร่วมมือและสร้างความขัดแย้งมาอย่างยาวนาน (Lai, 2007, p. 19) การที่อาเซียนขยายความร่วมมือกับจีนทั้งในกรอบของสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและความมั่นคง แสดงให้เห็นว่าอาเซียนและจีนใช้ประโยชน์จากโอกาสและความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่สูงขึ้น ในขณะเดียวกันก็มุ่งรักษาสันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพ จีนมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศที่เน้นกลยุทธ์เชิงปฏิบัติและเป็นนโยบายที่มีลักษณะเชิงรุกมากขึ้น ทำให้จีนสามารถขยายบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้น โดยอาศัยกลไกระดับภูมิภาคและพหุภาคี และความยืดหยุ่นทางยุทธวิธีในการจัดการข้อพิพาทแบบทวิภาคี (เอกสารสำคัญในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 และการประชุมสุดยอดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ณ เกาะบาห์ลี, 2546) ในขณะที่อิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาคมีแนวโน้มลดลง จีนกลับขยายความสัมพันธ์กับอาเซียนในหลายมิติ เนื่องจากจีนเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่และเป็นตลาดที่สำคัญสำหรับเศรษฐกิจของภูมิภาค ผลการศึกษาพบว่าผู้นำในประเทศอาเซียนที่เป็นเผด็จการหรือปกครองด้วยระบอบอำนาจนิยมจึงมีแนวโน้มที่จะยอมรับอิทธิพลของจีน ซึ่งไม่ได้ยึดถือคุณค่าประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น รัฐบาลทหารของเมียนมายังคงความสัมพันธ์อันดีกับจีนไว้ได้ในขณะที่ถูกคว่ำบาตรจากนานาชาติ ซึ่งการสนับสนุนจากจีนไม่เพียงแต่มีความสำคัญต่อการอยู่รอดของระบอบการปกครองของกองทัพเมียนมาเท่านั้น หากยังแสดงถึงอิทธิพลของจีนที่มีต่ออาเซียนด้วย (Jones, 2008, p. 752)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. อาเซียนมีระดับในการยอมรับปทัสถานด้านประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน อาจมีสาเหตุจากการที่สังคมระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้มีประสบการณ์ที่ยาวนานกับการปกครองแบบอำนาจนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญอย่างมากกับอธิปไตยของรัฐและเสถียรภาพภายในประเทศสมาชิก ซึ่งมีอิทธิพลต่อปทัสถานที่ประกอบขึ้นเป็นวิถีอาเซียน แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสถาบันหลักที่มีบทบาทในการกำหนดสถาบันรองในภูมิภาค นอกจากนี้ การที่

อาเซียนยึดถือหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน และการเคารพในอธิปไตยและบูรณภาพของ รัฐ ถือว่าอาเซียนมีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับมุมมองสังคมระหว่างประเทศแบบพหุนิยม (pluralism) ที่ยึดถือรัฐเป็นศูนย์กลาง การมุ่งเน้นสถานะเดิม (status quo) และการรักษา ระเบียบระหว่างรัฐที่อธิบายโดย Buzan (2014, p. 15) อีกทั้งอาเซียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการ เพิ่มสมาชิกโดยใช้เงื่อนไขทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจาก EU ที่มีแนวทางใน แบบเอกภาพนิยม (solidarism) จึงมีเงื่อนไขให้สมาชิกใหม่มีการพัฒนาการเมืองเป็น ประชาธิปไตย การยึดมั่นในหลักนิติรัฐ การเคารพสิทธิมนุษยชนและคุ้มครองชนกลุ่มน้อย ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ Durmaz, Ra'ees, & Hossain (2019) ที่พบว่ารัฐในอาเซียนได้ สร้างระเบียบผ่านกฎและสถาบัน ซึ่งถูกทำให้อยู่ในกรอบโครงสร้างของผลประโยชน์และค่านิยม ที่มีอยู่ร่วมกันเพื่อป้องกันมิให้เกิดสภาวะอนาธิปไตย โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการปกป้อง อธิปไตยและผลประโยชน์ของรัฐ และการสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาค ทำให้ระบียบระดับ ภูมิภาคของอาเซียนมีรัฐเป็นศูนย์กลาง โดยจำกัดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนอื่น ๆ รวมถึงภาค ประชาสังคม

2. การที่อาเซียนจะบรรลุเป้าหมายที่จะสร้างประชาธิปไตยในภูมิภาค ประเทศสมาชิก ควรยอมรับปทัสถานด้านประชาธิปไตยในระดับเดียวกัน แต่การกดดันต่อประเทศสมาชิกที่ไม่ เป็นประชาธิปไตย อาจขัดแย้งกับหลักการของวิถิอาเซียนว่าด้วยการไม่แทรกแซงกิจการภายใน และการสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพในภูมิภาค ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Quayle (2013) ที่พบว่าอาเซียนมีลักษณะเป็นสังคมระหว่างประเทศแบบพหุนิยม โดยอาเซียนพยายามที่ จะกระชับความร่วมมือ โดยร่วมกันเสริมสร้างขีดความสามารถ อัตลักษณ์ และความเชื่อมั่น แต่ก็ ยังมีความแตกต่างภายในภูมิภาค อีกทั้งรัฐสมาชิกยังต้องการที่จะรักษาอัตลักษณ์แห่งชาติ ในขณะที่ประชาชนในแต่ละประเทศได้สัมผัสกับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์และภาวะสมัยใหม่ และ อาเซียนยังใช้แนวทางฉันทามติเพื่อโต้แย้งปทัสถานในระดับสังคมโลก เนื่องจากสังคมระหว่าง ประเทศในภูมิภาคเป็นพื้นที่การต่อรองกับสังคมโลกอีกด้วย

3. สหภาพยุโรป (EU) มีอำนาจเชิงปทัสถานในการผลักดันให้อาเซียนยอมรับกรอบ ความคิดและกฎเกณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปทัสถานหลัก 5 ด้านที่ประกอบด้วยสันติภาพ เสรีภาพ ประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และสิทธิมนุษยชน ดังนั้นเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองและ มนุษยธรรมในเมียนมา ผู้นำอาเซียนมีความเห็นพ้องกันในการสนับสนุนบทบาทนำของอาเซียน ในการผลักดันฉันทามติ 5 ข้อ และการเชิญผู้แทนที่ไม่ใช่ระดับการเมืองของเมียนมาเข้าร่วมการ

ประชุมระดับสูง ทั้งการประชุมสุดยอดอาเซียนและการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Schembera (2021) ที่พบว่าอาเซียนมีการแทรกแซงในหลากหลายระดับเพื่อแก้ไขปัญหาการเมืองภายในประเทศกัมพูชาและเมียนมา ซึ่งขัดแย้งกับความเข้าใจที่ว่าอาเซียนให้ความสำคัญกับระบบของรัฐและการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิก และแสดงให้เห็นรูปแบบการจัดการเหนือระบบรัฐในแบบเอกภาพนิยมของอาเซียน และแนวโน้มของบทบาทด้านประชาธิปไตยของอาเซียนที่จะเป็นไปในทิศทางเดียวกับองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคในท่อนอื่น ๆ มากยิ่งขึ้น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1. สังคมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคแบบพหุนิยมของอาเซียน

วงกลมรอบนอกแสดงถึงสังคมระหว่างประเทศ อันเป็นแหล่งที่มาของปทัสถานระหว่างประเทศ ได้แก่ ค่านิยมตะวันตก และค่านิยมเอเชีย สำหรับวงกลมด้านในแสดงถึงสังคมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคของอาเซียน ซึ่งมีการพัฒนากรอบปทัสถานด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนตามค่านิยมตะวันตกที่เป็นสากล ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีที่ยึดถือในปทัสถานดั้งเดิมตามวิถีอาเซียนที่เน้นการไม่แทรกแซง และความมั่นคงในระดับชาติ/ภูมิภาค ทำให้อาเซียนไม่สามารถบังคับให้ประชาธิปไตยบรรลุผลหรือได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจังในรัฐสมาชิก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาเซียนมีลักษณะเป็นสังคมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคแบบพหุนิยม

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ในการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN summit) ควรเปิดกว้างให้ประชาชนในทุกภาคส่วนและภาคประชาสังคมของแต่ละประเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมปทัสถานด้านประชาธิปไตยในภูมิภาค โดยเปิดเวทีให้ผู้นำของรัฐสมาชิกได้พบกับตัวแทนของแต่ละภาคส่วนเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ซึ่งจะสอดคล้องกับเป้าหมายในการเป็นประชาคมที่ยึดมั่นในกฎกติกาและทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

1.2 รัฐสมาชิกอาเซียนควรร่วมมือกันปรับปรุงกลไกต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการสิทธิระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AICHR) ที่ควรระบุคุณสมบัติของผู้แทนรัฐสมาชิกที่จะเข้าร่วมในคณะกรรมการฯ ให้ชัดเจนว่าจะเป็นคนหรือกลุ่มใดบ้างที่ควรจะได้เข้ามาเป็นตัวแทนเพื่อที่จะพัฒนาการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอาเซียนได้มากขึ้น และควรปฏิรูปกฎบัตรอาเซียน เพื่อแก้ไขความตึงเครียดระหว่างปทัสถานด้านประชาธิปไตยและวิถีอาเซียน ด้วยการผ่อนคลายหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในและการตัดสินใจแบบฉันทามติให้อยู่ในระดับที่ไม่กระทบต่อระเบียบระหว่างรัฐ เพื่อให้อาเซียนสามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายที่จะส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยในภูมิภาคได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2559). *อาเซียน 2025 : มุ่งหน้าไปด้วยกัน*. กรุงเทพฯ: บริษัท เพจเมคเกอร์ จำกัด.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2566). *สรุปผลการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 40 และ 41 และการประชุมสุดยอดที่เกี่ยวข้อง*. สืบค้นจาก https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2566/P_408341_28.pdf
- คณะกรรมการสิทธิระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. (2555). *ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ.

- ชนกนันท์ บริพนธ์. (2564). อำนาจเชิงปทัสฐานกับผลประโยชน์แห่งชาติ ในกระบวนการสร้างนโยบายของสหภาพยุโรปเกี่ยวกับวิกฤติผู้ลี้ภัย: กรณีศึกษาความตกลงสหภาพยุโรป-ตุรกี. *วารสารยุโรปศึกษา*, 27(2), 45-78.
- ชนินท์ทิวรา ณ ถลาง, และ ภิญญ์ ศิริประภาศิริ. (2559). *ความสำเร็จและความท้าทายของอาเซียน: จากสมาคมสู่ประชาคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีโอเอไทย. (2565). เก้าอี้เมียนมาถูกเว้นว่าง ระหว่างการประชุมสุดยอดสหรัฐฯ-อาเซียน. สืบค้นจาก <https://www.voathai.com/a/empty-chair-for-myanmar-in-us-asean-special-summit/6570625.html>
- เอกสารสำคัญในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 และการประชุมสุดยอดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ณ เกาะบาหลี. (2546). สืบค้นจาก <https://www.ryt9.com/s/cabt/125365>
- Beeson, M., & Gerard, K. (2015). ASEAN, regionalism and democracy. In W. Case (Ed.). *Routledge Handbook of Southeast Asian Democratization* (pp. 54-67). London: Routledge.
- Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, B. (2009). The Middle East through English School theory. In B. Buzan & A. Gonzalez-Pelaez (Eds.), *International society and the Middle East: English School theory at the regional level* (pp. 24-44). London. Palgrave Macmillan.
- Buzan, B. (2014). *An introduction to the English School of international relations: The societal approach*. Cambridge: Polity.
- Chairman's Statement on the ASEAN Leaders' Meeting. (2021). Retrieved from <https://asean.org/wp-content/uploads/Chairmans-Statement-on-ALM-Five-Point-Consensus-24-April-2021-FINAL-a-1.pdf>
- Cohen, D. (2020). The rule of law and human rights in ASEAN: Towards a "rules-based" community? In D. Desierto and D. Cohen (Eds.), *ASEAN Law and Regional Integration: Governance and the Rule of Law in Southeast Asia's Single Market* (pp. 150-168). New York, NY: Routledge.

- Croissant, A. & Trinn, C. (2022). *Between Regression and Resilience — BTI Regional Report Asia and Oceania*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
- Driver, R. G. (2018). *Understanding ASEAN - An Alternative Approach to International Relations Theory in Asia* (Master's thesis). Portland State University. Retrieved from <https://doi.org/10.15760/etd.6320>
- Durmaz, F., Ra'ees, W., & Hossain, I. (2019). The English School and order: The case of association of Southeast Asian nations (ASEAN). *Intellectual Discourse*, 27(1), 285–321.
- Emerson, D. K. (2007). Challenging ASEAN: A “Topological” view. *Contemporary Southeast Asia*, 29(3), 424-446.
- Freedom House. (2022). Countries and territories. Retrieved from <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>
- Held, D. (2006). *Models of democracy* (3rd ed.). California, CA: Polity.
- Hornat, J. (2019). *Transatlantic democracy assistance: Promoting different models of democracy*. New York, NY: Routledge.
- Huntington, S. P. (1991). Democracy's third wave. *Journal of Democracy*, 2(2), 12-34.
- Jones, D. M. (2008). Security and Democracy: the ASEAN charter and the dilemmas of regionalism in South-East Asia. *International Affairs*. 84(4), 735–756.
- Katsumata, H. (2003). Reconstruction of Diplomatic Norms in Southeast Asia: The Case for Strict Adherence to the “ASEAN Way”. *Contemporary Southeast Asia*, 25(1), 104-121.
- Lai, H. (2007). China's Evolving Relations with Southeast Asia: Domestic and Strategic Factors. In L. Hongyi & L. T Seng (Eds.), *Harmony and Development: ASEAN-China Relations* (pp. 17-35). Singapore: World Scientific Publishing.

- Manners, I. (2002). Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 40(2), 235-258.
- Morada, N. M. (2012). Europe and Southeast Asia: ASEAN-EU Interregionalism between Pluralist and Solidarist Societies. *Review of European Studies*. 4(3), 89-99. doi:10.5539/res.v4n3p89
- Muttaqien, M. (2019). ASEAN charter: A compromise agreement on democracy and human rights. *International Journal of Academic Research Business and Social Sciences*, 9(5), 481-489.
- Navari, C. (2021). The development of English School theory: An introduction. In C. Navari (Ed.), *International society: The English School* (pp. 1-14). London: Palgrave Pivot.
- Peou, S. (2014). The Limits and Potential of Liberal Democratisation in Southeast Asia. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 33(3), 19-47
- Poole, A. (2016). Breaking New and Controversial Ground? Democracy in ASEAN. *Democratic Theory*, 3(2), 46-62. doi:10.3167/dt.2016.030204
- Quayle, L. (2013). *Southeast Asia and the English School of international relations: A region-theory dialogue*. London: Palgrave Macmillan.
- Restrictive measures in view of the situation in Myanmar/Burma. (2023). Retrieved from [https://www.sanctionsmap.eu/api/v1/pdf/regime?id\[\]=8&lang=en](https://www.sanctionsmap.eu/api/v1/pdf/regime?id[]=8&lang=en)
- Schembera, K. (2021). Understanding ASEAN's approach to sanctions against norm breakers. *International Political Science Review*, 42(4), 531-545. <https://doi.org/10.1177/0192512120972583>
- Severino, R. C. (2008). *ASEAN*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS).
- Stivachtis, Y. A. (2021). Regionalism. In C. Navari (Ed.), *International society: The English School* (pp. 109-128). London: Palgrave Pivot.

- Stuart, J. (2008). *Exploring the Relationship between Outer Space and World Politics: English School and Regime Theory Perspectives* (Doctoral dissertation). London School of Economics and Political Science. Retrieved from <http://etheses.lse.ac.uk/2979/1/U615931.pdf>
- Sukma, R. (2009). Democracy Building in South East Asia: The ASEAN Security Community and Options for the European Union. Retrieved from <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/chapters/the-role-of-the-european-union-in-democracy-building/eu-democracy-building-discussion-paper-53.pdf>
- The ASEAN Secretariat. (2016). ASEAN Political-Security Community Blueprint 2025. Jakarta: ASEAN Secretariat. Retrieved from <https://www.asean.org/wp-content/uploads/2012/05/ASEAN-APSC-Blueprint-2025.pdf>
- The ASEAN Secretariat. (2022). Joint Vision Statement of the ASEAN-U.S. Special Summit, 2022. Retrieved from <https://asean.org/wp-content/uploads/2022/05/Final-ASEAN-US-Special-Summit-2022-Joint-Vision-Statement.pdf>
- United Nations. (n.d.). *Democracy*. Retrieved from <https://www.un.org/en/global-issues/democracy>
- Youde, J. (2017). Global Health Governance in International Society. *Global Governance*, 23(4), 583–600.

การยอมรับทางสังคมต่อผู้พ้นโทษหญิงกับวิสาหกิจเพื่อสังคม:
กรณีศึกษา กิจการลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ *

Social Acceptance of Female Ex- offenders and Social
Enterprise: A Case Study of Lila Thai Massage in Chiang Mai

ธนภรณ์ กลิ่นฟุ้ง และ ดิษฐพรศน์ ประทีปพรณรงค์
Thanaporn Klinfung and Dhiyathad Prateppornnarong
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Graduate School of Public Administration,
National Institute of Development Administration
Corresponding Author, E-mail: p.thanaporn10@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการสร้างการยอมรับทางสังคมต่อผู้พ้นโทษหญิงผ่านแนวทางการประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ส่งเสริมการจ้างงานบุคคลผู้สมควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง 2) เพื่อศึกษาการนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างการยอมรับในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางความสำเร็จจากกรณี กิจการลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ ในการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง ในการศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการค้นคว้าเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหากับผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งสิ้น 18 คน

* ได้รับบทความ: 15 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 11 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 11 ตุลาคม 2567

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง พบว่า 1) หน่วยงานราชทัณฑ์ กิจการลีลานวดไท และผู้รับบริการ เป็นผู้มีบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางสังคม 2) การสร้างความไว้วางใจจากผู้ประกอบการและการสร้างความเชื่อมั่นของผู้พ้นโทษสามารถสร้างการยอมรับทางสังคมได้ และ 3) ความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคส่วนอื่น สามารถให้การสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการยอมรับทางสังคมได้ ส่วนการศึกษาการนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างการยอมรับในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง พบว่า แนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถนำมาเป็นแนวทางสร้างการยอมรับได้ เนื่องจากการส่งเสริมการจ้างงานกับกลุ่มคนที่สมควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ ช่วยลดอัตราการว่างงาน ดังกรณีศึกษากิจการลีลานวดไทที่มีการจ้างงานผู้พ้นโทษหญิง พร้อมทั้งส่งเสริมให้เรียนหลักสูตรการนวดไทยเพื่อสุขภาพจากโรงเรียนที่กิจการได้จัดตั้งขึ้น พร้อมมอบประกาศนียบัตรและใบขึ้นทะเบียนผู้ให้บริการนวดเพื่อสุขภาพอย่างถูกต้อง ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาอาชีพในอนาคตได้

คำสำคัญ: การยอมรับทางสังคม; ผู้พ้นโทษหญิง; การจ้างงานผู้พ้นโทษ; วิสาหกิจเพื่อสังคม

Abstract

This research examines social acceptance of female ex-offenders through the running of social enterprises which places the importance to the promotion of employment for vulnerable people. The objectives are: to examine the ways in which social acceptance among female ex-offenders can be promoted through earning a living; to investigate the approach of social enterprise adopted for promoting social acceptance among female ex-offenders; and to recommend guidelines for success in promoting social acceptance among female ex-offenders using "Lila Thai massage" Co., Ltd. in Chiang Mai, Thailand as a case. This study adopted the qualitative research approach, using in-depth interview with 18 key informants and documentary analysis as means of collecting data. The data was analyzed by content analysis.

The findings showed that the guidelines for creating social acceptance in the occupation of female prisoners was 1) correctional agencies, Thai massage practitioners, and service recipients play major role in promoting the social acceptance, 2) building trust from entrepreneurs and building confidence of exonerated persons can create social acceptance, 3) cooperation with the government, the private sector, and other sectors can provide either budget, equipment, or public relations supports to achieve the social acceptance. The study about the application of social enterprises as a guideline to build an occupational recognition of female ex-offenders found that social enterprises can be a guideline for creating job because they promote employment within groups of people who deserve special promotion. It also can reduce the unemployment rate, such as the Thai massage business in Chiang Mai province where female exonerated people were employed and encouraged to take Thai massage courses for health from schools established by the business. Registered certificate of the health massage service provider gained from the schools can be benefit for further career development of these female offenders.

Keywords: social acceptance; female ex-offenders; employment of ex-offenders; social enterprise

1. บทนำ

การคืน “คนดี” (ผู้พ้นโทษ) กลับสู่สังคม (social reintegration) นั้น แทบจะเป็นไปไม่ได้เลยหากผู้พ้นโทษขาดการยอมรับจากสังคม (social acceptance) (Elisha, Idisis, & Ronel, 2012) การยอมรับจากสังคมประการสำคัญ คือ การให้โอกาสในการทำงานหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว เพราะการมีงานทำของผู้พ้นโทษจะช่วยลดโอกาสของบุคคลเหล่านี้ไม่มากนักน้อยในการกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมที่เป็นต้นตอของการกระทำความผิดได้ (Graffam, Shinkfield, & Hardcastle, 2008) อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสนใจว่า ในการแสวงหาโอกาสในการทำงานของผู้พ้นโทษนั้น ผู้พ้นโทษหญิงมักถูกจำกัดทางเลือกมากกว่าผู้พ้นโทษชาย

หลายหน่วยงานไม่มีความยินดีที่จะต้อนรับ เพื่อนร่วมงานยังมีท่าทีรังเกียจ ไม่อยากเข้าใกล้หรือเกี่ยวข้องกับ (สุทธิดา อุณจิต, 2561) ซึ่งต้องยอมรับว่าทัศนคติของคนจำนวนไม่น้อยที่มีต่อผู้พันโทหญาภิรักษ์มาจากปัจจัยในด้านพื้นฐานส่วนบุคคล รวมทั้งประวัติอาชญากรรม และความหวาดกลัวของผู้คนต่อพฤติกรรมในอดีตของผู้พันโทหญาภิรักษ์แต่ละราย (ธนภรณ์ กลิ่นฟุ้ง, 2567)

ที่ผ่านมา แม้จะมีความพยายามจากหลายภาคส่วนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมที่ช่วยให้ผู้พันโทหญาภิรักษ์ได้รับโอกาสการทำงาน และกลับคืนเข้าสู่สังคมกลับมีให้เห็นไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ได้ทำข้อตกลงความร่วมมือ (Memorandum of Understanding: MoU) กับกิจการลีลาวดีไท่ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นกิจการที่ก่อตั้งโดย คุณเนาวรัตน์ ธนะศรีสุธาร์ตัน อดีตผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิง เชียงใหม่ ทำให้มีการรับผู้พันโทหญาภิรักษ์เข้าทำงาน และได้รับการยอมรับจากสังคมเพิ่มมากขึ้น

การที่กิจการลีลาวดีไท่สามารถสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นกับผู้พันโทหญาภิรักษ์ในฐานะพนักงานนวดแผนไทยนั้น นอกจากจะเป็นเรื่องของการพัฒนาทักษะแล้ว กิจการลีลาวดีไท่ยังมีแนวทางการประกอบกิจการที่สอดคล้องกับแนวทางการประกอบกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social enterprise: SE) ด้วย โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม คือ การประกอบการที่เน้นการสร้างรายได้ และนำรายได้ส่วนใหญ่กลับคืนสู่สังคม (ติญธรณ์ ประทีปพรณรงค์, 2566) ซึ่งในกรณีของกิจการลีลาวดีไท่ การนำรายได้ส่วนใหญ่กลับคืนสู่สังคมก็คือ การนำรายได้มาใช้ในการจ้างงานผู้พันโทหญาภิรักษ์นั่นเอง

อนึ่ง การจ้างงานผู้พันโทหญาภิรักษ์ของกิจการลีลาวดีไท่ ยังสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2562 (2562) มาตรา 5(1) ที่ได้กำหนดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมไว้ว่า “...เพื่อส่งเสริมการจ้างงานแก่บุคคลที่ได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ การแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอื่นหรือคืนประโยชน์ให้แก่สังคม...” ซึ่งแม้กิจการลีลาวดีไท่จะได้ขึ้นทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมตาม พ.ร.บ.ข้างต้น แต่ก็มีแนวทางในการประกอบการที่สอดคล้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การประกอบธุรกิจของกิจการลีลาวดีไท่มีความน่าสนใจ และส่งผลกระทบต่อสำคัญต่อการสร้างการยอมรับทางสังคมต่อตัวผู้พันโทหญาภิรักษ์ จึงนำมาเป็นกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พนัโทษหญิง

2. เพื่อศึกษาการนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างการยอมรับในการประกอบอาชีพของผู้พนัโทษหญิง

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางความสำเร็จจากกรณีศึกษา กิจการลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ในการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พนัโทษหญิง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลทุติยภูมิจากการค้นคว้าวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants)

ในด้านการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบมีเกณฑ์ (Criterion selection) โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล ประกอบไปด้วย 1) ผู้บริหารกิจการลีลานวดไท จำนวน 2 คน 2) ผู้จัดการสาขาของกิจการลีลานวดไท จำนวน 3 คน 3) พนักงานกิจการลีลานวดไท ที่มีอายุการทำงาน 3-5 ปี จำนวน 3 คน 4) อดีตพนักงานกิจการลีลานวดไท ที่มีอายุการทำงาน 1-2 ปี จำนวน 3 คน 5) ผู้ใช้บริการกิจการลีลานวดไท จำนวน 5 คน และ 6) บุคลากรฝ่ายฝึกวิชาชีพ ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง ทณฑสถานหญิงเชียงใหม่ จำนวน 2 คน โดยรวมทั้งสิ้นจำนวน 18 คน

ในด้านการค้นคว้าเอกสาร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของกิจการลีลานวดไท โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของกิจการ ข้อมูลแผนการดำเนินงาน ข้อมูลจากสื่อออนไลน์ และบทพจนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่อง ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ แนวคิดการสร้างการยอมรับทางสังคม บทบาทของงานราชทัณฑ์ในการคืนคนดีสู่สังคม แนวคิดการประกอบการทางสังคม ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการร้านลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured

interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ซึ่งในการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล มีการศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นกำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่ต้องการให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการ มีการตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาจากอาจารย์ที่ปรึกษา รวมถึงการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เลขที่ ECNIDA 2022/0060 เพื่อเป็นประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เข้าร่วมการวิจัยและตัวผู้วิจัยเอง เช่น เพื่อรักษาข้อมูลส่วนตัว การรักษาความปลอดภัยของข้อมูลการวิจัย เป็นต้น และนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 2) จำแนกและจัดระบบข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น 4) นำเสนอผลงานวิจัยโดยวิธีการพรรณนา เสนอผ่านข้อความ แผนภาพ ตาราง ออกมาในรูปรายงานการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

จากกรณีผู้พ้นโทษหญิง มักจะถูกสังคมส่วนใหญ่ตีตรา (Labeling) จากพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากการกระทำผิดมาในอดีตและอาจจะกระทำผิดซ้ำ การยอมรับทางสังคมจึงเป็นแนวทางที่จะสามารถทำให้ผู้พ้นโทษหญิงมีโอกาสและสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้ โดยที่ทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือและสนับสนุน ทั้งแนวคิด นโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหาการถูกยอมรับจากสังคม ดังเช่นกิจการลีลาวดีไท่ที่จัดตั้งขึ้นโดย คุณเนาวรัตน์ ณะศรีสุธารัตน์ อดีตผู้อำนวยการพัฒนาสถานหญิงเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ.2551 โดยประกอบกิจการนวดสพานวดแผนไทย และในเวลาต่อมาได้พัฒนาและจัดตั้งเป็น ‘ศูนย์พัฒนาทักษะและฝึกอาชีพผู้พ้นโทษ (Ex-Inmate Employment and Skill Development Center) ให้กับผู้พ้นโทษหญิงได้ประกอบอาชีพและสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวทางในการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง

แนวทางการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง เริ่มจากการที่ผู้พ้นโทษหญิงผ่านกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังจากโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่กรมราชทัณฑ์จัดขึ้น เมื่อได้รับการปล่อยตัว มีความจำเป็นต้องดำเนินชีวิตประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองและคนในครอบครัว ซึ่งผู้พ้นโทษหญิงนั้น เป็นกลุ่มเปราะบางที่ควรได้รับการส่งเสริมด้านอาชีพ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม โดยต้องเริ่มจากการให้โอกาสตนเอง แสดงออกถึงความไว้วางใจ เชื่อใจ จริงใจต่อนายจ้างและผู้รับบริการ และสามารถปรับตัวดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมตามบรรทัดฐานของสังคมได้ โดยที่ไม่มีแรงจูงใจในการกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งการวิจัยนี้มีข้อค้นพบแนวทางที่ช่วยส่งเสริมการสร้างการยอมรับทางสังคม ดังนี้

1.1 บทบาทในการสร้างการยอมรับทางสังคม

พบว่า กรมราชทัณฑ์มีบทบาทสำคัญอันดับแรกในการสร้างการยอมรับจากสังคม เนื่องจากเป็นหน่วยงานอันดับแรกที่อยู่ดูแลและปรับพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง แนะนำชี้แนะแนวทางที่เหมาะสม ให้พร้อมสำหรับการออกไปดำเนินชีวิตภายนอกเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“บทบาทของเราจะพยายามปลูกฝังวินัย จิตใจ ร่างกาย หรือความพร้อมต่าง ๆ ให้แก่ผู้พ้นโทษ เมื่อเขาพ้นโทษออกมา เขาก็ต้องยอมรับตัวเขาเอง ให้โอกาสตัวเองให้ได้ก่อน จากนั้นการเริ่มประกอบอาชีพของเขาก็ได้รับการยอมรับจากสังคมต่อเมื่อเขาปฏิบัติไปในทางที่ดี ไม่คิดร้ายกับใคร ซื่อสัตย์ต่อคนต่องาน”
(เจ้าพนักงานราชทัณฑ์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2565)

บทบาทที่สำคัญถัดมา คือ กิจการสีลานวดไท เป็นหน่วยงานภายนอกที่มีการจ้างงานผู้พ้นโทษหญิง โดยได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้มารับบริการเช่นกัน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการสนับสนุนการสร้างการยอมรับทางสังคม ดังผู้ให้ข้อมูลว่า

“กิจการเราพอที่จะเป็นกระบอกเสียงให้กับผู้พ้นโทษ โดยมีการสนับสนุนจากภาครัฐคือ ทณฑสถานหญิง ภาคเอกชนมีการสนับสนุนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการนวด เช่น ผ้าขนหนู สบู่เหลว ยาหม่องที่ใช้นวด เป็นต้น เราจะมีเครือข่ายที่ติดต่อกันเข้ามาให้ของสนับสนุนเรื่อย ๆ ส่วนผู้ที่มารับบริการ เมื่อเข้ามาแล้วมีความประทับใจ ก็จะมีการบอกต่อ ๆ กัน รีวิวให้ความคิดเห็นในเพจเชิงบวก

เชิงบวก ชมว่าเรานวดดี ต้อนรับดี เมื่อคนในโลกโซเชียลเห็นก็อยากเข้ามาใช้บริการ”
(ผู้บริหาร บจก.ลีลานวดไท, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2565)

และยังมีบทบาทของผู้รับบริการมีความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันสังคมไม่ได้รังเกียจบุคคลเหล่านี้ ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้พิการสามารถออกมาใช้ชีวิตปกติ ประกอบอาชีพได้ เหมือนกับบุคคลที่มีชื่อเสียง ดารา นักร้อง ผู้ประกาศข่าว หรือแม้แต่พนักงานเมืองโดนโทษทางคดีอาญา เมื่อพ้นโทษแล้วออกมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ สังคมไม่ได้รังเกียจขนาดนั้นในระดับหนึ่ง”
(ผู้รับบริการคนที่ 4, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2565)

และยังมีผู้รับบริการที่ประทับใจจึงเกิดการเล่าสู่กันฟัง และแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์จนเป็นร้านนวดแผนไทยของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีคนนิยมมาใช้บริการมากที่สุด นอกจากนั้นการประชาสัมพันธ์ผ่านเพจเฟซบุ๊กและเว็บไซต์ยังเป็นบทบาทหนึ่งที่ช่วยสร้างแรงจูงใจให้มีผู้เข้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนั่นก็ทำให้สื่อต่างประเทศให้ความสนใจกับแนวทางการปฏิบัติของกิจการและเข้ามาศึกษาหาความรู้และวิธีการเพิ่มเติม ดังผู้ให้ข้อมูลว่า

“มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของกิจการและมีสื่อต่างประเทศให้ความสนใจเข้ามาสัมภาษณ์ เช่น สื่อNHK ประเทศญี่ปุ่น สื่อประเทศออสเตรเลีย สื่อประเทศแคนาดา เป็นต้น การประชาสัมพันธ์ในโลกโซเชียล ว่าเรามีโปรแกรมที่ตอบโจทย์คนยุคปัจจุบัน คือ การนวดสมาร์ตโฟนซินโดรม สามารถเพิ่มจำนวนชั่วโมงได้ จัดโปรโมชั่นสำหรับวันหยุดพิเศษ หรือซื้อคูปองเก็บไว้ใช้ทั้งปีมีส่วนลดให้” (ผู้บริหาร บจก.ลีลานวดไท, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2565)

1.2 การสร้างความไว้วางใจ

พบว่า การสร้างความไว้วางใจของผู้ประกอบการต่อพนักงานที่เป็นผู้พิการหญิง โดยการเปิดโอกาสให้พวกเขาแสดงความสามารถ รับผิดชอบในการทำงาน มีการสังเกตพฤติกรรม หากพบว่าใครที่มีพฤติกรรมแปลกไป ก็จะใช้วิธีการพูดคุย สอบถาม แทนที่จะตำหนิโดยตรง กระตบจิตใจไปในทางลบ อีกทั้งกิจการยังมีสวัสดิการที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของพนักงานได้ เช่น สิทธิที่อยู่อาศัย สิทธิประกันสังคม การกู้เงิน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้พวกเขารู้สึกกังวลและสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ให้บริการ ดังผู้ให้ข้อมูลว่า

“เราจะให้โอกาสเขาก่อนเพราะเขาเดือดร้อนมา เหมือนเราเป็นที่พึ่งที่แรก หลังจากที่เขาพ้นโทษออกมา เราต้องยอมรับและไว้วางใจในตัวเขาก่อนเมื่อเกิดความไว้วางใจ เขาก็จะอยู่กับเราได้อย่างสบายใจ ทำงานด้วยความไว้วางใจ นอกจากนี้ยังมีสวัสดิการประกันสังคม การจัดเลี้ยงพนักงาน สร้างความสามัคคีกัน”

(ผู้บริหาร บจก.ลิลาเนวดี, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2565)

เมื่อพนักงานได้รับความไว้วางใจจากผู้ประกอบการกิจการลิลาเนวดีที่ได้ให้โอกาส เริ่มต้นการใช้ชีวิตและมีอาชีพ จึงสามารถสร้างความเชื่อมั่นกลับคืนมาได้ พนักงานจะตอบแทน ด้วยการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ มีความเต็มใจที่จะให้บริการ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จากการศึกษาพบว่า ยังไม่เคยมีพนักงานคนใดที่ทุจริตในหน้าที่ เนื่องจากพวกเขามีจิตสำนึกที่จะทำแต่สิ่งที่ดี ดังผู้ให้ข้อมูลว่า

“เมื่อพี่มาทำงานตรงนี้ พี่มีงานทำ มีเงินใช้เลี้ยงดูตัวเอง พี่ก็คิดอยู่เสมอว่า ร้านลิลาเนวดีเป็นที่ที่ให้เรามีโอกาส เราโชคดีมากที่ได้มาทำงานตรงนี้ พี่ก็ตอบแทนเขา ด้วยการขยันทำงาน รับผิดชอบหน้าที่ตัวเองให้ดีที่สุด มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง เจ้าของ และผู้ใช้บริการ เราบริการอย่างเต็มความสามารถ เพราะสุดท้ายแล้วผลลัพธ์ที่ได้คือการที่เขาจ้างเราทำงานต่อ ลูกค้าชอบฝีมือการนวด การบริการเราและอยากจะมาใช้บริการซ้ำอีก” (พนักงานคนที่ 4, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2565)

จะเห็นได้ว่า เมื่อมีการสร้างความไว้วางใจและสร้างความเชื่อมั่นด้วยกันทั้งสองฝ่ายแล้ว ความต้องการของแต่ละฝ่ายก็จะบรรลุเป้าหมาย จึงเกิดการสร้างการยอมรับทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด

1.3 ความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคส่วนอื่น ๆ

พบว่า ความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคส่วนอื่น มีส่วนสำคัญในการสร้างบทบาทการยอมรับทางสังคม โดยทัศนสถานหญิงเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ดูแล ควบคุม พัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง และทราบปัญหาภายในเรือนจำได้เป็นอย่างดี จึงมีแนวทางในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสม นำไปสู่การจัดโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพื่อแก้ไขและพัฒนาผู้ต้องขังก่อนการพ้นโทษได้อย่างตรงจุด นอกจากนั้น ยังมีภาคเอกชน ภาคธุรกิจอื่นๆ ที่มีความสนใจในการทำข้อตกลงร่วมกันกับทัศนสถานหญิง ในการรับผู้ต้องขังที่กำลังจะพ้นโทษ เข้าทำงาน พร้อมทั้งช่วยสนับสนุนงบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการช่วยฝึกอบรมทักษะอาชีพแก่ทัศนสถานหญิงอีกด้วย และภาคส่วนอื่น ก็ได้มีการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์

ผ่านโซเซียล การออกบูธเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าหรือบริการ การสร้างเครือข่ายที่กว้างขวางตามความพร้อมและความสามารถของแต่ละภาคส่วน

2. การนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาประยุกต์ใช้ในการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง

พบว่า สถานประกอบการให้ความสำคัญกับการดำเนินกิจการควบคู่ไปกับการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาทางสังคม โดยมีการนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการ การผลิต การจำหน่ายสินค้า หรือการให้บริการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ ตัวอย่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย เช่น บริษัทแจสเบอร์รี่จำกัด เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มุ่งแก้ปัญหาความยากจนของชาวนา หรือบริษัทบัดดี้โฮมแคร์วิสาหกิจเพื่อสังคมจำกัด ที่มุ่งแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแล โดยมีพนักงานผู้ดูแล (Caregivers) มาจากการฝึกอบรมเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีโอกาสศึกษาต่อเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุโดยตรง เป็นต้น

ปัญหาการว่างงานของผู้พ้นโทษทำให้กระทรวงยุติธรรมและการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) มีแนวทางการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ที่ลงทุนร่วมกับภาคเอกชนทั่วประเทศ เพื่อช่วยส่งเสริมการจ้างงานให้กับผู้พ้นโทษ ดังบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2562 (2562) มาตรา 5(1) ที่ได้กำหนดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมไว้ว่า “...เพื่อส่งเสริมการจ้างงานแก่บุคคลผู้ได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ การแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอื่นหรือคืนประโยชน์ให้แก่สังคม...” และมีความสอดคล้องกับกรณีศึกษา กิจการลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ ในการนำแนวคิดการจ้างงานกลุ่มคนเปราะบางที่เป็นผู้พ้นโทษหญิง ซึ่งนับได้ว่าเป็นบุคคลผู้สมควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ และมีการแบ่งรายได้ที่สอดคล้องกับแนวทางตามที่พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.2562 (2562) ที่ได้บัญญัติไว้ ซึ่งการนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจการ สามารถช่วยเหลือกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ให้กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

จากการศึกษากรณีศึกษา กิจการลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การทำธุรกิจประเภทการให้บริการนวดแผนไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษหญิงได้มีโอกาสในการประกอบอาชีพ โดยเมื่อรับผู้พ้นโทษเข้ามาทำงาน จะมีการสอบถามข้อมูลประวัติเบื้องต้น จัดสรรสวัสดิการให้กับพนักงาน มีที่พักอาศัยโดยไม่คิดค่าสาธารณูปโภค จากนั้นจะมีการสนับสนุน

ส่งเสริมให้เรียนฝึกทักษะการนวดด้วยท่าทางเอกลักษณ์แบบฉบับของกิจการลีลานวดไท ซึ่งในปัจจุบันกิจการได้เปิดโรงเรียนลีลานวดไท ที่มีหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพพร้อมประกาศนียบัตรใบขึ้นทะเบียนผู้ให้บริการนวดเพื่อสุขภาพ สพส.14 อย่างถูกต้องเพื่อรับรองคุณภาพและมาตรฐานของผู้ให้บริการ โดยการให้บริการของพนักงานจะมีการปฏิบัติตามขั้นตอนตามมาตรฐานของกิจการที่กำหนดไว้ เริ่มจากการต้อนรับ เสนอโปรแกรมนวดตามที่ลูกค้าต้องการ และให้บริการนวดตามจุดที่ลูกค้าต้องการให้เน้นเป็นพิเศษ อีกทั้งยังแนะนำวิธีการเคลื่อนไหว การดูแลตนเองเบื้องต้นได้อีกด้วย ส่วนพนักงานบางคนที่มีความเชี่ยวชาญ เนื่องจากปฏิบัติงานเป็นระยะเวลานาน ก็จะเป็นผู้ฝึกสอนนวดและควบคุมการปฏิบัติงานของพนักงานใหม่ ซึ่งเป็นแรงจูงใจทำให้พนักงานคนอื่น ๆ มีความขยันต่อการปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าในอนาคต

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการการนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาประยุกต์ใช้ ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของราชทัณฑ์ การรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานประกอบอาชีพรวมไปถึงการบริหารจัดการของกิจการลีลานวดไท ที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมปัจจุบันก็สามารถบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี ผู้พ้นโทษหญิงมีอาชีพและรายได้ที่เหมาะสม สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ มีความเต็มใจที่จะปรับตัวอยู่ร่วมกับคนในสังคมและไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก อีกทั้งทางกิจการลีลานวดไทยังคำนึงถึงความยั่งยืน โดยมีแนวโน้มที่จะพัฒนาและขยายขอบเขตของกิจการในรูปแบบธุรกิจเพื่อสุขภาพ ซึ่งจะพัฒนาเป็นศูนย์สุขภาพแบบครบวงจรสำหรับวัยเกษียณอย่างยั่งยืนในอนาคต

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวทางในการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง

ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้พ้นโทษหญิงส่วนใหญ่มักถูกตีตราจากคนในสังคมเมื่อพ้นโทษออกมาแล้ว กลายเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่อาจนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ ซึ่งเมื่อได้ตรองดูแล้วจะเห็นว่า ผู้พ้นโทษหญิงที่ผ่านการอบรมทางจิตใจ ร่างกาย วิชาชีพจากโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจากเรือนจำมาแล้ว ล้วนมีความต้องการที่จะดำเนินชีวิตให้สังคมยอมรับ โดยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งความคิด ความรู้สึก สภาพแวดล้อมให้ไปในทิศทางที่ดี พยายามแสวงหาการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองและคนในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) โดย Bandura (1997 อ้างถึงใน Razieh & Bijandi, 2012)

ที่กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยส่วนบุคคลร่วมด้วย จึงทำให้ผู้พันโทหหญิงที่ต้องการการยอมรับ รู้จักการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดการยอมรับจากสังคมมากขึ้น

โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการสร้างการยอมรับทางสังคม ได้แก่ การมีบทบาทในการสร้างการยอมรับทางสังคม การสร้างความไว้วางใจจากผู้ประกอบการและการสร้างความเชื่อมั่นของผู้พันโท ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ Roger (1983 อ้างถึงใน นิศา ศีลารัตน์ และวาสิตา บุญสาทร, 2562) ในกระบวนการตัดสินใจยอมรับของคนในสังคมได้มีกระบวนการการรับรู้ (Awareness stage) ว่า ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้พันโทหหญิงเป็นปัญหาทางสังคม ซึ่งทางราชทัณฑ์ได้ร่วมมือกับสถานประกอบการอย่างกิจการลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการอบรมให้ความรู้ส่งเสริมทักษะอาชีพเมื่ออยู่ในเรือนจำและการให้โอกาสประกอบอาชีพเมื่อพ้นโทษออกมาแล้ว นำไปสู่ขั้นสนใจ (Interest stage) ของคนในสังคมที่ว่า เมื่อผู้พันโทหหญิงได้รับโอกาสในการประกอบอาชีพแล้ว คนในสังคมจะแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เช่น เมื่อผู้พันโทหหญิงได้รับโอกาสในการประกอบอาชีพ พฤติกรรมที่เคยกระทำผิดจะเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีหรือไม่ มีรายได้สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้จริงหรือไม่ หรือสังคมจะได้อะไรบ้างจากการให้โอกาสผู้พันโทหหญิงไปแล้ว นำไปสู่กระบวนการประเมินผล (Evaluation stage) ที่กิจการลีลานวดไทได้นำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาเป็นแนวทางในการดำเนินกิจการ เพื่อแก้ปัญหาของผู้พันโทหหญิงที่มักจะถูกเพื่อนร่วมงานปฏิเสธการเข้าทำงาน โดยมีการดำเนินกิจการที่ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ แต่ยังรวมถึงการนำกำไรที่ได้กลับมาช่วยเหลือผู้พันโทหหญิง มีสวัสดิการต่าง ๆ และความไว้วางใจจากผู้ประกอบการและการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้พันโทหหญิงอีกด้วย ซึ่งในตอนแรกกิจการไม่ได้มีชื่อเสียงและไม่ได้เป็นที่รู้จัก แต่อาศัยการให้บริการนวดที่มีมาตรฐาน ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ มีการฝึกอบรมพนักงานอย่างเคร่งครัด รวมถึงการเผยแพร่โฆษณา ออกบูธกิจกรรม จัดส่วนลดโปรโมชั่นต่าง ๆ ทำให้ชาวไทยและชาวต่างชาติที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารมีการประเมินหรือชั่งน้ำหนักว่าควรลองเข้ามาใช้บริการดีหรือไม่ คำนึงกับประโยชน์ที่จะได้รับหรือไม่ ซึ่งจากการทดลองปฏิบัติ (Trial stage) แล้วจะมีผลต่อการตัดสินใจยอมรับของคนในสังคม นำไปสู่การยอมรับไปปฏิบัติอย่างสมบูรณ์ (Adoption stage) ทำให้คนในสังคมเกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นด้วยและเปิดใจเกี่ยวกับการยอมรับทางสังคม ในการประกอบอาชีพของผู้พันโทหหญิง ผู้วิจัยจึงสรุปกระบวนการตัดสินใจยอมรับและกรณีศึกษาได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงกระบวนการตัดสินใจยอมรับที่สอดคล้องกับกรณีศึกษา กิจการลีลานวดไท

กระบวนการตัดสินใจยอมรับ	ประเด็นสำคัญ
1. การรับรู้ (Awareness stage)	คนในสังคมรับรู้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษหญิง และรับรู้ความร่วมมือของราชทัณฑ์กับกิจการลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ ในการส่งเสริมการประกอบอาชีพ
2. ขั้นสนใจ (Interest stage)	การประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง มีความน่าสนใจทำให้คนในสังคมมีการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม
3. การประเมินผล (Evaluation stage)	คนในสังคมมีการประเมินถึงข้อดี ข้อเสีย ของวิธีการหรือแนวทางที่สามารถช่วยเหลือให้ผู้พ้นโทษหญิงได้ประกอบอาชีพ
4. การทดลองปฏิบัติ (Trial stage)	คนในสังคมได้มีการทดลองใช้บริการนวดแผนไทย และนวดตามโปรแกรมที่กิจการเสนอ
5. การยอมรับไปปฏิบัติอย่าง สมบูรณ์ (Adoption stage)	คนในสังคมมีความพึงพอใจหลังจากการเข้ารับบริการ ประทับใจและเป็นฐานเสียงเชิญชวนให้คนมารับบริการเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ การสร้างการยอมรับทางสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากขาดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่การสนับสนุนทางกฎหมายและนโยบายเพื่อปกป้องสิทธิของผู้พ้นโทษ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมที่เล็งเห็นความสำคัญของปัญหา จึงได้กำหนดนโยบายคืนคนดีสู่สังคม จัดโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ฝึกอบรมทักษะที่จำเป็น สู่การสร้างเครือข่ายร่วมมือกับกิจการลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ โดยการเข้ามาฝึกทักษะวิชาชีพข้างในเรือนจำและรับผู้พ้นโทษหญิงเข้าทำงาน พร้อมกับการให้สวัสดิการต่าง ๆ อีกทั้งศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE) ที่เป็นศูนย์ประสานงานและช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้มีความรู้ ทักษะต้องโทษในเรือนจำ และการนำความรู้จากการอบรมวิชาชีพไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ร่วมมือกับกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน เพื่อช่วยจัดหางานให้กับผู้พ้นโทษหญิงให้ตรงกับคุณลักษณะ ความสามารถอีกด้วย นอกจากนี้ภาครัฐแล้ว ยังมีภาคเอกชน เช่น ห้างสรรพสินค้า ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการลดค่าเช่าในการออกบูธแสดงสินค้า การส่งเสริมโดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ ด้านค่าใช้จ่ายงบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการช่วยฝึกอบรมทักษะอาชีพแก่ราชทัณฑ์ ซึ่งนับว่าเป็นการให้โอกาสและส่งเสริมการสร้างการยอมรับทางสังคมได้ดี

2. การนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาประยุกต์ใช้ในการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง

ผลจากการศึกษา พบว่า กรณีศึกษากิจการสีลानวดไท เป็นกิจการที่ช่วยสร้างโอกาสโดยการจ้างงานแก่ผู้พ้นโทษหญิง โดยมีการประกอบกิจการที่มีทั้งรายได้และกำไร มีผลตอบแทนที่ได้มาจากการจัดสรรปันส่วนของกำไรที่ได้จากการดำเนินกิจการ นำมาเป็นเงินรายเดือนของพนักงานจากกิจการตามสัดส่วนอย่างเหมาะสม และหมุนเวียนเป็นค่าใช้จ่ายตามต้นทุนในกิจการ อีกทั้งยังได้นำกำไรนั้นมาช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพโดยสร้างแหล่งเรียนรู้ (โรงเรียน) ให้กับพนักงาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการประกอบการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ของ สำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (2562) ที่อธิบายไว้ว่า กิจการที่มีจุดมุ่งหมายหลักในการแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลไกการบริหารจัดการที่ดีของภาคธุรกิจมาบวกกับความรู้และนวัตกรรมสังคม มีความยั่งยืนทางการเงินจากรายได้หลักที่มาจากสินค้าหรือบริการโดยไม่ต้องพึ่งพาเงินบริจาค และมีการนำผลกำไรที่เกิดขึ้นไปลงทุนซ้ำเพื่อขยายผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้น

จากประเด็นปัญหาการลดพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษ ทำให้กระทรวงยุติธรรมและการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) (มติชนออนไลน์, 2566) ได้นำแนวทางวิสาหกิจเพื่อสังคมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายสนับสนุนการจ้างงาน โดยการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ที่ร่วมมือกับภาคเอกชน ส่งเสริมการจ้างงานแก่ผู้พ้นโทษซึ่งเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ และช่วยแก้ไขปัญหารว่างงานของผู้พ้นโทษให้มีรายได้เพื่อเลี้ยงดูตนเองไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ เมื่อผู้พ้นโทษกลับตนเป็นคนดี คนในสังคมก็จะยิ่งส่งเสริมให้โอกาส และนำไปสู่การยอมรับทางสังคม

จากการศึกษาข้อมูลจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 (2562) พบว่า กิจการสีลानวดไท เป็นกิจการที่ให้โอกาสแก่ผู้พ้นโทษหญิง โดยส่งเสริมการจ้างงานแก่ผู้พ้นโทษหญิงได้ประกอบอาชีพนวดแผนไทย เพราะเล็งเห็นปัญหาที่มักถูกปฏิเสธจากสถานประกอบการอื่น ๆ การขาดโอกาสในการทำงาน ทั้ง ๆ ที่พวกเขาเหล่านี้อยากกลับตัวกลับใจเป็นคนดี มีความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง โดยการฝึกอบรมวิชาชีพในเรือนจำ เมื่อพ้นโทษก็จะสามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมวิชาชีพมาใช้ในการเกิดประโยชน์และสามารถดำเนินชีวิตในโลกภายนอกได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับ ปัจจัยและประโยชน์ในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในองค์กร ของ นิศา ศิลารัตน์ และ วาสิตา บุญสาทร (2562) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลในการ

รับผู้พ้นโทษเข้าทำงานองค์กร ประกอบด้วย 7 ปัจจัย คือ 1) ความตั้งใจพัฒนาตนเอง 2) ความซื่อตรง 3) การให้ออกาส 4) ความตั้งใจแน่วแน่ในการทำงาน 5) สมรรถนะที่ตรงตามความต้องการ 6) ความรุนแรงของคดี 7) ขาดแรงงาน โดยผู้ประกอบการกล่าวถึง 7 ปัจจัย ส่วนผู้พ้นโทษกล่าวถึง 4 ปัจจัยแรก และประโยชน์ในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในองค์กร พบว่า 1) เกิดประโยชน์ต่อสังคมช่วยให้ผู้พ้นโทษมีชีวิตที่ดีและไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ 2) เกิดประโยชน์ต่อองค์กรในการทำงานเนื่องจากผู้พ้นโทษมีประสบการณ์จากการกระทำความผิดและใช้ในการปกป้ององค์กรได้ และ 3) องค์กรได้คนดีมาทำงานในองค์กร

จากกรณีกิจการลีลานวดไท จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีจุดมุ่งหมายดำเนินกิจการนวดแผนไทยให้มีมาตรฐาน ด้วยมีพนักงานที่ผ่านการฝึกวิชาชีพจากทัศนสถานหญิงและโรงเรียนฝึกนวดมาให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษหญิงเสมือนคนในครอบครัว สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและสร้างความตระหนักรู้ต่อสังคมและเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้สังคมได้รับรู้ว่ามีธุรกิจลักษณะนี้เกิดขึ้น อีกทั้งยังมีการให้บริการนวดแผนไทยนอกสถานที่อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี จรุงธรรมโชติ (2562) เรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการสร้างแบรนด์กิจการเพื่อสังคมกลุ่มอาหารออร์แกนิก คือ การสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดี การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนขององค์กรควบคู่กับการยึดมั่นในการดำเนินงานเพื่อสังคม การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง โดยสร้างวัฒนธรรมการปฏิบัติต่อพนักงานเสมือนคนในครอบครัว การสร้างความเป็นหุ้นส่วน/ความร่วมมือระหว่างกิจการเพื่อสังคมกับชุมชน การสร้างความยั่งยืนตลอดกระบวนการผลิตและดำเนินธุรกิจ และการประชาสัมพันธ์เพื่อเข้าถึงผู้บริโภค

จากการสัมภาษณ์เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ยังมีสถานประกอบการอื่นที่มีแนวทางคล้ายกับการดำเนินงานของกิจการลีลานวดไท ได้ร่วมลงนามทำข้อตกลง (MOU) ทางทัศนสถานหญิงเพื่อรับผู้พ้นโทษหญิงเข้าทำงาน คือ ห้างหุ้นส่วนจำกัดทองธนพลที่ประกอบกิจการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันเครื่อง คาร์แคร์ การขายปลีกเชื้อเพลิงยานยนต์ และบริษัทมาลาดาจำกัดที่ประกอบกิจการค้าสังฆาริมทรัพย์ ซึ่งทั้งสองกิจการนี้ได้ให้ความช่วยเหลือรับผู้พ้นโทษหญิงเข้าทำงานในส่วนที่สามารถรับผิดชอบได้ เพื่อให้มีรายได้ เลี้ยงดูตนเองภายหลังการพ้นโทษ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประกอบการเพื่อสังคม ของ ชัยญูพัชร บุณนาค (2559) ที่พบว่าการประกอบกิจการเพื่อสังคมเริ่มจากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมีความตั้งใจ เสียสละ และทุ่มเท เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนและแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ

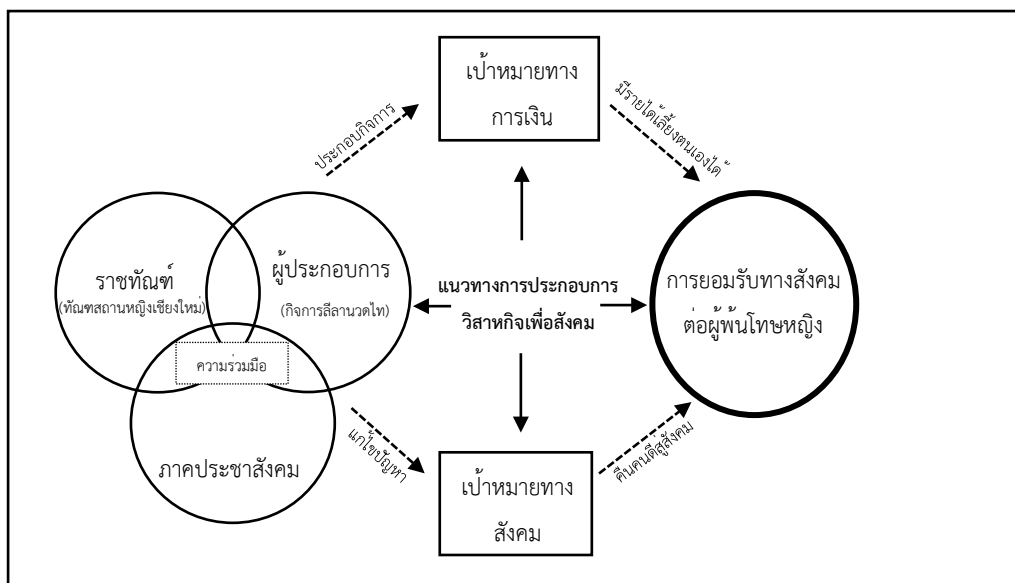

โดยการให้สังคมที่มีปัญหาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการเพื่อสังคมทางใดทางหนึ่ง เช่น การเข้ารับบริการ การใช้สินค้าของธุรกิจนั้น

นอกจากนี้ยังพบว่า หากผู้พ้นโทษจะหางานทำด้วยตนเองทันทีหลังจากที่พ้นโทษ จะเป็น การยากสำหรับการเริ่มต้นชีวิตใหม่ ซึ่งแนวทางการประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคมของกิจการ สีสานวดีไทเป็นการช่วยสร้างโอกาส โดยเป็นสะพานที่สร้างความเชื่อใจแห่งแรกสำหรับผู้พ้นโทษ ที่ประสงค์จะออกไปประกอบอาชีพอื่น เนื่องจากสามารถรับประกันได้ว่าผู้พ้นโทษที่ผ่านการ ทำงานจากกิจการสีสานวดีไทมาแล้ว เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมฝึกฝนมาเป็นอย่างดีและเป็นผู้มี ความพยายามที่อยากจะมีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมเพื่อให้สังคมยอมรับ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์กับการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐอย่างกรมราชทัณฑ์ ในการหาแนวทาง “การคืนคนดีสู่สังคม” ลดการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษ โดยอาศัยความ ร่วมมือทำข้อตกลงความร่วมมือกับ กิจการสีสานวดีไท จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้นำแนวคิดวิสาหกิจ เพื่อสังคมมาเป็นแนวทางในการดำเนินกิจการและการสนับสนุนจากภาคประชาสังคม ในการ แก้ไขปัญหาทางสังคม โดยการจ้างงานผู้พ้นโทษหญิง เพื่อให้มีรายได้สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ โดย นำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาเป็นแนวทางในการประกอบการเพื่อสังคม ที่ไม่เพียงแต่จะมี เป้าหมายทางการเงินเท่านั้น แต่มีเป้าหมายทางสังคมในการนำกำไรที่ได้กลับมาช่วยเหลือกลุ่ม คนเปราะบางที่สมควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ ให้มีโอกาสและเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ผลจากการศึกษาจะมีประโยชน์สำหรับการนำไปใช้เป็นต้นแบบหรือแนวทางกับสถาน ประกอบการและกลุ่มเปราะบางอื่นที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาทางสังคม โดยมีแนวทาง ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1. องค์ความรู้ที่ได้จากการนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาเป็นแนวทาง ในการสร้างการยอมรับทางสังคมของผู้พันโทษหญิง

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐ (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรมราชทัณฑ์และกรมแรงงาน) ภาคเอกชน (ธุรกิจเพื่อสังคม) และภาคส่วนอื่น (เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย กฎหมายคุ้มครองการทำงานของผู้พันโทษ รวมถึงการมีแนวทางในการทำข้อตกลงร่วมกันในการ แลกเปลี่ยนแรงงาน เนื่องจากผู้ต้องขังหญิงบางรายไม่ได้เป็นคนในท้องถิ่นนั้น และช่วยเสริมสร้าง บทบาท หน้าที่ ให้รู้สึกว่าคุณผู้พันโทษเองเขาก็เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนองค์กรด้วยเช่นกัน

1.2 ผู้ประกอบกิจการควรมีแนวทางในการรับกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้พันโทษหญิง โดย สามารถศึกษาประวัติ คุณสมบัติ ความเหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติ จากฐานข้อมูลทะเบียนประวัติ รวมถึงการทดสอบวัดระดับความรู้ความสามารถทั้งก่อนและหลังการปฏิบัติงานได้ เพื่อลดความ ผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติงาน เช่น วัฒนธรรมองค์กร ความชำนาญในวิชาชีพ

1.3 กิจกรรมที่มีการนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมมาใช้ ควรพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนรู้ทักษะที่เกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยการจัดการความรู้การพัฒนาเสริมสร้างด้านทักษะทั้งในระยะสั้น และระยะยาว รวมถึงเปิดโอกาสให้กิจกรรมต่าง ๆ พัฒนาไอดีแก้ไขปัญหาด้านสังคม เรียนรู้กระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อพัฒนาต่อยอดในกิจกรรมเพื่อให้เข้าถึงตลาดของผู้บริโภคได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำงานของผู้พันโทหญิงในอาชีพอื่น เช่น อาชีพทำอาหารจนพัฒนาสู่การเป็นเชฟ อาชีพเสริมสวยที่พัฒนาไปถึงระดับแนวทางของวงการ เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ดำเนินการกับกลุ่มคนเปราะบางกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่เฉพาะผู้พันโทฯ อาจศึกษาผู้พิการ ผู้สูงอายุ ที่สามารถสร้างแรงผลักดัน แรงจูงใจให้มีคุณค่าทางสังคมและควรจะได้รับ การส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

เอกสารอ้างอิง

ชัยญพัชร บุนนาค. (2559). แนวความคิดการสร้างธุรกิจกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ในประเทศไทย (สารนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.

นิศา ศิลารัตน์และวาสิตา บุญสาธ. (2562). ปัจจัยและประโยชน์ในการรับผู้พันโทฯเข้าทำงานในองค์กร. วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ. 11(2), 90-115.

<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HRODJ/article/view/152158/156944>.

ดิญทรศน์ ประทีปพรณรงค์. (2566). การพัฒนาอย่างยั่งยืนกับวิสาหกิจเพื่อสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: รัตนไตร.

ธนภรณ์ กลิ่นฟุ้ง. (2567). การยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพการสร้างการยอมรับทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้พันโทหญิง กรณีศึกษา กิจกรรมลีลานวดไทย จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม).

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก หน้า 33.

มติชนออนไลน์. (2566, 10 มีนาคม). กนอ. เปิดแผนตั้ง นิคมราชทัณฑ์ ทั่วประเทศ ช่วย
ผู้พ้นโทษมีรายได้ ลดทำผิดซ้ำ. มติชน. สืบค้นจาก

https://www.matichon.co.th/economy/news_3864868

สุทธิดา อุณจิต. (2561). ลีลานวดไทย. สืบค้นจาก <https://readthecloud.co/people-lila-thai/>.

สุภาวดี จรุงธรรมโชติ และรุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ. (2562). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการสร้างแบรนด์
กิจการเพื่อสังคมกลุ่มอาหารออร์แกนิก. ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงาน
วิชาการระดับชาติ UTCC Academic Day ครั้งที่ 2 (น. 14.7-1419). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

สำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ. (2562). ธุรกิจเพื่อสังคม (SOCIAL ENTERPRISE:
SE) คืออะไร. สืบค้นจาก [https://www.sethailand.org/
resource/what-is-social-enterprise-se](https://www.sethailand.org/resource/what-is-social-enterprise-se).

Elisha, E., & Idisis, Y., & Ronel, N. (2012). Window of opportunity: Social
acceptance and life transformation in the rehabilitation of imprisoned sex
offenders. *Aggression and Violent Behavior*, 17(4), 323-332.
<http://doi.org/10.1016/j.avb.2012.03.004>

Graffam, J., Shinkfield, A. J., & Hardcastle, L. (2008). The perceived employability
of ex-prisoners and offenders. *International Journal of Offender Therapy
and Comparative Criminology*, 52(6), 673-685.
<http://doi.org/10.1177/0306624X07307783>

Razieh, T. N., & Bijandi, M. S. (2012). Bandura's Social Learning Theory & Social
Cognitive Learning Theory. Retrieved from
[https://www.researchgate.net/publication/356129244_Bandura's_Social_Le
arning_Theory_Social_Cognitive_Learning_Theory_by_Razieh_Tadayon_Na
bavi_and_Mohammad_Sadegh_Bijandi](https://www.researchgate.net/publication/356129244_Bandura's_Social_Learning_Theory_Social_Cognitive_Learning_Theory_by_Razieh_Tadayon_Nabavi_and_Mohammad_Sadegh_Bijandi)

ผู้ใหญ่บ้านที่พึงประสงค์ของประชาชนในตำบลสันมหาพน
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ กับการบริหารจัดการ
การเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านสู่ความเป็นเลิศด้านการพัฒนา *

Desirable Headman of the People in San Maha Phon
Subdistrict, Mae Teang District, Chiang Mai Province in Village
Transformation Management Towards Development Excellence

เอกกรินทร์ เจียวท่าไม้ และ ธรรมพร ตันตรา

Eakkarin Jeawtamai and Thammaporn Tantra

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author, Email: mju6405405030@mju.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความคาดหวังของประชาชนและภาคส่วนต่างๆ
เกี่ยวกับพฤติกรรม การแสดงออก กระบวนการคิด และการทำงานของผู้ใหญ่บ้าน และ 2) เพื่อศึกษา
องค์ประกอบที่สำคัญในการเป็นผู้ใหญ่บ้าน การเปลี่ยนแปลง การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย
เชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตการณ์อย่างมี
ส่วนร่วม โดยมีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 85 คน

ผลการวิจัยพบว่า เกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อผู้ใหญ่บ้านในตำบล
สันมหาพน ประกอบด้วย ความคาดหวังทางด้านการเป็นผู้นำที่มีพฤติกรรม การแสดงออกต่อคน
กลุ่มคน สังคมอย่างเหมาะสม ความคาดหวังและต้องการให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำชุมชนที่มีทั้ง
ภาวะผู้นำและภาวะผู้ตาม ความคาดหวังทางด้านการเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรมความซื่อสัตย์มีความ

* ได้รับบทความ: 26 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 30 กรกฎาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 3 สิงหาคม 2567

โปร่งใสและมีอุดมการณ์ ความคาดหวังและต้องการให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำชุมชนที่สามารถแก้ปัญหาตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ความคาดหวังเกี่ยวกับการสร้างความสงบเรียบร้อยความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้เกิดขึ้นกับประชาชนชุมชน ความคาดหวังและต้องการให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และความคาดหวังมุ่งหวังให้ผู้ใหญ่บ้านที่ประชาชนเลือกมาทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเป็นผู้ใหญ่บ้านแห่งการเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา ฐานะความเป็นอยู่ของผู้ใหญ่บ้าน ที่ควรมีอายุไม่น้อยหรือมากเกินไป ระดับการศึกษาควรอยู่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป และผู้ใหญ่บ้าน ควรเป็นบุคคลที่มีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างมั่นคงพออยู่พอกินครอบครัวไม่เดือดร้อน องค์ประกอบด้านความรู้ไฝ่เรียนของผู้ใหญ่บ้านจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีความไฝ่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา องค์ประกอบของความเป็นผู้นำเชิงสถานการณ์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับตนเอง ประชาชน ชุมชน องค์ประกอบด้านการเป็นผู้นำที่ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ คิดเชิงบวก คิดนอกกรอบ เพื่อการเปลี่ยนแปลง และองค์ประกอบที่สำคัญคือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีงาม และการประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: ความเป็นเลิศด้านการพัฒนา; ผู้ใหญ่บ้านพึงประสงค์; การบริหารจัดการ

Abstract

This article consisted of 2 objectives that were: 1) To investigate the expectations of the people and various sectors about expressive behavior, system of thinking, and workpiece of the village headmen and 2) To examine the important elements of being a village headmen of changes. This research study is qualitative research. Data were collected through interviews, small group discussion, and participatory observation with 85 key informants.

The research result regarding the expectations of the people towards the village headmen in San Mahaphon subdistrict included the expectation regarding leadership with appropriate behavior towards people, groups of people, and

society, the expectation and desire for the village headmen to be a community leader with both leadership and followership, the expectation regarding the village headmen had morality, honesty, transparency and vision, the expectation and desire for the village headmen to be a community leaders who solve quickly problems and respond to the needs of the people, the expectation regarding creating peace and safety in life and property for the people of the community, the expectation and desire for the village headmen to be a leader in developing the village to bring about changes for the better, and the expectation and desire for the village headmen chosen by the people could work well, efficiently and effectively. Moreover, the results of research on important elements for becoming a village leader of change found that it consisted of age, educational level, the living situation of the village headmen that meant they should not be too young or too old, educational level should be bachelor's degree or higher, and the village headmen should be a person with a relatively stable living situation, enough to support their family without suffering. Moreover, the knowledge component of the village headman must be a person who was eager to know and learn all the time. Besides, components of situational leadership to create change for yourself, people, and communities. Components of leadership that require creativity, positive thinking, and thinking outside the box for change, and the important components were creating a collaborative network, a good image and public relations.

Keywords: development excellence; desirable headman; management

1. บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองทั้งรูปแบบรวมอำนาจ แบ่งอำนาจ และกระจายอำนาจ ลักษณะของการรวมอำนาจทางด้านการปกครองและการพัฒนาชุมชนนั้นจะถูกส่งผ่านเป็นระเบียบกฎหมาย นโยบายยุทธศาสตร์ แนวทางการปฏิบัติ โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามา

เชื่อมโยงกำกับดูแล ส่วนการแบ่งอำนาจส่งผ่านมาทางอำเภอและจังหวัด สำหรับการกระจายอำนาจมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่ประกอบด้วย เมืองพัทยาและกรุงเทพมหานคร ฯลฯ การบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนทางด้านการการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจสังคม การศึกษาศาสนาวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข ด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน (สนธยา พลศรี, 2545, น. 125)

ในการปกครองท้องถิ่นที่มีทั้งผู้นำท้องถิ่นและผู้ท้องถิ่นที่ทำงานร่วมกันในการปกครอง การบริหารและพัฒนาท้องถิ่น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผู้นำท้องถิ่นที่เป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีบทบาทหน้าที่อย่างเป็นทางการตามระเบียบกฎหมาย ที่ประกอบด้วยบทบาทหน้าที่เป็นผู้ช่วยในอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้าน อำนวยความเป็นธรรมรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย สร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นที่ ประสานอำนวยความสะดวกแก่ราษฎรหรือประชาชนในหมู่บ้านในการติดต่อหรือ ประชาชนในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการหน่วยงานรัฐหรือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรับฟังปัญหา และนำความเดือดร้อน ความทุกข์ร้อน และความ ต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้านแจ้งต่อส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ องค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง(กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2556)

ในฐานะนักวิจัยและการมีบทบาทตำแหน่งหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านในอำเภอแม่แตง จังหวัด เชียงใหม่ ทำให้ทราบว่าผู้ใหญ่บ้านมีความหลากหลายทั้งทางด้านบุคลิกภาพพฤติกรรม การแสดงออก ระบบวิธีคิด ระดับการศึกษา ฐานะ และอายุ รวมถึงการมีความหลากหลาย ทางด้านความรู้ความสามารถประสบการณ์และวิธีการทำงาน ตลอดจนการมีความหลากหลาย ด้านหลักการแนวทางวิธีการและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการและการพัฒนาหมู่บ้านตำบล จึงส่งผลต่อการทำงานในการทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลที่ไม่เท่ากัน รวมถึงการบริหารจัดการและการพัฒนาหมู่บ้านตำบลให้ประสบความสำเร็จได้ไม่เท่ากัน บางหมู่บ้านตำบล ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาวิจัยถึงคุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้านที่พึงประสงค์ของ ประชาชนในฐานะผู้นำท้องถิ่นที่จะสามารถบริหารและพัฒนาหมู่บ้านตำบลให้มีความก้าวหน้ามี ความเข้มแข็ง สร้างคุณประโยชน์ให้กับประชาชนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อพฤติกรรม การแสดงออก ระบบวิถีคิด การทำงานของผู้ใหญ่บ้านในตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัด เชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญในการเป็นผู้ใหญ่บ้านแห่งการเปลี่ยนแปลงของ ผู้ใหญ่บ้านในตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประกอบด้วย 1) ประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านในตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 40 คน 2) ผู้นำท้องที่และอดีตผู้นำท้องที่ จำนวน 15 คน 3) ผู้แทนผู้นำท้องถื่น จำนวน 10 คน 4) ผู้แทน ผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน จำนวน 10 คน 5) ผู้แทนภาคราชการในพื้นที่ จำนวน 3 คน 6) ผู้แทน ภาคเอกชนในพื้นที่ จำนวน 3 คน 7) ผู้แทนภาคการศึกษา จำนวน 2 คน และ 8) ผู้แทน ภาคศาสนา จำนวน 2 รูป รวมทั้งหมด 85 คน โดยมีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูล ปฐมภูมิ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) การสนทนา กลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และเก็บรวบรวม ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการและเอกสารราชการที่เป็นทั้งแนวคิดทฤษฎี รายงานการวิจัย และระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เพื่อมุ่งหวังให้ ได้ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์โดยวิเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิที่มาจากเอกสารวิชาการ ตำราเรียนที่เป็นแนวคิดทฤษฎี บทความทางวิชาการและรายงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ การจัดทำเวทีสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ แบบมีส่วนร่วม โดยข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง ทำการจำแนกหมวดหมู่ เรียงลำดับ ความสำคัญของข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาความ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย โดยนำข้อมูลมาหาความอิมตัวและ ความสัมพันธ์ นำข้อมูลมาตีความหมายอย่างมีเหตุมีผล ทำการแปรผลหาข้อสรุปด้วยวิธีอุปนัย (Inductive Method) นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการรายงานเชิงพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีต่อ **ผู้ใหญ่บ้าน** ประกอบด้วยความคาดหวังของประชาชนต่อพฤติกรรมการแสดงออกของ **ผู้ใหญ่บ้าน** ประชาชนมีความคาดหวังและต้องการให้ **ผู้ใหญ่บ้าน** ที่พวกเขาเลือกเข้าไปเป็นผู้นำชุมชนมีบุคลิกภาพการวางตัวที่ดี แต่งกายดี มีความเหมาะสมต่อสถานการณ์ทางสังคม ถูกกาลเทศะ คำพูดดีอ่อนหวานนุ่มนวลน่าเชื่อถือ มีระบบวิธีคิดที่เป็นระบบคิดเพื่อการพัฒนาสร้างสรรค์ การกระทำทุกอย่างเป็นไปด้วยเหตุด้วยผลเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีการใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองภายใต้การมีธรรมาภิบาล

1.1 **คาดหวังด้านการมีภาวะผู้นำและภาวะผู้ตาม** พบว่า ประชาชนรวมถึงภาคส่วนต่าง ๆ มีความต้องการและมีความคาดหวังให้บุคคลที่เข้ามาเป็น **ผู้ใหญ่บ้าน** มีภาวะผู้นำสูงทั้งทางด้านการปกครอง การบริหารจัดการ และการพัฒนาหมู่บ้านตำบล เป็น **ผู้ใหญ่บ้าน** ที่มีอำนาจบารมีและใช้อำนาจบารมีได้อย่างเหมาะสม สามารถสร้างแรงจูงใจต่อประชาชน เพื่อนร่วมงานให้มีพลังสร้างสรรค์เข้ามาให้ความร่วมมือต่อการพัฒนาหมู่บ้านตำบลผ่านการประชุม การทำกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ในชุมชน และการมีภาวะผู้นำนั้นต้องมีส่วนผสมของการมีภาวะผู้ตามร่วมด้วย ในลักษณะเป็นผู้นำที่สามารถสร้างได้นำได้ ในขณะเดียวกันก็ต้องตามได้ในบางสถานการณ์เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

1.2 **ความคาดหวังด้านความมีคุณธรรมความซื่อสัตย์โปร่งใส** พบว่า การมี **ผู้ใหญ่บ้าน** เป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม มีการทำงานแบบโปร่งใส ยึดมั่นในหลักของคุณงามความดี ใช้อำนาจในทางที่เป็นคุณประโยชน์ ไม่มีการทุจริตคอร์รัปชันเข้ามาเกี่ยวข้อง ปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม มีอุดมการณ์มีจรรยาบรรณประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อสัตย์เสียสละอดทน ทำงานด้วยความยุติธรรมโปร่งใส และผลของการมีคุณธรรมความซื่อสัตย์ทำให้ **ผู้ใหญ่บ้าน** ส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับจากประชาชน

1.3 **ความคาดหวังด้านการตอบสนองความต้องการและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ** ให้กับประชาชนและชุมชนพบว่า **ผู้ใหญ่บ้าน** ที่มีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย ร่วมกับการเป็น **ผู้ใหญ่บ้าน** ที่สามารถทำงานด้านการปกครอง การดูแลความสงบเรียบร้อย การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชนและชุมชน สามารถทำงานด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้านตำบลได้ สามารถทำงาน ตอบสนองความต้องการได้ตลอด 24 ชั่วโมงในยามที่ประชาชนประสบปัญหาเดือดร้อนและต้องการรับบริการ

อย่างใดอย่างหนึ่ง รวมถึงประชาชนจะมีความคิดว่าผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นที่พึ่งของประชาชนในทุกเรื่องแม้ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน ผู้ใหญ่บ้านจำเป็นต้องเป็นผู้จัดการแก้ไข โดยตรงหรือประสานขอความร่วมมือเพื่อการช่วยเหลือ

1.4 ความคาดหวังของประชาชนด้านการพัฒนาชุมชน ที่มีต่อผู้ใหญ่บ้านที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ต้องการให้ผู้ใหญ่บ้านได้เข้ามาสร้างการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชนและหมู่บ้าน ทางด้านสังคมภายในชุมชน เศรษฐกิจรากหญ้าของชุมชน การศึกษา ศาสนาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานทั่วไป สาธารณสุข ชุมชนและด้านการเมืองการปกครอง รวมถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ถึงแม้ว่าไม่ได้เป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของผู้ใหญ่บ้าน แต่ ประชาชนก็ต้องการและคาดหวังได้รับจากคนที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน

1.5 คาดหวังด้านการทำงานที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลของผู้ใหญ่บ้าน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านตัดสินใจเลือกผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านตนเอง ให้เข้ามาทำงานตามบทบาทหน้าที่ทั้งด้านการเมืองการปกครอง การบริหารจัดการหมู่บ้านเพื่อให้หมู่บ้านเกิดการพัฒนาได้เท่าเทียมกับหมู่บ้านอื่น ๆ และสามารถสร้างความสุขความเจริญแก่ประชาชนภายใต้การเป็นผู้นำที่มีมีความรู้ความสามารถ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้เชิงวิชาการและปฏิบัติการ ทำงานในหน้าที่ตามระเบียบกฎหมาย บทบาทหน้าที่ทางสังคม บทบาทหน้าที่เชิงการพัฒนาและการให้การสนับสนุนการพัฒนา การสร้างความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย และการสร้างแรงจูงใจในการเข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมโครงการของหมู่บ้านจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี สร้างการเปลี่ยนแปลงในทางบวกให้กับหมู่บ้านตามสถานการณ์ ทำงานได้อย่างรวดเร็ว ภายใต้งบประมาณที่มีจำกัดแล้วทำให้งานหรือกิจกรรมโครงการประสบผลสำเร็จ

1.6 ความคาดหวังของประชาชนประกาศเป็นผู้ใหญ่บ้านที่กล้าคิดกล้านำกล้าเปลี่ยนแปลง จากการศึกษาพบว่า ประชาชนคาดหวังผู้ใหญ่บ้านที่คิดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม คิดแล้วสามารถนำสู่การปฏิบัติได้จริงมีความสำเร็จสู่การมีรูปธรรมในขณะเดียวกันประชาชนต้องการและคาดหวังกับผู้ใหญ่บ้านมากที่สุดคือ การนำชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดีในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวกับเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของประชาชน เป็นผู้นำที่กล้าแลกกล้าชน กับสิ่งที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมความดีงาม เป็นผู้นำที่กล้าตัดสินใจเด็ดขาดในบางเรื่องบางประเด็น เป็นผู้ใหญ่บ้านที่ยืนเคียงข้างประชาชนได้ทุกสถานการณ์ มีจิตใจเป็น

นักเลงแต่ไม่ใช่อันธพาล มีเหตุมีผล เป็นได้ทั้งผู้นำที่มีความเด็ดขาดในบางโอกาสเป็นผู้นำในเชิงประชาธิปไตยในบางเรื่องแข่งได้อ่อนได้ยืดหยุ่นเพื่อส่วนรวม

2. ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นผู้ใหญ่บ้านแห่งการเปลี่ยนแปลง จากการสัมภาษณ์ การจัดเวทีสนทนา และการสังเกตการณ์จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยเข้าร่วม พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นผู้ใหญ่บ้านแห่งการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย องค์ประกอบทางด้านอายุ ระดับการศึกษา สถานะความเป็นอยู่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่ามีความสำคัญต่อการเป็นผู้ใหญ่บ้านที่พึงประสงค์และสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดเกิดขึ้นกับหมู่บ้านได้และอาจกล่าวได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่มีอายุน้อยเกินไปด้วยเหตุผลที่บุคคลที่มีอายุน้อยประสบการณ์ด้านการนำหรือภาวะผู้นำอาจยังมีไม่มากเพียงพอต่อการเป็นผู้นำหมู่บ้าน อันหนึ่งมาจากประสบการณ์ด้านการงานด้านต่าง ๆ ค่อนข้างมีน้อย ความสามารถด้านอารมณ์และการอยู่ร่วมกันกับสังคมยังมีไม่มากพอ อำนาจบารมีก็ยังมีน้อยเพราะระยะเวลาของการสะสมมีน้อย ส่วนผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุมากเกินไปก็อาจส่งผลต่อการมีแรงจูงใจในการทำงานอาจลดน้อยลงไปความกระตือรือร้นไม่ค่อยมีเท่าคนรุ่นใหม่ เพราะ เป็นผู้ใหญ่บ้าน มานานมักเกิดความเบื่อหน่ายต่องาน ประกอบกับคนที่มีอายุมากจะมีปัญหาด้านสุขภาพ ดังนั้นผู้นำที่เป็นผู้ใหญ่บ้านควรมีอายุเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่และงานประกันสำคัญระดับการศึกษาของผู้ใหญ่บ้านยุคใหม่อย่างน้อยควรจบปริญญาตรีขึ้นไปเพราะเป็นผู้ใหญ่บ้านแห่งการเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาการและปฏิบัติการที่เกิดจากทักษะและประสบการณ์โดยตรง และควรเป็นบุคคลที่มีฐานะความมั่นคงของครอบครัวในเชิงเศรษฐกิจ มีฐานะมีอาชีพการงานมาก่อนเป็นผู้ใหญ่บ้าน เพราะการมีฐานะทางครอบครัวมั่นคงจะส่งผลต่อการทำงานให้ชุมชนได้อย่างเต็มศักยภาพ

2.1 องค์ประกอบด้านการเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้และชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จะเป็นปัจจัยหนุนเสริมให้ผู้ใหญ่บ้านแห่งการเรียนรู้ที่มีองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ มากมายและสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวมาประยุกต์ใช้กับการทำงานด้านการเมืองการปกครอง การบริหารจัดการ การพัฒนาหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ ประชาชนและชุมชนได้ประโยชน์จากการใฝ่รู้และการเรียนรู้ของผู้ใหญ่บ้านอย่างแน่นอน ผลการศึกษาในครั้งนี้ทำให้ทราบว่าผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่รับรู้และตระหนักกว่าการแสวงหาองค์ความรู้หลายคนในหลายหมู่บ้านให้ความสำคัญกับการแสวงหาการเรียนรู้ สร้างประสบผลสำเร็จในการทำงาน การบริหารจัดการ การพัฒนาจนสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นกับประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ได้รับการยอมรับว่า

เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง เป็นที่พึงประสงค์ของประชาชนและหน่วยงาน องค์กร กลุ่ม องค์กรชุมชนในชุมชน

2.2 องค์ประกอบด้านการมีความคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นผู้ใหญ่บ้านยุคใหม่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุผลที่ว่าโลกเปลี่ยน ประเทศเปลี่ยน ชุมชนเปลี่ยน ประชาชนเปลี่ยน ระบบวิธีคิดบางประการเปลี่ยนไป ดังนั้นการเป็นผู้ใหญ่บ้านที่สอดคล้องกับ สถานการณ์ต้องมีแนวความคิดที่ทันสมัย สร้างสรรค์ คิดในเชิงระบบเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีระบบวิธีคิดแบบบวก ไม่ควรใช้อำนาจไปในทางที่ไม่เหมาะสม เป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล กล้าคิดกล้าทำกล้าตัดสินใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นกับประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชน ชุมชน และสังคม ดังนั้นการคิดเชิงสร้างสรรค์ของผู้ใหญ่บ้านยุคใหม่จึงมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการเป็นผู้ใหญ่บ้านแห่งการเปลี่ยนแปลง

2.3 องค์ประกอบด้านการมีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยตามการศึกษาวิจัยที่ได้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในหลายภาคส่วนที่บ่งบอกว่า ผู้ใหญ่บ้านในยุคปัจจุบันต้องเป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีความแตกต่างจากผู้ใหญ่บ้านในยุคเก่าในบางเรื่องบางประการ โดยเฉพาะองค์ประกอบที่เกี่ยวกับการเป็นผู้ใหญ่บ้านที่เท่าทันกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากยุคก่อนที่มีสภาพเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ที่เป็นยุคของข่าวสารข้อมูล ด้วยพลังด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ระเบียบกฎหมายบางอย่างมีการปรับปรุงแก้ไข บริบทชุมชนเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การเมืองการปกครองเปลี่ยนไป การบริหารจัดการมีกลยุทธ์ เทคนิค เครื่องมือใหม่ ๆ การพัฒนาความซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้นผู้ใหญ่บ้านจะต้องเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำในเชิงสถานการณ์ที่สอดคล้องกับสภาพของการเปลี่ยนแปลง จึงจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงกับความต้องการของประชาชนและชุมชน และทำให้ชุมชนก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ในทุกด้านตามสถานการณ์ที่แท้จริง

2.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ที่ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นผู้ใหญ่บ้านแห่งการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นต่อการพัฒนาหมู่บ้าน เพราะลำพังแต่ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนฝ่ายเดียวมีพลังมากเพียงพอต่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าได้ จำเป็นจะต้องสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมจากประชาชนในฐานะเจ้าของหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับหมู่บ้าน ให้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบ ต่อการพัฒนาชุมชนทั้งการมีส่วนร่วมในการคิด

ร่วมวางแผน ร่วมบริหารจัดการ ร่วมกิจกรรมโครงการ ประเด็นสำคัญคือ การเข้ามาร่วมพัฒนาหมู่บ้านร่วมกันโดยโดยผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้นำที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดพลังร่วมในหมู่บ้านในลักษณะทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับ เคารพศรัทธา เป็นผู้นำมาก่อน มีผลงานและประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ จะเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านคิด สร้าง ทำ

2.5 องค์ประกอบด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ผู้ใหญ่บ้านที่ประสบผลสำเร็จได้ในฐานะผู้นำที่สร้างการเปลี่ยนแปลง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีเครือข่ายความร่วมมือกับบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษาอย่างมากมาย เพราะด้วยบทบาทหน้าที่ทางด้านการเมืองการปกครอง การพัฒนาชุมชนจำเป็นจะต้องอาศัยปัจจัยประกอบหลายประการ เช่น บุคลากร เงิน วิชาการ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วน ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ใหญ่บ้านยุคใหม่จำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการพัฒนาทั้งจากภายในภายนอกชุมชน เพื่อขยายโอกาสเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งสนับสนุนที่เป็นปัจจัยด้านการพัฒนา และการก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่บ้านที่พึงประสงค์ของประชาชนและชุมชน สามารถก้าวสู่ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ดีได้

2.6 องค์ประกอบด้านการสร้างภาพลักษณ์/การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ตามผลของการศึกษาวิจัยพบว่า องค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญเป็นอย่างมากต่อการเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นผู้ใหญ่บ้านแห่งการเปลี่ยนแปลง เพราะการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน จะเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะการก้าวไปเป็นผู้ใหญ่ผู้ใหญ่บ้านแห่งการเปลี่ยนแปลง ผู้ใหญ่บ้านก็จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีงามของตนเอง ของงาน ของประชาชน และของชุมชน ผ่านช่องทางการสื่อสารยุคใหม่ที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ จากหลายช่องทาง เพราะการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีงาม กันสื่อสารข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนคนในสังคมโดยรวมได้รับรู้รับทราบการทำกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ย่อมทำให้เกิดกระบวนการยอมรับ การให้ความร่วมมือ การให้การสนับสนุน การทำงานของผู้ใหญ่บ้านให้ประสบความสำเร็จในทุก ๆ ด้าน เป็นที่ยอมรับของประชาชน สังคม ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีศักยภาพเป็นที่พึงประสงค์ของประชาชน และสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับหมู่บ้านในทุก ๆ ด้านได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

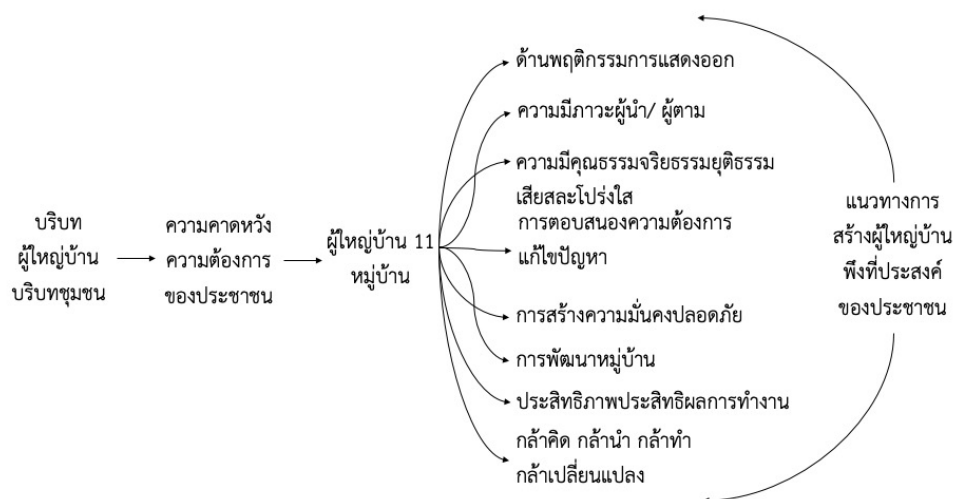
จากผลของการศึกษาวิจัยผู้วิจัยเลือกประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลได้ดังนี้ ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ พบว่า ประชาชนมีความคาดหวังผู้ใหญ่บ้านที่มีภาวะผู้นำสูงทั้งด้านการปกครอง การบริหารจัดการ และการพัฒนาหมู่บ้านตำบลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีความเข้มแข็ง เป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีอำนาจสามารถสร้างแรงจูงใจทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านตำบลโดยการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการพัฒนาของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นฤกร ไชยสุขทักษิณ, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี, และ วันชัย ธรรมสัจการ (2561, น. 82) ได้กล่าวว่าประชาชนต้องการผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูงคือเป็นผู้นำที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล มีทักษะในการจูงใจให้ประชาชนปฏิบัติตามที่ตนเองกำหนดได้จนกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ซูเรียนา บางปู (2557, น. 77) ที่กล่าวว่า ประชาชนต้องการผู้นำที่มีภาวะผู้นำและเป็นผู้ใหญ่บ้านที่สามารถบริหารจัดการความขัดแย้งพร้อมกันกับการพัฒนาชุมชนได้ ด้านความคาดหวังผู้ใหญ่บ้านที่มีคุณธรรมมีความซื่อสัตย์โปร่งใส ประชาชนต้องการผู้นำที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในคุณงามความดี ทำงานโปร่งใสตรวจสอบได้เสมอ นอกจากนี้ยังต้องการผู้นำที่มีศีลธรรม มีอุดมการณ์ มีจรรยาบรรณประพฤติตนเป็นคนดี และมีจิตใจที่เสียสละ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ พระนิสทิวส์ จันทสาโรภุม (2560, น. 68) ได้กล่าวว่า สิ่งที่ประชาชนต้องการให้ผู้นำมีมากที่สุดคือ ด้านคุณธรรม ความเป็นธรรม มีความซื่อสัตย์ ไม่ทุจริต คอรัปชั่น และยุติธรรม เป็นที่ไว้วางใจของประชาชนได้ ความคาดหวังของประชาชนด้านการพัฒนาชุมชนที่พบว่า ประชาชนมีความคาดหวังผู้ใหญ่บ้านที่สามารถเข้ามาสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชน สามารถพัฒนาหมู่บ้านตำบลให้มีความเข้มแข็ง ประชาชนอยู่ดีมีสุข ถึงแม้ว่าบทบาทตามระเบียบกฎหมายของผู้ใหญ่บ้านคือการปกครอง และการทำงานตามหน่วยงานองค์กรที่กำกับดูแลมอบหมายให้ ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ อภิชาติ พานสุวรรณ และ อติสร ภู่อาระ (2562, น. 60) ที่ได้กล่าวว่า ประชาชนต้องการผู้นำที่สามารถพัฒนาหมู่บ้านตำบลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการรักษา/อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการศึกษา และคาดหวังให้ผู้นำทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกันกับการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ประชาชนมีความคาดหวังให้ผู้ใหญ่บ้านสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

การอภิปรายผลเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ใหญ่บ้านแห่งการเปลี่ยนแปลงที่พบว่า อายุ ระดับการศึกษา และสถานะความอยู่ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้ใหญ่บ้านสามารถปกครอง บริหารจัดการและพัฒนาชุมชนได้จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในบางชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ วิภา รุ่งจรัส (2560, น. 121) ที่กล่าวว่า ผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุระหว่าง 35-55 ปี จะมีศักยภาพในการทำงานทุก ๆ ด้านได้ดีกว่าผู้ใหญ่บ้านที่อายุ 65 ปีขึ้นไป เพราะสามารถใช้ความรู้ เทคนิคเครื่องมือทางวิชาการมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน และเป็นวัยที่ใฝ่เรียนรู้ หาคำรู้ทั้งจากสถาบันการศึกษาและประสบการณ์จากผู้ใหญ่บ้านหรือปราชญ์รอบตัว ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงระดับการศึกษาที่สูงยิ่งส่งผลต่อการนำเอาเทคนิคเครื่องมือวิธีการสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน และด้านสถานะความเป็นอยู่พบว่า ยังมีฐานะครอบครัวยังคงมากเท่าไรการทำงานก็จะมีมากตามไปด้วย เพราะไม่ต้องกังวลเรื่องปากท้องของตนเองและครอบครัว องค์ประกอบสำคัญที่หนึ่งอย่างที่พบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง ที่พบว่าผู้ใหญ่บ้านที่รู้เท่าทันสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม ความทันสมัยของเทคโนโลยี การสื่อสาร ระเบียบกฎหมายที่ปรับเปลี่ยนตามกาลเวลา การเมือง และเทคนิคเครื่องมือใหม่ ๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ ปณิวิช ศรีกุล, ชชาติชัย อุดมกิจมงคล, และ จิตติ กิตติเลิศไพศาล (2563, น. 34) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถทำงานให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ คือการมีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ ไสพส บุญโส, ศิริรัตน์ อุดมพันธ์, สาวิตรี มูลศรี, และ สุกัญญา ดีตา (2564, น. 12) ได้สรุปผลวิจัยไว้ว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านจำเป็นต้องใช้ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม และภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ในการปกครอง การบริหารจัดการ และการพัฒนาชุมชน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ได้ค้นพบว่าความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อผู้ใหญ่บ้านมาอยู่หลายประการ ซึ่งส่งผลให้เกิดเป็นแนวทางในการสร้างผู้ใหญ่บ้านที่พึงประสงค์ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1. ความคาดหวังของประชาชนต่อผู้ใหญ่บ้านที่พึงประสงค์

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถหาข้อเสนอของการวิจัยที่ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1.1 ด้านนโยบายของรัฐบาล ควรให้ความสนับสนุนทั้งเรื่องบทบาทหน้าที่ที่เป็นไปตามระเบียบกฎหมายและบทบาททางสังคมที่ประชาชนคาดหวัง โดยควรพิจารณาเรื่องค่าตอบแทน และสวัสดิการของผู้ใหญ่บ้าน

1.2 ด้านการบริหารจัดการ ควรให้การสนับสนุนการให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการทางวิชาการ การบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการเชิงสถานการณ์ การบริหารจัดการความขัดแย้ง ในการผู้ใหญ่บ้านที่การอบรมหรือผลักดันเข้าสู่การศึกษาในระบบ

1.3 ด้านการปฏิบัติการ ควรผลักดันให้เกิดผู้ใหญ่บ้านต้นแบบ และผู้ใหญ่บ้านรุ่นใหม่ที่มีพฤติกรรมแสดงออกเป็นไปตามที่ประชาชนพึงประสงค์ เป็นผู้ใหญ่บ้านที่ปลอดจากอิทธิพลทางการเมือง และเครือข่าย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังที่ประชาชนในหมู่บ้านในอำเภออื่น ๆ ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และในจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทย ที่มีลักษณะบริบทที่แตกต่างหรือ คล้ายคลึงกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยและองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเป็นผู้ใหญ่บ้าน แห่งการเปลี่ยนแปลงในตำบล อำเภอ และจังหวัดในประเทศไทย

2.3 ควรศึกษาความคาดหวังของประชาชนที่มีความสัมพันธ์จนก่อให้เกิดเป็นปัจจัยหรือ องค์ประกอบของการเป็นผู้ใหญ่บ้านที่พึงประสงค์บนขอบเขตพื้นที่วิจัยอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2556). *ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่องจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักรแยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2555*. กรุงเทพฯ: สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง.

ชูเรียนา บางปู. (2557). *ภาวะผู้นำและการจัดการความขัดแย้งในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาอำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต)*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

นฤกร ไชยสุทักษิณ, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี, และ วันชัย ธรรมสัจการ. (2561). ผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการขับเคลื่อนสุขภาวะชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. ใน *การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1 "มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: พลัฏปัญหาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน"* (น. 82). มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา: สงขลา.

ปณินวิช ศรีกุล, ขาดิชัย อุดมกิจมงคล และจิตติ กิตติเลิศไพศาล. (2563). ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ "ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 5"*. (น. 34). มหาวิทยาลัยราชธานี: อุบลราชธานี.

พระนัสทิวส์ จันทสาโรภุม. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบล
แกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต).

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

วิภา รุ่งจรัส. (2560). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ
ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, 6(2), 119-127.

สนทยา พลศรี. (2545). หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

โสฬส บุญโส, ศิริรัตน์ อุดมพันธ์, สาวิตรี มูลศรี, และ สุกัญญา ดีตา. (2564). ภาวะความเป็นผู้นำ
ของกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย. วารสารสังคมศาสตร์
บูรณาการ, 1(3), 9-16.

อภิชาติ พานสุวรรณ, และ อติสร ภูสาระ. (2562). บทบาทผู้นำในการพัฒนาชุมชนบ้านลาว
อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง. วารสารวิชาการจัดการบริหาร, 21(1), 53-68.

ศักยภาพผู้นำท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผล
ในการทำงานด้านปกครอง การบริหารจัดการและพัฒนาชุมชน
ในเขตพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ *

The Potential of Local Leaders to Increase Efficiency in
Community Domination, Management, and Development
in the Area of Mae Taeng District, Chiang Mai Province

สงบ สุรินทร์ และ ธรรมพร ตันตรา

Sangson Surin and Thammaporn Tantra

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author, Email: mju6405405026@ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพเชิงพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมการทำงานด้านการปกครองการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนและเพื่อศึกษารูปแบบความสำเร็จเชิงการพัฒนาที่เกิดจากผลเชิงพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมการปกครองการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 90 คน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่มีพฤติกรรมการแสดงออกทางด้านสังคมค่อนข้างดีโดยผ่านพฤติกรรมทางด้านการคิดการแสดงออกทางกิจกรรมอย่างต่อเนื่องการทำงานด้านการปกครอง การบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ภายใต้การมีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และการมีศักยภาพของผู้ผู้นำท้องถิ่น ทางด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม การปกครอง การบริหารจัดการและการพัฒนา

* ได้รับบทความ: 22 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 9 สิงหาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 14 สิงหาคม 2567

ชุมชนโดยผู้นำท้องถิ่นที่บางคนบางกลุ่มมีการนำเอาเทคนิค เครื่องมือกลยุทธ์เชิงการบริหารจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศ มาประยุกต์ใช้กับการทำงานร่วมกับการประสานและสร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงการพัฒนาและผลการศึกษาด้านรูปธรรมความสำเร็จ พบว่า ผลของการทำงานที่เต็มศักยภาพและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลของผู้นำท้องถิ่น นำไปสู่รูปธรรมความสำเร็จทางด้านการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน ทำให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงการมีรูปธรรมความสำเร็จทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ด้านสาธารณสุขชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ชุมชนทำให้เกิดบุคคลต้นแบบ กลุ่มองค์กรชุมชนต้นแบบ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบและหมู่บ้านตำบลต้นแบบ ที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้บุคคล กลุ่มชุมชน หน่วยงาน สถาบันการศึกษาทั้งภายในและภายนอกชุมชน

คำสำคัญ: พัฒนาศักยภาพ; ผู้นำท้องถิ่น; ประสิทธิภาพประสิทธิผล

Abstract

This article had two objectives including 1) to study the behavioral potential of social expression, work of domination, community management and development and 2) to investigate the developmental success model that results from social expression and behavior, domination, management, and development. This article was qualitative research, and there were 90 key informants.

Research results found that local leaders in Mae Taeng District, Chiang Mai Province had quite good social expression behavior through thinking behavior. Besides, expression of manners such as domination, management, and community development with efficiency and effectiveness using the knowledge, ability, experience, and potential of local leaders related to social coexistence, domination, community management and development. Some local leaders had adopted the technique, tool, management strategy, and information technology

applied to work, coordinate, and create development cooperation networks. In addition, research results on concrete success found that the results of working at full potential still the effects were efficiency and effectiveness of local leaders led to concrete success dominance and maintaining peace which make people safe in life and property. Moreover, the concrete success in developing the community's grassroots economy, community public health, natural resources and environment, and social aspects created role models, community organization group models, community enterprise group models, and subdistrict and village models that be able to a source of learning for individuals, groups, communities, organizations, and educational institutions both inside and outside the community.

Keywords: develop potential; local leaders; efficiency and effectiveness

1. บทนำ

แนวทางการพัฒนาประเทศแบบสมดุลโดยการให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีบทบาทอำนาจหน้าที่ด้านการพัฒนาประเทศโดยตรงและภาคีเครือข่ายร่วมพัฒนาในทุกระดับทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น ซึ่งจากแนวทางการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่ผ่านมามีภาคส่วนที่เป็นหน่วยงานภาครัฐจะเป็นภาคส่วนที่นำนโยบายของทางรัฐไปสู่การปฏิบัติภายใต้บทบาทอำนาจหน้าที่ตามระเบียบกฎหมายที่ได้กำหนดไว้เป็นกรอบในการทำงานอย่างเคร่งครัดพร้อมทั้งงบประมาณที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการ ดำเนินงานดำเนินกิจกรรมโครงการผ่านหน่วยงาน กลุ่มองค์กร และบุคลากร ภายใต้การกำกับดูแลตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่เป็นแบบแผนเดียวกันทั่วประเทศที่มีแนวคิดทางด้านการบริหารการพัฒนาและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นฐานคิดสำคัญของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, น. 24)

สำหรับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในระดับหมู่บ้านและตำบลนั้นมีหลายภาคส่วนที่สำคัญที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน กลุ่มองค์กรชุมชน สถาบันทางศาสนา สถาบันทางการศึกษา ภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้นำท้องถิ่นและภาคส่วนที่ถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในระดับหมู่บ้านและตำบลเป็นอย่างมากคือ ผู้นำท้องที่ ที่ประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล และหมายรวมถึงคณะกรรมการหมู่บ้าน เพราะผู้นำท้องที่เป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการดำเนินดำรงวิถีชีวิตของประชาชนในระดับหมู่บ้านและตำบล เป็นอย่างดีทั้งในมิติด้านความใกล้ชิดความผูกพันกับประชาชนในฐานะผู้นำชุมชน ความไว้วางใจ เชื่อใจ ความคาดหวัง การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ การช่วยเหลือเกื้อกูล การดูแลความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการพัฒนาหมู่บ้านตำบล รวมทั้งการให้การดูแลช่วยเหลือด้านกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างผู้นำท้องที่กับประชาชนในท้องถิ่นในระดับหมู่บ้านตำบล อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งโดยอาศัยบทบาทหน้าที่ตามระเบียบกฎหมายของผู้นำท้องที่ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้แทนส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในฐานะเป็นกลไกของรัฐ ผู้นำท้องที่ซึ่งต้องทำงานตามบทบาทหน้าที่ในการประสานงานและทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล รวมถึงการรับผิดชอบงานที่กระทรวงมหาดไทยมอบหมายตลอดจนรับผิดชอบงานที่กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ มอบหมายให้ (สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง, 2560, น. 25)

ผู้นำท้องที่ในตำแหน่ง เมื่อพิจารณาตามบทบาทอำนาจหน้าที่คล้ายกับผู้บริหารหน่วยงานองค์กรคือ เป็นผู้บริหารจัดการตำบลหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าในทุกมิติและมีความเข้มแข็งในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นในความเป็นผู้นำหรือผู้จัดการชุมชนท้องถิ่นนั้นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจำเป็นจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเชิงการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน รวมทั้งต้องเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพการแสดงออกอย่างเหมาะสม ตลอดจนเป็นผู้นำท้องที่ มีภาวะผู้นำในเชิงสถานการณ์ เป็นผู้นำที่มีอำนาจบารมี มีประสบการณ์ด้านการเมืองการปกครอง มีความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างรอบด้าน เพราะลักษณะการทำงานกับชุมชนมีความหลากหลายด้าน ประชาชนที่มีความคิดที่แตกต่างฐานะ ความเป็นอยู่ ระดับการศึกษา การนับถือศาสนา ความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติจากรูปแบบของความหลากหลายทั้งด้านความต่างของคนในชุมชนจำเป็นจะต้องมีผู้นำ

ท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นสูงในการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชน โดยการทำงานนั้นต้องทำอย่างเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ (ศุภิสรา ธารประเสริฐ, 2563, น. 20)

ผู้นำท้องถิ่นในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล มีทุกหมู่บ้านตำบลเช่นเดียวกับหมู่บ้านตำบลอื่น ๆ ในประเทศไทย จึงสนใจที่จะนำการศึกษาวิจัยเพื่อนำเอาผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ต่อเติมเสริมแต่งเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้กับผู้นำท้องถิ่นกลุ่มกับผู้นำในภาคส่วนอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และ หมู่บ้านตำบลในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนหน่วยงาน องค์กร ในอำเภอ จังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพเชิงพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมการทำงานด้านการปกครอง การบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชน
2. เพื่อศึกษารูปแบบความสำเร็จเชิงการพัฒนาที่เกิดจากผลเชิงพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมการปกครองการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 90 คน ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 50 คน ผู้แทนผู้นำท้องถิ่นในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 10 คน ผู้แทนกลุ่มองค์กรชุมชน 10 คน ผู้แทนภาคประชาชน 12 คน ผู้แทนภาคราชการ 2 คน ผู้แทนด้านศาสนา (พระสงฆ์) 2 รูป ผู้แทนสถาบันการศึกษา 2 คน และผู้แทนภาควิชาการผู้เชี่ยวชาญ 2 คน โดยมีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 60 คน การสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 30 คน และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปที่เป็นผลการวิจัยโดยทำการตรวจสอบทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิว่าคำตอบที่ได้รับมามีความสอดคล้องและครอบคลุมตรงตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาความเหมือนความแตกต่างของคำตอบ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ทำการตีความหมายสร้างข้อสรุปในลักษณะอุปนัย (Inductive Method) จากนั้นนำเสนอข้อสรุปที่เป็นผลการวิจัยที่สมบูรณ์ในรูปแบบพรรณนา (Descriptive)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ศักยภาพเชิงพฤติกรรม

ผลการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพเชิงพฤติกรรมการแสดงออกของผู้นำท้องที่ในทุกบทบาทตำแหน่งหน้าที่ตามการศึกษาวิจัยที่พบว่า ผู้นำท้องที่ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.1 ศักยภาพการพัฒนา ประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ได้ร่วมงานและเห็นผลงานการทำงานของผู้นำท้องที่ใน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จากการสัมภาษณ์และจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ผู้นำท้องที่ส่วนใหญ่มีศักยภาพเชิงการพัฒนา ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่บทบาทหน้าที่โดยตรงของผู้นำท้องที่ที่คนส่วนใหญ่มักจะมองเห็นว่าผู้นำท้องที่มีบทบาทหน้าที่ด้านการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านตำบล บทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนาเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้นำท้องที่ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบลและเทศบาลเมือง แต่ก็ยังปรากฏว่ามีผู้นำท้องที่หลายคนหลายกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถมีเครือข่ายความร่วมมือใช้ศักยภาพด้านการประสานขอความช่วยเหลือร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา รวมถึงการจัดหางบประมาณด้วยวิธีการต่าง ๆ ร่วมกับประชาชนมาใช้ในการทำกิจกรรมโครงการการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จนประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็ยังมีประชาชนบางกลุ่มที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้นำท้องที่ เช่น เห็นว่าผู้นำท้องที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจ ไม่มีความสามารถด้านการพัฒนา จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพในหลาย ๆ ด้านเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ประกอบกับการที่ผู้นำท้องที่ไม่มีงบประมาณเพื่อการพัฒนาเหมือนผู้นำท้องถิ่น

1.2 ศักยภาพด้านผู้นำที่มีภาวะผู้นำ พบว่าผู้นำท้องที่ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในการรับรู้และเข้าใจของประชาชน เชียงใหม่ จากการสัมภาษณ์และจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยโดยส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า ผู้นำท้องที่ที่มีความเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์ของการนำได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมด้านการทำงาน การสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ รวมถึงการมีพฤติกรรมแสดงออกต่อสังคมในเชิงบวก โดยที่ประชาชนจะพิจารณาการมีภาวะผู้นำจากรูปธรรมการทำงานเพื่อประชาชนเพื่อสังคมชุมชนด้วย

ความมุ่งมั่นเสียสละมีความอดทนอดกลั้น สำหรับผู้นำท้องที่บางคนที่ยังไม่มีภาวะผู้นำมากเพียงพอเพราะเป็นผู้นำรุ่นใหม่เพิ่งเข้ามาหรือได้รับโอกาสจากประชาชนได้ไม่นาน ก็พยายามที่จะสร้างผลงานสร้างคุณงามความดีสร้างบารมีสร้างการยอมรับให้กับตนเอง ความพยายามในการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

1.3 ศักยภาพด้านการปกครอง จากการสัมภาษณ์และจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย พบว่า ผู้นำท้องที่ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในทุกภาคส่วนมีศักยภาพทางด้านการปกครอง ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่หลักที่ผู้นำท้องที่ที่ต้องตระหนักให้มีความสำคัญ และต้องทำอย่างมุ่งมั่นตั้งใจและเสียสละ เพื่อให้หมู่บ้านตำบลมีความสงบสุขร่มเย็น ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ร่วมกับการทำงานด้านการพัฒนาหมู่บ้านตำบล ให้มีความเข้มแข็งมีความเจริญก้าวหน้า อีกทั้งการทำงานตามบทบาทหน้าที่นั้น ผู้นำท้องที่ส่วนใหญ่เป็นผู้นำที่มีความรู้มีประสบการณ์ด้านการปกครอง เพราะเป็นผู้นำท้องที่มาอย่างยาวนานได้รับการอบรมมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้นำท้องที่รุ่นใหม่ก็สามารถเรียนรู้และพัฒนา ศักยภาพด้านการปกครองจากหน่วยงาน จากผู้นำรุ่นพี่ และมีการพัฒนาศักยภาพด้านการเมือง การปกครอง จากการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในลักษณะของการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

1.4 ศักยภาพการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ จากการสัมภาษณ์และจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย พบว่า ผู้นำท้องที่ในทุกบทบาทหน้าที่มีการนำเอาแนวคิดหลักการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับการทำงานด้านการปกครอง การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนแต่ก็ยังมีไม่มากเพียงพอ จำเป็นต้องให้ผู้นำท้องที่ที่มีการเพิ่ม ศักยภาพการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและหมู่บ้านตำบล ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นที่ผู้นำชุมชนยุคใหม่จะต้องมีเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงานด้านการปกครองและการบริหารจัดการพัฒนาชุมชน

1.5 ศักยภาพด้านการประสานงานและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ จากการสัมภาษณ์และจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยพบว่า ผู้นำท้องที่ส่วนใหญ่ มีศักยภาพด้านการประสานงานและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือได้ดีในระดับหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการประสานงานและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบไม่เป็นทางการ เป็นลักษณะของการสร้างเครือข่ายในรูปแบบบุคคล กลุ่มบุคคล โดยมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางการสื่อสารเข้ามาเป็นเครื่องมือทางการติดต่อสื่อสารประสานงานประสานความร่วมมือระหว่างกัน แต่การ

สร้างเครือข่ายแบบเป็นทางการ ในลักษณะของการรวมตัวกันเป็นสมาชิกที่มีโครงสร้างมีกฎระเบียบแบบแผนอย่างเป็นทางการยังคงมีน้อยไม่มากเพียงพอที่จะกลายเป็นพลังที่สร้างการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะต้องมีการสร้างและเพิ่มศักยภาพกันต่อไป เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลด้านด้านการปฏิบัติงานด้านการปกครอง พัฒนาสังคมชุมชนต่อไป

1.6 ศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จากการสัมภาษณ์และจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยพบว่า ผู้นำท้องที่ในหลายบทบาทตำแหน่งหน้าที่ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งกลุ่มผู้นำท้องที่ที่มีความรู้ความสามารถมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร และสามารถนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้กับการทำงานด้านการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านตำบล การทำกิจกรรมโครงการด้านสังคมและการพัฒนาชุมชนในภาพรวม ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บสืบค้นข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่ามีผู้นำอีกจำนวนมากที่ยังขาดแคลนองค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างจริงจัง

2. ด้านรูปธรรมความสำเร็จ

ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปธรรมความสำเร็จด้านต่าง ๆ ที่ผู้นำท้องที่ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารจัดการปฏิบัติการให้เกิดการพัฒนาจนประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ซึ่งได้เชียงใหม่ จากทั้งการสัมภาษณ์และจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย ประกอบด้วย

2.1 รูปธรรมความสำเร็จด้านการปกครองที่ผู้นำท้องที่ได้ร่วมกันทำและร่วมกันกับภาคส่วนอื่นๆทำจนทำให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคได้รับการบริการอย่างเท่าเทียมมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินชุมชนมีความสงบสุขด้วยการทำงานตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

2.2 รูปธรรมความสำเร็จด้านพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากชุมชนให้มีความเข้มแข็งผ่านการพัฒนากลุ่มอาชีพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทางด้านการเกษตรผลิตผลิตภัณฑ์การแปรรูปหัตถกรรมและการบริการจนทำให้เกิดการจ้างงานประกอบกับการค้าขายและการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนบางคนบางกลุ่มมีงานมีอาชีพมีรายได้นำไปสู่การทำให้ครอบครัวและชุมชนมีความเข้มแข็งทางด้านด้านเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนเกิดการหมุนเวียน

2.3 รูปธรรมความสำเร็จด้านสาธารณสุข ยังเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องที่ที่ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ประจำตำบล ร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้อง โดยตรงโดยอ้อมได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นการวางแผนบริหารจัดการ การปฏิบัติการ เพื่อเกิดการพัฒนาด้านสาธารณสุขของชุมชนในเชิงรุกจนทำให้ประชาชนเกิดการรับรู้เข้าใจ ตระหนักในการดูแลสุขภาพมากกว่าการรักษา การป้องกันดูแลควบคุมโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ กิจกรรมโครงการและการยับยั้งการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และโรคระบาดอื่นอย่างได้ผลเป็นลูกกระทำ

2.4 รูปธรรมความสำเร็จทางด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวกับการป้องกันดูแลรักษาป่าในเขตรับผิดชอบร่วมกันกับหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงจนนำมาสู่การให้อำเภอแม่แตงมีสภาพของดินน้ำป่าอากาศค่อนข้างอุดมสมบูรณ์เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะอื่นมากมายจากการที่ผู้นำท้องที่และผู้นำในภาคส่วนอื่นๆ ได้ร่วมกันควบคุมดูแลปกป้องรักษาและพัฒนาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้เป็นอย่างดีมีรูปธรรมด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ ทำให้พื้นที่ในชุมชนอุดมสมบูรณ์ประชาชนในถิ่นเดิมยังสามารถทำการเกษตรได้เหมือนเดิมผสมกลมกลืนกับการจัดการพื้นที่ในชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยกลุ่มคนรุ่นใหม่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนมีการขับเคลื่อนเป็นประโยชน์กับประชาชนและชุมชน

2.5 รูปธรรมความสำเร็จด้านสังคมจากรูปธรรมความสำเร็จทางด้านต่าง ๆ ที่ผู้นำท้องที่ในอำเภอแม่แตงในทุกบทบาทตำแหน่งร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ได้ร่วมสร้างขึ้นทำให้สังคมภายในหมู่บ้านตำบลและอำเภอแม่แตงโดยรวมมีสภาพสังคมที่ดีมีส่วนผสมของการเป็นสังคมชนบทและสังคมเมืองที่อยู่กันอย่างสงบสุขเป็นสังคมที่พึ่งพิงอาศัยกันเป็นสังคมที่ยังให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมประชาชนส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญต่อการมีความรักความสามัคคีต่อกันให้ความสำคัญไว้นับถือเชื่อใจผู้นำชุมชนชุมชนความขัดแย้งขั้นรุนแรงยังไม่ปรากฏคดีความเกี่ยวกับการลักเล็กขโมยน้อยรวมถึงปัญหาของอาชญากรรมมีค่อนข้างน้อยประชาชนพอใจในการทำงานด้านการปกครองการรักษาความสงบเรียบร้อยรวมถึงการพัฒนาของผู้นำท้องที่และผู้นำในภาคส่วนอื่นๆ ที่ทำงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจเสียสละทุ่มเททำงานให้กับประชาชนและหมู่บ้านตำบลและอำเภอจนทำให้สังคมในอำเภอแม่แตงเป็นสังคมน่าอยู่

2.6 ความสำเร็จที่เกี่ยวกับบุคคลต้นแบบ กลุ่มองค์กรชุมชน ต้นแบบวิสาหกิจชุมชน ต้นแบบและหมู่บ้านตำบลต้นแบบ ทางด้านต่างๆก็มีปรากฏให้เห็นในเชิงประจักษ์ด้วยผลของผู้นำท้องถิ่นที่ทำงานได้อย่างเต็มความสามารถและดำเนินกิจกรรมโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลจนสร้างรูปธรรมความสำเร็จสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับประชาชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ศักยภาพเชิงพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ในองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกของผู้นำท้องถิ่นในการสะท้อนศักยภาพด้านการทำงาน การปกครอง การบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชน สามารถอภิปรายผลการวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ทางด้านพฤติกรรมการแสดงออกของผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ประจำตำบลได้ว่า ในฐานะผู้นำชุมชนที่ประชาชนไว้วางใจคัดเลือกคัดสรรให้เข้ามาเป็นผู้นำท้องถิ่นที่ตามความคาดหวังการมีบุคลิกภาพทางด้านร่างกายดูดีมีความสง่างาม การพูดจามีหลักการ การแต่งกายถูกกาลเทศะ เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการสร้างความประทับใจและความน่าเชื่อถือต่อผู้พบเห็น ซึ่งสามารถนำไปสู่การเป็นประตูดูความสำเร็จในการทำงาน ประกอบกับการที่ผู้นำมีศักยภาพทางด้านการคิดแบบสร้างสรรค์ การคิดเชิงนวัตกรรมยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งตามผลการวิจัย และผู้นำท้องถิ่นในยุคปัจจุบันรวมถึงผู้นำในทุกภาคส่วนจำเป็นต้องมีการสร้างคุณค่าให้กับตนเองในเชิงพฤติกรรม การแสดงออกต่อสังคมร่วมกับการพัฒนาศักยภาพด้านการคิดที่เป็นระบบคิด เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีต่อตนเอง สังคม และชุมชน นั่นคือผู้นำยุคใหม่ที่เท่าทันกับทุกสถานการณ์ ซึ่งมีความสอดคล้องตรงตามหลักคิดแนวคิดทฤษฎีเชิงพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่มีสาระสำคัญว่า บุคลิกภาพคือแบบแผนพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่าเป็นลักษณะของบุคคลอันประกอบด้วยพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นลักษณะเฉพาะภายในของบุคคล ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีความแตกต่างจากบุคคลโดยทั่วไปแม้จะเกี่ยวข้องเป็นวงศ์ตระกูลเดียวกันหรือจะอยู่ในหมู่คณะเดียวกัน การปฏิบัติของบุคคลเกิดขึ้นได้ในสองทางคือทางชาติกำเนิดและทางความประพฤติที่จำเริญหรือเคยชิน (บุญชลี วรรณโร, 2563, น. 108) และความสำคัญของพฤติกรรมของบุคคลนั้นมักมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคมมาทุกยุคทุกสมัย เพราะบุคลิกภาพมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งทางด้านส่วนตัวและด้านอาชีพการงาน ถ้าบุคคลมีบุคลิกภาพดีย่อมเป็นที่ชื่นชอบของคนโดยทั่วไป เมื่อมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นมักเป็นไปด้วย

ความราบรื่น ส่งผลให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เพราะมักจะได้รับความร่วมมือ และบุคลิกภาพทำให้เกิดการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมถึงบุคลิกภาพทำให้มนุษย์ในสังคมมีความตระหนักในลักษณะของบุคคล ตลอดจนบุคลิกภาพก่อให้เกิดความหมายเชิงพฤติกรรมทำให้คนมีความคิดรวบยอด และประการสำคัญคือบุคลิกภาพมีส่วนสำคัญในการช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลบุคคลอื่นได้ตามสถานการณ์และง่ายขึ้น (เจริญ รุ่งแสงจันทร์, และ ประณต นันทียุกุล, 2560, น. 240-241) ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นจึงมีความหลากหลายบุคลิกภาพ พฤติกรรมการแสดงออก

นอกจากผู้นำท้องถิ่นและผู้นำในภาคส่วนต่าง ๆ จำเป็นจะต้องมี บุคลิกภาพและพฤติกรรม การแสดงออกในหลาย ๆ ด้าน ผลการวิจัยยังทำให้ได้องค์ความรู้ทั้งในเชิงวิชาการหลักการและแนวทางการปฏิบัติและการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ และผู้วิจัยเห็นว่ามีสำคัญเป็นอย่างมากต่อการนำไปต่อยอดเพื่อให้เกิดประโยชน์ตามความเหมาะสม โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นผู้นำท้องถิ่นที่จำเป็นต้องมีศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาชุมชน ศักยภาพด้านการเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำ การเป็นผู้นำท้องถิ่นที่จำเป็นต้องมีศักยภาพทางด้านการเมืองการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อย การสร้างความสงบสุขให้กับประชาชนและชุมชน การเป็นผู้นำท้องถิ่นในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ ศักยภาพด้านการประสานงานการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ สิ่งสำคัญคือผู้นำท้องถิ่นที่จำเป็นต้องมีศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทั้งคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร การวางแผนและการตัดสินใจ ซึ่งผลการวิจัยที่เกี่ยวกับศักยภาพของผู้นำและการพัฒนาศักยภาพของผู้นำนั้นสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ วาสนา สามเมือง (2559, บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นที่การบริหารการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการพัฒนาหมู่บ้านตำบลในอดีตและปัจจุบัน พร้อมกับศึกษาหาแนวทางการปรับตัวของกำนันผู้ใหญ่บ้านโดยพบว่าผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่มีความเห็นที่สอดคล้องกับผู้นำท้องถิ่นที่ต้องมีการปรับตัวทางด้านบุคลิกภาพ พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ปรับตัวด้านระบบวิธีคิด ภาวะผู้นำ การเรียนรู้ การบริหารจัดการเชิงสถานการณ์ การบริหารจัดการความขัดแย้ง และการปรับตัวด้านการบริหารจัดการจัดการการเปลี่ยนแปลง และผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ สุริยา สุภาเดช (2555, น. 65) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องพัฒนาการของกำนันผู้ใหญ่บ้านในสถานะสถาบันทางการเมือง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึง 2553 ผลการวิจัยพบว่าผู้ใหญ่บ้านกำนันสามารถปรับตัวต่อ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ดี ซึ่งเห็นได้จากการพัฒนาขีดความสามารถในการเข้าสู่ตำแหน่งหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านกำนันโดยส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาสูงขึ้น ได้รับการศึกษาอบรมความรู้ด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ผู้ใหญ่บ้านกำนันมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น มีการรวมตัวเป็นชมรมและสมาคมผู้ใหญ่บ้านกำนันมีการร่วมกันมากขึ้น

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้านการปกครอง การบริหารจัดการ และการพัฒนาชุมชน โดยการเพิ่มองค์ความรู้ทางด้านการพัฒนาศักยภาพเชิงพฤติกรรมและการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ ของผู้นำท้องที่ให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน นั้นจะเป็นประโยชน์ทั้งตัวบุคคลคือ ผู้นำท้องที่ประชาชน และชุมชน รวมถึงภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในทุกระดับ และจากผลการที่ผู้นำท้องที่ในทุกภาคส่วนตามบทบาทหน้าที่มีการแก้ไขปรับปรุงบุคลิกภาพและพฤติกรรมให้มากยิ่งขึ้น ประกอบกับมีการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ย่อมสามารถทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพประสิทธิผล มีรูปธรรมความสำเร็จด้านต่าง ๆ เป็นที่ปรากฏ

2. รูปธรรมความสำเร็จ

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างรูปธรรมความสำเร็จของผู้นำท้องที่ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายด้านเป็นประโยชน์ทั้งต่อชุมชนในอำเภอแม่แตงและชุมชนในอำเภออื่น ๆ รูปธรรมความสำเร็จบ่งบอกถึงฐานความรู้ในเรื่องของการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมทุกบริบท ภายใต้การบูรณาการความคิด บูรณาการกิจกรรม โครงการ บูรณาการบริหารจัดการและการปฏิบัติการ ประการสำคัญการบูรณาการความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายได้อย่างลงตัว ซึ่งฐานของความร่วมมือการบูรณาการและการประสานเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างศักยภาพชุมชนด้วยผู้นำที่เข้มแข็งที่มีเนื้อหาสาระที่สำคัญว่า ผู้นำชุมชนที่ดีควรมีทัศนคติต่อการพัฒนาชุมชนด้วยความถูกต้องโดยผู้นำชุมชนต่างมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน จึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้นำให้เกิดความ เข้มแข็ง เพื่อให้ผู้นำทำงานได้อย่างคล่องตัวบนพื้นฐานของการเป็นผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจงานพัฒนาพัฒนาในมิติต่าง ๆ ภายใต้การเสริมสร้างศักยภาพ 3 ด้านคือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา (จินดาภา ลีนิวา, อัจฉราภัทร เขมอัครเจตต์, และ เบญจวรรณ เบญจกรณ์, 2564, น. 36) โดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดด้านการพัฒนาของ อัจฉรา สโรบล (2553, น. 42) โดยได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า การพัฒนาชุมชน

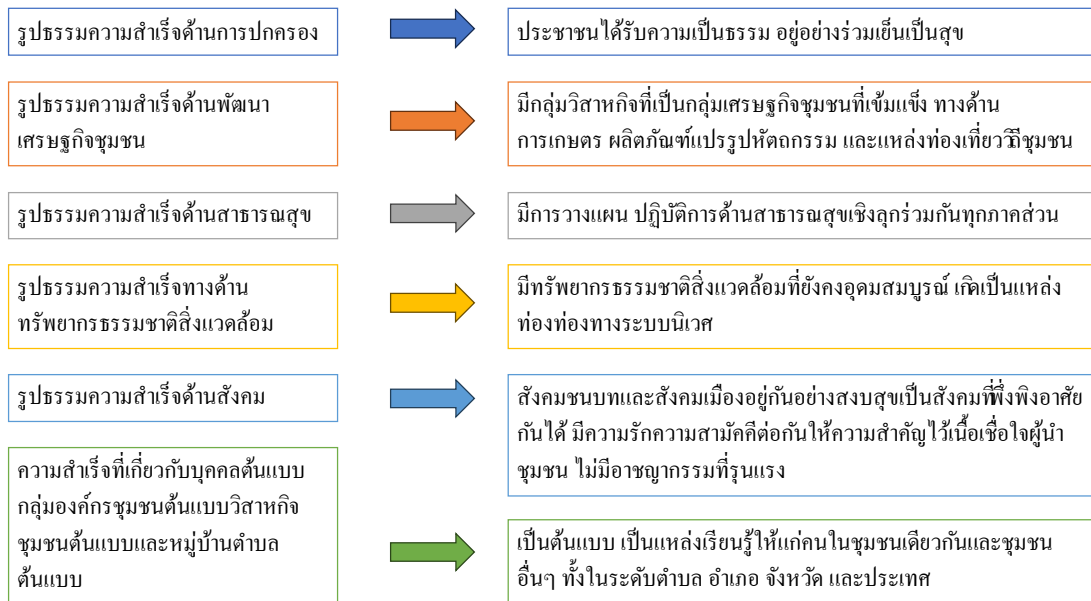

เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีतिकอบคลุมการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆของสังคมชุมชนในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา เทคโนโลยี บรรทัดฐาน ค่านิยม กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ทางสังคมชุมชน โดยผลของการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนของผู้ใหญ่บ้านกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และแพทย์ประจำตำบลร่วมกับผู้นำในภาคส่วนอื่น ๆ จนเกิดรูปธรรมความสำเร็จได้นั้นสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐบาลที่อยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในหลายหลายแผนที่มีมุ่งเน้นและส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมโครงการเพื่อประโยชน์ของชุมชนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร

รวมถึงมีการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง การสนับสนุนการค้นหาลักษณะที่โดดเด่นของแต่ละชุมชน การสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมการขยายผลและการพัฒนาศักยภาพคนสามวัย สนับสนุนการผลิตและบริหารชุมชน ให้มีมูลค่าเพิ่มเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมให้เกิดสิทธิชุมชนการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชุมชนอย่างมีคุณค่า สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสำคัญเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงการสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชน รูปแบบการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (พงศสวัสดิ์ ราชจันทร์, 2563, น. 107)

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปธรรมความสำเร็จเชิงพัฒนาที่เกิดจากผลเชิงพฤติกรรมการแสดงออกทางการปกครอง การบริหารจัดการ และการพัฒนาชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า มีรูปธรรมความสำเร็จอยู่ 6 ด้าน ได้แก่ รูปธรรมความสำเร็จด้านการปกครอง รูปธรรมความสำเร็จด้านพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน รูปธรรมความสำเร็จด้านสาธารณสุข รูปธรรมความสำเร็จทางด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รูปธรรมความสำเร็จด้านสังคม และความสำเร็จที่เกี่ยวกับบุคคลต้นแบบ กลุ่มองค์กรชุมชนต้นแบบ วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ และหมู่บ้านตำบลต้นแบบ ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1. รูปธรรมความสำเร็จเชิงพัฒนาที่เกิดขึ้นจากผลเชิงพฤติกรรมและการแสดงออกทางการปกครอง การบริหารจัดการ และการพัฒนาชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถหาข้อเสนอของการวิจัยที่ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1.1 รัฐบาลควรมีนโยบายและยุทธศาสตร์ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้นำท้องถิ่นในด้านการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นก้าวไปสู่การเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของผู้นำตามสถานการณ์ทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ

1.2 ผู้นำท้องถิ่นควรมีการบริหารจัดการให้เกิดชมรมสมาคมในระดับตำบล ความเข้มแข็งมีเอกภาพมีศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและมีรูปธรรมความสำเร็จ

1.3 ผู้นำท้องที่ควรพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆที่ยังมีไม่มากเพียงพอ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการฝึกอบรมสัมมนาการศึกษาดูงานการเข้ารับการศึกษาในสถาบันการศึกษา การศึกษาด้วยตนเองและเรียนรู้จากผู้นำท้องที่รุ่นพี่ผู้ที่มีประสบการณ์

1.4 ผู้นำท้องที่ควรสร้างผลงานต้นแบบในเชิงการพัฒนาในหมู่บ้านในกลุ่มของตนเอง ให้สังคมได้รับรู้ในวงกว้าง อีกทั้งผลที่ผู้นำท้องที่สร้างขึ้นมาด้วยพลังความความคิดและการลงมือปฏิบัติจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้นำเองชุมชนและสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับศักยภาพของผู้นำท้องที่ให้ครอบคลุมในระดับจังหวัด ระดับภาค หรือในระดับประเทศเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่เป็นประโยชน์ที่กว้างขวางมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องที่แบบเฉพาะเจาะจง ด้านใดด้านหนึ่งที่เห็นว่าเป็นปัญหาต่อการทำงานของผู้นำท้องที่ในวงกว้างครอบคลุมทั่วประเทศ

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของผู้นำโดยแยกตามกลุ่ม ได้แก่ ศักยภาพของกำนันศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านศักยภาพของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านศักยภาพของสารวัตรกำนัน และศักยภาพของแพทย์ประจำตำบล

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง สำนักบริหารการปกครองท้องที่. (2560). *การประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของ ผู้ใหญ่บ้านตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลการ ปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. 2559*. กรุงเทพฯ: ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย.
- กฤษฎี วรรณโร. (2563). *บทบาทการปกครองท้องที่ในปัจจุบัน : การศึกษาความคิดเห็นของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

- จินดาภา ลีนิวา, อัจฉราภัทร เขมอัครเจตต์, และ เบญจวรรณ เบญจกรณ์. (2564). คุณลักษณะ
ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อสมรรถนะการบริหารของผู้นำชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษา : เทศบาล
ตำบล นางแล อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย. *HRD Journal*, 12(2), 41-57.
- เจริญ รุ่งแสงจันทร์, และ ประณต นันท์ยุกุล. (2560). การบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
กำนันและผู้ใหญ่บ้านของจังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*,
7(3), 237-248.
- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2563). ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใน
ปัจจุบัน. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(4), 101-105.
- วาสนา สามเมือง. (2559). ผู้นำท้องถิ่นกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง: กรณีศึกษา ในเขตพื้นที่
อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยแม่โจ้,
เชียงใหม่.
- ศุภิสรา ธารประเสริฐ. (2563). ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอ
ธาตุพนม จังหวัดนครพนม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร, สกลนคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ร่างยุทธศาสตร์ชาติ
ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). สืบค้นจาก https://www.dga.or.th/wp-content/uploads/2018/08/file_32600e26a233b3fc9c88e48300c10334.pdf
- สุริยา สุภาเดช. (2555). พัฒนาการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฐานะสถาบันทางการเมือง ตั้งแต่ปี
พ.ศ.2535-2553. สืบค้นจาก
https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/CMU.res.2012.280
- อัจฉรา สโรบล. (2553). กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโครงการพัฒนา (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน *

The Ecclesiastical Administration of Sangha Potentates
in Mae Hong Son Province

พระครูอนุชิตกิจจานุกุล (สุรเดช ศิริบุญมา (จิรธมโม)) และ สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล

Phrakhruanuchitkitjanukun (Suradet Siriboonma (Chirathammo))

and Suriyajaras Techatunminasakul

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author, E-mail: suradas032526@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จในการการบริหารจัดการ โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลของพระสงฆ์และคฤหัสถ์รวม 73 รูป/คน ผ่านการสัมภาษณ์กึ่ง สันทนากลุ่มย่อย และสังเกต

ผลการวิจัยพบว่า คณะสงฆ์มีการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์โดยอาศัยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ที่มีโครงสร้างที่เป็นทางการที่มีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจนควบคู่กับโครงสร้างแบบแนวนอนที่อาศัยหลักการเชิงพุทธ ความเชื่อมั่นศรัทธา ความเคารพนับถือระหว่างกัน ในหมู่สงฆ์ โดยการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ประกอบด้วย การบริหารจัดการด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการสร้างเครือข่าย และด้านการใช้เทคนิคเครื่องมือด้านการ

* ได้รับบทความ: 19 พฤษภาคม 2567; แก้ไขบทความ: 10 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 16 ตุลาคม 2567

บริหารจัดการใหม่ และผลการวิจัยเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในระดับพระสังฆาธิการพบว่า เงื่อนไขปัจจัยสำคัญที่เข้ามาสนับสนุนให้การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้บรรลุความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลประกอบด้วย เงื่อนไขปัจจัยทางด้านความรู้ความสามารถประสบการณ์ของพระสังฆาธิการ อำนาจบารมี จำนวนพรรษาและสมณศักดิ์ งบประมาณที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และปัจจัยทางด้านการพัฒนา

คำสำคัญ: พระสังฆาธิการ; กิจการคณะสงฆ์; การบริหารจัดการ

Abstract

This article aimed to study the management of the Sangha affairs of the Sangha Potentates in Mae Hong Son Province and the factors supporting the success of the management. This is qualitative research using data from 73 monks and their residences through semi-interviews, focus group discussions, and observation.

The research found that the Sangha managed Sangha affairs based on Sangha governance regulations that had a formal structure with a clear line of command along with a horizontal structure based on Buddhist principles, faith, and respect among monks. The management of monastic affairs consisted of administrative management, religious education, welfare education, the spread of Buddhism, public utilities, public welfare networking, and the usage of new management tools. Moreover, the research results regarding the factors supporting the management of monastic affairs at the Sangha Potentates level found that the important factors that support the management of monastic affairs to achieve success efficiently and effectively include: factors in terms of knowledge, ability, experience, power and charisma, number of years of experience, monastic rank,

the budget that was used for management with the participation of relevant sectors, and development factors.

Keywords: Sangha Potentates; Sangha affairs; management

1. บทนำ

พระสังฆาธิการมีบทบาทอำนาจหน้าที่สำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนา และช่วยสงเคราะห์สังคมตามแนวทางหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า และมั่นคงยั่งยืนถาวรคู่ประเทศไทย โดยพระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็งมั่นคง ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ที่เคารพเลื่อมใสของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พร้อมทั้งเป็นผู้ที่เข้าใจบริบทสังคมชุมชนเป็นอย่างดี (วีระยุทธ ยะสาย, 2561, น. 8)

พระสังฆาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์ 6 ประการ คือ 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน 2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี 3) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย ชั้นเจ้าคณะตำบล 4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ 5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะปกครองและเจ้าอาวาสตลอดจนถึง พระภิกษุ - สามเณร ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย 6) ตรวจการณ์และประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน (พระมหาชัชวาล วีระธรรมวิวัฒน์ และ วิภาส ทองสุทธิ, 2562, น. 7)

จากการที่ผู้วิจัยมีบทบาทหน้าที่เป็นสังฆาธิการ มีตำแหน่งเป็นเลขาเจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมคณะสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการเช่นเดียวกัน ทำให้ทราบปัญหาเบื้องต้นในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ยังไม่มีประสิทธิภาพประสิทธิภาพมากนัก

ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ควรจะได้รับการพัฒนาในด้านความรู้ต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น และทราบแนวทางการบริหารคณะสงฆ์ของสังฆาธิการ เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการปกครอง พัฒนาการบริหาร เข้าใจปัญหาและอุปสรรค สาเหตุและปัจจัยอื่น ๆ และพระสังฆาธิการสามารถพัฒนาสังคม โดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนและคณะสงฆ์ ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระสังฆาธิการ จึงมีความสนใจจะศึกษาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เฉพาะการบริหารงานคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาและเล็งเห็นว่าผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวงการพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่งต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำนโยบาย การวางแผน การบริหารจัดการ การดำเนินกิจกรรมโครงการ และการปฏิบัติการตามความเหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้ประสบผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือ 3 ชนิด คือ

- 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีทั้งหมด 7 ตอน ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 73 รูป/คน
- 2) การสนทนากลุ่มย่อย จำนวนผู้เข้าร่วม 30 รูป/คน และ 3) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

เมื่อมีการประชุมคณะสงฆ์และการทำกิจกรรมโครงการต่างๆ ตรวจสอบเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษา โครงร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ทดสอบความเชื่อมั่น และทดสอบกับบุคคล (try out)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ ได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นพระสงฆ์และคฤหัสถ์ที่เป็นตัวแทนของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมด จำนวน 73 รูป/คน ผ่านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากเอกสารวิชาการ ราชการ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปอรรถาธิบายหรือบรรยายความ (Descriptive Analysis) และวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล

เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยแยกตามวัตถุประสงค์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาความ

4. สรุปผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.1 การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า พระสงฆ์ได้นำมาเป็นแนวทางการปกครองพระสงฆ์ที่เป็นโครงสร้างการปกครองสงฆ์ระดับประเทศมาใช้ปกครองในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้พระสงฆ์มีความประพฤติอยู่ในกรอบของระเบียบกฎหมาย และกฎระเบียบตามพระวินัยของสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์ให้มีศักยภาพมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พัฒนาวัด พัฒนาประชาชน พัฒนาสังคมชุมชนในทุกกระดับ ในลักษณะของการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา โดยการปกครองพระสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น ยังอาศัยโครงสร้างที่ไม่เป็นทางการตามแนวนอนในการปกครองกันโดยอาศัยอำนาจบาบริ ความเคารพนับถือ ความเชื่อมั่นศรัทธาตามแบบแผนของพระสงฆ์ ความเป็นครูบาอาจารย์ ความเป็นพระผู้ใหญ่ที่มีพรรษายาวนาน การเป็นพระผู้บวชพระผู้สวดจึงทำให้การบริหารจัดการกิจการสูงในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นไปได้ด้วยดี

1.2 การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านศาสนศึกษา จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า คณะกรรมการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการบริหารจัดการด้านศาสนศึกษาให้กับชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยผ่านวัดต่าง ๆ และโดยคณะสงฆ์ในภาพรวมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรได้มีศึกษาเล่าเรียนเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา และด้านวิชาการ โดยทุกวัดเจ้าอาวาสจะสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ภายใต้การดูแลให้ได้เล่าเรียนด้านพระธรรมวินัยของบรรพชิตศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี รวมถึงการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จนเป็นพระนักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก และพระภิกษุสามเณรที่จบทางบาลี รวมถึงที่เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางสายพุทธธรรมและสายวิชาการ พระสงฆ์บางรูปในจังหวัดแม่ฮ่องสอนสามารถเรียนจบถึงระดับปริญญาโท ปริญญาเอก สามารถนำเอาองค์ความรู้ทั้งทางโลกทั้งธรรมมาประยุกต์ใช้กับการทำบทบาทหน้าที่ของสงฆ์ได้มีประสิทธิภาพ สามารถนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และพัฒนาวัด พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม

1.3 การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า คณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยคณะกรรมการ กิจการคณะสงฆ์มีการบริหารจัดการโดยให้พระสงฆ์ในระดับพระสังฆาธิการที่เป็นทั้งเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสวัดที่อยู่ในจังหวัดทำบทบาทหน้าที่ด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้กับประชาชนชุมชนต่างๆ ในลักษณะของการให้การสนับสนุนเงินงบประมาณ บุคลากรทางสงฆ์ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาให้กับสถาบันทางการศึกษา รวมถึงคณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนยังเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกับสถานศึกษาต่าง ๆ และเข้าร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนทุกระดับในการทำกิจกรรมโครงการด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และบางวัดที่มีศักยภาพมากเพียงพอและเจ้าอาวาสมีความรู้ความสามารถมีศักยภาพก็ใช้วัดเป็นศูนย์เรียนรู้และจัดการศึกษานอกระบบร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน

1.4 การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า คณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยคณะกรรมการ กิจการคณะสงฆ์ให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาชนในทุกระดับและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมในภาพรวม โดยมุ่งเน้นให้พระสงฆ์และวัดเป็นฟันเฟืองที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งการมุ่งเน้นให้พระสงฆ์แต่ละรูปทำความเข้าใจเรียนรู้ ถึงแก่นและหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปถ่ายทอดสู่ประชาชนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมผ่านกิจกรรมในกิจกรรมโครงการต่างๆในชุมชน การมุ่งเน้นให้ทุกวัดเป็นศูนย์รวมของการเรียนรู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมโครงการด้านพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา เป็นลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรุกและเชิงรับ

1.5 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการ จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า คณะสงฆ์ไม่ได้มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านสาธารณูปการต่าง ๆ ภายในชุมชนโดยตรง แต่พระสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็ให้ความสำคัญและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาาระบบสาธารณูปการภายในชุมชนให้มีให้ดีขึ้นให้ครบถ้วนสมบูรณ์แก่การดำรงชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ อยู่ในถิ่นทุรกันดาร การบริหารจัดการและการพัฒนาด้านสาธารณูปการ โดยเริ่มจากการที่พระภิกษุสงฆ์สามเณร

ทุกวัด สำนักสงฆ์ ที่พักสงฆ์ มีการบริหารจัดการและพัฒนาระบบสาธารณูปการภายในวัด สำนักสงฆ์ ที่พักสงฆ์ให้เหมาะสม และพร้อมต่อการทำกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของพระสงฆ์ และของประชาชน บางวัดก็มีการปรับปรุงระบบสาธารณูปการใหม่โดยการสร้างอาคารขึ้นมาเพิ่มเติม เพื่อให้เพียงพอต่อการใช้งานใช้ประโยชน์ สำหรับการส่งเสริมสนับสนุนสาธารณูปการของชุมชน

1.6 การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่จำเป็นต้องมีส่วนส่งเสริมสนับสนุนด้านสาธารณะให้กับประชาชนและชุมชน โดยที่ผ่านมาคณะสงฆ์ได้มีการบริหารจัดการดำเนินการปฏิบัติการในลักษณะต่างๆตามที่เป็นสงฆ์จะสามารถกระทำได้ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายทั้งทางด้านจิตใจสภาพความเป็นอยู่สติปัญญาของประชาชน และความเข้มแข็งของชุมชนโดยคณะสงฆ์ได้ทำและร่วมทำกิจกรรมโครงการในลักษณะต่าง ๆ อีกทั้งคณะสงฆ์ยังให้การสนับสนุนเงินงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ให้กับประชาชน ผู้ยากไร้ขาดแคลนประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะจังหวัดแม่ฮ่องสอนเกิดภัยธรรมชาติเกี่ยวกับแผ่นดินถล่มในช่วงฤดูฝน จำเป็นที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปจัดการดูแล ซึ่งก็รวมถึงคณะสงฆ์ด้วยในลักษณะของการบูรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน และส่วนงานราชการ

1.7 การบริหารจัดการด้านการสร้างเครือข่ายด้านการพัฒนา จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า คณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการพัฒนาสงฆ์ พัฒนาวัด พัฒนาพระพุทธศาสนา พัฒนาชุมชน ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและเป็นทางการกับบุคคล กลุ่มบุคคล กลุ่มองค์กร ชุมชน กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มวัด สถาบันทางการศึกษา หน่วยงานองค์กร ทั้งในจังหวัด ต่างจังหวัด และต่างประเทศ เป็นเครือข่ายที่ร่วมมือกันเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ พัฒนาพระภิกษุสงฆ์ พัฒนาวัด พัฒนาพระพุทธศาสนา พัฒนาประชาชน ชุมชน และสังคมโดยรวม

1.8 การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการใช้เทคนิคเครื่องมือทางการบริหารจัดการ จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า คณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการนำเอาเทคนิคเครื่องมือทางการบริหารจัดการสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการ กิจการคณะสงฆ์ตามความจำเป็น แต่ก็ไม่ถึงขั้นการนำมาใช้อย่างมากมายและครบถ้วน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าคณะสงฆ์ได้อาศัยโครงสร้างการบริหารจัดการของคณะสงฆ์มาเป็นกรอบของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์รวมกับการนำเอาหลักการบริหารจัดการเชิงยุทธ์

มาใช้ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอด และด้วยเหตุผลที่ว่าในองค์กรด้านสงฆ์ มีบริบทที่แตกต่างจากหน่วยงานองค์กรอื่น ๆ จึงไม่มีการแข่งขันและไม่หวังผลกำไร

2. ปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.1 ปัจจัยทางด้านความรู้ความสามารถประสบการณ์ จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า พระสงฆ์ในระดับพระสังฆาธิการที่อยู่ในตำแหน่งผู้นำสงฆ์ ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์และการบริหารจัดการวัด เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ปกครองสงฆ์และการบริหารจัดการวัดเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นการคัดเลือกพระสงฆ์ในระดับพระสังฆาธิการจึงจำเป็นต้องเป็นพระสงฆ์ที่ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมมีความสามารถทางการบริหารจัดการและการพัฒนาการปกครอง ประการสำคัญจำเป็นต้องเป็นพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ด้านการทำงานการปฏิบัติ การบริหารจัดการ การพัฒนา และการปกครองสงฆ์มาก่อนเพราะการปกครองสงฆ์นั้นอาจมีความแตกต่างจากบุคคลโดยทั่วไปที่ต้องอาศัยทั้งระเบียบกฎหมายพระธรรมวินัยสงฆ์ควบคู่กันไปกับการเคารพนับถือไว้วางใจระหว่างกัน

2.2 ปัจจัยสนับสนุนทางด้านการมีอำนาจบารมีทางธรรม จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า จำนวนพรรษาที่บวชมาเป็นเวลานานและการมียศถาบรรดาศักดิ์ หรือสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ที่เป็นระดับพระสังฆาธิการ มีอำนาจบารมีทางธรรมย่อมทำให้เกิดความเคารพนับถือในมวลหมู่พระสงฆ์ เกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจ เกิดความเคารพศรัทธาระหว่างกันประกอบกับการที่พระสงฆ์จะให้ความเคารพต่อพระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษาสูงหรือมากกว่า จะเป็นปัจจัยหนุนเสริมให้การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ประสบผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

2.3 ปัจจัยทางด้านงบประมาณที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า ถึงแม้ว่าวัดและคณะสงฆ์จะไม่ใช่องค์กรที่มุ่งแสวงหากำไรก็ตามการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ก็จำเป็นต้องมีงบประมาณที่มากเพียงพอ และงบประมาณที่คณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนำมาใช้ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ส่วนใหญ่จะได้มาจากเงินบริจาคทำบุญของประชาชนทั้งภายในภายนอกจังหวัด และต่างประเทศบางส่วน ถึงแม้จะไม่มีจำนวนมากมาย

คณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็สามารถบริหารจัดการด้านงบประมาณได้อย่างเหมาะสมจนสามารถพัฒนาด้านต่างๆได้ในระดับที่น่าพึงพอใจและเป็นประโยชน์ในภาพรวม

2.4 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการส่งเสริมสนับสนุนของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งทางตรงทางอ้อม ที่อยู่ใน 2 รูปแบบ คือ ทุนทรัพย์ และทุนมนุษย์ เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมโครงการของคณะสงฆ์ การบริหารจัดการกิจการสงฆ์ การพัฒนาพระสงฆ์ พัฒนาวัด การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และการพัฒนาชุมชน นั้นการมีส่วนร่วมค่อนข้างดี

2.5 ปัจจัยทางด้านการขยายความร่วมมือ จากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม พบว่า เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ และการพัฒนาต่างๆในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้เป็นเพราะการมีเครือข่ายการพัฒนา ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการนั้น จะนำไปสู่การได้มาซึ่งงบประมาณที่นำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมโครงการของคณะสงฆ์ของวัดรวมถึงของชุมชน การได้องค์ความรู้ใหม่ๆเชิงการบริหารจัดการ และการพัฒนาโดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การได้พันธมิตรทางโลกที่เป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน องค์กร ร่วมกับการได้พันธมิตรทางสงฆ์ในระดับต่างๆ ดังนั้นการที่คณะสงฆ์มีการสร้างและพัฒนาให้มีเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนจึงเป็นเรื่องที่ดีอย่างยิ่งเพราะไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานหรือองค์กรใดๆเมื่อมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วการจะเดินไปสู่เป้าหมายได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหนุนเสริมสนับสนุนหลายด้านรวมถึงความจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลายภาคส่วนในทุกระดับทั้งเครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาบางประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

การบริหารจัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ที่มีโครงสร้างการปกครองในรูปแบบเดียวกันทั้งประเทศ มีการแต่งตั้งพระสังฆาธิการที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมทั้งความรู้ทางธรรมและทางโลกที่ผ่านการศึกษาในระบบ การมีพรรษามาก มีอำนาจบารมี และประสบการณ์มาปรับใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ให้ และจากผลการวิจัยจะเห็นว่า ในการปกครองคณะสงฆ์นั้น

พระสังฆาธิการที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ต้องมีคุณสมบัติที่เด่นชัดคือ เป็นพระผู้มีพรรษามาก เป็นที่เคารพนับถือทั้งในคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นผู้อยู่ในธรรมวินัยอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของพระสุธา ไทย (2563, น. 83) ที่กล่าวว่า พระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีพรรษามาก มีประสบการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นเคารพนับถือ และรู้จักในวงกว้าง เช่นเดียวกับผลการวิจัยของประกิต บุญมี, จุฑาภรณ์ คงรักษกวิน, สุวดี ไกรสกุล, และ แก้วกัญญา เสวกสุริยวงศ์ (2561, น. 34) ที่พบว่า พระที่เป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์จำเป็นต้องเป็นพระที่ได้รับการเชื่อถือ เชื่อมั่นศรัทธา มีความเป็นครูบาอาจารย์ เป็นพระที่มีพรรษายาวนาน และในการบทบาทหน้าที่ทางด้านศาสนศึกษา พระสังฆาธิการมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรภายใต้การปกครองได้รับการศึกษาอย่างครบถ้วน นอกเหนือจากการส่งเสริมและสนับสนุนคณะสงฆ์ ยังมีบทบาทในการหนุนเสริมเยาวชนในชุมชนให้ได้รับการศึกษาผ่านโรงเรียนวัด หรือการให้ทุนสนับสนุน แต่อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาพบว่า ด้านการศาสนศึกษาและศึกษาสงเคราะห์ยังมีไม่มากเพียงพอ เช่นเดียวกับการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ที่ยังแสดงบทบาทในการพัฒนาให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ไม่มากนัก แต่ภาพรวมของคณะสงฆ์ในแม่ฮ่องสอนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาค่อนข้างดีมีทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระสุธา ไทย (2563, น. 85) ที่ได้สรุปในเชิงสถิติไว้ว่า พระสังฆาธิการมีบทบาททางด้านการปกครอง ศาสนศึกษา ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง แต่ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก ในส่วนของ พระครูพิฑูรณคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท) และพระมหาสุเมธ สมานิต (2564, น. 235) ได้สรุปว่า บทบาทในด้านการปกครอง ศาสนศึกษา ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณูปการ สาธารณสงเคราะห์ รวมทั้งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมควรได้รับการพัฒนาให้ดีกว่านี้ เช่นเดียวกับผลวิจัยของ วีระยุทธ ยะสาย (2561, น. 92) เช่นกัน ที่กล่าวว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในด้านการปกครอง ศาสนศึกษา ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ยังไม่ชัดเจนจนเห็นเป็นรูปธรรมความสำเร็จ แต่ผลการศึกษาบทบาททางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ยังไม่เต็มศักยภาพจนเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลอย่างผลการวิจัยที่กล่าวมาเบื้องต้น

ในขณะที่การนำเอาผลการวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จด้านการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

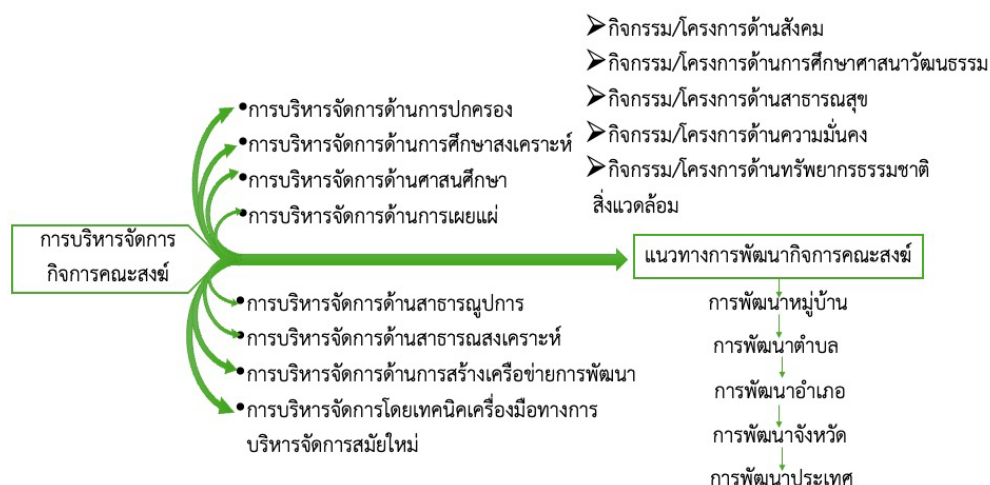
ประกอบด้วย 1) ปัจจัยทางด้านความรู้ความสามารถประสบการณ์ 2) ปัจจัยทางด้านอำนาจ บารมี พรรษา สมณศักดิ์ 3) ปัจจัยทางด้านงบประมาณที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ 4) ปัจจัย ทางด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 5) ปัจจัยทางด้านเครือข่ายการพัฒนา ซึ่งผลการวิจัย ทางด้าน ปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในเชิงการพัฒนาด้านต่างๆ ล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญ อย่างยิ่งที่จะเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการทำงาน การดำเนินกิจกรรมโครงการและการบริหาร จัดการการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ให้มีความเจริญก้าวหน้าให้กับทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องเพราะเป็น ปัจจัยทั้งภายในภายนอกที่สำคัญ ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนการ บริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ พระครูพิฑูรณคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท) และพระมหาสุเมธ สมานิต (2564, น. 200) กล่าวว่าปัจจัยที่จะหนุนเสริมให้ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ดีขึ้นต้องอาศัย ผู้นำที่ดี มีศักยภาพ มีความพร้อม มีคุณวุฒิ มีพรรษา มีประสบการณ์ที่ครบถ้วน มีความรู้ความเข้าใจหลักการบริหาร มีภาวะผู้นำ หรือมีอำนาจบารมีโดยธรรมชาติ และรู้จักการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการ คณะสงฆ์ในมีความมั่นคงเข้มแข็ง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาจันทน์ สิริวัฒน (ผมไผ่), พระครูปริยัติสุวรรณวัฒน์, ภณทิลา น้อยเจริญ, ทองคำ ดวงจันทร์, และ อภิวัฒน์ พุทธจร (2564, น. 380) ได้กล่าวว่าปัจจัยที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ประสบผลสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับพระสังฆาธิการที่เป็นผู้นำคณะสงฆ์ต้องมีคุณสมบัติมีความเป็นผู้นำ และมีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการจูงใจ มีทัศนคติที่ดี มีองค์ความรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ และมี ทักษะในการทำงานด้านการบริหาร ในส่วนของผลการวิจัยของ พระเทพปริยัติเมธี (2561, น. 110) ได้สรุปไว้ว่า พระสังฆาธิการพึงมีภาวะผู้นำ ในการตัดสินใจ การสร้างแรงจูงใจ การสื่อสาร และการบริหารความขัดแย้ง เพื่อให้การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์บรรลุ วัตถุประสงค์ที่วางไว้ ทางด้านของ พระสุริโย รุ่งเรือง และ อิตติวุฒิ หนัมนี (2561) ได้ผลการวิจัยที่ เป็นปัจจัยหนุนเสริมการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ไว้ว่า นอกเหนือจาก ปัจจัยที่เป็นบุคคล แล้ว ปัจจัยหนึ่งที่จะส่งเสริมต่อการเผยแผ่พระศาสนา คือ การมีเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูล ที่เป็นระบบสามารถดึงออกมาใช้ได้ทันทั่วถึง และผลการวิจัยของ สมคิด แสงกล้า (2563, น. 78) มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของการวิจัยในครั้งนี้และผลการวิจัยของนักวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น แต่มีผลการวิจัยที่แตกต่างจากงานวิจัยอื่นที่เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ คือ นโยบายของรัฐบาลโดยกระทรวงวัฒนธรรมและกรมการศาสนา รวมถึงกฎเกณฑ์ของ

เถรสมาคม ควรมีการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนผลักดันและสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร องค์ความรู้ ให้คณะสงฆ์ทั้งที่เป็นพระสงฆ์ฆาติการที่ดำรงตำแหน่งในปัจจุบันและพระรุ่นใหม่ที่จะขึ้นมาดำรงตำแหน่งในอนาคต

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารจัดการกิจการของพระสงฆ์ฆาติการที่ต้องอาศัยทั้งการบริหารจัดการที่อ้างโดยระเบียบกฎหมายที่รัฐบาลได้กำหนดว่าเป็นบทบาทที่พระสงฆ์ฆาติการพึงกระทำ อยู่ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และจากผลการวิจัยครั้งนี้ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์จำเป็นต้องนำเอาแนวคิด เทคนิค วิธีการการบริหารจัดการเชิงวิชาการมาใช้ คือ แนวคิดทฤษฎีการสร้างเครือข่ายการพัฒนา และแนวคิดทฤษฎีการใช้เทคนิคเครื่องมือบริหารจัดการสมัยใหม่ ก่อให้เกิดกิจกรรมโครงการทางด้านการพัฒนาสังคมชุมชน กิจกรรมโครงการด้านการจัดการศึกษาศาสนาวัฒนธรรม กิจกรรมโครงการด้านสาธารณสุข กิจกรรมโครงการด้านความมั่นคง และกิจกรรมโครงการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนกลายเป็นแนวทางในการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งการปกป้องดูแลพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืน และยังส่งผลกระทบให้เกิดขึ้นต่อสังคม ชุมชน ประเทศชาติที่เข้มแข็ง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. รูปแบบการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถหาข้อเสนอของการวิจัยที่ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดควรมีการจัดทำแผนงาน กำหนดนโยบายมี ยุทธศาสตร์ ที่ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ 8 ด้าน กลยุทธ์ เป้าหมาย กิจกรรมโครงการ ตัวชี้วัด ความสำเร็จ ในการส่งเสริมการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์

1.2 คณะสงฆ์โดยคณะกรรมการกิจการคณะสงฆ์ในระดับพระสังฆาธิการจำเป็นต้อง นำเอาเทคนิคเครื่องมือหลักแนวคิดทฤษฎีทางการบริหารสมัยใหม่ เข้ามาสนับสนุนส่งเสริม การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ และการปกครองพระภิกษุสงฆ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้าน การบริหารจัดการและการพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสงฆ์รวมถึงการพัฒนาด้านต่างๆตาม โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ โดยนำมาประยุกต์ใช้อย่างมี ดุลยภาพทั้งทางโลกและ ทางธรรม

1.3 การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความจำเป็นที่จะต้องผลิตสร้างพระสงฆ์รุ่นใหม่ ให้เป็นพระนักพัฒนาที่มีศักยภาพ ด้านการคิด การพูด(เทศน์) การบริหารจัดการและการปฏิบัติการเชิงการพัฒนาในลักษณะของการสร้าง ทายาททางสงฆ์ เพื่อการเตรียมพระสงฆ์เข้าสู่พระนักบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ และการ พัฒนาเพื่อป้องกันการขาดแคลนพระสงฆ์ ที่เป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายพัฒนาในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแบบเจาะจงโดยแยกตำแหน่งพระสังฆาธิการออกเป็นระดับเจ้าอาวาส เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด ว่าแต่ละระดับมีการบริหารจัดการแตกต่างกันมากน้อยอย่างไร และปัจจัยใดบ้างที่จะเข้าไปสนับสนุนการบริหารจัดการคณะสงฆ์

2.2 ควรมีการศึกษาต่อยอดผลการวิจัยที่เป็นรูปแบบการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์และปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการ แล้วนำสู่การหาแนวทางที่เหมาะสมในการ บริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ ตั้งแต่ระดับอำเภอ ตำบล จังหวัด และ ประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- ประกิต บุญมี, จุฑาภรณ์ คงรักษ์กวิน, สุวดี ไกรสกุล, และ แก้วกัญญา เสวกสุริยวงศ์. (2561). ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์: กรณีกรณีศึกษาเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร. *สยามวิชาการ*, 19(2), 31-50
- พระครูพิฑูรณคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท), และ พระมหาสุเมธ สมานิต. (2564). ทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 4(2), 235-250.
- พระเทพปริยัติเมธี. (2561). กลยุทธ์การบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ในเชิงกระบวนการแบบผลสัมฤทธิ์. สืบค้นจาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/180>
- พระมหาจันทน์ สิริวิมล (ผมไผ่), พระครูปริยัติสุวรรณวัฒน์, ภรณ์ทิลา น้อยเจริญ, ทองคำดวงจันทร์เพ็ชร, และ อภิวัฒน์ชัย พุทธจร. (2464). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในศตวรรษที่ 21. *Journal of Modern Learning Development*, 6(6), 371-383.
- พระมหาชัชวาล วีระธรรมวิวัฒน์, และ วิภาส ทองสุทธิ. (2562). การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 ประจำปี 2562 “สังคมผู้สูงวัย: โอกาสและความท้าทายของอุดมศึกษา”* (น. 336-347). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.
- พระสุธา ไทย. (2563). *ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสยาม, กรุงเทพฯ.
- พระสุริโย รุ่งเรือง, และ อติวุฒิ หมั่นมี. (2561). บริหารจัดการคณะสงฆ์ไทยอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ. *วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(2), 101-115.
- วีระยุทธ ยะสาย. (2561). *บทบาทของพระสังฆาธิการในกระบวนการกิจการคณะสงฆ์ เขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระนครศรีอยุธยา.
- สมคิด แสงกล้า. (2563). *นโยบายและการบริหารจัดการของคณะสงฆ์ภายใต้สถานการณ์การลดจำนวนพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบัน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.

การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืน
ของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ *

Enhancing of People's Participation in Quality of Life
Development According to Sustainable Buddhist Way of
Kanchana Subdistrict, Mueang Phrae District, Phrae Province

พระครูโสภณกิตติบัณฑิต และ สายัณห์ อินนันใจ
Phrakrusoponkittibundit and Sayan Innanjai
สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Branch of Political Science, Mahachularongkorrajvidyalaya University,
Phrae Campus
Corresponding Author, Email: phdbsn11@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความวิจัยนี้ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธ และประเมินรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 368 คน ได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ สุ่มแบบแบ่งกลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา สถิติถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง เชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่าง 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ 15 รูปหรือคน และการศึกษาเชิงปฏิบัติการ 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการ

* ได้รับความเห็นชอบ: 29 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 23 ตุลาคม 2567; ตีพิมพ์: 24 ตุลาคม 2567

พรรณนาความ สมมุติฐานการวิจัย 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับน้อย 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมคือ การสื่อสาร การปรึกษาหารือ การเข้ามา มีบทบาท การสร้างความร่วมมือ การให้อำนาจแก่ประชาชน

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมาก ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน 1 ปัจจัยด้านการให้อำนาจแก่ประชาชน การสร้างความร่วมมือ การเข้ามา มีบทบาท การปรึกษาหารือ และการสื่อสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หรือยอมรับสมมติฐานที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพรหมวิหารประชาชนมีจิตเมตตาช่วยเหลือประชาชนในชุมชน มีความกรุณาเข้าร่วมพัฒนาชุมชน และพัฒนาอาชีพ มีความยินดีร่วมรักษาสีแกวเดาล้อม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ร่วมสร้างความเข้มแข็ง รักษาความปลอดภัยให้กับชุมชน ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง; การมีส่วนร่วมของประชาชน; การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธ

Abstract

The objectives of this research article were to study the level of people's participation in developing the quality of life, to study factors affecting people's participation in developing the quality of life, to develop a model for enhancing people's participation in developing the quality of life according to sustainable Buddhist way and to evaluate a model of enhancement people's participation in developing the quality of life according to sustainable Buddhist way. This research was mixed methods research. The quantitative research used questionnaires as a research tool with a sample of 368 people, obtained from Taro Yamane's sample size calculation, randomly stratified into groups. It analyzed descriptive statistics and multiple linear regression statistics. Qualitative research used structured interviews as a research tool with a sample group of 25 people, focus group

discussions of 15 persons, and action research of 18 people. Data was analyzed by descriptive method. The research hypothesizes are that 1) People's participations in developing quality of life are at a low level, 2) Factors affected people's participation in developing the quality of life are communication factors, consultation factors, plays a role factors, creating cooperation factors and empowering the people factors.

The research result; The level of people's participation in developing the quality of life was at a high level which rejected hypothesis 1. The factor of empowering the people, factors in creating cooperation, factors that plays a role, consultation factors and communication factors had a significant effect on people's participation in developing the quality of life at the .01 level or accepted hypothesis 2. The results of the development of a model to enhance people's participation in developing quality of life according to the principles of the Brahmvihāra, people had loving-kindness and help people in the community, had compassion and participate in developing the community and developing careers, were sympathetic joy to participate preserve the environment, good traditions and cultures, and help create strength and maintain safety for the community. The results of the evaluation of the model for enhancing people's participation in developing quality of life according to Buddhist principles were overall at a high level.

Keywords: enhancing; people's participation; life quality's development according to Buddhist way

1. บทนำ

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals [SDGs]) ซึ่งประชาคมโลกได้ตกลงร่วมกัน และใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการพัฒนา โดยมีเป้าหมาย 17 ข้อ หรือสรุปได้ 5 มิติความยั่งยืน เรียกว่า 5Ps

ได้แก่ 1) มิติสังคม (people) 2) มิตีเศรษฐกิจ (Prosperity) 3) มิตีสิ่งแวดล้อม (Planet) 4) มิตีสันติภาพและสถาบัน (Peace) และ 5) มิตีเรื่องหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) (อรศิริ ไม้ทอง, พระสุธีรัตนบัณฑิต, และ พระเทพวัชรจารย์, 2564)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนเป็นอย่างยิ่งเพราะประเทศที่เจริญก้าวหน้าในยุคปัจจุบันต่างให้โอกาสประชาชนในประเทศได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ ซึ่งมีหลักที่สำคัญประกอบด้วย คือ 1) การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิและเป็นเอกสิทธิของบุคคลที่ต้องให้ความเคารพและให้เกียรติ บุคคลต้องไม่ถูกบังคับและครอบงำ 2) การมีส่วนร่วม คือการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นผลรวมของข้อผูกมัดของแต่ละบุคคลซึ่งแสดงออกในรูปของพฤติกรรมร่วม และผลประโยชน์ร่วมบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าโครงการเป็นของพวกเขา เพื่อพวกเขา 3) การมีส่วนร่วม คือส่วนสำคัญของกระบวนการบริหารการพัฒนาชนบท และ 4) การมีส่วนร่วม คือการชี้วัดการพัฒนาชนบท ยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นฐานมากขึ้นเท่าใดก็แสดงว่าผลประโยชน์จะตกเป็นของประชาชนมากขึ้นเท่านั้น (ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551) ซึ่งจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นพบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมและการพัฒนาเครือข่ายชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธต้องดำเนินการในลักษณะความร่วมมือของชุมชนกับส่วนงานหรือองค์กรที่จะเข้าดำเนินงาน และจะต้องประสานการมีส่วนร่วม ระหว่างชุมชนกับส่วนงานภาครัฐในพื้นที่ซึ่งเป็นเครือข่ายในเชิงโครงสร้างและองค์กรภาคเอกชนที่ให้การสนับสนุน รวมถึงกลุ่มหรือเครือข่ายการพัฒนาชุมชนอื่นที่มีลักษณะการดำเนินงานคล้ายกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสานความร่วมมือ และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน (สุทธิพันธ์ อรัญญาสา, 2564)

ข้อมูลสถานการณ์คุณภาพชีวิตของประชาชนไทยในปัจจุบัน พบว่า 1) ด้านการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยยกระดับชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรให้สูงขึ้น ส่วนความไม่รู้หรือการขาดการศึกษาเป็นการตัดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ขาดสุขภาพอนามัยที่ดี 2) ด้านสุขภาพอนามัยประชากรในประเทศไทยโดยเฉพาะประชากรในชนบท มีปัญหาด้านสุขภาพอนามัยเนื่องจากบริโภคอาหารได้ไม่เพียงพอ หรือไม่ถูกตามหลักโภชนาการ ปัญหาในด้านการแพทย์และสาธารณสุข ปัญหาการขาดสุขนิสัยที่ดี 3) ด้านการประกอบอาชีพ ปัจจุบันอัตราการว่างงานสูงขึ้นเรื่อย ๆ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการจัดการท้องถิ่นหรือบ้านเมือง คนไทยส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในอัตราที่ต่ำ ไม่ว่าจะเป็นระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือระดับชาติ (พงศ์รัตน์ ภิรมย์รัตน์, ฤเดช เกิดวิชัย และ ณัฐพงษ์ เตชะรัตนเสฏฐ์, 2563)

นอกจากนี้ ภาคประชาสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเพียงพอและขาดการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเท่าที่ควร และด้วยความผันแปรของพลวัตทางสังคมที่ความเป็นปัจเจกมีแนวโน้มสูงขึ้น ค่านิยมในสังคมที่เปลี่ยนไป และความก้าวหน้าของโลกออนไลน์ที่เติบโตแพร่หลายและสื่อสังคมออนไลน์ที่เน้นความรวดเร็ว นำไปสู่ความเคลื่อนไหวทางสังคมที่เรียกร้องให้ภาครัฐพัฒนาการดำเนินงานให้โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ภาครัฐต้องยิ่งตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการให้สามารถเชื่อมโยงและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นภาคีการพัฒนาขับเคลื่อนประเทศอย่างมีส่วนร่วมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570), 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวเบื้องต้นสะท้อนให้เห็นถึงการปกครองที่เน้นนโยบายจากข้างบนลงสู่เบื้องล่าง หากภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปสู่ภาครัฐมากยิ่งขึ้นก็จะส่งผลให้การแก้ปัญหาได้ตรงตามความต้องการของประชาชนและจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของหน่วยงานภายในจังหวัดแพร่พบว่า แต่ละหน่วยงานมีแนวทางการปฏิบัติตามนโยบายของต้นสังกัดที่แตกต่างกัน การติดตามหรือประเมินก็แยกส่วนกันดำเนินการ จึงขาดการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ดังนั้น หากแต่ละหน่วยงานมีการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันและให้ภาคประชาชน หรือภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ก็จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตประชาชนจังหวัดแพร่ดีขึ้น (พงศ์รัตน์ ภิรมย์รัตน์, ฤเดช เกิดวิชัย และ ณัฐพงษ์ เตชะรัตนเสถียร, 2563)

องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนามีการพัฒนาให้เป็นองค์การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และเป็นหน่วยบริหารสังคมที่ดีมีมาตรฐานในการสร้างความร่วมมือ ได้ให้การบริการประชาชนมาตามลำดับ (องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา, 2564) แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพชีวิตในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนาก็ยังมีปัญหาความต้องการด้านแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ด้านเส้นทางคมนาคมเพื่อการสัญจร และถนนเพื่อการเกษตร ปัญหาด้านรายได้น้อย ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ และความต้องการด้านการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดแพร่, 2565) ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรในห้วงฤดูแล้ง ปัญหารายได้และอาชีพของประชาชน ราคาสินค้าทางการเกษตรไม่แน่นอน หรือมีราคาตกต่ำ ขาดอำนาจในการต่อรอง ถนนในหมู่บ้านชำรุดเสียหาย (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารงานปกครอง (ศสป.) กรมการปกครอง (วังไชยา), 2563)

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลกาญจนามีอยู่ในระดับหนึ่งแต่ยังไม่มาก และจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขด้วยการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มากขึ้น โดยการนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้บรรลุผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้แก่หลักพรหมวิหารธรรมอันเป็นหลักธรรมที่จะช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนได้

ดังนั้น จากความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาวิจัยเรื่องการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการนำเอาหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
4. เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเป็นการศึกษาในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผสมผสานกับการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้กำหนดขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนมีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปภายในพื้นที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตดังกล่าว โดยมีประชากรในชุมชนจะมีจำนวน 4,529 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่, 2565) ใช้สูตรของ Taro Yamane ที่กำหนดให้มีความเชื่อมั่น 95 % และให้มีความคลาดเคลื่อน 5% ($e = .05$) โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1967) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

วิธีทำ

$$n = \frac{4,529}{1 + 4,529(.05)^2}$$

$$= \frac{4,529}{1 + 11.32} = \frac{4,529}{12.32}$$

$$= 367.61 \text{ ราย}$$

$$n = 368 \text{ ราย}$$

รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 368 คน วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) นอกจากนี้ยังใช้ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วนโดยพิจารณาจากจำนวนประชากรเพื่อให้ได้ข้อมูลมีลักษณะกระจายให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากรโดยทำการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster sampling) โดยใช้หมู่บ้านเป็นเขตพื้นที่ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้สูตรดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรจะได้ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่ของตำบลกาญจนา รวม 368 คน จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงกลุ่มตัวอย่างประชากรในการศึกษาจำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
1	บ้านดอนดี	696	57
2	บ้านดอนแก้ว	449	36
3	บ้านหัวฝาย	539	44
4	บ้านหนองบ่อ	419	34
5	บ้านกวาว	439	36
6	บ้านทุ่งอ้วน	452	37
7	บ้านดอนดี	533	43
8	บ้านหัวฝาย	455	37
9	บ้านกาญจนา	547	44
	รวม	4,529	368

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีความรู้สามารถในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเกี่ยวข้องกับประชาชนในชุมชนตำบลกาญจนาโดยตรง ดังนี้

1.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูป กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 8 คน กลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่น จำนวน 9 คน กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน กลุ่มประชาชน จำนวน 2 คน รวมจำนวน 25 รูปหรือคน เพื่อทราบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

1.2.2 ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิปฏิบัติการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 1 รูป ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 1 คน ผู้นำปกครองท้องถิ่น จำนวน 6 คน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา จำนวน 5 คน และนักวิชาการพัฒนาชุมชน จำนวน 1 คน นักวิชาการมหาวิทยาลัย รวมจำนวน 15 รูปหรือคน เพื่อทราบการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืน

1.2.3 กลุ่มตัวแทนประชาชนแกนนำต้นแบบในเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ผู้แทนประชาชนแกนนำเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชน จำนวน 9 ชุมชน จำนวน 18 คน (ชุมชนละ 2 คน)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม โดยทำการสำรวจด้านความคิดเห็นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จังหวัดแพร่ และด้านความคิดเห็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่

2.2 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลกาญจนา

2.3 สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทราบการพัฒนาแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่

2.4 แบบประเมินผลการปฏิบัติการด้านรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 3 ประเภท ดังนี้ 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วสอบถามไปยังประชาชนที่มีประชาชนมีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปภายในพื้นที่ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม จำนวน 368 ชุด ได้รับกลับคืน 368 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.0 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูปหรือคน 3) ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ โดยมีการเชิญประชาชนที่เป็นตัวแทนของชุมชน 9 ชุมชน จำนวน 18 คน (ชุมชนละ 2 คน) และทำการประเมินผลการปฏิบัติการ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation: r) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) ด้วยวิธีการเลือกตัวแปรอิสระเข้าสมการ (Stepwise Method) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติ (Level of Significance) ในการวิเคราะห์ไว้ที่ระดับ 0.05

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามผลการศึกษาจากผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 203 คน ส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 123 คน ส่วนใหญ่รับจ้างทั่วไป จำนวน 199 คน ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท จำนวน 261 คน

2. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา	3.56	0.45	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม	3.54	0.57	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน	3.54	0.43	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน	3.51	0.61	มาก
เฉลี่ยรวม	3.53	0.43	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=3.53$, S.D.=0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.45) รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ($\bar{X}=3.54$, S.D.=0.43) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ($\bar{X}=3.54$, S.D.=0.57) และน้อยที่สุดได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ($\bar{X}=3.51$, S.D.=0.61) ตามลำดับ

ผลการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า ประชาชนส่วนหนึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมแต่ยังไม่มากนัก เพราะสภาพเศรษฐกิจในครอบครัว และภาระหน้าที่ อีกทั้งต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงชีพทั้งด้านทำการเกษตร รับจ้างส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการรับรู้รับทราบและค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาได้

ผลการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า

ประชาชนส่วนหนึ่งเข้าร่วมวางแผนดีแต่ยังไม่มากเพราะต้องหาเลี้ยงชีพ บางกิจกรรมคนในพื้นที่ให้ความร่วมมือไม่มาก การวางแผนมีการสื่อสารที่ล่าช้า การประชาสัมพันธ์ยังไม่ค่อยทั่วถึง

ผลการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้านการลงทุนและการปฏิบัติงาน พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าประชาชนส่วนหนึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมดีแต่ยังไม่มากนัก อาจเป็นเพราะไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรมจึงส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีการร่วมลงทุนไม่มากนักเพราะประชาชนมีปัญหาด้านการเงิน การจัดกิจกรรมโครงการและการปฏิบัติงานมีเวลาจำกัดเกินไป องค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาดี อีกทั้งประชาชนได้ให้การสนับสนุนในการร่วมบริจาคเงิน และอุปกรณ์สมทบในการพัฒนาวัด ชุมชน และโรงเรียนตามโอกาสดี

ผลการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้านการติดตามและประเมินผล พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าประชาชนแต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมดีแต่ยังไม่มากนักในการให้ข้อคิดเห็นด้านการติดตามและประเมินผล เมื่อสิ้นสุดโครงการไม่ได้ติดตามประเมินผลของโครงการอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากไม่มีเวลาเพราะต้องหาเลี้ยงชีพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่

1. ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระ (X) กับตัวแปรตาม (Y)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระ (X) จำนวน 5 ตัว กับตัวแปรตาม (Y) จำนวน 4 ตัว นำเสนอดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	Pearson's (r)	P-Value
การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุ	การสื่อสาร	1.000	.000**
การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรม	การปรึกษาหารือ	.630	.000**
การมีส่วนร่วมลงทุนและการปฏิบัติงาน	การเข้ามามีบทบาท	.649	.000**
การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลงาน	การสร้างความร่วมมือ	.638	.000**
	การให้อำนาจแก่ประชาชน	.677	.000**

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 จากการวิเคราะห์ค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระ (X) จำนวน 5 ตัว กับตัวแปรตาม จำนวน 4 ตัว มีความสัมพันธ์ตามตัวแปร (Y) ดังนี้

ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก จำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ การสื่อสาร (1.000) การให้อำนาจแก่ประชาชน (.677) การเข้ามามีบทบาท (.649) การสร้างความร่วมมือ (.638) การปรึกษาหารือ (.630) โดยมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัว

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระด้วยกัน

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระด้วยกัน ($X_1, X_2, \dots, X_5$) โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงตารางที่ 4

ตารางที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระด้วยกัน

ตัวแปรที่ศึกษา	การสื่อสาร (X ₁)	การปรึกษาหารือ (X ₂)	การเข้ามามี บทบาท (X ₃)	การสร้าง ความร่วมมือ (X ₄)	การให้ อำนาจแก่ ประชาชน (X ₅)
การสื่อสาร (X ₁)	1.000	.637**	.652**	.630**	.691**
การปรึกษาหารือ (X ₂)		1.000	.688**	.613**	.711**
การเข้ามามีบทบาท (X ₃)			1.000	.677**	.717**
การสร้าง ความร่วมมือ (X ₄)				1.000	.647**
การให้อำนาจ แก่ประชาชน (X ₅)					1.000

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) การสื่อสาร 2) การปรึกษาหารือ 3) การเข้ามามีบทบาท 4) การสร้างความร่วมมือ 5) การให้อำนาจแก่ประชาชน ไม่มีความสัมพันธ์สูงเกิน 0.85 โดยส่วนใหญ่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับปานกลาง (0.501 - 0.700) จำนวน 8 คู่ ตัวแปรอิสระคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับความสัมพันธ์สูง (0.701 ขึ้นไป) จำนวน 2 คู่ โดยทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regressions)

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน ค่าสถิติ t และระดับนัยสำคัญทางสถิติ

Multiple R	.847				
R Square	.718				
F	175.507*				
Sig. of F	0.000				
ค่าแปรพยากรณ์ หรือตัวแปร อิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์ ของปัจจัย (B)	ค่าความคลาด เคลื่อนมาตรฐาน (SE.B)	ค่าสัมประสิทธิ์การ ถดถอยมาตรฐาน (Beta)	ค่าสถิติ t(T)	ระดับ นัยสำคัญ ของ t(Sig.T)
Constant	.910	0.090		9.952	0.000
การให้อาณาแก่ ประชาชน	.195	.035	.268	5.515	0.000
การสร้างควม ร่วมมือ	.176	.033	.229	5.382	0.000
การเข้ามามี บทบาท	.158	.035	.215	4.554	0.000
การ บริหารหรือ	.123	.034	.161	3.593	0.000
การสื่อสาร	.084	.033	.110	2.535	0.012

$a = 0.910$ $R = 0.847$ $R^2 = 0.718$ $SE_{est} = 0.23070$ $F = 175.507^*$

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยการใช้การวิเคราะห์แบบการคัดเลือกตัวแปรอิสระ แก่สมการทีละตัว (Stepwise Method) พบว่า

1. ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .847

2. ตัวแปรอิสระทั้งห้าตัวสามารถร่วมกันอธิบายการผันแปรกับตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถอธิบายการผันแปรได้ร้อยละ 71.8 ($R^2 = 0.718$)

3. ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการผันแปรกับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรียงลำดับตัวแปรที่มีผลการผันแปรกับตัวแปรตามในรูปแบบคะแนนมาตรฐานมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านการให้อำนาจแก่ประชาชน ด้านการสร้างความร่วมมือ ด้านการเข้ามามีบทบาท ด้านการปรึกษาหารือ ด้านการสื่อสารตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า

1. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มด้านสังคมสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส 2) กลุ่มด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน และ 3) กลุ่มด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. ส่วนรูปแบบหรือกระบวนการความร่วมมือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนเป็นรูปแบบที่เกิดจากทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือทางราชการดำเนินการให้ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนและ

หมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นต้น และรูปแบบหรือกระบวนการความร่วมมือที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เกิดจากการจัดตั้งขึ้นมาเองตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพัฒนาชุมชน กลุ่มอนุรักษ์ศิลปประเพณี และวัฒนธรรม กลุ่มพระสงฆ์สาธารณสุขสงเคราะห์ กลุ่มสงเคราะห์ฌาปนกิจหมู่บ้าน

3. ด้านผลของการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืน พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้นำเอาหลักธรรมพรหมวิหารธรรมมาบูรณาการในการดำเนินการดังนี้ ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพรหมวิหารธรรมประชาชนมีจิตเมตตาช่วยเหลือชุมชนทั้งผู้ด้อยโอกาสและบุคคลทั่วไป มีความกรุณาร่วมพัฒนาชุมชน และการพัฒนาความรู้ด้านอาชีพ มีความยินดีร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม มีการสนับสนุนอย่างเป็นกลางเข้าร่วมสร้างความเข้มแข็งด้วยการเสริมสร้างนำเทคโนโลยีมาใช้ การป้องกันรักษาความปลอดภัยทั้งร่างกาย และทรัพย์สินให้กับชุมชน ร่วมการพัฒนาแกนนำชุมชน เสริมสร้างเครือข่าย สร้างการมีส่วนร่วม อีกทั้งมีการนำเอาหลักพรหมวิหารธรรมมาบูรณาการกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุก ๆ ด้าน

4. ผลลัพธ์ของการความร่วมมือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืน พบว่า เกิดความร่วมมือในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตค่อนข้างดี ด้านสังคมสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสทำให้ได้แก่เด็กพิเศษ เยาวชนอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข มีหลักสูตรการเรียนการสอน และมีความปลอดภัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การส่งเสริมการออกกำลังกายทำให้ประชาชนห่างไกลจากโรค อีกทั้งมีสุขภาพที่แข็งแรง ผู้สูงอายุได้มีขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต ด้านการพัฒนาทำให้ชุมชนมีความสะอาด และน่าอยู่ ประชาชนมีความอบอุ่น และส่งเสริมอาชีพทำให้แก่ประชาชน สามารถสร้างรายได้ตามอัตภาพ ชุมชนมีความเข้มแข็งของและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความสามัคคีปรองดองกันในหมู่ประชาชน มีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ทำให้เด็กและเยาวชนได้มีพื้นที่กิจกรรมที่ดีในการดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

5. แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีการนำเอาหลักพรหมวิหารธรรมมาบูรณาการกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างจริงจัง ทั้งในด้านการให้ประชาชน

ร่วมช่วยเหลือชุมชน ด้านการเสียสละในการเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชนและชุมชน ด้วยความไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ยินดีสนับสนุนเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจนประสบผลสำเร็จ ควรมุ่งมั่นในการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนัก ส่งเสริมความรู้ เสริมสร้างเทคโนโลยีให้ทั่วถึง สร้างเครือข่าย สร้างการมีส่วนร่วม ส่งเสริมการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มากขึ้นก็จะส่งให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประสบผลสำเร็จได้

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนาอำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมตามตารางดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษาจากผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 12 คน ส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป

การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมตามตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืน

n=18

การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่	ระดับปฏิบัติการ		การแปลผล
	$\bar{x}$	S.D.	
1. ด้านบริบท	4.31	0.18	มาก
2. ด้านปัจจัยนำเข้า	4.36	0.19	มาก
3. ด้านกระบวนการ	4.42	0.15	มาก
4. ด้านผลผลิต	4.33	0.19	มาก
เฉลี่ยรวม	4.35	0.11	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ต่อการจัดการประเภทรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.35, S.D.=0.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านกระบวนการ ($\bar{X}$ =4.42, S.D.=0.15) รองลงมาได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า($\bar{X}$ =4.36, S.D.=0.19) ด้านผลผลิต ($\bar{X}$ =4.33, S.D.=0.19) และน้อยที่สุดได้แก่ด้านบริบท ($\bar{X}$ =4.31, S.D.=0.18) ตามลำดับ

นอกจากนี้ ผลจากการที่ประชาชนได้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการแล้วทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี ได้เครือข่ายในการร่วมพัฒนา ได้มีส่วนร่วมในการระดมความคิดอย่างทั่วถึง และสามารถนำเอาหลักพรหมวิหารธรรมมาบูรณาการในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนได้เป็นอย่างดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยโดยภาพรวมพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางเอาไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่โดยเฉพาะปัจจุบันได้มุ่งเน้นนำประชาชนมาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเป็นที่ตั้งในการพัฒนาและที่สำคัญมุ่งเน้นเสริมสร้างให้ประชาชนอยู่ดี กินดี มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง สอดคล้องกับการศึกษาของ จุฑารัตน์ สอนสมุทร, ภูมิร ชันระหัตต์, และ ธนิศร ยืนยง (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ระดับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พงศ์รัตน์ ภิรมย์รัตน์, ฤเดช เกิดวิชัย, และ ญัฐพงษ์ เตชะรัตนเสถียร (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดแพร่ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดแพร่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ได้แก่ ด้านการให้อำนาจแก่ประชาชน ด้านการสร้างความร่วมมือ ด้านการเข้ามามีบทบาท ด้านการปรึกษาหารือ ด้านการสื่อสาร ซึ่งปัจจัยทั้ง 5 ด้าน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่วางเอาไว้ ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่าการให้อำนาจแก่ประชาชนจากหน่วยงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะส่งผลให้ประชาชนให้ความร่วมมือดี ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สาลี สิริโพคา และพรสวรรค์ สุตะคาน (2561) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในแขวงจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าระดับค่าเฉลี่ยตัวแปรการมีส่วนร่วมของประชาชน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และคุณภาพชีวิตประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยที่ตัวแปรทั้งสามมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนมีปัจจัยอิทธิพลประกอบด้วย การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การพอประมาณ คุณธรรม และการมีความรู้ โดยตัวแปรอิทธิพลทั้ง 4 มีสัมประสิทธิ์ในการพยากรณ์ร่วมกันที่ร้อยละ 49.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัชนิดา ไสยรส (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสันติ อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสันติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสันติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสันติ โดยรวมมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง เท่ากับ .712 ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสันติ สามารถอธิบายว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ร้อยละ 56.60 ($R^2 = .565$)

3. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า รูปแบบที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ด้านสังคมสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน และด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนรูปแบบหรือกระบวนการความร่วมมือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนเป็นรูปแบบที่เกิดจากทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ และเป็นรูปแบบที่เกิดจากจัดตั้งขึ้นมากันเองตามวัตถุประสงค์ที่แต่ละกลุ่ม ส่วนการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม ด้วยการมีจิตเมตตาช่วยเหลือคนในชุมชน มีความกรุณาร่วมพัฒนาชุมชน และพัฒนาความรู้ในอาชีพ มีความยินดีร่วมรักษาสิ่งแวดล้อม ประเพณีและวัฒนธรรม มีความเป็นกลางร่วมสร้างความเข้มแข็งใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ สร้างเครือข่าย เน้นการมีส่วนร่วม ส่วนผลลัพธ์ประชาชนได้ให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตค่อนข้างดี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิริชัย เชื้อตาพระ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้พระพุทธศาสนาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในชุมชนตำบลคำฝี่ อำเภอ นานาแวก จังหวัดนครพนม พบว่า ประชาชนรู้จักและนำหลักธรรมที่ใช้มากที่สุด คือ การใช้ศีล 5 รองลงมา คือ หลักพรหมวิหาร 4 ขรวาธรรม 4 และสังคหวัตถุ 4 ทำให้มีคุณภาพชีวิตดี

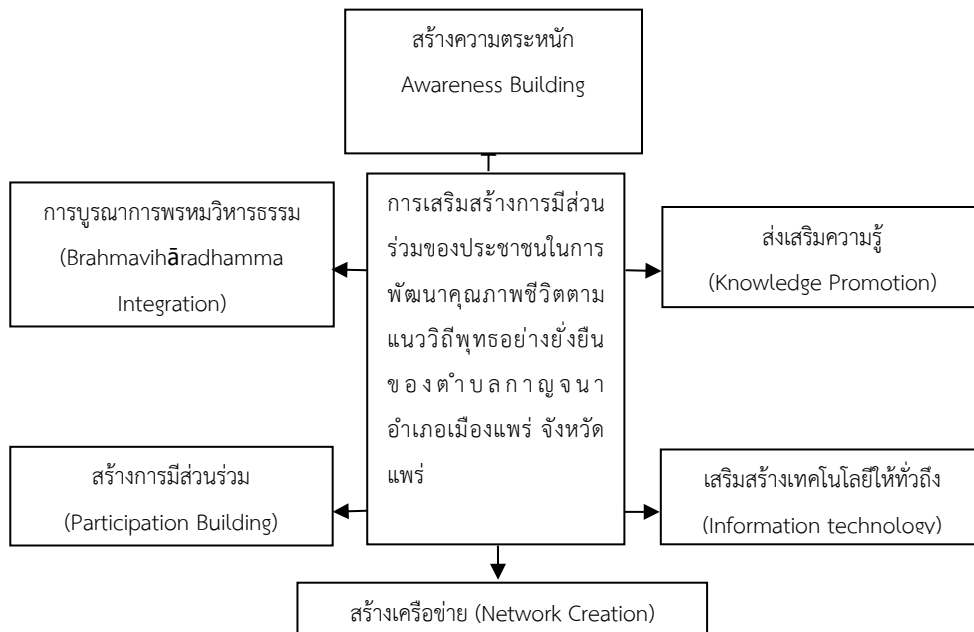
4. การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผลการศึกษาโดยภาพรวม พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.35, S.D.=0.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของสหัสกุลศรี (2563) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเทศบาลตำบล ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ในเชิงปริมาณพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ภาพรวมอยู่ในระดับมากคือ ด้านส่งเสริมสตรี

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธ อย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมะนัง จังหวัดแพร่ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี โดยภาครัฐ มีโครงการส่งเสริมและสนับสนุนในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะเป็นการทำงานที่ส่วนราชการได้ดำเนินให้โดยประชาชนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเป็นส่วนใหญ่ ผลจากการที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นส่งผลให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ในระดับหนึ่งซึ่งก็มีข้อจำกัดทั้งในด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับ งบประมาณ เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนาควรนำเอาหลักพรหมวิหารธรรมมาบูรณาการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างจริงจัง ดังแสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1. องค์ความรู้การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอมะนัง จังหวัดแพร่

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนาควมมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนาควมส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนรับผิดชอบหรือเป็นผู้ประสานงานหลักระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการวางแผนงานการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนาควมเปิดรับฟังความคิดเห็นประชาชนเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน

2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนาควมจัดกิจกรรมอบรมให้ประชาชนได้มีส่วนรับผิดชอบหรือเป็นผู้ประสานงานหลักระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการวางแผนงานการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ “การเสริมสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่อย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน”

3.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาและยกระดับชุมชนต้นแบบคุณภาพชีวิตแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน”

เอกสารอ้างอิง

จุฑารัตน์ สอนสมุทร, ภูมิ ชันชะหัด, และ ธนิศร ยืนยง. (2565). การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 16(2), 211-277.

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). (2565, 1 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139. ตอนพิเศษ 258 ง, หน้า 20.
- พงศ์รัตน์ ภิรมย์รัตน์, ฤเดช เกิดวิชัย, และ ณัฐพงษ์ เตชะรัตนเสถียร. (2563). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดแพร่. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(4), 1492-1505.
- รัชนิดา ไสยรส. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสาน้อยเมือง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 12(2), 83-95.
- ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารงานปกครอง (ศสพ.) กรมการปกครอง (วังไชยา). (2563). แผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี (พ.ศ.2561 – 2565) อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. สืบค้นจาก https://report.dopa.go.th/project_plan4/admin/myfile/1601365880_.pdf
- ศิริชัย เชื้อตาพระ. (2564). การใช้พระพุทธศาสนาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในชุมชนตำบลคำฝี่ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 7(2), 341-353.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง. (2551). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สหรัฐ กุลศรี. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเทศบาลตำบล ในจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารอุบลปริทรรศน์*, 5(2), 487-504.
- สาลิ สิริโพคา, และ พรสวรรค์ สุตะคาน. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 15(2), 512-520.
- สำนักงานจังหวัดแพร่ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดแพร่ พ.ศ.2561-2565 ฉบับทบทวน พ.ศ.2564 (เล่มที่ 1). สืบค้นจาก <https://infocenter.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER66/DRAWER041/GENERAL/DATA0000/00000940.PDF>

สุทธิพันธ์ อรัญญาส. (2564). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างเครือข่าย
ชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 8(1), 202-216.

องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา. (2564). รายงานผลการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบล
กาญจนา ประจำปีงบประมาณ 2563. สืบค้นจาก

<https://www.kanjana.go.th/project-detail?hd=2&id=6389>

อรศิริ ไม้ทอง, พระสุธีรัตนบัณฑิต, และ พระเทพวัชรจารย์. (2564). กระบวนการเสริมสร้างจิต
อาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ. *วารสารบัณฑิตศึกษา
ปริทรรศน์*, 17(3), 1-18.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis* (2nd ed.). New York, NY:
Harper and Row.

การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อศึกษาสถานการณ์ด้าน
ทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรกรรม ลุ่มน้ำห้วยตอง
อำเภอแม่วง จังหวัดเชียงใหม่ *

Community Participation in Analyzing the Situation of
Agricultural Water Resources in the Huai Tong Watershed,
Mae Wang District, Chiang Mai

ยศสรุ่ล ศรีสุข¹, อรทัย มิ่งธิพล², วีณา นิลวงศ์³, กอบลาภ อารีศรีสม⁴, และ ปาวินี อารีศรีสม⁵
Yotsarun Srisuk¹, Orathai Mingthipol², Weena Nilawonk³, Koblap Areesrisom⁴, and
Pawinee Areesrisom⁵

คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้^{1,3,4,5}

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้²

Faculty of Agricultural Production, Maejo University^{1,3,4,5}

Faculty of Architecture and Environmental Design, Maejo University²

Corresponding Author, Email: bozz.srisuk@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรกรรมแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในลุ่มน้ำห้วยตอง เพื่อเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์นำไปสู่การวางแผนการจัดการน้ำแบบบูรณาการ โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ร่วมกับการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัย ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน เกษตรกร และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 94 คน จาก 6 ชุมชนในลุ่มน้ำห้วยตอง เพื่อร่วมกันทำแผนที่ สำรวจพื้นที่ และประชุมกลุ่มย่อย

* ได้รับความเห็นชอบ: 9 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 28 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 1 ตุลาคม 2567

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ป่าต้นน้ำค่อนข้างสมบูรณ์ ผลิตน้ำมากถึง 3.17 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี แต่เกิดปัญหาการรุกลายพื้นที่เกษตรบริเวณหัวไร่ปลายนา ส่วนปริมาณน้ำต้นทุนในอ่างเก็บน้ำห้วยตองลดลง ไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งที่ขาดแคลนน้ำประมาณ 0.93 ล้านลูกบาศก์เมตร ในเขตพื้นที่เกษตรกรรมมากกว่า 2,280 ไร่ สำหรับระบบเหมืองฝายดั้งเดิมที่ผันน้ำจากลำน้ำห้วยตองเข้าสู่ที่นาเป็นฝายไม้และมักจะพังเสียหายจากกระแสน้ำที่เร็วและแรงในฤดูฝน ปริมาณน้ำในลำห้วยที่แห้งขอดในฤดูแล้งทำให้ไม่สามารถส่งน้ำไปยังพื้นที่เกษตรกรรมท้ายลำเหมือง จากสถานการณ์ดังกล่าวชุมชนลุ่มน้ำห้วยตองได้นำเสนอแนวทางการจัดการน้ำทั้งในด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ และการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตและกักเก็บน้ำของป่า การปรับปรุงฝายและลำเหมืองเพื่อกระจายน้ำได้อย่างทั่วถึง การสร้างต้นแบบเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตรสมัยใหม่เพื่อส่งเสริมการผลิตพืชผักอินทรีย์ที่มีราคาสูง รวมไปถึงการพัฒนากลุ่มท้องถิ่นเพื่อจัดการน้ำในระดับลุ่มน้ำเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรกรรม

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน; ทรัพยากรน้ำ; เกษตรกรรม; ลุ่มน้ำห้วยตอง; เชียงใหม่

Abstract

This research aimed to analyze the situation of water resources in the agricultural sector with community participation in the Huai Tong watershed to provide an empirical database leading to integrated water management planning. This research applied geographic information technology and participatory research between researchers, community leaders, local scholars, farmers, and related government agencies by selecting 94 samples from 6 communities in the Huai Tong watershed to conduct community maps, surveys, and focus groups.

The results of the study found that the upstream forest areas were quite fertile and produced up to 3.17 million cubic meters of water per year, but there was a problem of encroachment and expansion of agricultural areas. As the amount of water resources in Huai Tong Reservoir has decreased, it is not sufficient

to grow dry season crops. The water shortage is approximately 0.93 million cubic meters in agricultural areas of more than 2,280 rai. The traditional mining weir system that diverts water from the Huai Tong River into the rice fields is a wooden weir and is often damaged by fast and strong water currents in the rainy season. The amount of water in the creek is dry in the dry season, making it impossible to send water to the agricultural areas downstream of the mine. From the above situation, the Huai Tong watershed community has presented water management guidelines in terms of conservation and restoration of upstream forest areas and construction of water retarding weirs to increase the water production and storage potential of the forest, improving weirs and mine shafts to distribute water evenly, and creating prototypes of the use of technology and innovation for modern agriculture to promote the production of organic vegetables with a high price. Including the development of local groups to manage water at the watershed level to ensure the sustainability of water resources in the agricultural sector.

Keywords: community participation; water resources; agriculture; Huai Tong watershed; Chiang Mai

1. บทนำ

ลุ่มน้ำห้วยตอง หนึ่งในลุ่มน้ำพื้นที่สูงของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความสำคัญด้านการเกษตรกรรม เป็นแหล่งผลิตพืชผักอินทรีย์ที่มีมาตรฐานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง ปัจจุบันเกิดภาวะขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งประมาณ 0.84 ล้านลูกบาศก์เมตร ในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายนของทุกปี (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2565) ซึ่งเกิดขึ้นจากปริมาณน้ำฝนรายปีที่อยู่ในเกณฑ์ภาวะฝนแล้ง ส่งผลให้ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำห้วยตองและลำห้วยสายหลักลดลงอย่างมาก จากการพูดคุยสถานการณ์ร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน พบประเด็นปัญหาเชิงพื้นที่ที่ส่งผลกระทบสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตั้งแต่การรุกลายพื้นที่เกษตรกรรมเข้าสู่พื้นที่ป่า สาเหตุเกิดจากผลผลิตทางการเกษตรต่อพื้นที่ต่ำลง ข้าวและอาหารที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภคและขายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว การขยายเขตพื้นที่เกษตรกรรมทำให้ป่าต้นน้ำ

มีขนาดเล็กลง ความอุดมสมบูรณ์อยู่ในภาวะถดถอยและผลิตน้ำได้น้อยลง ทั้งหมดนี้ล้วนมีผลต่อปริมาณน้ำต้นทุนที่ลดลงทั้งในช่วงฤดูฝนและฤดูแล้ง ขณะที่ระบบเก็บน้ำและกระจายน้ำเชิงโครงสร้างขาดการบำรุงรักษา ขาดการจัดสรรน้ำที่ทั่วถึงในทุกพื้นที่เกษตรกรรม นอกจากนั้นเกษตรพาณิชย์แทนที่วิถีเกษตรกรรมดั้งเดิมแบบยังชีพ เกษตรกรต้องการใช้พื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นและมีความต้องการการใช้น้ำมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นควบคู่กับการกลับเขามาของแรงงานคืนถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19 ซึ่งเป็นปัจจัยผลักดันสำคัญที่ทำให้ระบบผลิตภาคเกษตรเปลี่ยนแปลง (อรทัย มิ่งอิพล, 2565) และที่สำคัญคือการบริหารจัดการน้ำของชุมชนอ่อนแอ ขาดความเป็นเอกภาพ ขาดการบูรณาการ ขาดฐานข้อมูลสถานการณ์เชิงพื้นที่ที่เป็นข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ รวมไปถึง ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อจัดการน้ำอย่างจริงจัง ทั้งที่เป็นผู้ดูแล ใช้ประโยชน์ เข้าใจ และรับรู้สถานการณ์ปัญหาได้เป็นอย่างดี ตามที่ Wallace, Acreman, & Sullivan (2003); Chevalier (2001) และ Chaves (2007) กล่าวว่า การจัดการน้ำต้องมองอย่างเป็นองค์รวม โดยเห็นความสัมพันธ์ของปัญหาเชิงพื้นที่ของแหล่งผลิตน้ำ ระบบกักเก็บ และการใช้ประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก

สถานการณ์ดังกล่าวเป็นปัญหาดังเดิมต่อเนื่องมายาวนานและมีแนวโน้มมาซึ่งปัญหาการใช้น้ำที่รุนแรงมากขึ้นในอนาคต ทั้งปัญหาการใช้น้ำในช่วงฤดูแล้งของคนที่อยู่ต้นน้ำและปลายน้ำเพื่อการเพาะปลูกและการบริหารจัดการน้ำที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการจัดการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเชิงพื้นที่และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรกรรมในกลุ่มน้ำห้วยตอง เพื่อเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่นำไปสู่การวางแผนการบริหารจัดการน้ำภาคการเกษตรแบบบูรณาการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรกรรมแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในกลุ่มน้ำห้วยตอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์นำไปสู่การวางแผนการจัดการน้ำภาคการเกษตร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Action Research: PAR) ด้วยการศึกษาสถานการณ์หลักฐานความเป็นจริงที่ปรากฏ โดยไม่มีการกระทำการใดๆ อย่างหนึ่งอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุกมิติของชุมชน ดังนั้น รูปแบบการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่จึงเน้นการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัย กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนเกษตรกร และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำห้วยตอง รวมไปถึงการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบผลิตภาคเกษตร เพื่อศึกษาเรียนรู้วิธีการจัดการทรัพยากรน้ำผ่านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนชนเผ่าปกากะญอในลุ่มน้ำห้วยตอง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยลุ่มน้ำห้วยตองมีขนาดพื้นที่ประมาณ 41.56 ตารางกิโลเมตร หรือ 25,975 ไร่ อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวงและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน และเป็นหนึ่งในลุ่มน้ำย่อยของลุ่มน้ำแม่วาง ซึ่งรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1. การทำแผนที่ร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน (Community mapping) โดยการอ่านและอธิบายสถานการณ์พื้นที่บนแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ให้กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และตัวแทนเกษตรกรวาดแผนที่เพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน ขอบเขตพื้นที่ป่า พื้นที่เกษตรกรรม แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ และการจัดการที่ปรากฏบนแผนที่ และขอบเขตพื้นที่ที่ประสบภาวะขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูกพืชฤดูแล้ง เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรร่วมกัน

2. การสำรวจภาคสนาม (Field survey) จัดเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมองเห็นสถานการณ์ปัญหาได้ชัดเจน สามารถนำข้อมูลเข้าสู่การวิเคราะห์ต้นเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข เช่น การสำรวจพื้นที่ป่าไม้ ทำให้มองเห็นถึงสัดส่วนพื้นที่ป่าต้นน้ำ สังคมป่า ความอุดมสมบูรณ์ และการบริหารจัดการ การสำรวจทรัพยากรน้ำ ที่แสดงให้เห็นโครงข่ายระบบน้ำธรรมชาติ ระบบกักเก็บน้ำต้นทุน รูปแบบการใช้น้ำในพื้นที่เกษตร และการสำรวจพื้นที่เกษตรกรรมตามระดับความลาดชันและชนิดพืชเพาะปลูกเพื่อศึกษาวิเคราะห์พื้นที่ขาดแคลนน้ำและระบบผลิตในแต่ละฤดูกาล เป็นต้น

3. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) ร่วมกับผู้นำชุมชน ตัวแทนเกษตรกร และเยาวชน จากทั้ง 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองเต่า บ้านห้วยตอง บ้านห้วยเกียง บ้านผาหม่น บ้านแม่สะป๊อกเหนือ และแม่สะป๊อกใต้ ที่อยู่ในลุ่มน้ำห้วยตอง จำนวน 94 คน โดย

เป็นการเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากต้องการกลุ่มประชากรที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ (กัลยา วาณิชยบัญชา, 2542) เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจ เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนอธิบายโต้แย้งแสดงความเห็นตามประเด็นการสนทนา ได้อย่างกว้างขวางในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงตามจุดมุ่งหมาย โดยมีผู้วิจัยคอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและตรงประเด็น เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ ศักยภาพและเงื่อนไขร่วมกันและเป็นฐานข้อมูลนำไปสู่แนวทางการจัดการน้ำภาคการเกษตรกรรมแบบบูรณาการ โดยข้อคำถามของการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานด้านการเพาะปลูก สถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตร สภาพปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ และการจัดการน้ำของชุมชนในกลุ่มน้ำห้วยตอง

4. การประยุกต์ใช้โปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) จัดเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ ทั้งในรูปแบบเวกเตอร์ (vector) และแรสเตอร์ (raster) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความซับซ้อนทั้งด้านกายภาพ โครงข่ายระบบน้ำธรรมชาติ การใช้ประโยชน์ที่ดิน และระบบผลิตภาคการเกษตร โดยข้อมูลเหล่านี้สามารถแสดงผลเชิงตัวเลข (Attribute data) และเชิงพรรณนา (Descriptive) ร่วมกับการแสดงผลผ่าน Keyhole markup language (KML) ที่ใช้ร่วมกับโปรแกรมกูเกิลเอิร์ธ (Google earth) เพื่อนำเสนอสถานการณ์ปัญหาเชิงพื้นที่ที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจของชุมชน

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์พื้นที่ร่วมกับชุมชน พบประเด็นสถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรกรรม ทั้งด้านพื้นที่ป่าต้นน้ำซึ่งเป็นแหล่งผลิตน้ำต้นทุนในกลุ่มน้ำห้วยตอง แหล่งกักเก็บน้ำต้นทุนและการกระจายน้ำเพื่อการเพาะปลูก การใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก ภาวะขาดแคลนน้ำในพื้นที่เกษตรกรรม และศักยภาพและเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนกลุ่มน้ำห้วยตอง มีรายละเอียดดังนี้

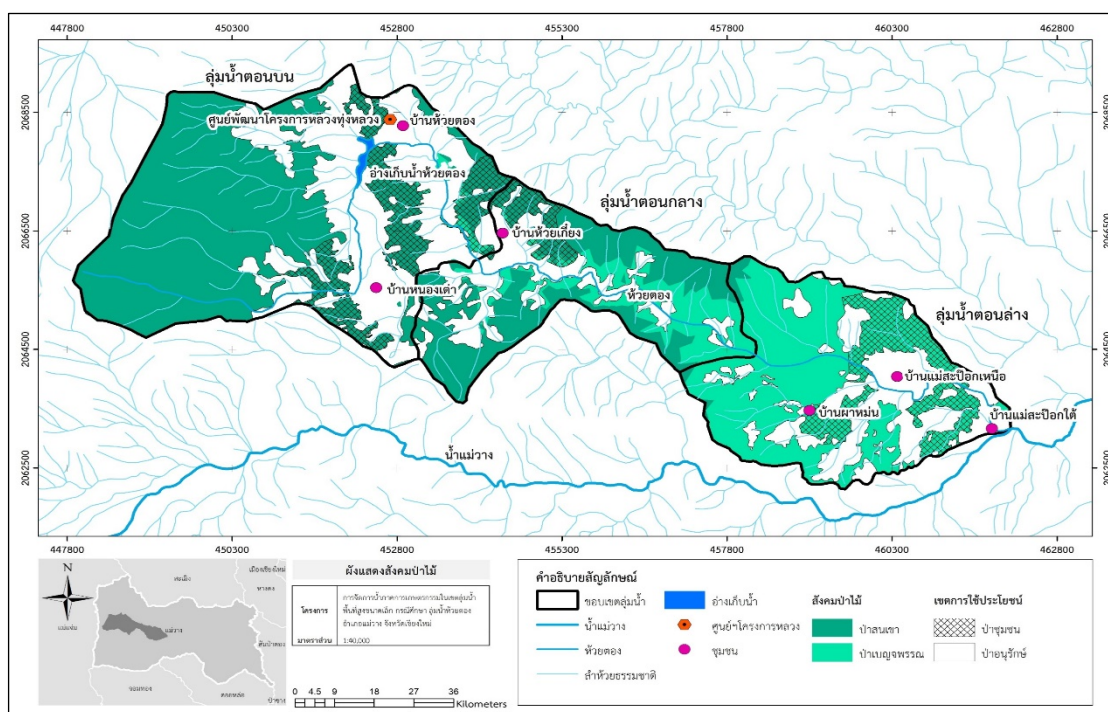
1. สถานการณ์ปัญหาเชิงพื้นที่ด้านทรัพยากรน้ำแสดงหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence Based)

1.1 พื้นที่ป่าต้นน้ำ: แหล่งผลิตน้ำต้นทุนในกลุ่มน้ำห้วยตอง

พื้นที่ป่าไม่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ขนและป่าแม่วาง สังคมป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบเขา และป่าดิบเขาระดับต่ำรุ่นสอง (ภาพที่ 1) ที่อยู่ใน “ภาวะค่อนข้างสมบูรณ์” มี

ความสามารถในการเก็บน้ำมากถึง 3.17 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ปัจจุบันมีการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ออกเป็น 2 พื้นที่ ได้แก่ 1) ป่าอนุรักษ์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ขาน-ป่าแม่วาง ขนาดพื้นที่ 13,868.75 ไร่ ร้อยละ 79.56 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด อยู่ในเขตป่าต้นน้ำ มีกฎระเบียบหมู่บ้านห้ามตัดไม้และทำการเกษตรกรรม จึงทำให้พื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์พืชและพันธุ์ไม้นานาชนิด อีกทั้งเป็นพื้นที่ป่าสำหรับใช้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชน และ 2) ป่าอนุรักษ์ของชุมชน ขนาดพื้นที่ 3,562.5 ไร่ (ร้อยละ 20.44 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด) (อรทัย มิ่งอิพล, 2566) เป็นป่าที่กระจายอยู่ตามหัวไร่ปลายนา สภาพป่าใช้สอยอยู่ระหว่างการฟื้นตัวภายหลังจากไร่เลื่อนลอยและไร่ฝิ่น โดยชาวบ้านสามารถเข้าไปเก็บหาไม้พื้ได้ และนำไม้มาก่อสร้างบ้านเรือน รวมทั้งเก็บหาของป่าอื่น ๆ ได้ แต่มีกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากไม้ คือ สมาชิกในหมู่บ้านมีความจำเป็นต้องใช้ไม้ สามารถแจ้งกรรมการหมู่บ้าน เพื่อนำเข้าหรือในที่ประชุมประจำหมู่บ้านและออกหนังสือรับรองความประสงค์

ภาพที่ 1. สังคมป่าไม้และเขตการใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่ห้วยตอง

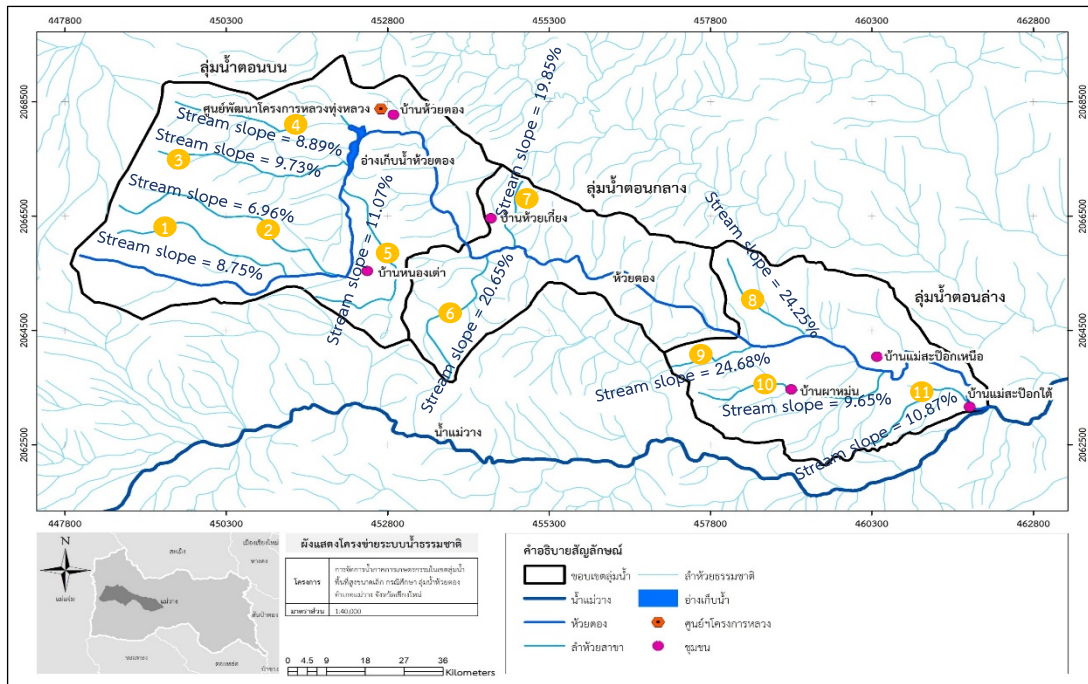

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ป่าในปัจจุบัน คือ การรุกขยายพื้นที่เกษตรเข้าสู่พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ถึงแม้จะมีกฎระเบียบบังคับใช้อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะกฎหมายการบุกรุกพื้นที่ป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ แต่การแผ้วถางพื้นที่ป่าบริเวณหัวไร่ปลายนาเพื่อขยายพื้นที่ทำกินยังคงปรากฏให้เห็นได้บ่อยครั้งในหลายพื้นที่ สาเหตุหลักที่ชาวบ้านขยายพื้นที่ทำกิน คือการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในครัวเรือนและชุมชน และประชากรวัยแรงงานหันกลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น หรือที่เรียกกันว่า วัยแรงงานคืนถิ่น โดยเฉพาะในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาที่วัยแรงงานไม่สามารถเดินทางออกไปทำงานนอกหมู่บ้านได้ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงทำให้เกิดเกษตรกรรมใหม่หลายรายที่มองหาพื้นที่ทำการเกษตรหรือขยายพื้นที่เกษตรเดิมของครอบครัวให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ ครัวเรือนทดแทนรายได้ที่สูญเสียจากการทำงานนอกชุมชน

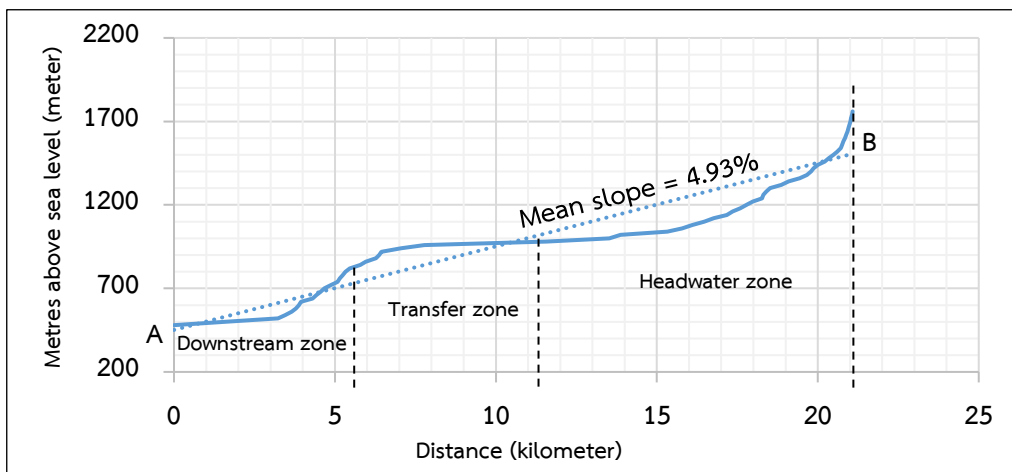
1.2 โครงข่ายระบบน้ำธรรมชาติ

แหล่งน้ำธรรมชาติในกลุ่มน้ำห้วยตอง ประกอบด้วยลำน้ำสาขาย่อยสำคัญจำนวน 11 สาย (ธารน้ำสาขาที่ 2 หรือ 2nd order stream) ที่เป็นเพียงลำธารสายสั้นๆ แคบ และความลาดชันค่อนข้างสูง (ภาพที่ 2) ลำน้ำสาขาต่างๆ ได้ไหลมารวมกันที่ลำน้ำสายหลัก คือ ลำน้ำห้วยตอง เป็นลำน้ำที่มีความยาวของลำน้ำจากต้นน้ำถึงสบน้ำแม่ว่าง 21.08 กิโลเมตร ลักษณะของลำน้ำห้วยตองตลอดสาย มีทั้งส่วนที่แคบ-กว้าง และส่วนที่ลึก-ตื้นเขิน ปริมาณน้ำในลำน้ำมีมากในส่วนที่ลึกและลดน้อยลงจนถึงแห้งขอดในส่วนที่แคบและตื้นเขิน สำหรับความต่างของระดับของลำน้ำ (ระหว่างจุด A กับ B) เฉลี่ยเท่ากับ 1,040 เมตร และมีความลาดชันท้อง 1:20 หรือคิดเป็นร้อยละ 4.93 ทำให้น้ำในลำน้ำสายหลักช่วงฤดูฝนมีการไหลที่เร็วและแรง โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนและตอนล่าง (ภาพที่ 3) ส่วนฤดูแล้งมีน้ำไหลในลำธารค่อนข้างน้อย

ในส่วนของความสามารถในการระบายน้ำ (Drainage density) พบว่า กลุ่มน้ำห้วยตองมีความสามารถในการระบายน้ำเท่ากับ 3.26 กิโลเมตรต่อตารางกิโลเมตร แสดงว่ากลุ่มน้ำห้วยตองมีระบบการระบายน้ำธรรมชาติอยู่ในระดับดีปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากไม่มีระบบกักเก็บน้ำที่เพียงพอสำหรับเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรกรรมทั้งระบบอ่างเก็บน้ำ ระบบเหมืองฝาย และบ่อเก็บน้ำในไร่นา ปริมาณน้ำที่ผลิตได้ในช่วงฤดูฝนอาจไหลระบายออกลงสู่พื้นที่ตอนล่าง ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำเมื่อสิ้นสุดฤดูฝน

ภาพที่ 2. โครงสร้างระบบน้ำธรรมชาติและความลาดชันท้องน้ำสาขาย่อยในลุ่มน้ำห้วยตอง

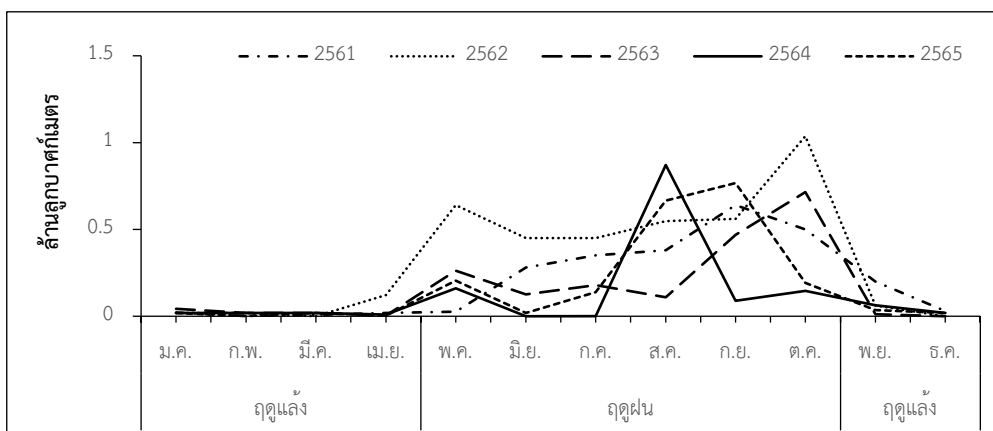

ภาพที่ 3. ความลาดชันท้องน้ำและความลาดชันเฉลี่ยของลำน้ำห้วยตอง

1.3 แหล่งกักเก็บน้ำต้นทุนและการกระจายน้ำเพื่อการเพาะปลูก

1.3.1 ระบบน้ำชลประทานจากอ่างเก็บน้ำห้วยตอง ความจุ 0.4 ล้านลูกบาศก์เมตรมีพื้นที่เกษตรกรรมในเขตชลประทาน 1,200 ไร่ จัดสรรน้ำผ่านท่อส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม แต่เนื่องจากเมื่อสิ้นสุดฤดูฝนปริมาณน้ำกักเก็บมีน้อยและถูกใช้จนเหลือน้อยกว่าร้อยละ 30 ของความจุอ่าง กอปรกับปริมาณน้ำไหลเข้าอ่างน้อยในช่วงฤดูแล้ง (ภาพที่ 4) จึงไม่สามารถจัดสรรน้ำเพื่อการเพาะปลูกพืชฤดูแล้ง โดยเฉพาะในปีนั้นมีฝนตกน้อย หรือเกิดภาวะฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน กลายเป็นภาวะแล้งสะสมในฤดูกาลเพาะปลูกถัดไป

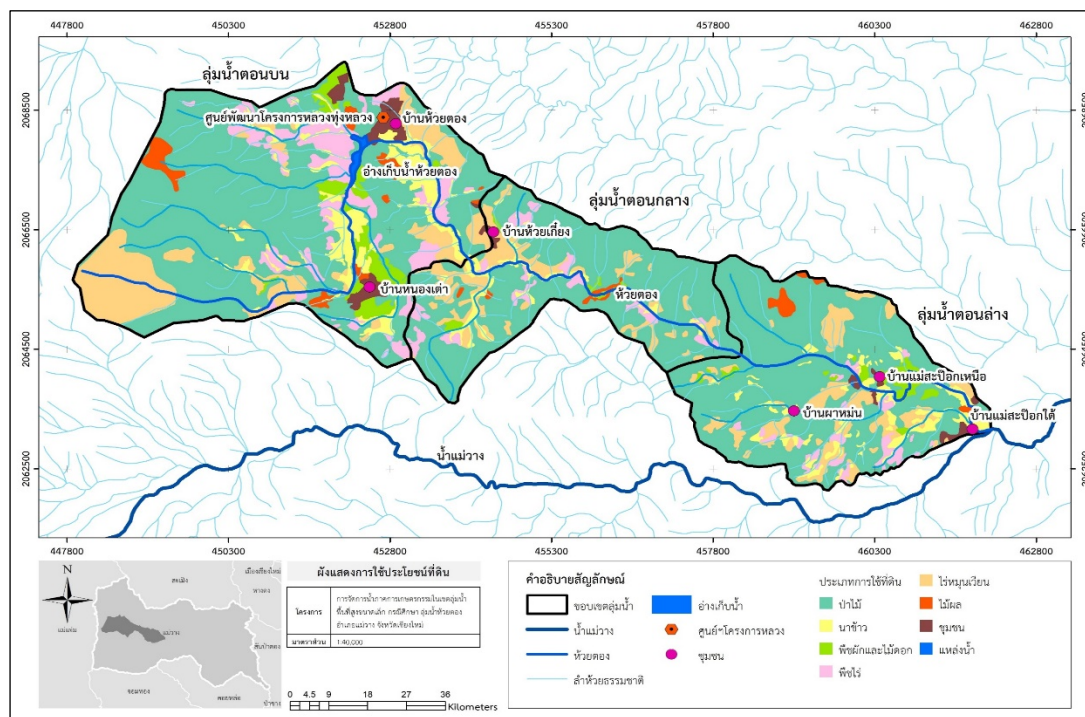
ภาพที่ 4. ปริมาณน้ำไหลเข้าอ่างเก็บน้ำห้วยตอง

1.3.2 ระบบเหมืองฝายดั้งเดิมสำหรับทำนามีการผันน้ำส่งในลำเหมืองขนาดเล็กหรือที่เรียกว่าคลองไส้ไก่ โดยที่ตั้งของระดับฝายอยู่สูงกว่าระดับพื้นที่นา น้ำจึงไหลเข้าในที่นาตามระดับพื้นที่ลดหลั่นตามระดับความสูงและทยอยลไหลลงไปจนถึงพื้นที่นาที่มีระดับต่ำสุด และในช่วงต้นฤดูปลูกข้าว เกษตรกรมีกิจกรรมช่วยกันซ่อมแซมฝายและลำเหมืองที่ชำรุดเสียหาย มีพิธีกรรมเลี้ยงผีฝาย เรียกว่า ลือแพ่ ซึ่งถือปฏิบัติเป็นประจำทุกปี ด้วยความเชื่อมาดั้งเดิมว่าเป็นการขอฝนฟ้าให้ตกต้องตามฤดูกาล และมีปริมาณน้ำทำเพียงพอต่อการทำการเกษตร และขอให้ข้าวที่ปลูกได้ผลผลิตดี นอกจากนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกษตรกรมีกำลังใจทำการเกษตร และยังทำให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของแหล่งต้นน้ำลำธาร

1.4 การใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก: พื้นที่ที่มีความต้องการใช้น้ำตลอดทั้งปี

จากการวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินในปีพ.ศ.2566 กลุ่มน้ำห้วยตองมีพื้นที่ป่าธรรมชาติ ร้อยละ 62.22 ของพื้นที่ทั้งหมด หรือประมาณ 16,163.60 ไร่ พื้นที่เกษตร ร้อยละ 33.24 ของพื้นที่ทั้งหมด หรือประมาณ 20,773.17 ไร่ และชุมชน 484.84 ไร่ (ภาพที่ 5) ซึ่งพื้นที่เกษตรในกลุ่มน้ำห้วยตอง มีความเหมาะสมในด้านของการใช้ประโยชน์ที่ดินตามระดับความลาดชันของกรมพัฒนาที่ดิน (กรมพัฒนาที่ดิน, 2538) ที่ระบุว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรบนพื้นที่สูงควรอยู่ที่ระดับความลาดชันไม่เกินร้อยละ 35 เพราะอาจมีความเสี่ยงต่อการสูญเสียหน้าดินจากการชะล้างพังทลายและความรุนแรงจนเกิดดินถล่ม (landslide) นำไปสู่การสูญเสียธาตุอาหาร และการทับถมของตะกอนในลำน้ำได้ โดยพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระดับความลาดชันตั้งแต่ร้อยละ 5 ไปจนถึงระดับที่ต่ำกว่าร้อยละ 35 โดยพื้นที่นาข้าว มีระดับความลาดชันตั้งแต่ร้อยละ 2-20 พืชผักและพืชไร่ที่เป็นพืชเศรษฐกิจของกลุ่มน้ำห้วยตอง มีระดับความลาดชันตั้งแต่ร้อยละ 5-25 ส่วนระบบผลิตภาคการเกษตรและรูปแบบการใช้น้ำมีดังนี้

ภาพที่ 5. ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก

1.4.1 การทำนา พื้นที่ตั้งหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่มพื้นที่จึงเหมาะแก่การปรับเป็นพื้นที่ทำนา เพราะสามารถใช้ระบบเหมืองฝายเพื่อนำน้ำเข้านาได้ ดังนั้น จึงมีการทำการบุกเบิกนาบางส่วนใหญ่ และการใช้ประโยชน์จากที่นาจะใช้ปลูกข้าวเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ส่วนใหญ่สมาชิกในชุมชนสามารถผลิตข้าวได้เพียงพอสำหรับบริโภคตลอดปี มีบางครอบครัวที่พอจะเหลือก็ขายให้กับครอบครัวที่ไม่พอบริโภค

1.4.2 การทำไร่หมุนเวียนอยู่ โดยไม่ได้เน้นผลผลิตที่เป็นข้าวแต่ทำไร่หมุนเวียนเพื่อรักษาพันธุ์พืชดั้งเดิมที่สามารถปลูกและขึ้นได้ในไร่หมุนเวียนเท่านั้น เช่น พันธุ์ข้าวชนิดต่างๆ แตงฟักทอง ฟักแก้ว ห่อวอ หนิโซ เป็นต้น

1.4.3 การปลูกพืชเศรษฐกิจ ทั้งพืชผักโครงการหลวงและดอกไม้เมืองหนาว เช่น ผักสลัด กะหล่ำดอก ชูนิ หอมญี่ปุ่น และ ดอกแกลดิโอลัส ดอกกลีลี ดอกดาวเรือง เป็นต้น สำหรับการใช้น้ำจะเป็นการใช้น้ำจากลำห้วยสายหลักและมีบ่อเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง

1.4.4 ไม้ผลเมืองหนาว และเกษตรผสมผสาน เกษตรกรหลายราย มีที่ดินที่ไม่สามารถบุกเบิกเป็นที่นา ได้ปลูกไม้ผลเมืองหนาวเป็นรายได้ เช่น พลับ อาโวคาโด ฝรั่ง เป็นต้น

ปัจจุบันมีการรุกขยายพื้นที่เกษตรเข้าสู่พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ถึงแม้จะมีกฎระเบียบบังคับใช้อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะกฎหมายการบุกรุกพื้นที่ป่าในเขตอุทยาน แต่การแผ้วถางพื้นที่ป่าบริเวณหัวไร่ปลายนาเพื่อขยายพื้นที่ทำกินยังคงปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งในหลายพื้นที่ สาเหตุหลักที่ชาวบ้านขยายพื้นที่ทำกิน คือการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในครัวเรือนและชุมชน และประชากรวัยแรงงานหันกลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น หรือที่เรียกกันว่าวัยแรงงานคืนถิ่น โดยเฉพาะในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาที่วัยแรงงานไม่สามารถเดินทางไปทำงานนอกหมู่บ้านได้ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่หลายรายมองหาพื้นที่ทำการเกษตรหรือขยายพื้นที่เกษตรเดิมของครอบครัวให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ครัวเรือนทดแทนรายได้ที่สูญเสียจากการทำงานนอกชุมชน

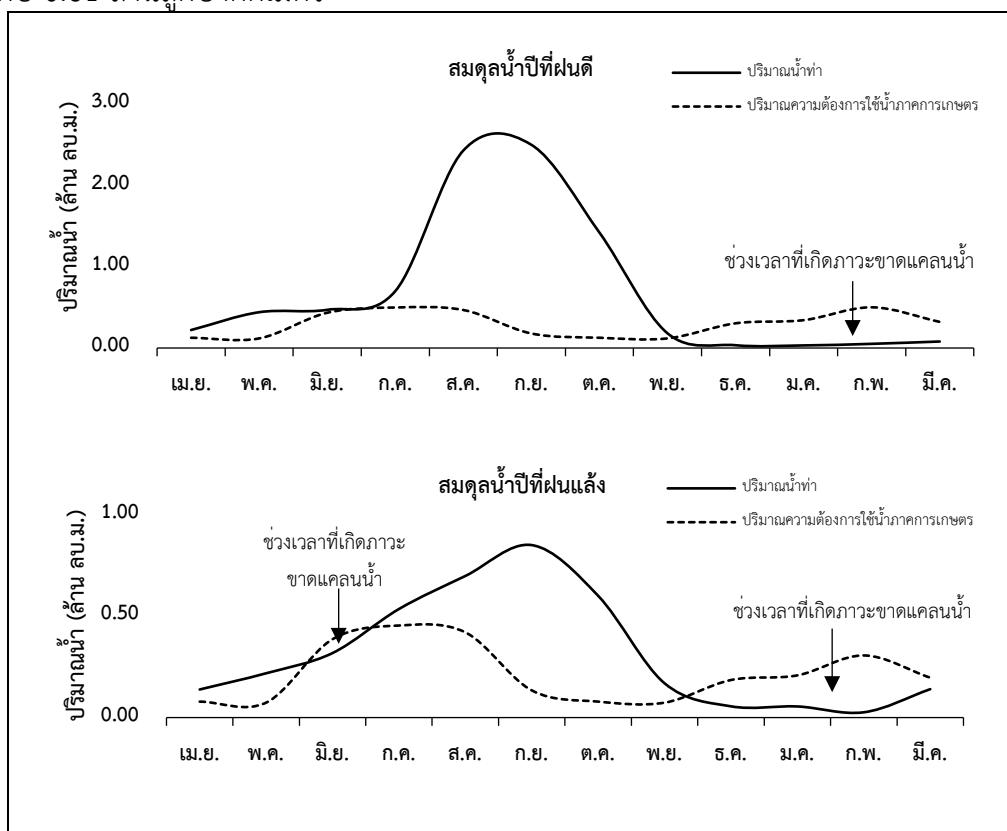
1.5 ภาวะขาดแคลนน้ำในพื้นที่เกษตรกรรม

ผลการวิเคราะห์ภาวะสมดุลน้ำระหว่างปริมาณน้ำต้นทุนที่ถูกกักเก็บไว้ในลำห้วยหรือปริมาณน้ำท่าในลำน้ำห้วยตอง โดยคำนวณจากสถานการณ์ปริมาณน้ำฝนในปีที่เกิดภาวะฝนดีและภาวะฝนแล้ง เปรียบเทียบกับปริมาณความต้องการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกในเขตนิเวศเกษตรที่ราบลุ่มริมน้ำและที่ดอน ซึ่งเกษตรกรใช้เพื่อการปลูกพืชไร่ พืชผักไม้ดอก และข้าวนาดำ ผลการวิเคราะห์ภาวะสมดุลน้ำ (ภาพที่ 6) พบว่า

1.5.1 ปีที่มีภาวะฝนดีหรือฝนตกหนักในพื้นที่ (ปี พ.ศ.2554 2564 และ 2565) มีค่าเฉลี่ยปริมาณน้ำต้นทุนเท่ากับ 8.56 ล้านลูกบาศก์เมตร ปริมาณความต้องการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกพืชเท่ากับ 3.53 ล้านลูกบาศก์เมตร เมื่อพิจารณาสมมูลน้ำรายเดือนพบภาวะขาดสมมูลน้ำในช่วงฤดูแล้งเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคมเท่ากับ 1.27 ล้านลูกบาศก์เมตร

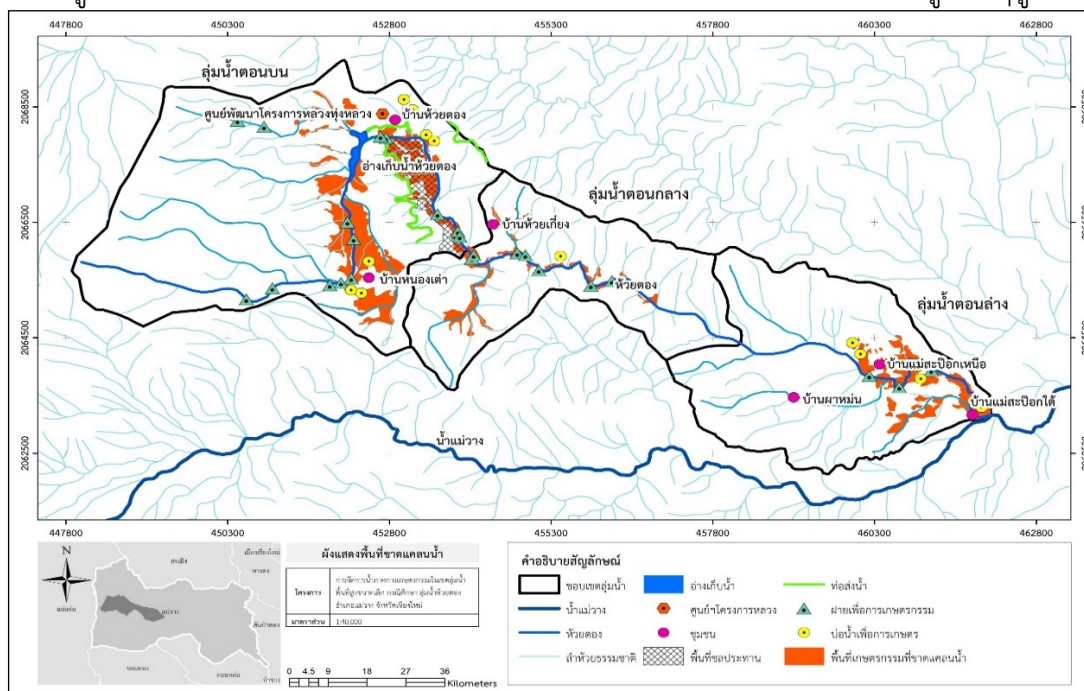
1.5.2 ปีที่เกิดภาวะแล้งฝน (ปี พ.ศ.2557 2558 2562 และ 2563) ลุ่มน้ำห้วยตองมีค่าเฉลี่ยปริมาณน้ำต้นทุนเพียง 3.80 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่วนปริมาณน้ำความต้องการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกเท่ากับ 2.59 ล้านลูกบาศก์เมตร ลดลงจากปีที่มีภาวะฝนดี เนื่องจากเกษตรกรต้องลดพื้นที่เพาะปลูกลงเพื่อให้เพียงพอกับปริมาณน้ำต้นทุน แต่สมมูลน้ำรายเดือนยังเกิดภาวะขาดสมมูลน้ำ 2 ช่วงเวลา ได้แก่ ภาวะขาดแคลนน้ำช่วงกลางฤดูฝนจากภาวะฝนทิ้งช่วงในเดือนมิถุนายน 0.06 ล้านลูกบาศก์เมตร และขาดสมมูลน้ำช่วงฤดูแล้งเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคมเท่ากับ 0.61 ล้านลูกบาศก์เมตร

ภาพที่ 6. สมมูลน้ำในปีที่ฝนดีและปีที่ฝนแล้ง

ลุ่มน้ำห้วยตองขาดภาวะสมดุลน้ำที่อยู่ในระดับเสี่ยงภัยต่อการขาดแคลนน้ำในปริมาณที่มากขึ้น ปริมาณน้ำท่าในลำน้ำห้วยตองเพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกพืชในช่วงฤดูฝน ขณะที่ในช่วงฤดูแล้งขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูกตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายน ทั้งในพื้นที่เกษตรกรรมทั้งในและนอกเขตชลประทาน ซึ่งมีพื้นที่ขาดแคลนน้ำประมาณ 2,187 ไร่ (ภาพที่ 7) เกษตรกรแก้ไขปัญหาด้วยการลดขนาดพื้นที่เพาะปลูกพืชฤดูแล้งเพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำต้นทุน และเกษตรกรที่อยู่ไกลจากแหล่งน้ำและอยู่นอกแนวเขตลำเหมืองหรือคลองส่งน้ำชลประทานไม่สามารถทำการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งได้

ภาพที่ 7. พื้นที่เกษตรกรรมที่ขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง

2. การบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

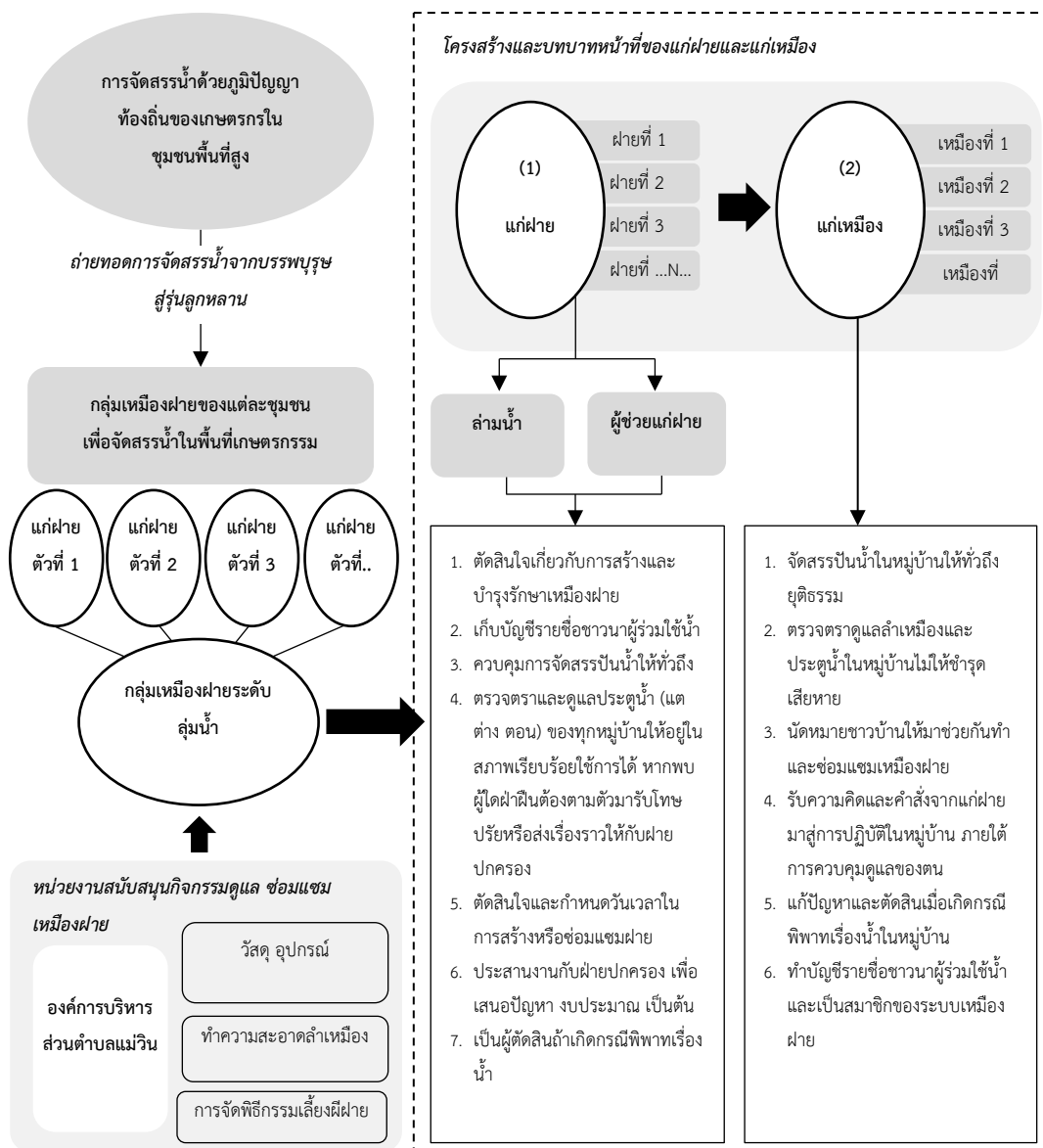
ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำห้วยตอง จากการสังเกตของผู้วิจัย การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับผู้นำชุมชนและตัวแทนเกษตรกรผู้ใช้น้ำ พบว่า การบริหารจัดการน้ำในปัจจุบัน เป็นการจัดการในระดับชุมชนเป็นหลัก ซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มคณะกรรมการจัดการป่าระดับชุมชน ทำหน้าที่ในการฟื้นฟูให้ป่ามีความสมบูรณ์ ควบคุมการใช้ทรัพยากรและผลผลิตจากป่า และสร้างความสัมพันธ์และความมั่นคงของการอยู่ร่วมกันระหว่าง

คนกับป่าไม้ (เรียนรู้การอยู่อย่างสมดุลกับธรรมชาติ) โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน สถาบันการศึกษา โครงการหลวงทุ่งหลวง และหน่วยฟื้นฟูสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ขานและป่าแม่วางจังหวัดเชียงใหม่ เป็นหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่ (ภาพที่ 8) และมีการจัดสรรน้ำด้วยระบบเหมืองฝายดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดมาอย่างยาวนานในพื้นที่ (ภาพที่ 9) ส่วนการบริหารจัดการในระดับลุ่มน้ำเป็นเพียงกลุ่มจัดตั้งที่เคยทำหน้าที่ในการจัดการน้ำร่วมกัน แต่ปัจจุบันมีเพียงโครงสร้างของกลุ่มเท่านั้น สำหรับการจัดการน้ำของหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นและส่วนกลาง เป็นเพียงการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจัดการน้ำระดับชุมชน เช่น งบประมาณสนับสนุนการสร้างฝายชะลอน้ำและการทำความสะอาดแนวกันไฟ เป็นต้น

ภาพที่ 8. โครงสร้างกลุ่มการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ภาพที่ 9. โครงสร้างกลุ่มเหมืองฝายดั้งเดิม

3. ศักยภาพ เงื่อนไขและแนวทางการพัฒนาชุมชนลุ่มน้ำห้วยตอง

จากการศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาร่วมกับชุมชนด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรในลุ่มน้ำห้วยตอง ได้ค้นพบศักยภาพและเงื่อนไขของชุมชนที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนลุ่มน้ำห้วยตอง ด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทรัพยากรน้ำต้นทุน ระบบกักเก็บและกระจายน้ำ การผลิตภาคเกษตร และการบริหารจัดการด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตรสมัยใหม่ และการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาในอนาคตเพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ศักยภาพและเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนลุ่มน้ำห้วยตอง

ศักยภาพในการบริหารจัดการ	เงื่อนไขของการพัฒนา	แนวทางในการพัฒนา
ทรัพยากรป่าไม้: พื้นที่ผลิตน้ำต้นทุน		
1. มีข้อตกลงขอบเขตป่า โดยกำหนดเขตป่าอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติ และป่าอนุรักษ์ของชุมชน จากการสร้างความเข้าใจร่วมกับกรมป่าไม้ เพื่อไม่ให้มีการรุกร้าเพิ่มขึ้น การกำหนดเขตที่ดินระหว่างหมู่บ้าน ทั้งพื้นที่ทำกินและพื้นที่ใช้ประโยชน์ ซึ่งทั้งการอนุรักษ์ต้นน้ำและใช้สอย ยังไม่ปรากฏปัญหาขัดแย้ง 2. มีการทำแนวกันไฟ ป้องกันไฟป่าอย่างต่อเนื่อง และการอนุรักษ์ป่าโดยการบวชป่า และการใช้ทรัพยากรจากป่าที่สามารถทำได้ เฉพาะในพื้นที่ป่าชุมชน ได้แก่ ไม้ปลูกสร้างบ้านเรือน เกือบของป่า และล่าสัตว์ขนาดเล็ก ภายใต้ระเบียบชุมชน 3. ชาวบ้านส่วนใหญ่เก็บหาของป่าเพื่อบริโภคและไม่ได้มุ่งเพื่อขาย แสดงให้เห็นว่าของป่าไม่ได้เป็นแหล่งรายได้ที่	1. การรุกรายพื้นที่เกษตรเข้าสู่พื้นที่ป่า แม้ชุมชนมีกฎระเบียบข้อบังคับใช้อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะกฎหมายการบุกรุกพื้นที่ป่าในเขตอุทยาน แต่การขยายพื้นที่ป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยตองยังคงปรากฏให้เห็นได้บ่อยครั้งในหลายพื้นที่โดยเฉพาะในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา จากสาเหตุที่วัยแรงงานไม่สามารถเดินทางออกไปรับจ้างนอกหมู่บ้านได้ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงทำให้เกิดเกษตรกรรายใหม่หลายรายที่มองหาพื้นที่ทำการเกษตรหรือขยายพื้นที่เกษตรเดิมของครอบครัวให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ครัวเรือนทดแทนรายได้ที่สูญเสียจากการทำงานนอกชุมชน	1. กำหนดเขตอนุรักษ์ พื้นที่พื้นที่ป่าธรรมชาติ พื้นที่รวมความหลากหลายทางชีวภาพ และพื้นที่อนุรักษ์ด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่น 2. ฟื้นฟูป่าต้นน้ำและป่าเสื่อมโทรมใกล้ชุมชนที่ถูกทำลายจากการบุกรุก การใช้ประโยชน์ของชุมชน ทั้งในพื้นที่อนุรักษ์ ป่าชุมชน โดยกำหนดรูปแบบ วิธีการในการฟื้นฟูสภาพป่าให้เหมาะสม ชุมชนสามารถอยู่กับป่าได้อย่างยั่งยืน 3. กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้ 3.1 กำหนด/แบ่งเขตพื้นที่ป่าให้ชัดเจนและจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่น จัดการพื้นที่ 3.2 จัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนร่วมกันดูแลป่า และเฝ้าระวังการบุกรุกพื้นที่ป่า

ศักยภาพในการบริหารจัดการ	เงื่อนไขของการพัฒนา	แนวทางในการพัฒนา
สำคัญของชุมชน แต่เป็นแหล่งอาหารเพื่อยังชีพ		3.3 พื้นฟู ปกป้องทดแทน และควบคุมการเข้าไปใช้ประโยชน์
ระบบกักเก็บและกระจายน้ำต้นทุน		
1. ระบบกักเก็บน้ำเชิงโครงสร้าง กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่เกษตรกรรมที่ลาดเชิงเขา เพียงแต่ขาดระบบการกระจายน้ำ และการจัดสรรน้ำของกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง 2. โครงสร้างระบบอ่างเก็บน้ำห้วยตองที่มีระบบการกระจายน้ำไปยังพื้นที่นา แต่ขาดการบริหารจัดการน้ำ การซ่อมบำรุง และพื้นที่ป่าถูกเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม	1. ปริมาณน้ำไหลอยู่ในลำห้วยเฉพาะในช่วงฤดูฝนและมักแห้งขอดหรือมีน้ำอยู่น้อยมากในช่วงฤดูแล้ง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากฝนตกน้อยในพื้นที่ ทำให้ปริมาณน้ำที่ไหลลงสู่ลำน้ำ แหล่งน้ำ และถูกกักเก็บไว้ในพื้นที่ป่าลดลง 2. โครงสร้างและระบบกักเก็บน้ำที่หน่วยงานภาครัฐสร้างขึ้นนั้น มีความจุและระบบกระจายไม่พอเพียงสำหรับการเกษตรและอุปโภคบริโภคในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น ทั้งการเพาะปลูกเชิงพาณิชย์ การอุปโภคบริโภค	1. พัฒนาพื้นที่ป่าต้นน้ำให้มีศักยภาพกักเก็บน้ำด้วยการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตและกักเก็บน้ำของพื้นที่ต้นน้ำ เป้าหมายเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำในเรื่องการชะลอการไหลของน้ำในช่วงหน้าฝนและทำให้น้ำมีโอกาสดูดซับไว้ในดินมากขึ้นและสามารถปลดปล่อยน้ำในช่วงฤดูแล้งมากขึ้น 2. พัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำและระบบระบายน้ำเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการเกษตรกรรมแต่ขาดแคลนน้ำเพาะปลูกในฤดูแล้ง
การจัดการพื้นที่ผลิตภาคเกษตร		
1. ทุกครัวเรือนให้ความสำคัญกับความปลอดภัยด้านอาหาร เพื่อบริโภคในครัวเรือน โดยเน้นการผลิตข้าว และมีพื้นที่เพาะปลูกพอเพียง	1. ชาวบ้านไม่สามารถจัดการพื้นที่เพาะปลูกแบบการพึ่งพา (Dependency farming) และผสมผสานการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งกันและกันระหว่างทรัพยากรและเกษตรกร (Inter dependence) ได้ พื้นที่เพาะปลูกบางแห่งค่อนข้างสูงชัน มีปัญหาสูญเสียหน้าดิน อันมีผลต่อให้อุดมสมบูรณ์ของดินลดลง	1. อนุรักษ์ดินและน้ำแบบง่าย เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายในพื้นที่เพาะปลูกลาดชัน 2. เสริมความมั่นคงด้านการผลิตอาหารด้วยตนเอง (Food Security) ลดความเสี่ยงด้านปริมาณและคุณภาพผลผลิต และการขาดแคลนน้ำ 3. สร้างต้นแบบ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการเกษตรสมัยใหม่ Smart farm เพื่อส่งเสริมการผลิตพืชผักอินทรีย์ที่มีราคาสูง

ศักยภาพในการบริหารจัดการ	เงื่อนไขของการพัฒนา	แนวทางในการพัฒนา
การพัฒนากลุ่มท้องถิ่นเพื่อบริหารจัดการระดับลุ่มน้ำ		
1. ชุมชนมีการรวมกลุ่มจัดการป่ามา ยาวนาน ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ ด้วยการบริหารจัดการเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำ ตอนบน	1. ขาดการบริหารร่วมกับระดับลุ่มน้ำ ระหว่างชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่น 2. บทบาทของชุมชนเป็นเพียงผู้ใช้ทรัพยากรหรือผู้ได้รับการจัดสรรความช่วยเหลือเพียงทางเดียว 3. ขาดกลุ่มโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำ 4. การสร้างและพัฒนากลุ่มท้องถิ่นเพื่อบริหารจัดการระดับลุ่มน้ำ จำเป็นต้องใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนหลายแห่ง	1. พัฒนากลุ่มท้องถิ่นระดับลุ่มน้ำ โดยให้กลุ่มองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม 2. พัฒนาเครือข่าย โดยนำกฎเกณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทั้งในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรมของชุมชนกับป่าต้นน้ำและแหล่งน้ำมาใช้ประยุกต์กับการบริหารจัดการร่วมเพื่อพัฒนาเป็นเครือข่ายลุ่มน้ำ ที่มีคณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำ ร่วมกันร่างกฎระเบียบข้อบังคับที่ตั้งอยู่บนภูมิสังคม พื้นฐานของกฎเกณฑ์สังคม และสิทธิอันชอบธรรมของสมาชิกท้องถิ่น

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบประเด็นสถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรกรรมในลุ่มน้ำห้วยตองที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อย การจัดทำแผนที่ และสำรวจแหล่งน้ำร่วมกับชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรตั้งแต่พื้นที่ผลิตน้ำ ระบบกักเก็บและระบายน้ำ การใช้น้ำเพื่อการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง และการบริหารจัดการ ตามที่ Wallace, Acreman, & Sullivan (2003) และ Vaishnav, Soloman, Lal, & Jain (2023) กล่าวว่า การจัดการน้ำต้องมองอย่างเป็นองค์รวมและบูรณาการ โดยเห็นความสัมพันธ์และต้นเหตุของปัญหาเชิงพื้นที่ของแหล่งผลิตน้ำ ระบบกักเก็บ และการใช้ประโยชน์ของชุมชน

สำหรับสถานการณ์ในลุ่มน้ำห้วยตองซึ่งยังคงเป็นปัญหาดังเดิมต่อเนื่องมายาวนานและมีแนวโน้มนำมาซึ่งปัญหาการใช้น้ำที่รุนแรงมากขึ้นในอนาคต จากที่แหล่งผลิตน้ำต้นทุนหรือป่าต้นน้ำมีขนาดลดลงและก้าวเข้าสู่ภาวะเสื่อมโทรมจากการใช้ประโยชน์และการรุกขยายพื้นที่

เกษตรกรรม ทำให้ความสามารถในการผลิตน้ำ กักเก็บน้ำ และปลดปล่อยน้ำลงสู่อ่างเก็บน้ำ ห้วยตองและลำห้วยตอง การวิเคราะห์ภาวะสมดุลน้ำชี้ให้เห็นว่าลุ่มน้ำห้วยตองมีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำในอนาคต โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 2,187 ไร่ สถานการณ์นี้ส่งผลให้เกษตรกรต้องลดพื้นที่เพาะปลูกในช่วงฤดูแล้ง หรือไม่สามารถเพาะปลูกได้เลยในบางพื้นที่

ในส่วนของการจัดการน้ำของหน่วยงานภาครัฐยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนซึ่งต้องอาศัยกระบวนการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามที่ Shields, Moffa, Behnke, Kelly, Klug, Lee, Cronk, & Bartram (2021) กล่าวว่า กระบวนการวางแผนการบริหารจัดการน้ำร่วมกับชุมชน สามารถจัดการและควบคุมการใช้น้ำให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดปัญหาความขัดแย้งจากการใช้น้ำ ขณะที่ชุมชนในลุ่มน้ำห้วยตองเองมีคณะกรรมการจัดการป่าระดับชุมชนเป็นแกนนำในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ ควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าไม้ และคณะกรรมการเหมืองฝายดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดสรรน้ำที่ยังคงได้รับการสืบทอดและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการน้ำในระดับลุ่มน้ำยังขาดความเข้มแข็ง โดยกลุ่มจัดตั้งระดับลุ่มน้ำที่เคยมีบทบาทในการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน ปัจจุบันเหลือเพียงโครงสร้างของกลุ่มเท่านั้น

ซึ่งไม่เพียงแต่ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรกรรมเท่านั้น แต่ยังคงรวมไปถึงปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ที่ยังคงมีปัญหาแนวเขตการใช้ที่ดินที่ไม่ชัดเจน และทรัพยากรคนทั้งในส่วนของการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้นำและกลุ่มเกษตรกรเพื่อการบริหารจัดการระดับลุ่มน้ำ รวมถึงสนับสนุนให้ชุมชนได้นำเสนอแนวความคิดที่หลากหลาย จินตนาการถึงบริบทใหม่ในอนาคตที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาต่อยอดจากทุนทรัพยากรที่มีอยู่ โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความสุขของสมาชิกในชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานขององค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางสังคม และการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมมาผสมผสานกับความคิดและทรัพยากรที่มีอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพทุนทรัพยากรในชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ วสันต์ จอมภักดี (2550) ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่การจัดการระดับท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานก่อน รวมทั้งมีการผสมผสานการบริหารจัดการที่ใช้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ระบบเหมืองฝายดั้งเดิม พิธีกรรมความเชื่อ เป็นต้น และต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานท้องถิ่นอย่างชัดเจน เพื่อให้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบและสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการน้ำภาคการเกษตรของชุมชน

นอกจากนั้น ยังเกิดการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ด้านทรัพยากรน้ำที่เป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ สนับสนุนการจัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการบูรณาการด้านข้อมูลและแผนการบริหารจัดการน้ำกับหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำให้ฐานข้อมูล (Database) สถานการณ์ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำมีความสมบูรณ์ เท่าทันต่อสถานการณ์และบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ตามที่ จินตนา อมรสงวนสิน (2550) กล่าวว่า ฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) เป็นเครื่องมือสนับสนุนการวางแผน การตัดสินใจ และการจัดการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การวิเคราะห์สถานภาพด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรกรรมยังสามารถระบุศักยภาพและเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนลุ่มน้ำห้วยตอง ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่นำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สามารถขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติผ่านกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเกษตรกร และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ โดยอาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานในการพัฒนา

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ด้านการจัดการน้ำในลุ่มน้ำพื้นที่สูง หน่วยการจัดการที่เล็กที่สุดแต่มีความสำคัญต่อการจัดการน้ำทั้งระบบ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการศึกษาสถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรกรรมเพื่อแก้ปัญหาภายใต้แนวคิดการจัดการน้ำแบบบูรณาการที่มีจุดมุ่งหมาย คือ

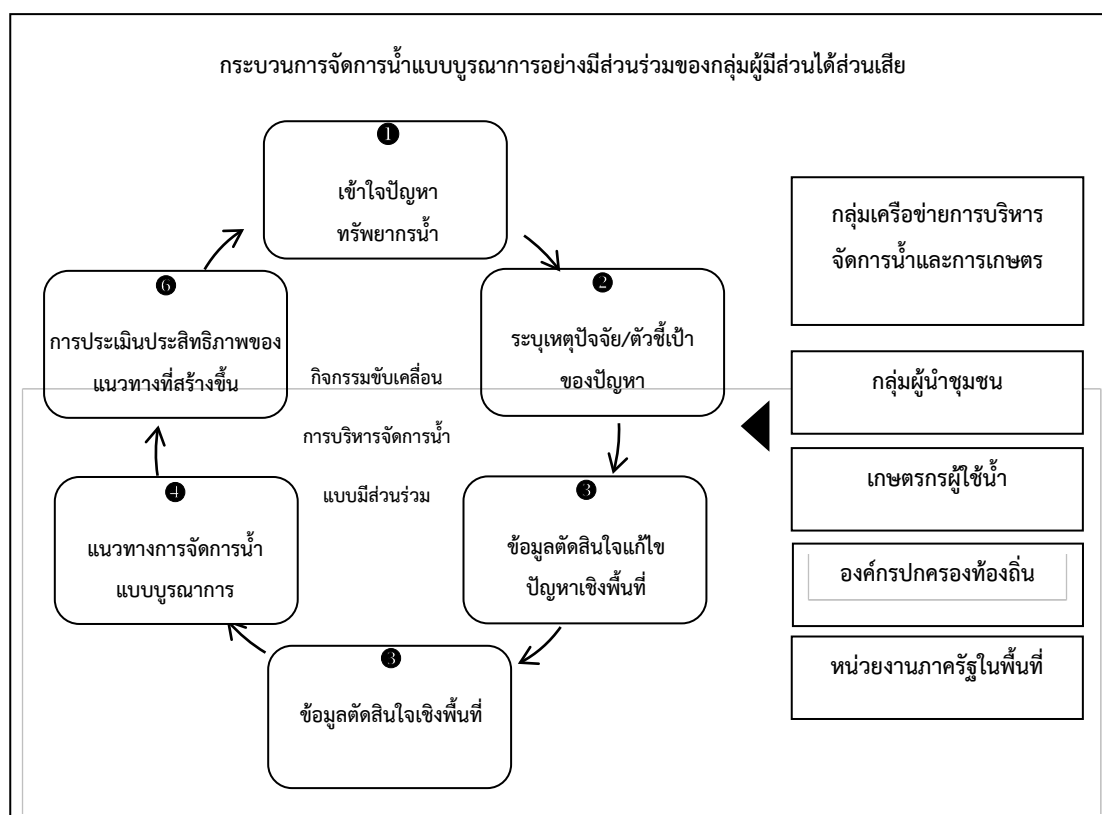
1. การส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง

2. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สอดคล้อง สนับสนุนและไม่ขัดกันกับทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ดิน และทรัพยากรมนุษย์

3. ต้องบริหารจัดการ โดยมีการพัฒนา อนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม โดยมีการบำรุงดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

อีกทั้งยังเกิดองค์ความรู้ด้านการใช้ฐานข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อการพัฒนาที่ตรงจุดตรงประเด็น ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่และการพัฒนาฐานข้อมูลร่วมกันกับชุมชน ซึ่งสามารถนำมาแนวทางการบริหารจัดการน้ำที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และความต้องการของชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน มูลนิธิโครงการหลวง และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง สามารถใช้เป็นเครื่องมือวางแผนบริหารจัดการน้ำเชิงพื้นที่

ภาพที่ 10. การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำ

7. ข้อเสนอแนะ

ภายใต้การศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในครั้งต่อไป จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการถอดถ่วงร่วมกันระหว่างชุมชน นักวิจัยท้องถิ่น และทีมวิจัยเพื่อให้งานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เอื้อและสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนให้ได้มากที่สุด กระบวนการวิจัยต้องมีการนำความรู้ วิธีคิด

วิธีการทำงานเข้ามามีบทบาทเท่าเทียมกับกระบวนการทางวิชาการเพื่อผลผลิตงานวิจัยที่เป็นรูปธรรมสามารถดำเนินงานได้จริงในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือแนวทางการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่จะต้องมีการดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เช่น ฐานทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรมนุษย์ และการผลิตภาคเกษตรที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

สำหรับการศึกษาวิจัยในพื้นที่ลุ่มน้ำอื่น ๆ จำเป็นต้องทำความเข้าใจตำแหน่งทางภูมิโนเวศในระดับลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนพื้นที่สูงรวมไปถึงความแตกต่างกันของชุมชนชาติพันธุ์ การประกอบอาชีพ และผลกระทบจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ การจำแนกเขตระบบนิเวศลุ่มน้ำจึงมีผลต่อการศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะทางอุทกวิทยาลุ่มน้ำ เพื่อหลีกเลี่ยงการอธิบายแบบเหมารวม ซึ่งควรจำแนกเขตลุ่มน้ำ ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ พื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ช่วยในการอธิบายลักษณะทางกายภาพ โครงข่ายระบบน้ำธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับในระบบลุ่มน้ำ

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2538). *ความลาดชันและการวิเคราะห์ความลาดชันของพื้นที่บนแผนที่ภูมิประเทศ*. กรุงเทพฯ: กองสำรวจและจำแนกดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กัลยา วาณิชยบัญชา. (2542). *การวิเคราะห์สถิติ: สถิติเพื่อการตัดสินใจ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- จินตนา อมรสงวนสิน. (2550). ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (GIS for Sustainable Development). *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 20(1), 220-252.
- วสันต์ จอมภักดี. 2550. *การบริหารจัดการลุ่มน้ำในระดับท้องถิ่น*. เชียงใหม่: คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง. (2565). *แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาพื้นที่โครงการหลวงระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570)*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง.

- อรรถัย มิ่งธิพล. (2565). การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ด้วยเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน พื้นที่นำร่องชุมชนบ้านปากกล้วยและบ้านขยัน (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อรรถัย มิ่งธิพล. (2566). การพัฒนาฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการแหล่งน้ำชุมชนพื้นที่สูง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โครงการหลวงทุ่งหลวง จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- Chaves, H., & Alipaz, S. (2007). An integrated indicator based on basin hydrology, environment, life, and policy: the watershed sustainability index. *Water Resources Management*, 21(5), 883-895.
- Chevalier, J. (2001). *Stakeholder Analysis and Natural Resource Management*. Ottawa: Carleton University.
- Shields, K., Moffa, M., Behnke, N., Kelly, E., Klug, T., Lee, K., Cronk, R., & Bartram, J. (2021). Community management does not equate to participation: fostering community participation in rural water supplies. *Journal of Water, Sanitation and Hygiene for Development*, 11(6), 937-947.
- Soloman, P., Jain, P., Lal, C. (2023). RO Reject Water Characteristics, Environmental Impacts and Management. *Jurnal Kejuruteraan*, 35(3), 557-566.
- Wallace, J. S., Acreman, M. C., & Sullivan, C. A. (2003). The sharing of water between society and ecosystems: from conflict to catchment-based co-management. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London, Biological Sciences*, 358(1440), 2011-2026.

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว แขวงจำปาสัก
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว *

Community Participation in the Conservation of Forest
Resources in Dong Hua Sao National Park Area, Champasak
Province, Lao People's Democratic Republic

ศรีสมร ไชยะกันยา, กอบลาภ อารีศรีสม, วีณา นิลวงศ์, นรินทร์ ท้าวแก่นจันทร์,
เรืองชัย จูวัฒนสำราญ, และ ภาวิณี อารีศรีสม
Sisamone Xayyakanya, Koblap Areesrisom, Weena Nilawonk, Narin Taokaenchan,
Ruangchai Juwattanasamran, and Pawinee Areesrisom
คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Faculty of Agricultural Production, Maejo University
Corresponding Author, Email: areesrisom30@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครอบครัวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว จำนวน 239 ครอบครัว และผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกจำนวน 6 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

* ได้รับความเห็นชอบ: 1 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 30 กันยายน 2567; ตีพิมพ์: 1 ตุลาคม 2567

เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นพหุ ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ครอบคลุมทั้ง 4 ด้านของการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือเครือข่าย ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสถานภาพสมรส ในส่วนของปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การขาดจิตสำนึกและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความขัดแย้งในการใช้พื้นที่ และการประสานงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ การเพิ่มงบประมาณ การเสริมสร้างความรู้และความตระหนักรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การศึกษาดูงานนอกพื้นที่ และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน; การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้; สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Abstract

This research aims to study 1) the level of community participation in forest resource conservation, 2) the factors affecting community participation, and 3) the problems, obstacles, and suggestions for developing community participation in forest resource conservation in the Dong Hua Sao National Park area, Champasak Province, Lao People's Democratic Republic. A mixed-methods research approach was employed, combining quantitative and qualitative research. The sample consisted of 239 families in the Dong Hua Sao National Park area and 6 key informants. The data collection tools included questionnaires and in-depth

interviews. Quantitative data analysis utilized descriptive statistics including frequency, percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics through multiple linear regression analysis. For qualitative data analysis, content analysis techniques were used.

The research results found that the level of community participation in the conservation of forest resources in the Dong Hua Sao National Park area was overall at a moderate level across all four areas of participation. Factors affecting community participation with statistical significance at the 0.05 level include the use of forest resources, group or network membership, length of residence in the community, awareness of news regarding forest resource conservation, and marital status. Problems and obstacles included a lack of budget encroachment on forest areas, illegal deforestation, a lack of awareness and knowledge about forest resource conservation, conflict in the use of space, and ineffective coordination. The suggestions obtained from the research are to increase the budget, strengthen knowledge and awareness about forest resource conservation, enforce strict law enforcement, promote participation, conduct study trips outside the area, and provide correct information.

Keywords: community participation; forest resource conservation; Lao People's Democratic Republic

1. บทนำ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) เป็นประเทศหนึ่งในเอเชียที่มีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ จากการจำแนกประเภทป่าล่าสุด ในปี 2558 พื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดทั่วประเทศมีถึง 13.2 ล้านเฮกตาร์ หรือ ร้อยละ 57.4 โดยส่วนใหญ่เป็นป่าผลัดใบผสม ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ป่าสน ป่าสนผสม และป่าผลัดใบ (Department of Forestry, 2018) ซึ่งทรัพยากรป่าไม้เหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ เป็นแหล่งสร้างรายได้ และแหล่งอาหารในการดำรงชีพของประชาชนในท้องถิ่นมากถึงร้อยละ 73 ในบางชุมชนรายได้ของครอบครัว

ร้อยละ 50 มาจากผลิตภัณฑ์ป่าที่ไม่ใช่ไม้ (Dwyer & Ingalls, 2015) ถึงแม้ว่าทรัพยากรป่าไม้ของลาวจะมีคุณค่า แต่ในอดีตป่าไม้เหล่านี้ถูกคุกคามอย่างหนัก เนื่องจากมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง ซึ่งนำไปสู่การตัดไม้ทำลายป่าทำให้ป่าไม้มีจำนวนลดลง ดังนั้นเพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าวรัฐบาล สปป. ลาว จึงมีการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5 ปี ครั้งที่ 9 (พ.ศ. 2564 ถึง 2568) เพื่อแก้ไขปัญหาและป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติมิให้เสื่อมโทรม โดยเน้นการบริหารจัดการและเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชน องค์กร และหน่วยงานในท้องถิ่น มีการวางแผนปฏิบัติการในพื้นที่ร่วมกันได้ (สภาแห่งชาติ, 2564)

อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว ได้รับการจัดตั้งโดยพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2564 มีพื้นที่ทั้งหมด 99,795 เฮกตาร์ มีหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับแขวงและเมือง โดยเฉพาะ 3 เมืองที่ติดกับพื้นที่อุทยาน ได้แก่ ประทุมพร ปากช่อง และบาเจียงเจริญสุข เพื่อคุ้มครองและรักษาทรัพยากรป่าไม้ (กระทรวงกลาโหมและป่าไม้, 2564) ปัจจุบัน อุทยานแห่งนี้กำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากชุมชนทั้งในและนอกพื้นที่ที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อเป็นแหล่งอาหาร มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเกษตรกรรม การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ส่งผลให้สภาพป่าเสื่อมโทรมลง อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ยั่งยืนไม่สามารถทำได้โดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนในพื้นที่ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ประชาชนปรับเปลี่ยนวิถีคิดและการดำรงชีวิตไม่ให้ทำลายป่าไม้

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และมีความสนใจที่จะศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม รวมถึง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อีกทั้งผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนานโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติอื่น ๆ ภายในประเทศ เพื่อขยายผลต่อยอดแนวทางการพัฒนาด้านป่าไม้ใน สปป.ลาว ต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสว แขวงจำปาสัก สปป. ลาว
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสว แขวงจำปาสัก สปป. ลาว
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสว แขวงจำปาสัก สปป. ลาว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mix-methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสว แขวงจำปาสัก สปป. ลาว ซึ่งมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 5 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 593ครอบครัว กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 239 ครอบครัว โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ร่วมกับการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากรายชื่อครอบครัวในหมู่บ้าน (1 คน ต่อหนึ่งครอบครัว)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด และปลายปิด ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3. การตรวจสอบเครื่องมือ แบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยทุกข้อมีคะแนนมากกว่า 0.50 (มณีรัตน์ พัฒนสมบัติสุข, 2564) จากนั้นนำไปทดสอบ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่มีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน

30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสูตรอัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นรวมอยู่ที่ 0.710 ซึ่งผ่านเกณฑ์ และสามารถใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ถึง ผู้นำชุมชนในพื้นที่ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และ ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อให้เห็นภาพรวมของลักษณะประชากรกลุ่มตัวอย่าง

วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลโดยใช้สถิติในการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อให้ทราบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในแต่ละด้าน

ใช้สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุ (Multiple Linear Regression Analysis) แบบคัดเลือกเข้า (Enter) เพื่อทดสอบว่าตัวแปรใดส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้นำชุมชนในพื้นที่ จำนวน 5 ท่าน และ 2) เจ้าหน้าที่อุทยาน 1 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

3. การตรวจสอบเครื่องมือ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถาม และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนใช้งาน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ถึง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ตามประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว แขวงจำปาสัก สปป. ลาว สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 53.6) มีอายุเฉลี่ย 38 ปี จบการศึกษาในระดับมัธยมตอนปลาย (ร้อยละ 25.5) เกินครึ่งมีสถานภาพสมรสแล้ว มีรายได้ในครอบครัวรวมต่อเดือนอยู่ระหว่าง 1,000,000-2,000,000 กีบ (ประมาณ 1,492.78-2,985.56 บาท) มีสมาชิกในครอบครัว 4-5 คน มีพื้นที่ถือครองที่ดิน (เฉลี่ย 1.07 เฮกตาร์) เคยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ (ร้อยละ 92.1) ไม่มีตำแหน่งใด ๆ ทางสังคมเลย (ร้อยละ 90.8) ระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน 41-50 การรับรู้ข่าวสารและการมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว แขวงจำปาสัก สปป. ลาว พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาวโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.04) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทั้ง 4 ด้านของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน และ ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35 3.15 2.96 และ 2.71 ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

(n=239)

การมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.15	.54	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	2.96	.53	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.35	.54	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	2.71	.59	ปานกลาง
รวม	3.04	.37	ปานกลาง

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงห้วยสวาง แขวงจำปาสัก สปป. ลาว พบว่ามี 5 ตัวแปรที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยแบ่งออกเป็นตัวแปรที่มีผลทางบวก 4 ตัวแปร คือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือเครือข่าย มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวมถึงระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ตัวแปร สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์ทางสถิติในเชิงลบที่ระดับ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมด สามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามในภาพรวมได้ร้อยละ 20.7 ($R^2 = 0.207$) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 วิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงห้วยสวาง แขวงจำปาสัก สปป. ลาว

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมของชุมชน		
	B	t	Sig.
1. เพศ	-.002	-.042	.967
2. อายุ	.000	-.064	.949
3. ระดับการศึกษา	-.003	-.516	.606
4. สถานภาพสมรส	-.129	-2.013	.045*
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	1.13E-05	.458	.647

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมของชุมชน		
	B	t	Sig.
6. จำนวนสมาชิกครอบครัว	-.023	-1.269	.206
7. พื้นที่การถือครอง	-.016	-.529	.598
8. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้	.027	2.071	.039*
9. การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือเครือข่าย	.154	2.457	.015*
10. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน	.011	3.548	.000**
11. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	.028	4.217	.000**
12. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	-.015	-.995	.321
Constant	2.518	11.071	.000**
$R^2 = .207$ (20.7%); $F = 4.907$; Sig. $F = .000$ **			

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงห้วยสาบ แขวงจำปาสัก สปป. ลาว โดยปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ การขาดงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรม การบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าไม้เพื่อการเกษตร การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ประชาชนยังขาดจิตสำนึกและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความขัดแย้งของการใช้พื้นที่ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง การประสานงานของผู้ที่เกี่ยวข้องไม่มีประสิทธิภาพ และการไม่เคารพระเบียบที่กำหนดไว้ร่วมกันสำหรับข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย คือ ควรมีการเพิ่มงบประมาณจากภาครัฐบาลหรือองค์กรต่าง ๆ ควรเสริมสร้างความรู้และความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ควรบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว แขวงจำปาสัก สปป. ลาว ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว แขวงจำปาสัก สปป. ลาว พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการรับข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่อยู่ในระดับปานกลาง ส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับที่พอใจ อย่างไรก็ตามยังคงมีความจำเป็นในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ต่อเนื่องและถูกต้อง รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มหรือเครือข่าย เพื่อให้มีความรู้และทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนมีมากขึ้น และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการรับผลประโยชน์มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ($\bar{X} = 3.35$) ทั้งนี้อาจเนื่องจากประชาชนมีความตระหนักรู้ และเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ เช่น การใช้ประโยชน์จากไม้และสัตว์ป่า รองลงมา คือ ด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.15$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากการเข้าร่วมการประชุมเพื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน รวมถึงร่วมวางแผนดำเนินงาน เช่น กำหนดแนวป้องกันไฟป่า แนวเขตปลูกป่า และเขตพื้นที่ฟื้นฟูสภาพป่า ตามด้วยด้านการดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.96$) ในด้านนี้ถึงแม้ว่าจะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นในกระบวนการดำเนินงานการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้ประชาชนอาจจะต้องได้เข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและรักษาป่าไม้เป็นบางครั้ง เช่น ร่วมดับไฟป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ร่วมฝึกอบรม สัมมนา และร่วมลาดตระเวนป้องกันการบุกรุกทำลายป่าไม้ ในขณะที่ด้านการประเมินผล เป็นด้านที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.71$) ทั้งนี้อาจเพราะประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลกระทบหรือผลลัพธ์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ ฝักฝาย, ศุภศิษย์ ศรีอักษรินทร์, และ สันติ สุขสะอาด (2566) ที่พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎร ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าราษฎรมีระดับการมีส่วนร่วมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด กตปุณญ์ (2563) ที่พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากร

ป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติตาโคต จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเช่นกัน อย่างไรก็ตามเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักเห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ เช่น ผู้นำชุมชน เสียงตามสายหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนแสดงให้เห็นว่า หน่วยงานภาครัฐ หรือผู้นำชุมชน ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มหรือเครือข่ายต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่าง ๆ ได้ยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงห้วยสวาง แขวงจำปาสัก สปป. ลาว พบว่ามีทั้งหมด 5 ตัวแปรที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังนี้

2.1 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อประชาชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จึงเพิ่มขึ้นตาม เนื่องจากการใช้ประโยชน์ที่มากขึ้นทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในขั้นต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ระดับการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย สุขลอย และ นุชนาถ มั่งคั่ง (2549) พบว่าผู้ที่ไม่เคยเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้มีส่วนในการมีส่วนร่วมน้อยกว่าผู้ที่เคยเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ เพราะผู้ที่เคยเข้าไปใช้ประโยชน์อาจเข้าใจดีว่าการอนุรักษ์คือการบำรุงรักษาไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต จึงเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

2.2 การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือเครือข่าย เป็นปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อประชาชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มหรือเครือข่ายเพิ่มขึ้น การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จึงเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือเครือข่ายมักเป็นผู้นำของชุมชน มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมภายในกลุ่ม และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่ม ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุนเรือง ชานนาง, พหล ศักดิ์กะทัศน์, สายสกุล ฟองมูล, และ นครเศศ รังควัด (2565) ที่พบว่าสมาชิกองค์กรชุมชนส่วนใหญ่เป็นบุคคลดั้งเดิมในชุมชน เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้นำหลัก

ที่รับผิดชอบบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน สมาชิกองค์กรเป็นผู้ที่ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกชุมชนเพื่อการตัดสินใจของชุมชนในการปฏิบัติ

2.3 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อประชาชนมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนเพิ่มขึ้น การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะเพิ่มขึ้นตาม เนื่องจากประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนนาน จะมีความผูกพันกับชุมชนและเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้เป็นอย่างดี จึงสามารถทำงานอนุรักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราตรี นินละเอียด, กิตติชัย รัตนะ, และ วิชา นิยม (2558) ที่พบว่าผู้ที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน 51 ปี ขึ้นไป มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนมากกว่าประชากรที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน 21-30 ปี 31-40 ปี และ 41-50 ปี ทั้งนี้เนื่องจากราษฎรที่อยู่อาศัยในพื้นที่มานานจะมีการเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสภาพทางนิเวศของป่าชายเลนได้ดีต่อการเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกและลบ รวมถึงเห็นคุณค่าของป่าชายเลนมากกว่ากลุ่มที่เข้ามาอยู่อาศัยภายหลัง

2.4 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อประชาชนที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น ทำให้การมีส่วนร่วมในอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นตาม เนื่องจากประชาชนที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจะให้ความสนใจ และติดตามข่าวสารทางด้านนี้อย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ เป็งเส้า, สายสกุล ฟองมูล, พหลศักดิ์ คะทัศน์, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ (2564) ที่พบว่าประชาชนที่ได้รับข่าวสารด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ จะให้ความสนใจและติดตามข่าวสารทางด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้อยู่เป็นประจำ ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารของ Rogers (1973) ได้สรุปไว้ว่าการติดต่อสื่อสารสามารถเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ส่งผลให้บุคคลมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เกิดความตระหนักอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากขึ้น

2.5 สถานภาพสมรส เป็นปัจจัยที่ส่งผลในเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เมื่อประชาชนมีสถานภาพสมรสเพิ่มขึ้น การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กลับลดลง เนื่องมาจากความรับผิดชอบทางครอบครัวที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีเวลาน้อยลงในการเข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิชญพงศ์ ยศบุญยืน, อภิรมย์ สีดาคำ, และ เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ)

(2566) ที่พบว่าประชาชนที่มีอายุ อาชีพ และสถานภาพมีความสัมพันธ์น้อยมากกับความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ปัญหา และอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงห้วยสวาง แขวงจำปาสัก สปป. ลาว ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ การบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าไม้ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การขาดจิตสำนึกและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความขัดแย้งของการใช้พื้นที่ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง การประสานงานของผู้ที่เกี่ยวข้องไม่มีประสิทธิภาพ และการไม่เคารพระเบียบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประดิษฐ์ หงส์สอง และ สุวรัฐ แลสันกลาง (2562) ที่พบว่าในพื้นที่ที่มีการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าจากในชุมชนและคนต่างถิ่น รวมถึงกลุ่มผู้มีอิทธิพลในชุมชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ยังขาดความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ บทบาทของคณะกรรมการที่ดูแลป่าชุมชนยังไม่เข้มแข็ง การประชาสัมพันธ์กิจกรรมในชุมชนยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมกิจกรรม การจัดสรรงบประมาณทั้งจากหน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐยังไม่เพียงพอที่ชุมชนจะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนข้อเสนอแนะในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ ควรเพิ่มงบประมาณและทรัพยากร เสริมสร้างความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน จัดการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ และให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประดิษฐ์ หงส์สอง และ สุวรัฐ แลสันกลาง (2562) ที่พบว่า ควรสร้างจิตสำนึกและตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน ควรณรงค์ให้เห็นคุณค่าของป่าชุมชนที่มีต่อชุมชน ควรประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้ชุมชนได้รับทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะมีขึ้นเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม รวมถึงการตั้งหน่วยพิทักษ์ป่าชุมชน ควรบังคับใช้กฎระเบียบข้อบังคับอย่างจริงจัง ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อบูรณาการความร่วมมือ ควรยกระดับการพัฒนาป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยการเชื่อมร้อยกับชุมชนใกล้เคียงเพื่อร่วมมือในการจัดการป่าชุมชนเป็นเครือข่ายระดับตำบลต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธนันท์ พริบไหว (2564) ที่พบว่า ควรมีการสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ให้กับประชาชน โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และควรมีการณรงค์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ราษฎรได้รับรู้เพิ่มมากขึ้นและทั่วถึงในสื่อต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเพื่อกำหนดการนำไปใช้ประโยชน์ จากการวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว แขวงจำปาสัก สปป. ลาว แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงหัวสาว แขวงจำปาสัก สปป. ลาว

1. การเพิ่มงบประมาณและทรัพยากรจากภาครัฐบาลหรือองค์กรต่าง ๆ เพื่อการสนับสนุนการดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง รัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ ควรจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมเพื่อให้มั่นใจว่าโครงการต่าง ๆ สามารถดำเนินไปได้โดยไม่ติดขัด รวมถึงการจัดหาทรัพยากรเพิ่มเติม เช่น อุปกรณ์สำหรับการลาดตระเวน การฟื้นฟูป่าไม้ และการสนับสนุนงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2. การเสริมสร้างความรู้และความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์ป่าไม้ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การสร้างความตระหนักรู้จะช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมและ

สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น ซึ่งสามารถทำได้หลายช่องทาง เช่น การจัดสัมมนา การอบรมเชิงปฏิบัติการและการประชาสัมพันธ์ในสื่อต่าง ๆ

3. การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด เพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าที่ผิดกฎหมาย การลาดตระเวนและตรวจสอบพื้นที่ป่าไม้ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีการลงโทษผู้กระทำผิดที่รุนแรง เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำผิดในอนาคต นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชนในการเฝ้าระวังและรายงานการกระทำผิดทุกครั้ง

4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการให้สิทธิและการสนับสนุนด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้แก่ชุมชน เช่น การให้ชุมชนมีส่วนในการตัดสินใจ การจัดการทรัพยากร และการได้รับผลประโยชน์จากการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยให้การอนุรักษ์ป่าไม้เป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ เพราะชุมชนจะรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบต่อการทรัพยากรในพื้นที่ของตนเอง

5. การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกต้อง เพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้สามารถเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน สื่อสังคมออนไลน์ และการประชาสัมพันธ์ในชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและสามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างเต็มที่

6. การจัดให้มีการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ การศึกษาดูงานนอกพื้นที่จะช่วยให้ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับประสบการณ์และแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากสถานที่อื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ การเรียนรู้จากตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้ชุมชนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนโครงการอนุรักษ์ป่าไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงห้วยสาบ รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่จำเป็นในการดูแลรักษาป่าไม้ เพื่อให้การอนุรักษ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 หน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดโครงการฝึกอบรมและการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้แก่ชุมชนในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้

1.3 หน่วยงานภาครัฐควรมีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ อย่างเคร่งครัด เพื่อลดการลักลอบตัดไม้และการบุกรุกพื้นที่ป่า รวมถึงการจัดตั้งหน่วยงาน ฝักระวังและตรวจสอบการกระทำผิดในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดงห้วยสา

1.4 หน่วยงานภาครัฐควรเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ถูกต้อง กระชับ ชัดเจน ในหลายช่องทางที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น การสื่อสารคมออนไลน์ เพื่อความสะดวก และเพื่อให้ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับในชุมชนได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์และ สามารถนำไปใช้ในการอนุรักษ์ป่าไม้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยผลกระทบ สภาพปัญหาการบุกรุกทำลายป่าไม้ในพื้นที่อุทยาน แห่งชาติดงห้วยสา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าไปสู่การวิเคราะห์แนวทางในการจัดการปัญหาการบุกรุก ทำลายป่าไม้ในพื้นที่

2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณในการดำเนิน โครงการอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อทราบถึงการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.3 ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชน เพื่อหาแนวทางแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพในการ ดำเนินโครงการอนุรักษ์ป่าไม้

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ฝักฝ้าย, ศุภศิษย์ ศรีอักษรินทร์, และ สันติ สุขสอาด. (2566). การมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรที่มีการถือครองที่ดินในอุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย อำเภอด่านช้าง จังหวัดแพร่. *วารสารวนศาสตร์ไทย*, 42(1), 71-83.
- กระทรวงกลาโหมและป่าไม้. (2564). *การจัดตั้งและเคลื่อนไหวของกองคุ้มครองอุทยานแห่งชาติ ดงห้วยสา*. นครหลวงเวียงจันทน์: กระทรวงกลาโหมและป่าไม้ สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว.
- ชิษณุพงศ์ ยศบุญยืน, อภิรมย์ สีดาคำ, และ เกียรติศักดิ์ สุขเหลือือง. (2566). การมีส่วนร่วมของ ประชาชนต่อการแก้ไขปัญหาภัยแล้งแบบยั่งยืนในเทศบาลตำบลทาบลาตุก อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน. *วารสารภูมิณีเวชพัฒนาย่างยั่งยืน*, 4(1), 1-14.

- ณรงค์ เป็งเส้า, สายสกุล ฟองมูล, พหลศักดิ์ คะทัศน์, และ พุฒิสรรค์ เครือคำ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่ทา ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร*, 38(2), 144-156.
- ธวัชชัย สุขลอย, และ นุชนาถ มั่งคั่ง. (2549). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ : บ้านคลองทราย ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 13(1), 15-26.
- บุญเรือง ชานนาง, พหล ศักดิ์คะทัศน์, สายสกุล ฟองมูล, และ นครศร รังควัด. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ป่าสงวนภูมิจอมแ่งของประชาชน เมืองเชียงใหม่ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 23(2), 50-64.
- ประดิษฐ์ หงส์สอง, และ สุวรัฐ แลสันกลาง. (2562). การบริหารการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ ที่ 13 แพร่ แบบชุมชนมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่ชุมชนห้วยบ่อ เบี้ยตำบลวังหงส์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 2(3), 17-30.
- พัทธนันท์ พรภิไธ. (2564). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณป่าห้วยส้อ กรณีศึกษาชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา ตำบลเปือ อำเภอยางตลาด จังหวัดน่าน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- มณีนรค์ พัฒนสมบัติสุข. (2564). การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยทางการพยาบาลและสังคมศาสตร์. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 8(2), 329-343.
- ราตรี นินละเอียด, กิตติชัย รัตนะ, และ วิชา นิยม. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน พื้นที่หาดสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวนศาสตร์ไทย*, 34(2), 22-32.
- สภาแห่งชาติ. (2564). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5 ปี ครั้งที่ 9 (2564 ถึง 2568)*. นครหลวงเวียงจันทน์: สำนักงานนายกรัฐมนตรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

สมคิด กตัญญู. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ ทรัพยากรป่าไม้ใน
เขตอุทยานแห่งชาติ ตาดโตน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารพุทธ
นวัตกรรมการจัดการ*, 3(2), 22-32.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2555). *ระเบียบวิธีกำรวิจัยทางสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 15).
กรุงเทพฯ: สามลดา.

Department of Forestry, Ministry of Agriculture and forestry. (2018). Lao PDR's
Forest Reference Emission Level and Forest Reference Level for REDD+
Results Payment under the UNFCCC. Retrieved from
https://redd.unfccc.int/media/2018_frel_submission_laopdr.pdf

Dwyer, M. B., & Ingalls, M. (2015). REDD+ at the crossroads: Choices and tradeoffs
for 2015-2020 in Laos. Bogor Barat, Indonesia: Center for international
Forestry Research.

Rogers, E. M. (1973). *Communication strategies for family planning*. New York, NY:
Free Press.

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. (3rd Ed). New York, NY:
Harper & Row.

การขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและ
ขนาดย่อม (SME) ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
กรณีศึกษา จังหวัดลำพูน *

Driving the Business of Small and Medium Enterprises (SME)
According to the Sufficiency Economy Philosophy
Case study: Lamphun Province

ปิยพัชร์ ศรีวงศ์วิศาล¹, ภัทรวุฒิ สมยานะ², กมลทิพย์ คำใจ³, และ ชุติวาลัญญ์ เสมมहाศักดิ์⁴
Piyapach Sriwongvisal¹, Phatharawuth Somyana², Kamolthip Kamja³, and
Chutiwalanch Semmahasak⁴

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่¹
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่^{2,3}
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่⁴
Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University¹
Faculty of Management Sciences, Chiang Mai Rajabhat University^{2,3}
Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University⁴
Corresponding Author, E-mail: Piyapach.sri@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาผลกระทบจากวิกฤตไวรัสโควิด-19 ต่อธุรกิจของ
ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) จังหวัดลำพูน 2) ศึกษากระบวนการ
ขับเคลื่อนและเสนอแนวทางของ SEM ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้
สภาวะวิกฤตไวรัสโควิด-19 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน SME จังหวัดลำพูน จำนวน 1,463 ราย

* ได้รับความเห็นชอบ: 13 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 3 พฤศจิกายน 2567; ตีพิมพ์: 7 พฤศจิกายน 2567

เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยเกณฑ์ของ Hendel (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% ได้กลุ่มตัวอย่าง 300 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามจำนวน 3 ชุด คือ 1) ชุดผู้ประกอบการ 2) ผู้จัดการ และ 3) พนักงาน ชุดละ 100 ตัวอย่าง ตรวจสอบค่า IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ และอภิปรายผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลกระทบจากวิกฤตไวรัสโควิด-19 ที่มีต่อ SME จังหวัดลำพูน พบว่า ได้รับผลกระทบด้านการเงิน และการตลาด มีการปรับตัวด้วยการลดกำลังการผลิตและหาช่องทางการขยายตลาดใหม่ ส่วนผู้จัดการ และพนักงาน มีการปรับตัวจากการหารายได้เสริม นอกเหนือจากงานประจำ และการปรับตัวในเรื่องการปรับเปลี่ยนการใช้เงิน 2) การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ประกอบการส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรม ในระดับมาก ผู้จัดการส่วนใหญ่มีระดับการมีภูมิคุ้มกันในระดับมาก และส่วนของพนักงานมีความสุขจากการบริหารของบริษัทในระดับมาก ทั้งนี้ผู้ประกอบการมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับเข้าใจจำนวน 39 ราย ระดับเข้าใจจำนวน 22 ราย และมีระดับเข้าใจจำนวน 8 ราย และ 31 รายอยู่ในระดับไม่เข้าใจ และ 3) แนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจ SME ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) การยกระดับจากไม่เข้าใจ คือการพัฒนาด้านความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับความเสี่ยงต่าง ๆ มีเหตุผลในการทบทวนติดตาม ประเมินผลอย่างเป็นระบบ 2) การยกระดับจากเข้าใจ คือ การสร้างภูมิคุ้มกันหาโอกาส ในการเพิ่ม Value ให้แก่ธุรกิจ รวมถึงการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ 3) การยกระดับจากระดับเข้าใจสู่ระดับเข้าถึง คือองค์กรต้องมีหลักธรรมาภิบาล คำนึงถึงผู้บริโภค และการคืนกำไรสู่สังคม

คำสำคัญ: วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม; ผู้ประกอบการ; ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง; โควิด-19

Abstract

The purposes of this research were 1) study the impact of the COVID-19 crisis on the businesses of SME entrepreneurs in Lamphun Province, 2) study the level of SEM driving and proposing guidelines based on the Sufficiency Economy philosophy under the COVID-19 crisis. This research was a mixed-method research

with 1,463 SMEs in Lamphun Province, selected as a sample using Hendel's (1977) criterion at a 90% confidence level, resulting in 300 samples. The instruments used were 3 sets of questionnaires: 1) entrepreneurs, 2) managers, and 3) employees, 100 samples each. IOC values were checked by experts. The results were analyzed and discussed using descriptive statistics.

The research results found that 1) The impact of the COVID-19 crisis on SMEs in Lamphun Province was found to be affected in terms of finance and marketing. They have adjusted by reducing production capacity and finding new channels to expand the market. Managers and employees have adjusted by finding additional income outside of their regular jobs and adjusting in terms of adjusting their spending. 2) Most entrepreneurs apply the Sufficiency Economy philosophy. There is a high level of knowledge and understanding of morality. Most managers have a high level of immunity, and employees are very happy with the company's management. In addition, 39 entrepreneurs have applied the Sufficiency Economy philosophy at the level of being in line, 22 at the level of understanding, 8 at the level of being able to access, and 31 at the level of not being in line. 3) The guidelines for driving SME businesses according to the Sufficiency Economy philosophy consist of 1) Upgrading from not being in line, which is developing knowledge to be ready to deal with various risks, having reasons for reviewing, monitoring, and evaluating systematically. 2) Upgrading from being in line, which is building immunity, finding opportunities to add value to the business, including building business networks. 3) Upgrading from the level of understanding to the level of access, which is the organization must have good governance, be considerate of consumers, and return profits to society.

Keywords: small and medium enterprises; entrepreneur; Sufficiency Economy philosophy; COVID-19

1. บทนำ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 13 มีเป้าหมายหลักของการพัฒนาในระยะ 5 ปี (2566 - 2570) โดยมี 5 เป้าหมายหลัก ได้แก่ 1) การปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม 2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ 3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม 4) การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน และ 5) การเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลง ภายใต้บริบทโลกใหม่ ที่สำคัญคือการที่ยังคงน้อมนำ "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" มากำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งเป็นหลักนำทางในการขับเคลื่อนแผน ตลอดจนยึดโยงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติทุกฉบับได้กำหนดแนวทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศ จนกระทั่งมีการกำหนดพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 ขึ้น ซึ่งเน้นการพัฒนาในลักษณะที่เป็นกระบวนการเพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาแบบแยกส่วนหรือตามรายสาขาเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นแบบองค์รวมระบุว่า ผู้ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยคือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ถือเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีความหลากหลาย ในด้านขนาดและด้านระดับการเติบโตของธุรกิจรูปแบบการจัดตั้งกิจการ ตลอดจนระดับความรู้ของเจ้าของธุรกิจ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2558) การเจริญเติบโตของกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อันเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากมีบทบาทสำคัญต่อการกระตุ้นให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต และความเข้มแข็งของผู้ประกอบการจะช่วยให้ประเทศสามารถแข่งขันในระดับเวทีการค้าโลกได้ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2562) ขณะที่การเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดความไม่สมดุลและมีความเสี่ยงก่อให้เกิดปัญหาทั้งในระดับเศรษฐกิจมหภาคและในสาขาการผลิตที่แท้จริง สถานการณ์ดังกล่าวเป็นที่มาที่สำคัญยิ่งของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2540 ที่ผ่านมา ที่มีสาเหตุมาจากความผิดพลาดในการบริหารงานขององค์กรขนาดใหญ่จำนวนมากในประเทศไทย ทำให้ผู้ประกอบการบางส่วนเริ่มพบว่าการดำเนินธุรกิจกระแสหลัก ไม่ก่อให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนในระยะยาว (สุภาวดี ขุนทองจันทร์, 2553) ประกอบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากวิกฤติโควิด -19 ที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจในวงกว้าง ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่มีทุนสำรองไม่มากได้รับผลกระทบโดยตรง สภาพคล่องลดลงจากความต้องการของลูกค้าที่ลดลง และการชะลอการชำระเงินของลูกค้าที่ต้องการรักษาสภาพคล่อง ยิ่งเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่มีการค้าระหว่างประเทศ ยิ่งมีผลกระทบรุนแรงจากความยาวของโซ่อุปทาน (กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง,

2559) ซึ่งเมื่อธุรกิจ SME เผชิญปัญหาเหล่านี้ แล้วพบว่าการแก้ปัญหาให้ผ่านพ้นวิกฤติดังกล่าวส่วนมากใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นแนวทางในการแก้ไขได้เป็นอย่างดี ดังการศึกษาของ (อภิชัย พันธเสน, 2560) จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดที่มีผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม หัตถอุตสาหกรรม เครื่องสำอางสมุนไพร อาหาร ยารักษาโรค และบริการขนส่ง ส่วนใหญ่ประสบปัญหา ได้แก่ ต้นทุนการผลิตสูง และยังมีศักยภาพไม่มากพอที่จะบริหารจัดการ อุปสรรคของการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่สำคัญ คือ 1) การบริหารจัดการส่วนใหญ่ยังเป็นระบบครอบครัว ทำให้ไม่มีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับการดำเนินงานในรูปแบบธุรกิจ 2) การเข้าถึงข้อมูลยังขาดการพัฒนาในเรื่องช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารตลอดจนข้อมูลสำคัญทางด้านธุรกิจ เช่น นวัตกรรมทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ นโยบายและมาตรการของรัฐ ทำให้ขาดข้อมูลที่เพียงพอสำหรับประกอบการตัดสินใจ และ 3) การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ เนื่องจากขาดการทำบัญชีอย่างเป็นระบบ ซึ่งหากธุรกิจต้องปิดกิจการย่อมกระทบกับเศรษฐกิจในภาพรวมทั้งในด้านปริมาณการจ้างงานและมูลค่าทางเศรษฐกิจฐานรากโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นของประเทศ ซึ่งเชื่อว่าหากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในธุรกิจจะสามารถรอดพ้นจากวิกฤตได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมีภูมิคุ้มกันจากสถานการณ์อันเลวร้ายเป็นสำคัญ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถประยุกต์ใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการบริหารจัดการให้วิสาหกิจชุมชนสามารถประกอบธุรกิจและดำเนินงานได้มากน้อยหรือไม่อย่างไร จนนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กร (ภัทรวดี สมยานะ และ กมลทิพย์ คำใจ, 2564)

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ยังมุ่งเน้นศึกษาการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันสอดคล้องกับปรัชญาของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน เพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการ และชุมชนชนบทของจังหวัดลำพูนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเชิงสำรวจผลกระทบจากวิกฤติไวรัสโควิด-19 ที่มีต่อธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาระดับการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดลำพูน ภายใต้สภาวะวิกฤติไวรัสโควิด-19
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดลำพูน ที่สามารถพัฒนาตนเองในการดำเนินกิจการได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ประเภทนิติบุคคล จำนวน 1,463 ราย ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 ราย โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามจำนวน 3 ชุด ได้แก่ ชุดของผู้ประกอบการ ชุดของผู้จัดการ และชุดของพนักงาน ชุดละ 100 ตัวอย่าง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและวิธีการในการดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 แบบสอบถาม เก็บข้อมูลผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน จำนวน 100 ราย ซึ่งในแต่ละรายแบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 3 ส่วน

2.1.1 สำหรับผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน จำนวน 100 ราย เกี่ยวกับบริบทและระดับความพร้อมด้านความรู้และคุณธรรมของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจภายใต้วิกฤติโควิด-19

2.1.2 สำหรับผู้จัดการในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน จำนวน 100 ราย เกี่ยวกับบริบทและระดับการมีภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณ (วิถีคิด) และความมีเหตุผล (วิถีชีวิต) ในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจภายใต้วิกฤติโควิด -19

2.1.3 สำหรับพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน จำนวน 100 บริษัท ให้แก่พนักงานจำนวน 10 ราย/บริษัท รวมทั้งหมด 1,000 คน เกี่ยวกับบริบทและระดับความสุขของพนักงาน ในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ในช่วงวิกฤติโควิด -19 ที่ผ่านมา

2.2 แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อค้นหาคำตอบ ถึงความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นเกี่ยวกับ 1) ประสิทธิภาพของเศรษฐกิจพอเพียงกับการนำไปใช้ในการ บริหาร เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤติโควิด-19 และ 2) กระบวนการขับเคลื่อนธุรกิจวิสาหกิจขนาด กลางและขนาดย่อม ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 แบบประเมิน (Expert Adjustment) และแบบประเมิน (Stakeholder Adjustment) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามด้วยวิธีคำนวณหา ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ (Item Object Congruence: IOC) กับผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2553) ได้ค่าเท่ากับ 0.98 และนำ แบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้สูตร สัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha α) (Jump, 1978) ได้ค่าเท่ากับ 0.959

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการแบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และ แบบประเมิน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยยึดตามแนวทาง วัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการใช้สถิติ เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หาค่า ร้อยละ ค่าความถี่ และระดับการเข้าถึงหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ประกอบการ SME จังหวัดลำพูน ได้เป็นอย่างดีดี ลึกซึ้ง และถือว่าเป็น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) ในการวิจัยเชิงปริมาณด้วยมาตราส่วนประเมิน ค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ซึ่งเป็นข้อมูลในระดับอันตรภาค (Interval Scale) และกำหนดระดับความคิดเห็นที่มีต่อข้อคำถามแต่ละข้อโดยคำตอบเป็นแบบ เลือกตอบตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับ การแปลผลค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับต่าง ๆ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง เห็นด้วยที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลกระทบจากวิกฤตไวรัสโควิด-19 ที่มีต่อธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ดังนี้

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่ อยู่ในกลุ่มธุรกิจภาคการค้า ที่มีรูปแบบบริษัทจำกัด มีระยะเวลาในการประกอบธุรกิจระหว่าง 3-10 ปี เป็นประเภทธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม มีทุนจดทะเบียนน้อยกว่า 10,000,000 บาท มีแหล่งการจัดจำหน่ายสินค้าภายในท้องถิ่น มีพนักงานน้อยกว่า 20 คน ทุกภาคธุรกิจ (การค้า การบริการ การผลิต) ได้รับผลกระทบปานกลางจากโควิด-19 โดยธุรกิจที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือธุรกิจภาคการค้า ปัจจัยภายในที่ทำให้ทุกภาคธุรกิจได้รับผลกระทบมากที่สุด คือปัจจัยด้านการเงินส่วนใหญ่อยู่ในธุรกิจภาคการบริการ และปัจจัยที่ทำให้ธุรกิจภาคการค้าได้รับผลกระทบ คือปัจจัยด้านการตลาด สำหรับธุรกิจภาคการผลิต คือ ปัจจัยด้านการผลิต การปรับตัวในการดำเนินธุรกิจช่วงโควิด-19 ของธุรกิจภาคการบริการ และภาคการค้า คือการหาช่องทางการขยายตลาดใหม่ ส่วนการปรับตัวของธุรกิจภาคการผลิต คือการลดกำลังการผลิตลง

ด้านผู้จัดการของสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีระยะเวลาการทำงานมากกว่า 6 ปีขึ้นไป และมีรายได้ระหว่าง 15,001 – 25,000 บาท เมื่อเทียบกับในช่วงสถานการณ์โควิด-19 มีรายได้ระหว่าง 15,001 – 25,000 บาท ทุกภาคธุรกิจได้รับผลกระทบปานกลางจากโควิด-19 ปัจจัยภายในที่ทำให้ทุกภาคธุรกิจได้รับผลกระทบมากที่สุด คือปัจจัยด้านการเงิน และในธุรกิจภาคการบริการได้รับผลกระทบทั้งด้านการเงิน และด้านการดำรงชีวิต (ความปลอดภัย ความเสี่ยงจากการระบาดของไวรัส โควิด-19) ธุรกิจภาคการค้า และการผลิต มีการปรับตัวในเรื่องการปรับเปลี่ยนการใช้เงิน มากที่สุด และในธุรกิจภาคการบริการ มีการปรับตัวจากการหารายได้เสริมนอกเหนือจากงานประจำ

พนักงานบริษัทวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 41 เป็นเพศหญิง มีระยะเวลาการทำงานระหว่าง 3 – 4 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.2 มีรายได้ต่อเดือนก่อนสถานการณ์โควิด-19 9,000 – 12,000 บาท มีรายได้ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 อยู่ระหว่าง 9,000 – 12,000 บาท ทุกภาคธุรกิจได้รับผลกระทบปานกลางจากโควิด-19 ปัจจัย

ภายในที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือด้านการเงิน และมีการปรับตัวในเรื่องการปรับเปลี่ยนการใช้เงิน มากที่สุด เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการถูกให้ออกจากงาน การลดค่าจ้างและเงินเดือน รวมถึงการต้องเตรียมรับมือกับค่าใช้จ่ายในด้านการรักษาสุขภาพจากสถานการณ์โควิด-19

2. ผลการวิจัยระดับการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจ ภายใต้วิกฤตโควิด-19

ระดับการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้วิกฤตโควิด-19 พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยการใช้หลัก 3 ห่วงได้แก่ 1) การมีภูมิคุ้มกัน 2) ความพอประมาณ และ 3) ความมีเหตุผล สำหรับกลุ่มผู้จัดการ และใช้หลัก 2 เงื่อนไข 1) เงื่อนไขด้านคุณธรรม และ 2) เงื่อนไขด้านความรู้ ในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ประกอบการ ซึ่งส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจด้านความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุดในส่วนของผู้จัดการ ส่วนใหญ่มีระดับความพอประมาณอยู่ในระดับมาก และส่วนของพนักงานจากการที่เจ้าของกิจการนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจ ภายใต้วิกฤตโควิด-19 ทำให้พนักงานส่วนใหญ่ มีความสุขในระดับมาก ในด้านการมีสัมพันธภาพในองค์กร (ความสัมพันธ์ในที่ทำงาน ทั้งกับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา มีการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน) เพราะสถานการณ์โควิด-19 จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจกันของคนในองค์กรให้ผ่านพ้นวิกฤตินี้ไปได้ โดยเฉพาะด้านสุขภาพและด้านจิตใจ

3. แนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจ ภายใต้วิกฤตโควิด-19 สามารถยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงให้สูงขึ้น ได้ 3 ระดับ ดังนี้

3.1 การยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) จังหวัดลำพูน จากระดับไม่เข้าข่ายสู่ระดับเข้าข่าย ควรมีการพัฒนา ดังนี้

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ต้องมีการพัฒนาด้านความรู้ ในการเตรียมพร้อมรับมือกับความ เสี่ยงต่าง ๆ รวมถึงจัดทำเป็นรูปแบบแผนรองรับ ทดลองหรือจำลองสถานการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลาหรือแต่ละเหตุการณ์ เพื่อบรรเทาปัญหาหรือความเสี่ยงที่อาจเกิดแก่ธุรกิจ โดยเฉพาะวิกฤตโควิด -19 ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินขึ้น และมีการจัดทำแผนรองรับสำรองไว้ เพื่อป้องกันการเกิดสถานการณ์ซ้ำที่

จะเกิดขึ้น ทั้งที่ควบคุมได้ และควบคุมไม่ได้ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการได้มีการวางแผนในการดำเนินธุรกิจ ในอนาคตหลังจากสถานการณ์ โควิด-19 โดยการดำเนินธุรกิจเช่นเดิมต่อไป

ผู้จัดการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ต้องมีความมีเหตุผล ในการทบทวน การติดตาม และระบบการประเมินผล ต้องทำการศึกษา รวบรวมข้อมูล เพื่อ ตรวจสอบ วิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์ทางธุรกิจในช่วงเวลาต่าง ๆ และจัดทำเป็นแผนงาน ให้สามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้ ผู้จัดการได้มีการวางแผนในการดำเนินธุรกิจในอนาคตหลังจาก สถานการณ์ โควิด-19 โดยมีการหารายได้อื่นเพิ่มเติมเพื่อความมั่นคงในชีวิต

พนักงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรได้รับโอกาส ความก้าวหน้าในการทำงาน เช่นการเลื่อนขั้นหรือตำแหน่ง และการมีสวัสดิการที่ได้รับเพิ่มเติม นอกเหนือจากสวัสดิการของรัฐ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่พนักงาน ทั้งนี้ พนักงานได้มีการวางแผนใน การดำเนินธุรกิจในอนาคตหลังจากสถานการณ์โควิด-19 โดยมีการหารายได้อื่นเพิ่มเติมเพื่อความ มั่นคงในชีวิต

3.2 การยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด ย่อม จังหวัดลำพูน จากระดับเข้าข่ายสู่ระดับเข้าใจ ควรมีการพัฒนา ดังนี้

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ต้องมีความพร้อมด้าน ความรู้ ในการเตรียมพร้อมรับมือกับความ เสี่ยงต่าง ๆ รวมถึงแผนรองรับ เพื่อบรรเทาปัญหาหรือ ความเสี่ยงที่อาจเกิดแก่ธุรกิจ โดยเฉพาะวิกฤตโควิด-19 เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ทำให้ สร้างภูมิคุ้มกัน จัดทำรูปแบบการจัดการความเสี่ยง และแผนงาน เพื่อลดความเสี่ยง และ พลิกสถานการณ์ ทั้งนี้ควรดำเนินธุรกิจด้วยความไม่ประมาท พร้อมทั้งหาโอกาสใหม่ ๆ ในการ เพิ่มมูลค่าให้แก่ธุรกิจ ให้สามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส ทั้งนี้ ผู้ประกอบการได้มีการวางแผนในการ ดำเนินธุรกิจในอนาคตหลังจากสถานการณ์ โควิด-19 โดยการดำเนินธุรกิจเช่นเดิมต่อไป

ผู้จัดการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ต้องมีความมีเหตุผล ในการบริหารจัดการ การทำงานร่วมกันแบ่งปันความรู้ระหว่างประเภทธุรกิจเดียวกัน หรือธุรกิจ ต่างประเภทที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้เศรษฐกิจโดยรวมระดับประเทศให้ดีขึ้น เช่น เข้าร่วมกิจกรรม องค์กร สมาคมธุรกิจ เครือข่ายทางธุรกิจ ทั้งนี้ ผู้จัดการ ได้มีการวางแผนในการดำเนินธุรกิจใน อนาคตหลังจากสถานการณ์ โควิด-19 โดยการหารายได้อื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากงานประจำ

พนักงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรได้รับโอกาส ความก้าวหน้าในการทำงาน เช่น การเลื่อนตำแหน่ง และเพิ่มเงินเดือน ได้รับสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น

เช่น การได้รับเงินสนับสนุนค่าคลอดบุตร เงินค่าช่วยเหลือค่ามาปณิกของพนักงานและญาติสายตรงของพนักงาน เงินค่าประกันชีวิตในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 เป็นต้น รวมทั้งช่วยให้พนักงานได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงาน เช่น ทักษะทางเทคโนโลยี ช่างฝีมือ และทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้พนักงานสามารถต่อยอดในอาชีพต่อไปได้ ทั้งนี้พนักงานได้มีการวางแผนในการดำเนินธุรกิจในอนาคตหลังจากสถานการณ์ โควิด-19 โดยการหารายได้อื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากงานประจำ

3.3 การยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน จากระดับเข้าใจสู่ระดับเข้าถึง ควรมีการพัฒนา ดังนี้

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ต้องมีความพร้อมด้านคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ในการประกอบการ ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ประกอบการพึงมีในการดำเนินธุรกิจภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง องค์กรต้องมีหลักธรรมาภิบาล คำนึงถึงผู้บริโภค และการคืนกำไรสู่สังคม และควรมีระบบการตรวจสอบย้อนหลังได้ เช่น มีการเปิดเผยรายได้และกำไรให้พนักงานทราบ เช่น การแบ่งกำไรที่ได้ ทั้งหมดต่อปี เป็นส่วนบริหารร้อยละ 60 และเป็นของพนักงานร้อยละ 40 เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้ประกอบการได้มีการวางแผนในการดำเนินธุรกิจในอนาคตหลังจากสถานการณ์ โควิด-19 โดยการดำเนินธุรกิจเช่นเดิมต่อไป

ผู้จัดการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ต้องมีความพอประมาณ ด้านเครื่องจักร, วัตถุดิบ ขาดการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เพื่อผลิตสินค้า การให้บริการที่ตอบสนองตลาดท้องถิ่น ตลาดภูมิภาค ตลาดต่างประเทศ ฯ เพื่อลดต้นทุนการขนส่งสินค้า และเพื่อสนับสนุนวัตถุดิบ สินค้าในท้องถิ่น พร้อมทั้งจัดทำมาตรฐาน ความต้องการสินค้าหรือเครื่องจักร และนำเสนอแก่ชุมชนในพื้นที่ก่อน หากไม่สามารถจัดหาได้ค่อยส่งไปใช้พื้นที่อื่น เป้าหมายคือให้สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่นต่อไปได้ ทั้งนี้ ผู้จัดการ ได้มีการวางแผนในการดำเนินธุรกิจในอนาคตหลังจากสถานการณ์ โควิด-19 โดยการหารายได้อื่นเพื่อความมั่นคงของตนเองและครอบครัว

พนักงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรมีการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการบริหารองค์กรอย่างชัดเจน เพื่อความโปร่งใส และใช้เป็นแนวทางการยึดถือปฏิบัติร่วมกัน เช่น มีคู่มือพนักงาน ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ในที่ทำงานให้ชัดเจน ถูกต้องและเหมาะสมกับประเภทของความสามารถของพนักงาน การหารายได้อื่นเพื่อความมั่นคงของตนเองและครอบครัว

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลกระทบจากวิกฤตไวรัสโควิด-19 ที่มีต่อธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนของผู้ประกอบการ ส่วนของผู้จัดการ และส่วนของพนักงาน

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน การวิจัยพบว่า ปัจจัยภายในที่ทำให้ธุรกิจภาคการบริการได้รับผลกระทบมากที่สุด คือด้านการเงิน ภาคการผลิตคือด้านการผลิต และภาคการค้า คือด้านการตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วชิรา ไผเจริญมงคล และ จิราพร เชียงชนะ (2565) เรื่องปัจจัยแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน ประเด็นคือ วิสาหกิจชุมชนประสบปัญหาอุปสรรคจากปัจจัยแวดล้อมในการดำเนินกิจการในด้านทรัพยากรมนุษย์ และองค์ความรู้ และมีความต้องการการช่วยเหลือด้านการตลาด การปรับตัวของผู้ประกอบการภายใต้สถานการณ์วิกฤติไวรัสโควิด-19 ธุรกิจภาคการผลิตมีการปรับลดกำลังการผลิตลง ส่วนภาคการบริการและภาคการค้ามีการปรับเปลี่ยนการให้บริการหรือการค้าขายให้ตอบสนองวิถีชีวิตของคนในช่วงเวลาที่เปลี่ยนไปและต้องมีการปรับตัวในการดำรงชีวิตมากขึ้น ทำให้เห็นความต้องการของตลาดโดยการหาช่องทางขยายตลาดใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (2560) จากบริบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้ประกอบการและภาครัฐต้องปรับตัว ภายใต้วิสัยทัศน์ร่วมกัน ประเด็น การปรับผลิตภัณฑ์ให้สนองตอบวิถีชีวิต หรือ Lifestyle ของคนในหลาย ๆ กลุ่ม ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการตลาดใหม่ ๆ ให้กับธุรกิจ ประการที่สองคือ การสร้างสรรค์มูลค่า (Value Creation) ผู้ประกอบการในยุคนี้จะแข่งขันกันในเรื่องการแสวงหาสิ่งแปลกใหม่หรือนวัตกรรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และวิสาหกิจชุมชนต้องปรับกลยุทธ์อย่างไม่หยุดนิ่ง ทั้งนี้ ต้องตั้งอยู่บนฐานของการตอบโจทย์ความต้องการของตลาด

ผู้จัดการ และพนักงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน การวิจัยพบว่า ทุกภาคธุรกิจได้รับผลกระทบปานกลางจากโควิด-19 โดยปัจจัยที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือด้านการเงิน ซึ่งมีการปรับตัวในการใช้ชีวิต เรื่องการปรับเปลี่ยนการใช้เงิน ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น พยายามหารายได้เสริมนอกเหนือจากงานประจำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพิษญา วงศ์วาสนา (2564) เรื่อง ผลกระทบด้านเศรษฐกิจลบจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 ประเด็น การปรับตัวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่ต้องประหยัด และพยายามพึ่งตนเองมากที่สุด หลายคนปรับตัวด้วยการพยายามหางานทำเพิ่ม ทำนอกเวลา เพื่อหารายได้เสริม การพยายาม

หาทักษะใหม่ในการประกอบอาชีพจึงเป็นการพยายามปรับตัว เพื่อที่จะได้มีงานทำ สร้างรายได้ และใช้ชีวิตได้ต่อไป

2. ระดับการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดลำพูน ภายใต้สภาวะวิกฤติไวรัสโควิด-19 ผลสรุปการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระดับ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน จากระดับไม่เข้าข่ายสู่ระดับเข้าข่าย แบ่งเป็น 3 ภาคส่วน ดังนี้

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ผู้ประกอบการต้องมีการพัฒนาด้านความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับความ เสี่ยงต่างๆ รวมถึงแผนรองรับ เพื่อบรรเทา ปัญหาหรือความเสี่ยงที่อาจเกิดแก่ธุรกิจ โดยเฉพาะวิกฤติโควิด -19 ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินขึ้น และมีการจัดทำแผนรองรับ สำรองไว้ เพื่อป้องกันการเกิด สถานการณ์ซ้ำเกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภณ สมหวัง (2564) เรื่องการระบาดของ ไวรัสโควิด-19 ในประเทศไทย ประเด็นการแสวงหาความรู้ความเข้าใจในความเป็นอโคจรจึงเป็น สิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อเลี่ยงการติดและแพร่เชื้อ

ผู้จัดการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ผู้จัดการ ต้องมีความ มีเหตุผล ในการทบทวน การติดตาม และระบบการประเมินผล ต้องทำการศึกษารวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบ วิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์ทางธุรกิจในช่วงเวลาต่าง ๆ และจัดทำเป็น แผนงานให้สามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้องค์กรต้องทำการศึกษารวบรวมข้อมูลทั้งภายใน และ ภายนอกธุรกิจโดยการมีส่วนร่วมของทุกระดับ สอดคล้องกับแนวคิดของ Milliken & Vollrath (1991); Wheelen & Hunger (1992); และ Bell & Evert (1997) เรื่องกระบวนการวิเคราะห์ ความสามารถภายในของธุรกิจ ประเด็นกระบวนการวิเคราะห์ความสามารถภายในของธุรกิจที่ การมีส่วนร่วมทุกระดับ โดยผู้บริหารหลักเป็นผู้ที่มีอิทธิพลและมีส่วนร่วมสูงสุดในการกำหนด กลยุทธ์ของกลุ่มเป็นผู้คิดริเริ่มค้นหาปัจจัยตัดสินใจ รวมถึงสามารถเสนอกลยุทธ์ทางเลือกได้

ประเด็นความสุขของพนักงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน พนักงานจะมีความสุขได้เมื่อได้รับโอกาสความก้าวหน้าในการทำงาน เช่นการเลื่อนขั้นหรือ ตำแหน่ง และการมีสวัสดิการที่ได้รับเพิ่มเติม นอกเหนือจากสวัสดิการของรัฐ เพื่อสร้างแรงจูงใจ ให้แก่พนักงาน

2.2 การยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน จากระดับเข้าข่ายสู่ระดับเข้าใจ แบ่งเป็น 3 ภาคส่วน ดังนี้

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ผู้ประกอบการจะต้องมีความพร้อมด้านความรู้ ในการเตรียมพร้อมรับมือกับความ เสี่ยงต่าง ๆ รวมถึงแผนรองรับ เพื่อบรรเทาปัญหาหรือความเสี่ยงที่อาจเกิดแก่ธุรกิจ โดยเฉพาะวิกฤติโควิด-19 เช่น การวางแผนกักตุนสินค้า วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นบางประเภท เพื่อใช้ในการดำเนินธุรกิจสอดคล้องกับงานของ ทรวงพล วันสูงเนิน และปิยนุช เวทย์วิวรรณ (2559) เรื่อง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ประเด็น แนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท และคำนึงถึงความพอประมาณ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีเหตุผลในการกระทำและมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวคือ มีการเตรียมตัวให้พร้อมที่จะรับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม

ผู้จัดการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ผู้จัดการ ต้องมีความ มีเหตุผล ในการบริหารจัดการ การทำงานร่วมกันแบ่งปันความรู้ระหว่างประเภทธุรกิจเดียวกัน และหรือธุรกิจต่างประเภทที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยดีขึ้น เช่น เข้าร่วมกิจกรรมองค์กร สมาคมธุรกิจ เครือข่ายทางธุรกิจ เพื่อแบ่งปันความรู้กับผู้ประกอบการ ธุรกิจประเภทอื่น ๆ สอดคล้องกับงานของ International Fund for Agricultural Development, IFAD (2002), Start, & Hovland. (2004) เรื่อง การวิเคราะห์ความสามารถภายในของธุรกิจ ประเด็น วิธีที่ปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นได้เพื่อให้สามารถบันทึกการรับรู้ที่มีความแตกต่างกัน เพื่อนำความเข้าใจของผู้ที่เกี่ยวข้องไปสู่การปฏิบัติการร่วมกัน วิธีนี้มีประโยชน์ในการกระตุ้นให้คนจำนวนมากมาแบ่งปันข้อมูล และช่วยกันคิดเกี่ยวกับวิธีแก้ปัญหาและข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น

พนักงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน พนักงานจะมีความสุขได้เมื่อได้รับโอกาสความก้าวหน้าในการทำงาน เช่น การเลื่อนตำแหน่ง และเพิ่มเงินเดือน และได้รับสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น เช่น การได้รับเงินสนับสนุนค่าคลอดบุตร, เงินค่าช่วยเหลือค่าฌาปนกิจของพนักงานและญาติสายตรงของพนักงาน, เงินค่าประกันชีวิตในช่วงสถานการณ์วิกฤติโควิด-19 เป็นต้น

2.3 การยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน จากระดับเข้าใจสู่ระดับเข้าถึง แบ่งเป็น 3 ภาคส่วน ดังนี้

ความพร้อมของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ผู้ประกอบการจะต้องมีความพร้อมด้านคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ในการประกอบการ ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค แรงงาน (ลูกจ้าง) และผู้จำหน่ายวัตถุดิบ ทำธุรกิจโดยไม่เอาเปรียบลูกค้า เช่น มีการเปิดเผยรายได้และกำไรให้พนักงาน ทราบเพื่อแบ่งกำไรที่ได้ 100% ของรายได้ทั้งหมดต่อปี เป็นส่วนบริหารร้อยละ 60 และเป็นของพนักงานร้อยละ 40 สอดคล้องกับงานของ ทิพญา บุตรกะวี และ ภัทรพร พงศาปรมัตต์ (2564) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรางวัลรายงานความยั่งยืนกับมูลค่ากิจการ ประเด็น บริษัทมีแนวโน้มการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนที่เป็นไปตามหลักสากลเพิ่มมากขึ้น และมีแนวโน้มได้รับรางวัลรายงานความยั่งยืนเพิ่มมากขึ้น แต่จากผลการวิจัยพบว่า รางวัล รายงานความยั่งยืนไม่มีความสัมพันธ์กับมูลค่ากิจการ ในทางกลับกันพบว่ามูลค่ากิจการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถในการทำกำไร แสดงให้เห็นว่าผู้ถือหุ้น นักลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนรวมไปถึงการได้รับรางวัลรายงานความยั่งยืน นักลงทุน ผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสียไม่ได้นำข้อมูลด้านความยั่งยืนร่วมในประกอบการตัดสินใจแต่ยังคงให้ความสำคัญกับผลการดำเนินงานทางการเงินและผลตอบแทนที่จะได้รับจากการลงทุน

ผู้จัดการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ต้องมีความพอประมาณ ด้านเครื่องจักร, วัตถุดิบ ขาดการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เพื่อผลิตสินค้าการให้บริการที่ตอบสนองตลาดท้องถิ่น ภูมิภาค ต่างประเทศ ฯ เพื่อลดต้นทุนการขนส่งสินค้า และเพื่อสนับสนุนวัตถุดิบ สินค้าในท้องถิ่น และสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่นต่อไปได้ สอดคล้องกับงานของ วรุฒิ ไชยสร (2560) เรื่องการกำหนดทิศทางการความยั่งยืนขององค์กรยังทำให้ธุรกิจได้เปรียบคู่แข่ง ประเด็น การยอมรับ อีกทั้งความยั่งยืนสามารถช่วยบริหารความเสี่ยงด้วยการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด การใช้ทรัพยากรอื่นทดแทน การมองหาทางเลือกใหม่ ๆ และการเพิ่มประสิทธิผลการดำเนินการ ไปจนถึงการสร้างให้พนักงานมีความเข้าใจ และเล็งเห็นความสำคัญของผลกระทบของการดำเนินกิจการและมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางออกใหม่ ๆ

พนักงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรมีการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการบริหารองค์กรอย่างชัดเจน เช่น มีคู่มือพนักงาน ยึดถือเป็นแนวทางในการ

ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ในที่ทำงานให้ชัดเจน สอดคล้องกับงานของ สุชาติ อำนาจวิภาวี, ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางยาง, เพ็ญศรี นิธิ์นัง, และ จิระพันธ์ สกุนา (2563) เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม ประเด็นปัญหาในระดับนโยบาย ได้แก่ การขาดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน

3. การนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดลำพูน ที่สามารถพัฒนาตนเองในการดำเนินกิจการได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ผลการสรุป แบ่งตามแนวทางการขับเคลื่อนเป็น 3 ระดับ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 แนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน โดยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ จากระดับไม่เข้าข่าย สู่ระดับเข้าข่าย แบ่งเป็น 3 ภาคส่วน ดังนี้

ประเด็นความพร้อมของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรมีการพัฒนาความรู้เตรียมพร้อมรับมือกับความ เสี่ยงต่างๆ รวมถึงแผนรองรับเพื่อบรรเทาปัญหาหรือความเสี่ยงที่อาจเกิดแก่ธุรกิจ โดยเฉพาะวิกฤติโควิด -19 เนื่องจากปัจจัยความเสี่ยงในธุรกิจมีหลายรูปแบบและหลายระดับ ทั้งที่ควบคุมได้ และควบคุมไม่ได้ สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง คือการศึกษาบริบทธุรกิจ รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จัดทำเป็นรูปแบบแผนรองรับทดลองหรือจำลองสถานการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลาหรือแต่ละเหตุการณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการบริหารความเสี่ยงให้ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจ ลดความเสี่ยง พลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสต่อไป สอดคล้องกับงานของ อนุวัต สงสม (2560) เรื่อง ปัจจัยเชิงเหตุและผลลัพธ์ของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษา วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสงขลา ประเด็นการพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงเหตุที่มีอิทธิพลต่อการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในพื้นที่จังหวัดสงขลา

ผู้จัดการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรมีความมีเหตุผลในการทบทวน การติดตาม และระบบการประเมินผล ทำการศึกษา รวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบ วิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์ทางธุรกิจในช่วงเวลาต่าง ๆ มีการรวบรวมข้อมูลทั้งภายใน และภายนอกกิจการ เพื่อการตรวจสอบหรือประเมินสถานการณ์ในระยะเวลาดังต่าง ๆ โดยการจัดทำเป็นแผนงาน อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปรับตัว และสร้างภูมิคุ้มกัน

ภายในให้องค์กรเกิดความยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับงานของ อนุวัต สงสม (2560) เรื่อง ปัจจัยเชิงเหตุและผลลัพธ์ของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษา วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสงขลา ประเด็นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านการแสวงหาความรู้ที่เหมาะสม มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดำเนินการต่าง ๆ อย่างรอบคอบและระมัดระวัง ภายใต้ความพอประมาณความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ย่อมทำให้ เกิดความสมดุลและยั่งยืนต่อวิสาหกิจ

3.2 แนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน โดยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ จากระดับเข้าใจสู่ระดับเข้าใจ แบ่งเป็น 3 ภาคส่วน ดังนี้

ประเด็นความพร้อมของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรมีความพร้อมด้านความรู้ ในการเตรียมพร้อมรับมือกับความ เสี่ยงต่าง ๆ รวมถึงแผนรองรับ เพื่อบรรเทาปัญหาหรือความเสี่ยงที่อาจเกิดแก่ธุรกิจ โดยเฉพาะวิกฤติโควิด-19 เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมาทำให้สร้างภูมิคุ้มกัน และทำการศึกษาบริบทของธุรกิจและรวบรวมข้อมูลในการบริหารจัดการ เพื่อจัดทำรูปแบบการจัดการความเสี่ยง และแผนงานเพื่อลดความเสี่ยง และพลิกสถานการณ์ ทั้งนี้ควรดำเนินธุรกิจด้วยความไม่ประมาท พร้อมทั้งหาโอกาสใหม่ ๆ ในการเพิ่มมูลค่า ให้แก่ธุรกิจ ให้สามารถพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส สอดคล้องกับงานของ อนุวัต สงสม (2560) เรื่อง ปัจจัยเชิงเหตุและผลลัพธ์ของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษา วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสงขลา ประเด็นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงของการบริหารจัดการ (Managerial Contributions) กล่าวคือ ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก วิสาหกิจจะต้องพัฒนาองค์การไปสู่ภาวะความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ การรับรู้และบริหารจัดการโอกาส และมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม ขณะเดียวกันควรมีเครือข่ายทางสังคม เพื่อเป็นช่องทางที่จะกระจายข้อมูลข่าวสาร การเพิ่มโอกาสใหม่ ๆ ที่จะทำให่วิสาหกิจ สามารถเข้าถึงตลาด

ผู้จัดการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรมีความมีเหตุผลในการบริหารจัดการ การทำงานร่วมกันแบ่งปันความรู้ระหว่างประเภทธุรกิจเดียวกัน และธุรกิจต่างประเภทที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยดีขึ้น เนื่องจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีสัดส่วน 90% ของผู้ประกอบการทั่วประเทศ หากมีการบริหารจัดการที่ดีจะ

มีส่วนเกี่ยวพัน Supply Chain และ GDP ของประเทศเติบโตขึ้นได้ และมีความร่วมมือกับคู่ค้าในธุรกิจจะช่วยหนุนเสริมสร้างพลังในการต่อรองเกิดขึ้น อีกทั้งควรต้องมีคนกลางประสานแลกเปลี่ยน หรือการเทียบเคียงเข้าสมรรถนะระหว่างผู้ประกอบการด้วยกัน

พนักงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรได้รับโอกาสความก้าวหน้าในการทำงาน เพื่อเป็นการกำหนดเป้าหมายการทำงานในภาพรวมขององค์กรให้ประสบผลสำเร็จ และเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พนักงานด้วยผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน และสิทธิต่าง ๆ ตามสัดส่วนของกำไร/ผลประกอบการ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่องค์กรกำหนด รวมทั้งช่วยให้พนักงานได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงาน เช่น ทักษะทางเทคโนโลยี ช่างฝีมือ และทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้พนักงานสามารถต่อยอดในอาชีพต่อไปได้

3.3 แนวทางการขับเคลื่อนธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม จังหวัดลำพูน โดยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ จากระดับเข้าใจ สู่ระดับเข้าถึง แบ่งเป็น 3 ภาคส่วน

ประเด็นความพร้อมของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรมีความพร้อมด้านคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ในการประกอบการ ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค แรงงาน และผู้จำหน่ายวัตถุดิบ ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ประกอบการพึงมี ในการดำเนินธุรกิจ ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง องค์กรต้องมีหลักธรรมาภิบาล คำนึงถึงผู้บริโภค และการคืนกำไรสู่สังคม (CSR) และควรมีระบบการตรวจสอบย้อนหลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานของ ทิพญา บุตรกะวิ และ ภัทรพร พงศาปรมัตต์ (2564) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรางวัลรายงานความยั่งยืนกับมูลค่ากิจการ ประเด็นบริษัทมีแนวโน้มการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนที่เป็นไปตามหลักสากลเพิ่มมากขึ้น มูลค่ากิจการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถในการทำกำไร แสดงให้เห็นว่าผู้ถือหุ้น นักลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนรวมไปถึงการได้รับรางวัล รายงานความยั่งยืน และนำข้อมูลด้านความยั่งยืนรวมในประกอบการตัดสินใจ

ผู้จัดการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรมีความพอประมาณ ด้านการใช้เครื่องจักร, วัตถุดิบ ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เพื่อผลิตสินค้าการให้บริการที่ตอบสนองตลาดท้องถิ่น ภูมิภาค ต่างประเทศ ฯ เพื่อลดต้นทุนการขนส่งสินค้า และเพื่อสนับสนุนวัตถุดิบ สินค้าในท้องถิ่น และสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น พร้อมทั้งจัดทำมาตรฐาน

ความต้องการสินค้า/เครื่องจักร และนำเสนอแก่ชุมชนในพื้นที่ก่อน หากไม่สามารถจัดหาได้ ค่อยส่งไปใช้พื้นที่อื่น สอดคล้องกับงานของ วรุฒิ ไชยสร (2560) เรื่อง การกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กรยังทำให้ธุรกิจได้เปรียบคู่แข่ง ประเด็น การกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กรยังทำให้ธุรกิจได้เปรียบคู่แข่งในการได้รับการยอมรับ อีกทั้งความยั่งยืนสามารถช่วยบริหารความเสี่ยงด้วยการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด การใช้ทรัพยากรอื่นทดแทน การมองหาทางเลือกใหม่ๆ และการเพิ่มประสิทธิผลการดำเนินการ

ประเด็นของพนักงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน ควรมีการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการบริหารองค์กรอย่างชัดเจน เพื่อความโปร่งใส และใช้เป็นแนวทางการยึดถือปฏิบัติร่วมกัน สอดคล้องกับงานของ อภิชัย พันธเสน (2563) บรรยายไว้ว่า “การมีภูมิคุ้มกัน” นั้นเป็นวิธีการเรื่อง ความเป็นไปของโลกและผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยพบว่า จากการปรับตัวของผู้ประกอบการ SME ในปี พ.ศ. 2540 จากวิกฤตต้มยำกุ้ง เป็นการปรับตัวของผู้ประกอบการภายใต้วิกฤตโควิด-19 โดยการนำเอาองค์ความรู้ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้รอดพ้นจากวิกฤตครั้งนี้ รวมถึงวิกฤตอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ พบว่ามีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ 3 ระดับ คือ

1. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นฐาน ได้แก่ ความรู้ และคุณธรรม

ผู้ประกอบการต้องมีการพัฒนาด้านความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตต่าง ๆ ที่อาจเกิดแก่ธุรกิจ มีความพร้อมด้านคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ในการประกอบกิจการ ผู้จัดการต้องมีความพอประมาณ ด้านเครื่องจักร, วัตถุดิบ ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ส่วนของพนักงานควรมีการกำหนดนโยบายและแนวทางในการบริหารองค์กรอย่างชัดเจน เพื่อความโปร่งใส และใช้เป็นแนวทางการยึดถือปฏิบัติร่วมกัน เช่น มีคู่มือพนักงาน เป็นต้น

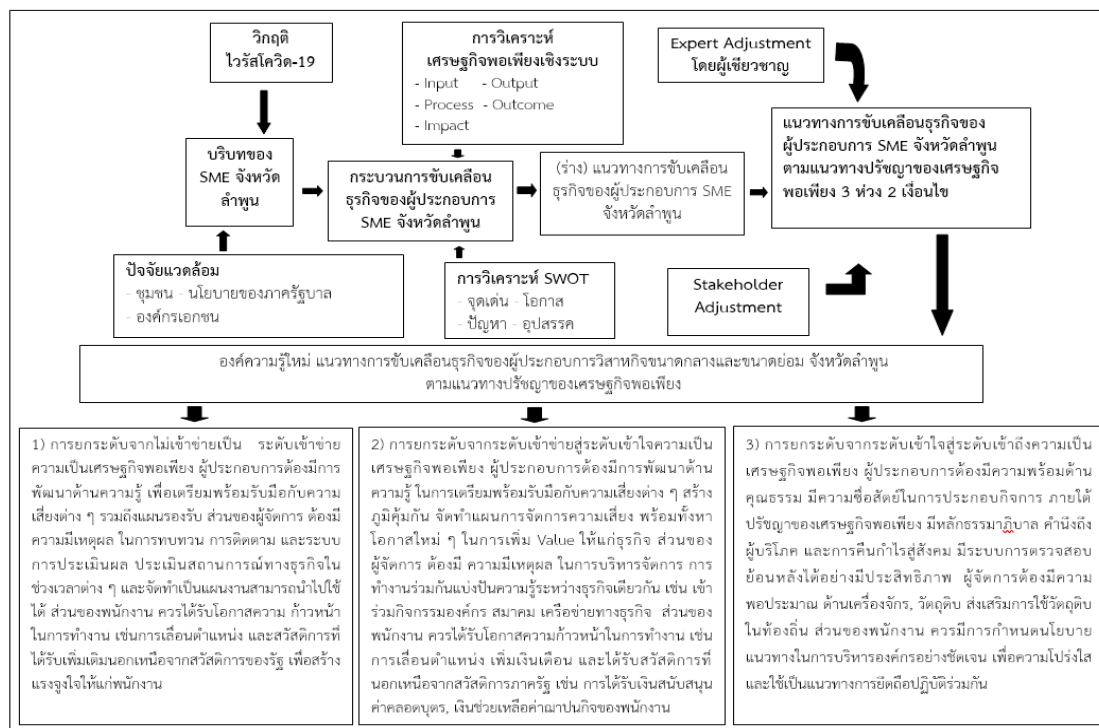

2. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาตรฐาน ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกัน

ผู้ประกอบการต้องมีความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวัง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับองค์กร รวมถึงแผนรองรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น ส่วนของผู้จัดการ ต้องมีความมีเหตุผลในการทบทวน การติดตาม และระบบการประเมินผล ประเมินสถานการณ์ทางธุรกิจในช่วงเวลาต่าง ๆ

3. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับก้าวหน้า ได้แก่ การสร้างความสุขและประโยชน์สุข

มีการทำงานร่วมกันแบ่งปันความรู้ระหว่างธุรกิจ เช่น เข้าร่วมกิจกรรมองค์กร สมาคม เครือข่ายทางธุรกิจ ส่วนของพนักงาน ควรได้รับโอกาสความก้าวหน้าในการทำงาน เช่น การเลื่อนตำแหน่ง เพิ่มเงินเดือน และได้รับสวัสดิการที่นอกเหนือจากสวัสดิการภาครัฐ เช่น การได้รับเงินสนับสนุนค่าคลอดบุตร, เงินค่าช่วยเหลือค่าฌาปนกิจของพนักงาน และญาติสายตรงของพนักงาน และองค์กรต้องมีหลักธรรมาภิบาล คำนึงถึงผู้บริโภค และการคืนกำไรสู่สังคม และมีระบบการตรวจสอบย้อนหลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารความเสี่ยง

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

1.1 ผู้ประกอบการควรยึดหลักปรัชญาความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่องค์กร ด้วยการดำเนินธุรกิจด้วยความไม่ประมาท โดยยึดหลักคุณธรรม สร้างความสุขในการทำงานให้แก่พนักงาน ยึดหลักการรวมตัวทำการใช้สินค้าห่วงโซ่อุปทาน ในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านการเกษตร วัฒนธรรม ของจังหวัดลำพูน

1.2 ผู้ประกอบการทุกระดับต้องมีการจัดทำรูปแบบ ศึกษา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ขององค์กร และการเตรียมความพร้อมรับมือความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นโดยการจัดทำแผนธุรกิจ แผนบริหารความเสี่ยง และมีแผนการปรับตัวให้องค์กรอยู่รอดในวิกฤตโควิด-19 และกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วอย่างต่อเนื่อง

1.3 ผู้ประกอบการควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองให้เป็นที่ต้องการของตลาด และได้มาตรฐานไม่หยุดการพัฒนาตนเอง เข้าร่วมงานการตลาดอย่างสม่ำเสมอ และหาโอกาสใหม่ในการเพิ่มมูลค่า ของธุรกิจ

1.4 ผู้ประกอบการ ควรมีการพิจารณาปรับปรุงสินค้าหรือบริการของตนเองให้ตรงกับความต้องการของตลาด ต้องเข้าร่วมอบรมหรือสัมมนา หรือกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชนจัดขึ้น เพื่อจะได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง มิใช่ร่วมแต่กิจกรรมงานแสดงสินค้าและจำหน่ายสินค้า เพื่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง สร้างความรู้ และวัตถุประสงค์ขององค์กร และต้องมีหลักธรรมาภิบาล และกิจกรรมทำเพื่อสังคม รวมถึงส่งเสริมความก้าวหน้าของพนักงาน และรักษาบุคลากรไว้ให้ดีที่สุด

1.5 สนับสนุนและส่งเสริมให้ขยายเครือข่าย SME จังหวัดลำพูน ในพื้นที่ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมนำผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จังหวัดลำพูน เข้าร่วมงานแสดงและจำหน่ายสินค้าทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด รวมถึงให้ความรู้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเปรียบเทียบกับของจังหวัดลำพูนให้โดดเด่น

1.6 ให้การสนับสนุนด้านความรู้ เรื่องการเตรียมตัวเข้าถึงแหล่งเงินทุนของธนาคาร รวมถึงให้คำปรึกษาในสถานะที่ผู้ประกอบการได้ประสบในช่วงที่ผ่านมา ที่ส่งผลต่อข้อจำกัดต่างๆ ของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของธนาคาร สนับสนุนให้การพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับภารกิจ และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่พนักงาน รวมถึงรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกฝ่าย

เอกสารอ้างอิง

- กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง. (2559). *SMEs: หัวจักรขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคดิจิทัล (Digital Economy)*. สืบค้นจาก https://www.sscthailand.org/uploads_ssc/SSC%20Focus-%E0%B8%89.1%20%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88100-2-7.pdf
- ทรงพล วันสูงเนิน, และ ปิยนุช เวทย์วิวัฒ. (2559). การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการผู้รับเหมาก่อสร้าง ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย. *วิศวกรรมสารฉบับวิจัยและพัฒนา*, 27(4), 7-16.
- ทิพญา บุตรกะวี, และ ภัทรพร พงศาปรมัตต์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างรางวัลรายงานความยั่งยืนกับมูลค่ากิจการ. ใน *รายงานการประชุมโครงการนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติ ประจำปี พ.ศ.2564* (น. 322-334). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธนภณ สมหวัง. (2564). โควิด โอโคจร อนาคตของสังคมไทย. สืบค้นจาก <https://dspace.spu.ac.th/items/9c33cf9f-9250-4bbc-a9dc-1a4f50503be5>
- ภัทรวุฒิ สมยานะ, และ กมลทิพย์ คำใจ. (2564). การบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเหนือ. *สัปดาห์ :วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส)*, 27(3), 34-47.
- วชิรา ไผเจริญมงคล, และ จิราพร เชียงชนะนา. (2565). *การศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วรวุฒิ ไชยสร. (2560). *รายงานความยั่งยืน (Sustainability Report) คืออะไร*. CSR Club. สมาคมบริษัทจดทะเบียนไทย.
- สุชาติ อำนางวิภาวี, ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางยาง, เพ็ญศรีร์ ฉิรินัง, และ จิระพันธ์ สกุนา. (2563). นโยบายของภาครัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้เกิดความยั่งยืน. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 8(3), 56-66.

- สุพิชญา วงศ์วาสนา. (2564). ปัจจัยผลกระทบทางลบจาก COVID-19 ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานฝ่ายการโดยสาร กรณีศึกษา บริษัท บางกอกโฟลท์เซอร์วิสเฮส จำกัด (BFS). *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(39), 15-30.
- สุภาวดี ขุนทองจันทร์. (2553). *การศึกษาประเภทธุรกิจและคุณลักษณะของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2560). *SMART Enterprise ในยุค THAILAND 4.0*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2558). *รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ 10*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายนโยบายและแผนส่งเสริม SMEs.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2562). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (8) ประเด็น ผู้ประกอบการและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อนุวัต สงสม. (2560). *ปัจจัยเชิงเหตุและผลลัพธ์ของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษา วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสงขลา*. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2560 (น. 996-1006). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- อภิชัย พันธเสน. (2560). *พุทธเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.
- อภิชัย พันธเสน. (2563). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรอบคิดและทฤษฎี*. เอกสารประกอบการบรรยาย วันที่ 20 ธันวาคม 2563 ณ วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต, กรุงเทพฯ.
- Bell, D., & Evert, K. (1997). Effective strategies for the future of rural communities. *Economic Development Review*, 15(1), 59-62.
- Hendel, D. (1977). Statistics. Minnesota, MN: AERA Mini Presentation.
- International Fund for Agricultural Development (IFAD). (2002). *Managing for Impact in Rural Development: a Guide for Project M&E*. Rome, Italy.
- Jump, N. (1978). *Psychometric Theory* (2nd ed.). New York, NY: McGraw-Hill.

- Milliken, F. J., & Vollrath, D. A. (1991). Strategic decision-making tasks and group effectiveness: Insights from theory and research on small group performance. *Human Relations*, 44(12), 1229-1253.
- Start, D., & Hovland, I. (2004). *Tools for Policy Impact: A Handbook for Researchers*. London: Overseas Development Institute.
- Wheelen, T. L., & Hunger, J. D. (1992). *Strategic management and business policy* (4th ed.). New York, NY: Addison wesley.

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร
ในการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง *

Development Model for Enhancing Farmer Potential for
Raising Mae Hong Son Chickens According to the
Sufficiency Economy Philosophy

ราชนัน มณีธร, นครินทร์ พรภิไธว, วัชรพงษ์ วัฒนกุล, และ ธนัต บุญชัย
Rachun Maneetorn, Nakarin Pripwail, Watcharapong Wattanakul, and
Thanat Boonchai
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University
Corresponding Author, E-mail: nim30112506@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่าย ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนและกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากไก่แม่ฮ่องสอนถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ไก่แม่ฮ่องสอนอยู่คู่กับวิถีชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาอย่างยาวนาน เป็นแหล่งอาหารโปรตีนให้กับครัวเรือน ช่วยลดรายจ่ายจากการซื้ออาหารโปรตีนจากการบริโภคในครัวเรือน แต่ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือปริมาณการผลิตไก่แม่ฮ่องสอนไม่สม่ำเสมอ การผลิตยังไม่เป็นระบบ ส่วนใหญ่ยังเลี้ยงแบบรายครัวเรือน ยังไม่ได้ขยายเป็นเครือข่าย ทำให้ไม่สามารถขยายผลไปในระดับส่งเสริมเศรษฐกิจครัวเรือน ยังไม่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรได้ การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา

* ได้รับความเห็นชอบ: 20 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 15 ตุลาคม 2567; ตีพิมพ์: 16 ตุลาคม 2567

ประยุกต์ใช้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน เพราะสอดคล้องกับภูมิสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำแนกตามวัตถุประสงค์เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันการศึกษา จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจากกรมปศุสัตว์ จำนวน 2 คน รวม 5 คน กลุ่มที่สอง เป็นผู้บริหารกรมปศุสัตว์ เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในพื้นที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมจำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความถูกต้องและเหมาะสมของร่างรูปแบบ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง รวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม และการสอบถามเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลโดยตารางประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่าย ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนและกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย 7 ประเด็น คือ 1) หลักการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทชุมชน 2) วัตถุประสงค์ เน้นการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ศักยภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ ด้านการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด 4) ระดับเศรษฐกิจพอเพียง 3 ระดับ คือพึ่งพาตนเอง รวมกลุ่ม และสร้างเครือข่าย 5) การพัฒนาผลผลิตไก่แม่ฮ่องสอน 6) การบริหารจัดการกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน และ 7) การเชื่อมโยงเครือข่าย และ 2) ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่าย ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนและกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน พบว่า ผลการประเมินในภาพรวมของรูปแบบมีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.76$, S.D. = 0.34) การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ระดับไปปรับใช้กับการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรในแต่ละระดับ ร่วมกับการสนับสนุนจากภาครัฐ และภาคเอกชนในพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง จะทำให้การส่งเสริมการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนมีความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร; ไก่แม่ฮ่องสอน; ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research aims to study and evaluate the development model of farmers' potential, production system, management system, and networking of Mae Hong Son chicken farmer groups and Mae Hong Son large-scale chicken farmer groups according to the philosophy of Sufficiency Economy because Mae Hong Son chicken is considered the identity of Mae Hong Son province. Mae Hong Son chicken has been a part of the farmers' way of life in Mae Hong Son province for a long time. It is a source of protein for households and helps reduce expenses from buying protein for household consumption. However, the current problem is that the production of Mae Hong Son chicken is inconsistent. The production is not systematic. Most of them are still raised in households and have not expanded into networks. Therefore, it is not possible to expand to the level of promoting the household economy, which is to increase farmers' income. Applying the philosophy of Sufficiency Economy to Mae Hong Son chicken farmers is consistent with the social geography of Mae Hong Son chicken farmers. This research uses qualitative and quantitative research. The target group was selected by specific method, classified by objective into 2 groups. The first group consists of 3 qualified persons from educational institutions and 2 qualified persons from the Department of Livestock Development, totaling 5 persons. The second group consists of executives from the Department of Livestock Development and local livestock officers. and stakeholders, totaling 40 people. The tools used were the evaluation form for the correctness and appropriateness of the draft form and the semi-structured interview form. Data were collected by group discussions and questionnaires to assess the feasibility and usefulness. Data were analyzed by content analysis and presented in tables accompanying the presentation.

The research results found that 1) The results of the study on the development model for farmers' potential, production systems, management

systems, and networking of the Mae Hong Son chicken farmer group and the Mae Hong Son large-scale chicken farmer group consisted of 7 issues: 1) The principles of the Sufficiency Economy philosophy are appropriate and consistent with the community context. 2) The objectives emphasize development according to the Sufficiency Economy philosophy. 3) The potential of chicken farmers in terms of production, group management, product development, and marketing. 4) The Sufficiency Economy level is 3 levels: self-reliance, group formation, and networking. 5) Development of Mae Hong Son chicken products. 6) Management of the Mae Hong Son chicken farmer group. 7) Networking. And 2) The results of the evaluation of the development model for farmers' potential, production systems, management systems, and networking. The results of the evaluation of the Mae Hong Son chicken farmer group and the Mae Hong Son large-scale chicken farmer group found that the overall evaluation results of the model were feasible and beneficial at the highest level ($\bar{x}=4.76$, S.D. = 0.34). The application of the Sufficiency Economy philosophy at all 3 levels to develop the potential of farmers at each level, together with serious and continuous support from the government and private sectors in the area, will make the promotion of Mae Hong Son chicken farming sustainable.

Keywords: farmers potential development model; Mae Hong Son chickens; Sufficiency Economy philosophy

1. บทนำ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) ให้ประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน รัฐบาลได้ให้การส่งเสริมการผลิตและพัฒนาภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) จากการติดตามงานตามโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาลที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เน้นให้หน่วยงานภาครัฐบูรณาการความร่วมมือการ

เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขถ้วนหน้ารวมทั้งช่วยส่งเสริมอาชีพหรือผลิตภัณฑ์ของชาวบ้านโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อเป้าหมายยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยการพัฒนามาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 หนึ่งในโมเดลต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการเพิ่มศักยภาพเกษตรกรคือการส่งเสริมการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนในลักษณะแปลงใหญ่ ที่บ้านต่อแพ ตำบลแม่เงา อำเภอบุญวม (สำนักงานวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2562) เนื่องจากไก่แม่ฮ่องสอนเป็นสินค้าที่มีโอกาส และศักยภาพทางการตลาดสูง ดังนั้นหากกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน มีความพร้อมทั้งด้านการการผลิต การบริหารจัดการ การผลิต อาหารสัตว์ และรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายรวมถึงขยายช่องทางการตลาด จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนให้สามารถพึ่งพาตนเองตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร และศึกษาการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน และกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนทั่วไป ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ไก่พื้นเมืองของท้องถิ่นสำหรับเลี้ยงในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือของประเทศไทยโดยมูลนิธิโครงการหลวงและทีมนักวิจัยของกรมปศุสัตว์ ได้รวบรวมไก่แม่ฮ่องสอนจากหมู่บ้านต่างๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่ออนุรักษ์ไก่พันธุ์นี้ให้ได้ไก่พันธุ์แท้ ไม่ให้ สูญพันธุ์หรือปนเปื้อนจากสายเลือดไก่พันธุ์อื่นๆ ผลจากการวิจัยทำให้ได้ไก่แม่ฮ่องสอนพันธุ์แท้ จำนวน 1 พันธุ์ ซึ่งถือว่าเป็นฝูงไก่พันธุ์แท้ต้นพันธุ์ (Foundation stock) ที่เป็นสมบัติของประเทศไทยโดยกรมปศุสัตว์เป็นผู้เก็บรักษาและขยายพันธุ์แก่เกษตรกรทั่วไป และได้รับรองให้เป็นสัตว์พื้นเมืองประจำถิ่นของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจนถึงปัจจุบัน (อานวย เลี้ยวธารากุล, สุรศักดิ์ โสภณจิตร, ภูรี วีระสมิทธิ์, และศุภฤกษ์ สายทอง, 2548) และกรมปศุสัตว์ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รวมกลุ่มการผลิตบริหารจัดการร่วมกัน สนับสนุนและส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ผ่านระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ รวมไปถึงการจัดการด้านการตลาดเพื่อนำไปสู่การลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน (กรมปศุสัตว์, 2562) งานวิจัยนี้มุ่งศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน และกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนทั่วไป ทั้งด้านการผลิต บริหารจัดการ แปรรูป และการตลาด การบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่การผลิต ซึ่งได้รับการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามระดับ คือ การพัฒนาดิน การพัฒนากลุ่ม และการพัฒนาเครือข่าย

เนื่องจากไก่แม่ฮ่องสอนถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ไก่แม่ฮ่องสอนอยู่คู่กับวิถีชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาอย่างยาวนาน เป็นแหล่งอาหารโปรตีนให้กับครัวเรือน ช่วยลดรายจ่ายจากการซื้ออาหารโปรตีนจากการบริโภคในครัวเรือน แต่ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือ ปริมาณการผลิตไก่แม่ฮ่องสอนไม่สม่ำเสมอ การผลิตยังไม่เป็นระบบ ส่วนใหญ่ยังเลี้ยงแบบรายครัวเรือน ยังไม่ได้ขยายเป็นเครือข่าย ทำให้ไม่สามารถขยายผลไปในระดับส่งเสริมเศรษฐกิจครัวเรือน คือสามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรได้ การส่งเสริมให้ไก่แม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย ให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ควรน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการส่งเสริม เพื่อค้นหารูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่าย ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน และกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่าย ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน และกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มี 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การยกร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนและกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อยกร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนโดย

วิเคราะห์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 2 ขั้นตอน 1) ยกร่างรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านกระบวนการ วิเคราะห์ชุมชนด้วย swot analysis 2) ตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ แม่ฮ่องสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนา ศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเครื่องมือที่ใช้เป็น แบบสอบถาม

ระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ระบบการผลิต ระบบการ บริหารจัดการและการเชื่อมโยงเครือข่าย ของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน สู่เครือข่ายกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตใช้การประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ ความถูกต้อง ความ เหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ จากผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันการศึกษา และ ผู้ทรงคุณวุฒิจากกรมปศุสัตว์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความถูกต้อง และเหมาะสมของร่างรูปแบบ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง รวบรวมข้อมูลโดยการ จัดสนทนากลุ่ม และการสอบถามเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ศึกษาจากประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในระบบการผลิตไก่ แม่ฮ่องสอนและผลิตภัณฑ์จากไก่แม่ฮ่องสอน ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ในลักษณะรายย่อยมีการรวมกลุ่ม ใน 6 อำเภอของจังหวัดแม่ฮ่องสอน คือ อำเภอเมือง แม่ฮ่องสอน จำนวน 50 ราย อำเภอปาย จำนวน 10 ราย อำเภอปางมะผ้า จำนวน 19 ราย อำเภอแม่ลาน้อย จำนวน 17 ราย อำเภอแม่สะเรียง จำนวน 9 ราย และอำเภอสบเมย จำนวน 9 ราย ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ 9 กลุ่ม รวม 114 ราย และ กลุ่มแปลงใหญ่ ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน (กลุ่มรัฐสนับสนุน) บ้านต่อแพ หมู่ที่ 1 บ้านหลวง และหมู่ที่ 8 ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสมาชิกกลุ่ม 39 ราย รวมเกษตรกรจาก 7 อำเภอ จำนวน 153 ราย ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้ขอความ ร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากสถาบันการศึกษา จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจากกรมปศุสัตว์ จำนวน 2 คน รวม 5 คนเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ และใน การประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้กับผู้บริหารกรมปศุสัตว์ และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 40 คน เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือวิจัยและการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ ประเด็นในการสนทนากลุ่ม และเครื่องบันทึกเสียง รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่ม **การวิจัยเชิงปริมาณ** ใช้แบบสอบถามชนิดมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ใช้สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่และกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนโดยวิเคราะห์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่าย ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนและกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยยกย่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเกี่ยวกับสถานการณ์การเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน การวิเคราะห์ศักยภาพการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน และการปรับใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน จากนั้นนำร่างรูปแบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสม ได้ร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 P : Principle (หลักการ) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมาะสม มีความสอดคล้องกับบริบทชุมชน ทั้งระบบการผลิต การบริหารจัดการ การตลาด และสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ระดับ การพึ่งพาตนเอง การรวมกลุ่มและการเชื่อมโยงเครือข่าย สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของเกษตรกร การสนับสนุนปัจจัยการผลิต การใช้ทรัพยากร วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมแบบรายบุคคล รายกลุ่ม และแบบมวลชน ทำให้รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนนำไปใช้ได้จริง

ประเด็นที่ 2 O : Objective (วัตถุประสงค์) (1) ต้องพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ระดับ คือ เน้นการพึ่งพาตนเอง การรวมกลุ่ม และการสร้างเครือข่าย (2) ควรพัฒนากระบวนการส่งเสริมเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนให้เป็นมืออาชีพที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (3) ควรส่งเสริมเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ทั้งแบบรายบุคคล รายกลุ่ม และ แบบมวลชน ตลอดจนส่งเสริมให้มีการพัฒนาร่วมกันตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความสอดคล้องกับบริบทชุมชน

ประเด็นที่ 3 P : Potential (ศักยภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน) รูปแบบการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดมีความเหมาะสมดีแล้ว รูปแบบการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนมีความครอบคลุมกับการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร และควรพัฒนาเป็นรูปแบบ

ประเด็นที่ 4 S : Sufficiency Economy Philosophy (SEP) (ระดับเศรษฐกิจพอเพียง) การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ระดับมาใช้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ทำให้สามารถเข้าใจสภาพการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนในพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้นและสามารถพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรในแต่ละระดับ โดยได้แบ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามระดับของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ระดับที่ 1 เกษตรกรพึ่งพาตนเอง ระดับที่ 2 เกษตรกรมารวมกลุ่มกัน และ ระดับที่ 3 เกษตรกรมีการเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกษตรกรบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างดี

ประเด็นที่ 5 D : Development (การพัฒนาผลผลิตไก่แม่ฮ่องสอน) ในการพัฒนาผลผลิตไก่แม่ฮ่องสอนการนำรูปแบบที่ยกกว้างไปใช้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไก่แม่ฮ่องสอน และควรพัฒนาศักยภาพเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและจริงจัง การพัฒนาอย่าง

รอบด้านตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จะทำให้การเพิ่มผลผลิตไก่แม่ฮ่องสอนมีความยั่งยืน โดยมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างเหมาะสม

ประเด็นที่ 6 M : Management (การบริหารจัดการกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน) การบริหารจัดการกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนที่ดีจะช่วยให้การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่บรรลุดตามเป้าหมาย โดยกลุ่มจะต้องมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความสามัคคี ร่วมคิด ร่วมทำ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกด้วยกัน และการจัดกิจกรรมร่วมกันจะช่วยให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง การมีผู้นำกลุ่มที่มีความโปร่งใส เป็นที่พึ่งของสมาชิก และกลุ่มมีการแบ่งหน้าที่ให้ตรงกับความสามารถของสมาชิก การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันจะทำให้กลุ่มมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่ 7 C : Connection (การเชื่อมโยงเครือข่าย) เป็นการพัฒนาขั้นที่ 3 ของระดับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ทั้งกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนและกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน การส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งขึ้น โดยเฉพาะภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชนจะมีส่วนช่วยผลักดันให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนศักยภาพที่ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้การเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนและผู้มีส่วนได้เสียกับการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ในปัจจุบันมีการเชื่อมโยงแบบออนไลน์หลากหลายรูปแบบ หากสามารถพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนให้เข้าถึงสื่อออนไลน์ได้ จะช่วยพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนให้มีความยั่งยืนและมั่นคงต่อไป

2. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่าย ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนและกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยนำรูปแบบฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 40 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารกรมปศุสัตว์ เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเมินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบฯ ผลการประเมินมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่าย ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนและกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ลำดับ	รายการ	มีความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์		ระดับ
		$\bar{X}$	S.D.	
1	P: Principle (หลักการ)	4.60	0.67	มากที่สุด
2	O: Objective (วัตถุประสงค์)	4.76	0.42	มากที่สุด
3	P: Potential (ศักยภาพเกษตรกร)	4.82	0.33	มากที่สุด
4	S: Sufficiency Economy Philosophy (ระดับของเศรษฐกิจพอเพียง)	4.80	0.35	มากที่สุด
5	D: Development (การพัฒนาผลผลิตไก่แม่ฮ่องสอน)	4.72	0.50	มากที่สุด
6	M: Management (ระบบบริหารจัดการ)	4.94	0.14	มากที่สุด
7	C: Connection (การเชื่อมโยงเครือข่าย)	4.73	0.47	มากที่สุด
ภาพรวมของรูปแบบฯ		4.76	0.34	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่ารูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวม มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.76$, S.D. = 0.34)

3. ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การสนับสนุนเชิงนโยบายจากแผนพัฒนาประเทศจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่องและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายภายนอกชุมชนสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพเกษตรกร การจัดการเรียนรู้และพัฒนาตามความต้องการ การใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่งเสริมความรู้และทักษะเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่รายบุคคล รายกลุ่มแบบมวลชน ด้านการผลิต **ระดับที่ 1 การพึ่งพาตนเอง** คือ การลดต้นทุนการผลิตโดยส่งเสริมการใช้วัตถุดิบอาหารในพื้นที่และลดการพึ่งพาอาหารสำเร็จรูป การพัฒนาสูตรอาหารต้นทุนต่ำ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การวางแผนเพิ่มผลผลิต การพัฒนาฟาร์มให้ได้

มาตรฐาน GFM การแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าเกรดพรีเมียม ด้านการบริหารจัดการ **ระดับที่ 2 การรวมกลุ่ม** คือกลุ่มมีโครงสร้างการบริหารจัดการ มีสมาชิกกลุ่ม มีการกำหนดข้อบังคับและระเบียบของกลุ่ม ตลอดจนมีการจัดกิจกรรมร่วมกันในรูปของกลุ่มและมีการแบ่งปันผลกำไรให้กับสมาชิกกลุ่ม ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด **ระดับที่ 3 ร่วมมือกัน** คือการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับจังหวัด การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการวางแผนธุรกิจ การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการแสวงหาแหล่งทุน ปัจจัยการผลิต เงินทุนหมุนเวียน การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการตลาด

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการประเมินรูปแบบด้านการบริหารจัดการกลุ่ม โดยสมาชิกกลุ่มมีการกำหนดข้อบังคับและระเบียบของกลุ่ม และการจัดกิจกรรมร่วมกันในรูปของกลุ่ม พบว่า มีการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต แปรรูปผลผลิต การตลาด มีระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วังระ แลน้อย, วีรพงษ์ กันแก้ว, กฤตภาค บุรณวิทย์, และ บรรจง อาจคำ (2559) ที่ได้ศึกษาระบบการเลี้ยงและศักยภาพในการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า มีการรวมกลุ่มจัดได้เป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ทั่วไป และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลการสำรวจพบว่าประเด็นที่เกษตรกรให้ความสนใจเพื่อต้องการการพัฒนาเป็นลำดับแรก คือ การจัดการด้านอาหารและการจัดการด้านการตลาดไก่พื้นเมือง และงานวิจัยของ กัลปพฤกษ์ ผิวนทองงาม, ศุภชัย ปทุมนากุล, และ ศิริลักษณ์ ศุทธชัย (2554) ที่ได้ศึกษาแนวทางและรูปแบบในการพัฒนาองค์ประกอบหลักของโซ่อุปทาน แนวทางและรูปแบบในการพัฒนาองค์ประกอบหลักของโซ่อุปทานเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในระบบโซ่อุปทานไก่พื้นเมืองประจวบคีรีขันธ์ เริ่มต้นจากการพัฒนาการสร้างฟาร์มเครือข่าย ในด้านองค์ความรู้และทักษะในการบริหารจัดการฟาร์มและเกษตรกรในเครือข่าย องค์ความรู้ในการเพาะเลี้ยง องค์ความรู้ด้านการวางแผนการตลาด และต้องมีความพร้อมทางการเงิน

2. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิต โดยส่งเสริมการใช้วัตถุดิบอาหารในพื้นที่ และลดการพึ่งพาอาหารสำเร็จรูป ที่ผ่านมา พบว่า มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด โดยเนื้อหาความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดได้แก่ 1) ความสำคัญของอาหารที่ใช้ในการเลี้ยงไก่ 2) อาหาร และส่วนประกอบของอาหารที่มี

ประโยชน์ทางโภชนาการต่อไป 3) สูตรอาหารไก่ที่สามารถผสมขึ้นเองตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อช่วยลดการใช้อาหารสำเร็จรูป เช่น การใช้อาหารสำเร็จรูปผสมกับหยวกกล้วยหมัก 4) การใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นในการผสมอาหารเพื่อเสริมโภชนาการไก่ เช่น มะละกอสุก กล้วยสุก ใบกระถินป่น ใบเตย ตะไคร้ เศษหญ้าต่าง ๆ 5) วิธีการใช้หัวอาหารผสมกับรำข้าวหรือปลายข้าว เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต มีการใช้หยวกกล้วยหมักเพื่อช่วยลดการใช้อาหารสำเร็จรูป ร่วมกับการปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ สุวิทย์ โชติฉินนุช, นพวรรณ สุทธิหลวง, สุรเชษฐ์ ปิ่นทิพย์, และ สมบัติ ศุภประภากร (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรเลี้ยงไก่พื้นเมืองประจวบคีรีขันธ์และระบบห่วงโซ่อุปทาน เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษา “น่านโมเดล” โดยมีมีจุดประสงค์หลักเพื่อพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในจังหวัดน่าน ยกกระดับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ประจวบคีรีขันธ์ให้ป็นศูนย์การเรียนรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่ครบวงจร พัฒนาห่วงโซ่อุปทานและโซ่คุณค่าของการผลิตเนื้อไก่และผลิตภัณฑ์แปรรูปของเกษตรกร และการสรุปบทเรียนการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองออกมาเป็นน่านโมเดล ดำเนินงานโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีการวิเคราะห์และระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเชิญเข้าร่วมดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้น การทำการประชุมระดมสมองเพื่อค้นหาอนาคต ได้มีการวิเคราะห์สายโซ่คุณค่าตลอดการผลิต วิเคราะห์ปัจจัยของความสำเร็จในการดำเนินงาน และการพัฒนาตามแผนที่กำหนดไว้

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับการแบ่งผลกำไรให้สมาชิกกลุ่มที่ผ่านมา โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนที่มีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี มีกฎระเบียบข้อบังคับที่ทุกคนยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การประกวดไก่แม่ฮ่องสอน การแปรรูปไก่แม่ฮ่องสอนเพื่อจำหน่ายตามงานเทศกาลต่าง ๆ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับที่ 2 ที่เน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกร พบว่า มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ (กรมปศุสัตว์, 2559) กรมปศุสัตว์ได้กำหนดให้มีการพัฒนากลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง เพิ่มขีดความสามารถและให้บริการด้านการเลี้ยงสัตว์แก่เกษตรกรสมาชิกภายใต้ตัวชี้วัด 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่ม 2) ด้านการพัฒนาฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม 3) ด้านการพัฒนาบทบาทเพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1) ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่ม 1.1) พัฒนาความรู้และประสบการณ์แก่ผู้นำกลุ่มเกษตรกร 1.2) จัดให้มีที่ทำการของกลุ่มอย่างชัดเจน 1.3) มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มที่ได้รับ

มอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน 1.4) มีระเบียบข้อบังคับกลุ่ม ที่ได้รับความเห็นชอบจากสมาชิก 1.5) จัดให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการเลี้ยงสัตว์ของสมาชิกในกลุ่มอย่างเป็นปัจจุบัน 1.6) จัดให้มีการประชุมหารือของสมาชิกเป็นประจำ 1.7) ต้องจัดให้มีการประชุมหารือระหว่างคณะกรรมการบริหารกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ 1.8) กลุ่มต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินการของกลุ่มและมีแผนการดำเนินงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน 1.9) กลุ่มต้องมีการประเมินสถานภาพและสมรรถนะการผลิตของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง 1.10) กลุ่มต้องมีการวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับตลาดและลูกค้า 1.11) กลุ่มต้องจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้แก่สมาชิก 1.12) กลุ่มต้องจัดให้มีกิจกรรมบริหารเพื่อสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ของสมาชิก 1.13) กลุ่มต้องจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประสิทธิภาพการเลี้ยงสัตว์ของสมาชิก

4. ด้านการพัฒนาบทบาทเพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น 1) กลุ่มต้องจัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมเพื่อขอรับการสนับสนุนจากท้องถิ่น 2) กลุ่มต้องจัดให้มีกิจกรรมหรือความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ 3) กลุ่มต้องจัดให้มีกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ 4) กลุ่มต้องจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกเพื่อบริการหรือพัฒนาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ตามแนวทางการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รายย่อยของกรมปศุสัตว์ (กรมปศุสัตว์, 2559) และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวุฒิ ปุรินทรภิบาล และ กมลทิพย์ ดำคงเพชร (2559) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้โครงการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสานในเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์จำนวน 56 กลุ่ม ผู้นำเกษตรกร 56 ราย พบว่าความเข้มแข็งของกลุ่มส่วนที่มีระดับความเข้มแข็งสูงสุด ได้แก่ การมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มและมีการมอบหมายบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน และปัจจัยที่มีผลต่อระดับความเข้มแข็งของกลุ่มพบว่ากิจกรรมการออมเงินและการกำหนดระเบียบกติกาและบทลงโทษ มีความสำคัญกับระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และระดับความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่มเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่ายภาครัฐและเอกชนเพื่อแสวงหาแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและการเชื่อมโยงเครือข่ายสถาบัน และเครือข่ายสหกรณ์การเงินเพื่อบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม พบว่า มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ซึ่งเครือข่าย ขึ้นอยู่กับสมาชิก

สอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ (2548, น.198-199) เรื่องประเภทของเครือข่าย พื้นที่กิจกรรมหลักวัตถุประสงค์และโครงสร้างการดำเนินงานในลักษณะองค์การเครือข่ายเอง ดังนี้ 1) เครือข่ายแนวราบ โดยการประสานบุคคลที่อยู่ใน “ระดับ” เดียวกัน อาชีพเดียวกันให้มาเชื่อมประสานเป็นเครือข่ายกันเช่น เครือข่ายเกษตรกร เครือข่ายนักพัฒนา เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น อาจเป็นปัจเจกบุคคล หรืออาจเป็นสถาบันก็ได้เช่น เครือข่ายสถาบันวิจัย เครือข่ายศูนย์ข้อมูล เป็นต้นบางเครือข่ายอาจเปิดสำหรับบุคคลทั่วไป สถาบันทั่วไป ใครก็ได้ที่สนใจในเรื่องหรือประเด็นเดียวกัน 2) เครือข่ายที่มีลักษณะแนวตั้ง เช่น การนำผู้คนจากหลากหลายอาชีพที่แตกต่างกันมาเป็นเครือข่ายกันเช่น เกษตรกร นักพัฒนา นักวิชาการ นักธุรกิจ นักการเมือง องค์การทุน เป็นต้นทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและร่วมกันเครือข่ายนั้นมีมากขึ้นเพราะการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตช่วยให้คนไม่ว่าอาชีพอะไรฐานะอะไรระดับใด สามารถเป็นสมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน 3) เครือข่ายส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพื่อทำให้การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล และประสบการณ์ดีขึ้นง่ายขึ้นและมีการร่วมมือกันในเรื่องต่างๆได้สะดวก และดียิ่งขึ้น และอีกบางส่วนทำให้เป็นพลังต่อรองกับอำนาจต่างๆ ได้ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นองค์การของรัฐหรือเอกชน องค์การทุน หรือองค์การวิชาการทำให้ได้รับความสนใจและความช่วยเหลือง่ายขึ้น 4) เครือข่ายจำนวนหนึ่งเกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความร่วมมือในด้านการวิจัยการศึกษาการฝึกอบรม การจัดการทรัพยากรการจัดการตลาด บางเครือข่ายแลกเปลี่ยนทรัพยากรกัน เช่น พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่น

6. ผลการประเมินรูปแบบด้านการพัฒนาบทบาทเพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น

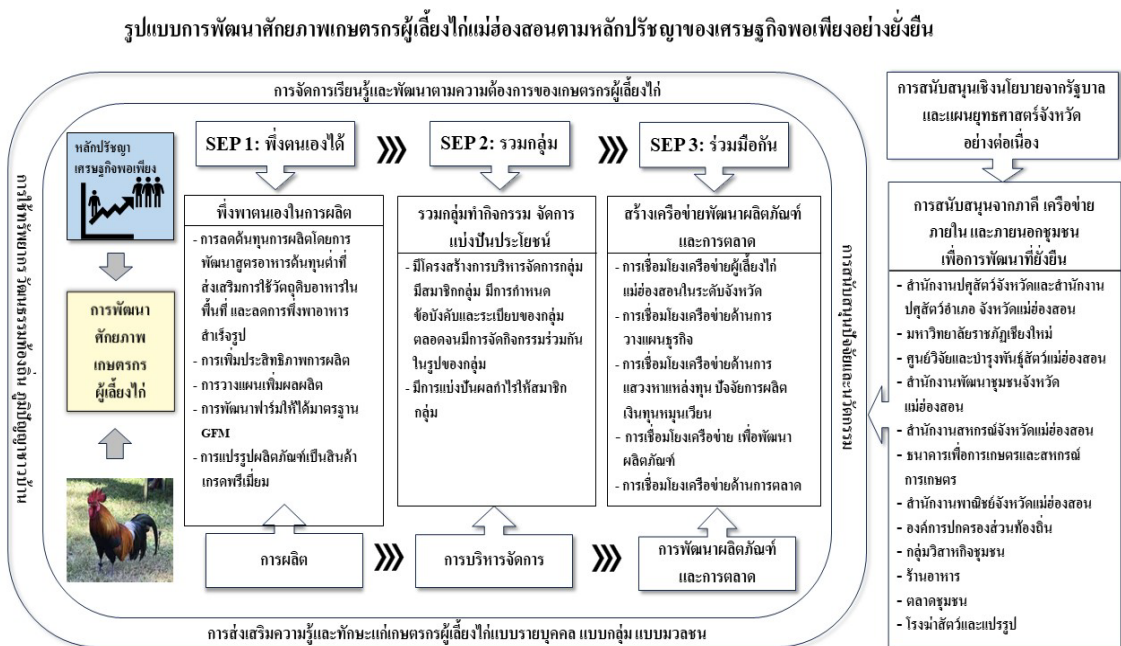
1) กลุ่มต้องจัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมเพื่อขอรับการสนับสนุนจากท้องถิ่น 2) กลุ่มต้องจัดให้มีกิจกรรมหรือความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ 3) กลุ่มต้องจัดให้มีกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ 4) กลุ่มต้องจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกเพื่ออนุรักษ์หรือพัฒนาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จุดแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยูร ครองยุติ, วิวาวรรณ ปาณะพล, และประเทืองทิพย์ เสือเอก (2555) ที่ได้ศึกษาผลของเครือข่ายเกษตรกรเข้มแข็งต่อการพัฒนาการเลี้ยงแพะ โดยศึกษาในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในพื้นที่ 5 เขตปศุสัตว์ รวม 110 กลุ่ม พบว่ากลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ มีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง โดยประเด็นความเข้มแข็งกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่ม และการให้บริการสนับสนุนสมาชิก ส่วนการสร้างฐานะและความมั่นคงของกลุ่มและการเชื่อมโยงกับผู้เกี่ยวข้องมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ

ปานกลาง ในด้านกิจกรรมของกลุ่มพบว่ากว่าร้อยละ 80 ผู้นำกลุ่มมีความรู้และประสบการณ์ คณะกรรมการกลุ่มได้รับมอบหมายหน้าที่ชัดเจน มีการประชุมสมาชิกกลุ่มเป็นประจำ มีการพบปะของคณะกรรมการกลุ่มสม่ำเสมอ ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

1. ผลจากการพัฒนาและประเมิน ทำให้เกิดองค์ความรู้ในการพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถนำมาสร้างรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพเกษตรกร ระบบการผลิต ระบบการบริหารจัดการ และการเชื่อมโยงเครือข่าย ของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนและกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 ระดับ ไปปรับใช้กับการพัฒนา ศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ทำให้สามารถส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรตาม ศักยภาพของเกษตรกรในแต่ละระดับ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นได้ดังภาพที่ 1

7. ข้อเสนอแนะ

1. การสนับสนุนกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และภาคเอกชนในพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการส่งเสริมการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนต่อไป

2. แนวทางในการเลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีการคัดเลือกพันธุ์สัตว์ที่ดี การจัดการด้านอาหารสัตว์ที่ดี การจัดการด้านการสุขาภิบาลสัตว์ที่ดี การป้องกันโรคระบาดสัตว์ที่ดี ตามแผนการเพิ่มประสิทธิภาพ และการวางแผนเพิ่มผลิตในรูปแบบ SEP 1 (การพึ่งพาตนเอง) และสร้างช่องทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ ในรูปแบบ SEP 3 (การร่วมมือกัน) จะช่วยลดต้นทุนการผลิต ทำให้การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนมีความยั่งยืน

3. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนรายย่อย กับกลุ่มแปลงใหญ่ผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอน ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร จะทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนากลุ่มผู้เลี้ยงไก่แม่ฮ่องสอนได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมปศุสัตว์. (2559). คู่มือปฏิบัติงาน ปี 2559. แบบประเมินความเข้มแข็งกลุ่มเกษตรกรของกรมปศุสัตว์ ปี 2559. กรุงเทพฯ: กรมปศุสัตว์.

กรมปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนากิจการปศุสัตว์. (2562). แผนงาน โครงการ ประจำปีงบประมาณ 2562. สืบค้นจาก

<https://extension.dld.go.th/webnew/index.php/th/main-plan-and-projects/122-2562>

กัลปพฤกษ์ ผิวทองงาม, ศุภชัย ปทุมนากุล, และ ศิริลักษณ์ ศุทธชัย. (2554). แนวทางการพัฒนาโซ่อุปทานไก่พื้นเมืองประดู่หางดำในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ณัฐวุฒิ ปุรินทรภิบาล, และ กมลทิพย์ ดำคงเพชร. (2559). ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้โครงการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสานในเกษตรกรรายย่อย, สำนักงานปศุสัตว์เขต 9. กรมปศุสัตว์.

ประยูร ครองยุติ, วิภาวรรณ ปาณะพล, และ ประเทืองทิพย์ เสือเอก. (2555). *ผลของเครือข่ายเกษตรกรเข้มแข็งต่อพัฒนาการเลี้ยงแพะ*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์.

วัชร แลน้อย, วีรพงษ์ กันแก้ว, กฤตภาค บุรณวิทย์, และ บรรจง อาจคำ. (2559). ระบบการเลี้ยงและศักยภาพในการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 4(1), 137-145.

สำนักงานวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2562). *ขับเคลื่อนโครงการต้นแบบการแก้ไขปัญหาคาความยากจนแม่ฮ่องสอน ยุกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน* (รายงานวิจัย). แม่ฮ่องสอน: สำนักประชาสัมพันธ์ เขต3.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13* (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุวิทย์ โชติฉันท, นพวรรณ สุทธิหลวง, สุรเชษฐ์ ปิ่นทิพย์, และ สมบัติ ศุภประภากร. (2561). *โครงการการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรเลี้ยงไก่พื้นเมืองประจวบคีรีขันธ์และระบบห่วงโซ่อุปทาน เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาน่านโมเดล* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

เสรี พงศ์พิศ. (2548). *เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

อำนวย เลี้ยวธารากุล, สุรศักดิ์ โสภณจิตร, ภูรี วีระสมิทธิ์, และ ศุภฤกษ์ สายทอง. (2548). *การคัดเลือกและการปรับปรุงพันธุ์ไก่พื้นเมืองของท้องถิ่น (ไก่แม่ฮ่องสอน) สำหรับเลี้ยงในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือของประเทศไทย* (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: มูลนิธิโครงการหลวง.

สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ภายหลังสถานการณ์โควิด 19 *

The Current Situation of Cultural Tourism in Uttaradit
After the Situation of COVID-19

กรัณย์ กันจะนะ, วิกรม บุญนุ่น, โกมินทร์ วังอ่อน, และ นาวัน พรหมใจสา
Karan Kanjana, Vikrom Bunnoon, Gomin Wang-on, and Nawin Promjaisa
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Faculty of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University
Corresponding Author, Email: crurds@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ภายหลังสถานการณ์โควิด 19 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ ใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ จำนวน 310 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและนำเสนอในรูปแบบค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีรายได้ 30,001 บาทขึ้นไป เคยมีประสบการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีระยะเวลาในการท่องเที่ยว 1-2 วัน และนิยมเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัว กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยรวมในระดับมากต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ และมีแนวโน้มในการกลับมาเที่ยวซ้ำที่จังหวัดอุดรดิตถ์ ส่วนสภาพปัญหาที่พบ ประกอบด้วย การก่อสร้างถนนและ

* ได้รับความ: 4 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 30 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 5 พฤศจิกายน 2567

ระบบสาธารณสุขปลอดภัยตามเส้นทางท่องเที่ยว ความปลอดภัยในการคมนาคม การส่งเสริมด้านวัฒนธรรมดั้งเดิม การเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง และการเพิ่มจุดจัดจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; การท่องเที่ยว; สถานการณ์โควิด-19

Abstract

The purpose of this research was to study the current situation of cultural tourism in Uttaradit Province after the COVID-19 situation. The accidentally selected sample group used in this study was 310 tourists who visited cultural sites in Uttaradit Province. The instrument used in the study was a questionnaire that analyzed data with statistical software and presented in the form of percentages, mean, and standard deviation.

The results showed that most of the sample were male, had a bachelor's degree, had an income of 30,001 baht or more, had travel experience in Uttaradit Province, traveled for 1-2 days, and preferred to travel with family. The sample group had overall satisfaction with cultural tourism in Uttaradit at a high level and tended to revisit the province. The problems encountered include the construction of roads and infrastructure along tourist routes, transportation safety, promoting traditional culture, increasing tourist attraction publicity, increasing travel facilities, and increasing distribution areas for local products.

Keywords: cultural tourism; tourism; COVID-19 situation

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เพราะนอกจากจะสร้างรายได้โดยมีมูลค่าเป็นอันดับหนึ่งของการค้าบริการรวมของประเทศไทยแล้ว ยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจต่อเนื่อง อาทิ โรงแรมและที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ซึ่งก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น รวมทั้งสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในรูปแบบเงินตราต่างประเทศปีละหลายแสนล้านบาท และนอกจากนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมโดยมีสัดส่วนร้อยละ 4.8 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และหากไม่นับรวมสถานการณ์โควิดที่เกิดขึ้น ประเทศไทยเคยมีอัตราตัวเลขนักท่องเที่ยวสูงถึง 35.13 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.79 จากปี 2559 และมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 1.82 ล้าน ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ร้อยละ 9.79 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560, น. 11-12)

แต่อย่างไรก็ตามประเด็นที่สำคัญของการท่องเที่ยวไทยที่จะเผชิญกับการท่องเที่ยวของไทยมีปัญหาใหญ่ที่สุดขณะนี้คือ ปัญหาโรคอุบัติใหม่อย่างกรณีของไวรัสโคโรนา หรือ โควิด 19 ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวอย่างมากมายมหาศาล เพราะในช่วงพฤษภาคม 2564 ตัวเลขของผู้ป่วยติดเชื้อโควิด 19 สะสมอยู่ที่ 72,788 คน เป็นอันดับที่ 99 ของโลก (ศูนย์ปฏิบัติการกรมอนามัย, 2564) ทำให้วิเคราะห์ได้ในระดับหนึ่งว่าประเทศไทยจะยังคงอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้ไปอีกระยะหนึ่งแฉกเช่นเดียวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสถานการณ์ในการท่องเที่ยวของประเทศไทย ส่งผลต่อปัญหาการสูญเสียรายได้ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและรายได้ซึ่งจะส่งผลกระทบไปยังภาคเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทั้งนี้ ดร.อัครพงศ์ อันทอง ได้นำข้อมูลปัจจัยการผลิต-ผลผลิตด้านท่องเที่ยวในการวิเคราะห์ พบว่า ภาคเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบต่อเนื่องมากที่สุดจะเป็นภาคเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับโรงแรมและที่พัก การขายของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยว และอาหารและเครื่องดื่ม รวมแล้วเกิดความสูญเสียรวมเป็นผลกระทบถึง 1.5-2.7 แสนล้านบาท

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) คือการเดินทางเพื่อสัมผัสและเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงประเพณี วิถีชีวิต ศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการอนุรักษ์วัฒนธรรมตามแนวทางของ Richards (1996) ซึ่งชี้ว่าเป็นการสร้างประสบการณ์ที่แท้จริงให้กับนักท่องเที่ยวและช่วยส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนพร้อมกับสร้างรายได้ให้กับพื้นที่ท้องถิ่นโดยไม่กระทบสิ่งแวดล้อมหรือ

วัฒนธรรมท้องถิ่นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถพลิกสถานการณ์หลัง COVID-19 ได้โดยการเน้นประสบการณ์ท้องถิ่นที่มีความเฉพาะตัวและเน้นการท่องเที่ยวในกลุ่มเล็ก ซึ่งตอบสนองต่อพฤติกรรมใหม่ของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย สุขอนามัย และการหลีกเลี่ยงพื้นที่ที่มีคนแออัด นอกจากนี้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นผ่านการนำเสนอประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่แท้จริงยังสามารถสร้างโอกาสฟื้นฟูเศรษฐกิจและช่วยรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ได้ นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนชุมชนที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นหลังการแพร่ระบาด

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพราะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับคนหมู่มากและรวมทั้งชุมชน ศิลปะ วัฒนธรรม การเกิดสถานการณ์โควิดส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในลักษณะนี้มากมายมหาศาล ทั้งโดยรัฐบาลภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มอบกรอบนโยบายการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในด้านต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเยียวยา และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งในส่วนของกระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) ได้จัดทำแผนงานและโครงการภายใต้กรอบนโยบายการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในด้านมิติวัฒนธรรม เพื่อช่วยเหลือประชาชนให้มีรายได้ สร้างงาน สร้างอาชีพทั้งในท้องถิ่นและชุมชน วงเงินประมาณ 7,000 ล้านบาท (กระทรวงวัฒนธรรม, 2563) จากข้อมูลดังกล่าวพึงวิเคราะห์ได้ในระดับหนึ่งว่า ปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นปัญหาใหญ่ที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิด

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งของประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์โควิด 19 เช่นเดียวกับพื้นที่อื่นเพราะนับตั้งแต่ปี พ.ศ 2563 เป็นต้นมา ตัวเลขของนักท่องเที่ยวติดลบต่อเนื่องตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2563 จนถึงปัจจุบัน (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุดรดิตถ์, 2564) เพราะฉะนั้นสิ่งสำคัญภายหลังจากสถานการณ์โควิด 19 ของจังหวัดอุดรดิตถ์คือความพยายามทุกวิถีทางให้ตัวเลขของนักท่องเที่ยวในจังหวัดกระเตื้องขึ้นโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและที่สำคัญการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางได้อย่างชัดเจนเพื่อส่งผลกระทบต่อการบริหารการพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไปหลังจากสถานการณ์โควิด-19 จังหวัดอุดรดิตถ์ได้ดำเนินการหลายมาตรการเพื่อฟื้นฟูและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทาง

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมท้องถิ่นที่สะท้อนประเพณีและวิถีชีวิตชุมชน รวมถึง การส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่เน้นความปลอดภัยและสุขอนามัย นอกจากนี้ยังมีการ พัฒนาระบบดิจิทัลเพื่อการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุดรดิตถ์หลังโควิดเป็น อย่างไร และมาตรการที่ได้ดำเนินการไปมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาและส่งเสริมการฟื้นฟู การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างไรบ้างจากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะ ศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ภายหลังสถานการณ์ โควิด-19 โดยการวิจัยดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ ต่อไปในอนาคต รวมถึงการพัฒนานักกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้นใหม่ จากพฤติกรรมนักท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด New Normal

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ภายหลัง สถานการณ์โควิด-19

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ภายหลัง สถานการณ์โควิด-19 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความ คิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 310 คน จากนั้นทำการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสถิติ อธิบายค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยมีกรอบการวิจัยดังภาพประกอบที่ 1 โดยในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน มีกระบวนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และบริบทการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อนำไปใช้ประกอบการออกแบบเครื่องมือในการ วิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม เกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและทดสอบเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 310 คน

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสถิติ อธิบายค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ ภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ผลการวิจัยพบว่า จากข้อมูลทั่วไป นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 62.00 มีช่วงอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.00 ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คือ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 53.50 มีรายได้เฉลี่ย 30,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 32.90 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ คิดเป็นร้อยละ 74.80 โดยมีการใช้เวลาในการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์เฉลี่ย 1-2 วัน คิดเป็นร้อยละ 63.20 และนิยมเดินทางกับครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 51.60

2. จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์

องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)			
1. ความน่าสนใจและมีเอกลักษณ์ของสถานที่	4.15	.581	มาก
2. แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงาม	4.11	.590	มาก
3. แหล่งท่องเที่ยวมีชื่อเสียง	4.01	.556	มาก
4. ผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกมีความหลากหลาย	3.98	.682	มาก
ด้านกิจกรรม (Activity)			
5. มีกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมการกินของท้องถิ่นที่หลากหลาย	4.05	.644	มาก

องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
6. มีกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา และความเชื่อที่หลากหลาย	3.99	.717	มาก
7. มีกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแสดงที่หลากหลาย	3.92	.746	มาก
ด้านการเข้าถึง (Accessibility)			
8. มีการจัดการระบบจราจรอย่างดี	3.95	.674	มาก
9. มีช่องทางการเข้าถึงพื้นที่ท่องเที่ยวหลายเส้นทาง	3.94	.636	มาก
10. มีป้ายหรือสัญลักษณ์ในกำกับการเดินทาง	3.93	.657	มาก
11. มีการอำนวยความสะดวกกับผู้พิการ	3.88	.658	มาก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)			
12. มีที่จอดรถที่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว	3.87	.649	มาก
13. มีร้านค้าหลากหลายประเภท	3.87	.706	มาก
14. มีห้องน้ำสะอาดและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว	3.83	.689	มาก
15. มีการบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	3.82	.721	มาก
ด้านที่พัก (Accommodation)			
16. ห้องพักรับรองมีความสะอาด	3.96	.622	มาก
17. มีสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพักรับรองที่ครบครัน	3.96	.637	มาก
18. มีการรักษาความปลอดภัยในที่พักอย่างดี	3.95	.644	มาก
19. มีการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวให้ผู้เข้าพัก	3.91	.698	มาก

* Cronbach's Alpha = .972

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ดังนี้

2.1 ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นทุกประเด็นในระดับ มาก โดยเรียงลำดับประเด็นได้ดังนี้ ความน่าสนใจและมีเอกลักษณ์ของสถานที่ มีค่าเฉลี่ย 4.15 แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงาม มีค่าเฉลี่ย 4.11 แหล่งท่องเที่ยวมีชื่อเสียง มีค่าเฉลี่ย 4.01 และผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกมีความหลากหลาย มีค่าเฉลี่ย 3.98

2.2 ด้านกิจกรรม (Activity) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นทุกประเด็นในระดับ มาก โดยเรียงลำดับประเด็นได้ดังนี้ มีกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมการกินของท้องถิ่นที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ย 4.05 มีกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา และความเชื่อที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ย 3.99 และมีกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแสดงที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ย 3.92

2.3 ด้านการเข้าถึง (Accessibility) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นทุกประเด็นในระดับ มาก โดยเรียงลำดับประเด็นได้ดังนี้ มีการจัดการระบบจราจรอย่างดี มีค่าเฉลี่ย 3.95 มีช่องทางการเข้าถึงพื้นที่ท่องเที่ยวหลายเส้นทาง มีค่าเฉลี่ย 3.94 มีป้ายหรือสัญลักษณ์ในกำกับการเดินทาง มีค่าเฉลี่ย 3.93 และมีการอำนวยความสะดวกกับผู้พิการ มีค่าเฉลี่ย 3.88

2.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นทุกประเด็นในระดับ มาก โดยเรียงลำดับประเด็นได้ดังนี้ มีร้านค้าหลากหลายประเภท มีค่าเฉลี่ย 3.87 มีที่จอดรถที่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.87 มีการบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.82 และมีห้องน้ำสะอาดและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.83

2.5 ด้านที่พัก (Accommodation) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นทุกประเด็นในระดับ มาก โดยเรียงลำดับประเด็นได้ดังนี้ ห้องพักรับความสะดวก มีค่าเฉลี่ย 3.96 มีสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพักรับที่ครบครัน มีค่าเฉลี่ย 3.96 มีการรักษาความปลอดภัยในที่พักรับอย่างดี มีค่าเฉลี่ย 3.95 และมีการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวให้ผู้เข้าพัก มีค่าเฉลี่ย 3.91

3. จากการวิเคราะห์ความคาดหวังและการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ของนักท่องเที่ยว มีรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคาดหวังและการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์

ความคาดหวัง			ประเด็น	การรับรู้		
$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		แปลผล	$\bar{X}$	S.D.
ด้านภาพลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยว						
4.11	.566	มาก	1. ความมีเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว	มาก	3.92	.720
4.13	.596	มาก	2. ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว	มาก	3.91	.726
4.10	.631	มาก	3. การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว	มาก	3.89	.723

ความคาดหวัง			ประเด็น	การรับรู้		
$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		แปลผล	$\bar{X}$	S.D.
4.06	.612	มาก	4. ความสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยว	มาก	3.87	.678
4.07	.612	มาก	5. ความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว	มาก	3.86	.693
ด้านวัฒนธรรม						
4.20	.559	มาก	6. ความเป็นมิตรและมีน้ำใจของคนในท้องถิ่น	มาก	4.01	.709
4.16	.565	มาก	7. ความมีเสน่ห์ในวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น	มาก	3.88	.691
4.01	.615	มาก	8. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้างของท้องถิ่น	มาก	3.87	.772
4.02	.682	มาก	9. การแต่งกายที่คงอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่น	มาก	3.82	.721
4.11	.590	มาก	10. ความน่าสนใจของวัฒนธรรมและสังคมในท้องถิ่น	มาก	3.78	.692
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก						
4.14	.606	มาก	11. สถานที่พักมีความสะอาดและปลอดภัย	มาก	3.96	.723
4.11	.590	มาก	12. มีการบริการที่สุภาพและเป็นกันเองของภาคบริการ	มาก	3.90	.701
4.12	.583	มาก	13. ความเพียงพอของสถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม	มาก	3.85	.741
4.05	.597	มาก	14. ความเพียงพอของสถานที่จำหน่ายของฝากของที่ระลึก	มาก	3.82	.773
4.06	.694	มาก	15. มีมาตรการดูแลด้านสุขลักษณะและการควบคุมโรคในพื้นที่	มาก	3.62	.817
4.10	.566	มาก	16. ความกลมกลืนของที่พักกับบริบทของพื้นที่	มาก	3.57	.721

ความคาดหวัง			ประเด็น	การรับรู้		
$\bar{X}$	S.D.	แปรผล		แปรผล	$\bar{X}$	S.D.
ด้านบริการอื่นๆ						
4.11	.690	มาก	17. มีห้องสุขาที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	มาก	3.96	.773
3.96	.679	มาก	18. ความชัดเจนของป้ายบอกทางในพื้นที่	มาก	3.83	.716
ด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรม						
4.06	.636	มาก	19. มีความหลากหลายของกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมการกิน การร่วมลงมือปฏิบัติกับชุมชน การรับชมการแสดง	มาก	3.84	.765
4.01	.704	มาก	20. มีปฏิทินกิจกรรมที่ชัดเจนและมีรายละเอียดที่ครบถ้วน	มาก	3.79	.784

* Cronbach's Alpha = .988

จากตารางที่ 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังและการรับรู้ต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ ดังนี้

3.1 ด้านภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังทุกประเด็นในระดับ มาก โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 4.13 ความมีเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 4.11 การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 4.10 ความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 4.07 และความสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 4.06 นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ทุกประเด็นในระดับ มาก เช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ความมีเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.92 ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.91 การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.89 ความสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.87 และ ความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.86

3.2 ด้านวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังทุกประเด็นในระดับ มาก โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ความเป็นมิตรและมีน้ำใจของคนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย 4.20 ความมีเสน่ห์ในวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย 4.16 ความน่าสนใจของวัฒนธรรมและสังคมในท้องถิ่น

มีค่าเฉลี่ย 4.11 การแต่งกายที่คงอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย 4.02 และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้างของท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย 4.01 นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ทุกประเด็นในระดับ มาก เช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ความเป็นมิตรและมีน้ำใจของคนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย 4.01 ความมีเสน่ห์ในวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย 3.88 การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้างของท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย 3.87 การแต่งกายที่คงอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย 3.82 และ ความน่าสนใจของวัฒนธรรมและสังคมในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย 3.78

3.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังทุกประเด็นในระดับ มาก โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ สถานที่พักมีความสะอาดและปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 4.14 ความเพียงพอของสถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม มีค่าเฉลี่ย 4.12 มีการบริการที่สุภาพและเป็นกันเองของภาคบริการ มีค่าเฉลี่ย 4.11 มีการบริการที่สุภาพและเป็นกันเองของภาคบริการ มีค่าเฉลี่ย 4.10 ความกลมกลืนของที่พักรับกับบริบทของพื้นที่ มีค่าเฉลี่ย มีมาตรการดูแลด้านสุขลักษณะและการควบคุมโรคในพื้นที่ มีค่าเฉลี่ย 4.06 และ ความเพียงพอของสถานที่จำหน่ายของฝากของที่ระลึก มีค่าเฉลี่ย 4.05 นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ทุกประเด็นในระดับ มาก เช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ สถานที่พักมีความสะอาดและปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 3.96 มีการบริการที่สุภาพและเป็นกันเองของภาคบริการ มีค่าเฉลี่ย 3.90 ความเพียงพอของสถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม มีค่าเฉลี่ย 3.85 ความเพียงพอของสถานที่จำหน่ายของฝากของที่ระลึก มีค่าเฉลี่ย 3.82 มีมาตรการดูแลด้านสุขลักษณะและการควบคุมโรคในพื้นที่ มีค่าเฉลี่ย 3.62 และ ความกลมกลืนของที่พักรับกับบริบทของพื้นที่ มีค่าเฉลี่ย 3.57

3.4 ด้านบริการอื่นๆ นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังทุกประเด็นในระดับ มาก โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ มีห้องสุขาที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 4.11 และความชัดเจนของป้ายบอกทางในพื้นที่ มีค่าเฉลี่ย 3.96 นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ทุกประเด็นในระดับ มาก เช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ มีห้องสุขาที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.96 และความชัดเจนของป้ายบอกทางในพื้นที่ มีค่าเฉลี่ย 3.83

3.5 ด้านกิจกรรมทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังทุกประเด็นในระดับ มาก โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ มีความหลากหลายของกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมการกิน การร่วมลงมือปฏิบัติกับชุมชน การรับชมการแสดง มีค่าเฉลี่ย 4.06 และมีปฏิทินกิจกรรมที่ชัดเจนและมีรายละเอียดที่ครบถ้วน มีค่าเฉลี่ย 4.01 นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ทุกประเด็นในระดับ มาก เช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ วัฒนธรรมการกิน การร่วมลงมือปฏิบัติกับชุมชน

การรับชมการแสดง มีค่าเฉลี่ย 3.84 และมีปฏิทินกิจกรรมที่ชัดเจนและมีรายละเอียดที่ครบถ้วน มีค่าเฉลี่ย 3.79

3.6 นักท่องเที่ยวมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้ ในพื้นที่ที่มีการก่อสร้างถนนและระบบสาธารณูปโภคกันตลอดเส้นทางทำให้เดินทางลำบาก มีความต้องการให้หน่วยงานท้องถิ่นช่วยประสานในเรื่องความปลอดภัยในการคมนาคม ในพื้นที่ยังคงต้องมีการส่งเสริมด้านวัฒนธรรมดั้งเดิมให้นานที่สุด ในจังหวัดยังถูกมองว่าเป็นเมืองทางผ่าน ควรมีการเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ควรมีการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง รวมถึงบริการสาธารณะให้มากขึ้น และควรมีการจัดจำหน่ายสินค้าพื้นบ้านให้มากขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

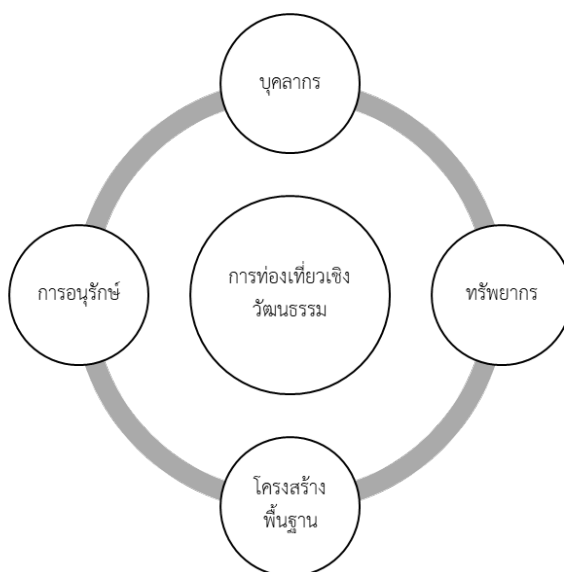
งานวิจัยเรื่อง “สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ภายหลังสถานการณ์โควิด-19” มุ่งเน้นการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านมุมมองของนักท่องเที่ยวทั้งในมิติของความคาดหวังก่อนมาท่องเที่ยวและการรับรู้สภาพปัจจุบันของจังหวัดอุดรดิตถ์ในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า ในภาพรวมถือว่ามีศักยภาพที่ดีสามารถพัฒนาต่อยอดได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมจินต์ ชาญกระปี และ นรินทร์ สังข์รักษา (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยผลการวิจัยจะเริ่มจากการประเมินสภาพทั่วไปของจังหวัดเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัด และจากการวิเคราะห์ความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ที่ดี หากแต่ยังมีปัญหาที่นักท่องเที่ยวยังประสบอยู่ระหว่างการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ เช่น การก่อสร้างถนนและระบบสาธารณูปโภคตามเส้นทางท่องเที่ยว ความปลอดภัยในการคมนาคม การส่งเสริมด้านวัฒนธรรมดั้งเดิม การเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง และการเพิ่มจุดจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน สอดคล้องกับ นุชนารถ รัตนสูงค์ชัย (2554) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยผลการวิจัย พบว่า หลักการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยว จะเริ่มตั้งแต่การวางแผน การพัฒนา การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน และต้องอยู่ภายใต้เครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ เครื่องมือในการสำรวจดัชนีระดับการพัฒนาหรือตัวชี้วัดโครงการพัฒนา การกำหนดขีดความสามารถใน

การรองรับการท่องเที่ยว การกำหนดมาตรฐานสิ่งก่อสร้าง การพัฒนาท้องถิ่นและการตลาด อีกทั้งยังสอดคล้องกับ สุทัศน์ กิตติธรรกุล (2561) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ มุ่งเน้นการศึกษาศาสนาการณการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการวิเคราะห์ความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสำคัญในการเพิ่มประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้มาเยือน จิราภรณ์ ทิพย์ทอง (2562) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดลำปาง ระบุว่าปัญหาที่พบส่วนใหญ่ คือ การขาดการประชาสัมพันธ์และการขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นปัจจัยที่ต้องปรับปรุงเพื่อเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สุภาวดี รัตนชัย (2563) ทำการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อชุมชนในจังหวัดน่าน ทั้งผลกระทบด้านบวกและลบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนในจังหวัดน่านผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรธานี” ภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และถอดองค์ความรู้ในการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้ 1) ด้านบุคลากรการท่องเที่ยว จะต้องมีการให้บริการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว 2) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว จะต้องมีความอุดมสมบูรณ์ มีการบูรณะซ่อมแซมเพื่อให้คงสภาพเดิมไว้ เพื่อช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ที่เหมาะสมและเข้ากันกับบริบทพื้นที่ รวมถึงการมีจุดบริการสาธารณะที่ทั่วถึงและให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุกช่วงวัย และ 4) ด้านการอนุรักษ์และสืบสาน ที่จะเป็นเครื่องมือในการส่งต่อวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี การป้องกันผลกระทบที่จะเกิดจากการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 1. การพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในจังหวัดอุดรธานีภายหลังสถานการณ์โควิด-19

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การจัดทำแผนพัฒนาหรือแผนกลยุทธ์ในการยกระดับการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานีแบบบูรณาการความร่วมมือ และพัฒนาการท่องเที่ยวในประเด็นอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น จะช่วยเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมจังหวัดอุดรธานี

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรธานี เพียงมิติเดียว ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวในมิติอื่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2563). ข่าวทำเนียบรัฐบาล. รัฐบาลไทย. สืบค้นจาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/32261>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). ดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย. สืบค้นจาก https://ubon.nso.go.th/images/staticProvince/Economic_data/ttconindex60_2.pdf
- จิราภรณ์ ทิพย์ทอง. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดลำปาง. *วารสารวิจัยการท่องเที่ยวไทย*, 14(1), 35-50.
- นุชนารถ รัตนสูงค์ชัย. (2554). กลยุทธ์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 18(1), 31-50.
- ศูนย์ปฏิบัติการกรมอนามัย. (2564). โครงการเตรียมความพร้อมสถานบริการเป็นสถานกักกันรูปแบบเฉพาะองค์กร และป้องกันการแพร่ระบาด กรณีโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระยะการระบาดระลอกใหม่ ในพื้นที่รับผิดชอบ. สืบค้นจาก <https://doc.anamai.moph.go.th/index.php?r=str-project/view&id=4914>.
- สมจินต์ ชาญกระปี่, และ นรินทร์ สังข์รักษา. (2560). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร Veridian E-Journal (ฉบับภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2), 2410-2425.
- สุทัศน์ กิตติธรรกุล. (2561). การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการท่องเที่ยวและการบริการ*, 10(2), 45-60.
- สุภาวดี รัตนชัย. (2563). ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อชุมชนในจังหวัดน่าน. *วารสารวิจัยทางการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม*, 12(4), 55-70.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุดรดิตถ์. (2564). สถิตินักท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์. สืบค้นจาก https://province.mots.go.th/ewtadmin/ewt/uttaradit/ewt_dl_link.php?nid=524.
- Richards, G. (1996). *Cultural tourism in Europe*. Wallingford: CAB International.

ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย
ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน
สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาด
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) *

The Expectations and Satisfaction of Thai Tourists Traveling to
Kunming, Yunnan Province, People's Republic of China, After
the Outbreak of the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)
pandemic

SHAN GAO, นาวิน พรหมใจสา, วิกรม บุญนุ่น, โกมินทร์ วังอ่อน, และ อารีย์ บินประทาน

SHAN GAO, Nawin Promjisa, Vikrom Boonnun, Gomin Wang-on, and

Aree Binprathan

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Faculty of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: ilikesherryshan@163.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในเมืองคุนหมิง 2) ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในเมืองคุนหมิง 3) ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยมาเที่ยวในเมืองคุนหมิงและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน

* ได้รับความ: 29 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 9 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 11 ตุลาคม 2567

Received: August 29, 2024; Revised: October 9, 2024; Accepted: October 11, 2024

333 ชุดและใช้สถิติ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD) และวัดเปรียบเทียบแบบจับคู่ (Paired-Sample T Test)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมืองคุนหมิงส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีระดับศึกษาปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือน 30,001 บาทขึ้นไป มีช่วงเวลาการเดินทางท่องเที่ยวเมืองคุนหมิง 5-6 วัน ส่วนใหญ่เดินทางกับครอบครัวและมีนักท่องเที่ยวส่วนมากไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่เมืองคุนหมิง นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีระดับความคาดหวังและความพึงพอใจมากในด้านสิ่งดึงดูดใจ กิจกรรม การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก และที่พัก จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลยังพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความพึงพอใจมากกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) ของเมืองคุนหมิง แต่ยังไม่พึงพอใจอย่างมาก ด้านความเพียงพอของห้องน้ำที่สะอาดรวมถึงด้านการบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ ด้านธุรกิจที่พักในเมืองคุนหมิงมีการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวให้ผู้เข้าพัก จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยมีปัญหาเกิดขึ้นด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะการสื่อสารภาษาอังกฤษและความสะอาดของห้องน้ำสาธารณะ ข้อเสนอแนะที่พบคือควรมีการพัฒนาในด้านทักษะการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ ช่องทางการใช้จ่ายผ่านอุปกรณ์ที่หลากหลาย จำนวนและความสะอาดของห้องน้ำสาธารณะ รวมถึงการจำกัดเขตการสูบบุหรี่

คำสำคัญ: นักท่องเที่ยวชาวไทย; เมืองคุนหมิง; ความคาดหวังและความพึงพอใจ

Abstract

This study aims to 1) examine the travel behavior of Thai tourists visiting Kunming, 2) explore the expectations and satisfaction of Thai tourists in Kunming, and 3) investigate the problems in the inbound tourism market of Thai tourists visiting Kunming and propose recommendations for developing the inbound tourism market. The study is a quantitative research, collecting data from 333 questionnaires. The statistical methods used include percentage, mean, standard deviation (SD), and paired-sample t-test.

The analysis revealed that most Thai tourists traveling to Kunming are female, hold a bachelor's degree, have a monthly income of 30,001 baht or more, and spend 5-6 days in Kunming. The majority travel with their families and most are visiting Kunming for the first time. Thai tourists generally have high expectations and satisfaction levels in terms of attractions, activities, accessibility, facilities, and accommodations. The analysis further shows that Thai tourists are highly satisfied with the 5A components (Attraction, Activity, Accessibility, Amenities, and Accommodation) of Kunming, but there is significant dissatisfaction with the cleanliness and availability of public restrooms and the service provided to international tourists. Additionally, accommodation businesses in Kunming are found to offer limited tourism information to guests. The survey responses indicate that the inbound tourism market for Thai tourists faces challenges, particularly in terms of amenities, with major issues being English communication and the cleanliness of public restrooms. The recommendations include improving English communication skills, providing more diverse payment options, increasing the number and cleanliness of public restrooms, and implementing more stringent smoking area regulations.

Keywords: Thai tourists; Kunming; expectations and satisfaction

1. บทนำ

ในปี พ.ศ. 2562 โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เกิดขึ้นและแพร่กระจายทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ตลาดการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวยังคงเป็นหนึ่งในภาคส่วนที่ได้รับผลกระทบหนักที่สุดจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เฉพาะประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและแอฟริกา (The United Nations World Tourism Organization ,UNWTO, 2022) ในปีพ.ศ. 2562 ก่อนการเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับนักท่องเที่ยวต่างชาติ 65.7 ล้านคน สร้างรายได้ 35.8 พันล้านดอลลาร์ คิดเป็นระดับที่หนึ่งที่ได้รับนักท่องเที่ยวต่างชาติของ

ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (The United Nations World Tourism Organization, UNWTO, 2019) ในช่วงที่เกิดการระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สาธารณรัฐประชาชนจีนออกประกาศหลายฉบับเพื่อป้องกัน โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปี พ.ศ. 2563 วันที่ 24 มกราคม กระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวของสาธารณรัฐประชาชนจีนออกประกาศฉุกเฉิน เรื่องการระงับกิจกรรมการท่องเที่ยวของธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติท่องเที่ยวภายในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็หยุดเช่นเดียวกัน จนถึงปี พ.ศ. 2566 วันที่ 31 มีนาคม เริ่มจากปี พ.ศ. 2566 เป็นต้นไป สาธารณรัฐประชาชนจีนออกประกาศเรื่องการฟื้นฟูกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติท่องเที่ยวภายในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีเพิ่มมากขึ้น ครั้งแรกของปี พ.ศ. 2566 สาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับ 1.8 ล้านคน โดยมีการคาดการณ์ว่าจะสามารถกลับมาฟื้นฟูเท่ากับปีพ.ศ.2562 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 12 (World Tourism Alliance, 2023)

ตามข้อมูลศูนย์เพื่อธุรกิจไทยในจีน สถานกงสุลใหญ่ ณ นครคุนหมิง (2558) พบว่า มณฑลยูนนาน เป็นตัวเลือกลำดับต้น ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจไทยที่ต้องการเริ่มต้นทำความรู้จักกับประเทศจีน ด้วยสภาพภูมิอากาศที่ไม่เย็นจนเกินไปและไม่ร้อนจัด มีที่ตั้งใกล้กับประเทศไทย ในแต่ละปีจึงมีชาวไทยเดินทางไปเยือนมณฑลยูนนานมากขึ้น กว่า 4 แสนคน ในปี 2557 มีคนไทยไปเยือนมณฑลยูนนาน ปลายทางที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด คือ นครคุนหมิง (จิราภพ ทวีสูงส่ง, 2567) ปลายทางในประเทศจีนที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมมาท่องเที่ยว ได้แก่ เชียงไฮ้ กว่างโจว ปักกิ่ง ฮาร์บิน เฉิงตู คุนหมิง เซินเจิ้น ทางโจว ฉงชิ่ง และฉางซา และฉินจี้ ผู้จัดการทั่วไปฝ่ายกิจการสาธารณะของ C-Trip Group กล่าวว่า ไทยเป็น 1 ใน 10 ประเทศที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเที่ยวจีนจำนวนมากที่สุดในปี 2566 (Peng, 2004)

ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงพฤศจิกายนในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 5 ของตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของเมืองคุนหมิง ปี พ.ศ. 2560 จากข้อมูลของ Li (2019) ได้ระบุว่า ในปี 2561 สถานที่ท่องเที่ยวภูเขาเจียวซือ เริ่มรับนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามา ภายในช่วงปลายปี 2561ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 30,000 คน และบริษัทได้รองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยประมาณ 10,000 คนในปี พ.ศ. 2560 โดยมีการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวโดยเฉพาะเพื่อรองรับ

นักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิง ในเดือนธันวาคมปี พ.ศ. 2561 ทำให้มีนักท่องเที่ยวชาวไทยมากกว่า 10,000 คนไปเที่ยวที่กุเจาเจียวซื่อ (Nitikarnkarun, 2019)

นอกจากนี้ จากสถิติย้อนหลังพบว่า ก่อนการเกิด โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นระดับที่หนึ่งที่ได้รับนักท่องเที่ยวต่างชาติของประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ตลาดการท่องเที่ยวชาวจีนของประเทศจีนเป็นตลาดที่เติบโตอย่างรวดเร็วในตลาดการท่องเที่ยวของสาธารณรัฐประชาชนจีน การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของประเทศจีนได้นำทุนสำรองเงินตราต่างประเทศมาสู่ประเทศจีน ในช่วงเวลาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พัฒนาตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของประเทศจีนซบเซาและส่งผลให้เศรษฐกิจการท่องเที่ยวของประเทศจีนเสียหายอย่างมาก หลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ประเทศจีนออกนโยบายฟรีวีซ่าทำให้ตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของประเทศจีนฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยเป็นประเทศส่วนหนึ่งในการนโยบายฟรีวีซ่าเข้ามาประเทศจีน จึงมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยเข้ามาเที่ยวประเทศจีนและเป็นกลุ่มที่เริ่มเติบโตอย่างรวดเร็วในตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของประเทศจีน เนื่องจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ติดกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสภาพภูมิอากาศดี เมืองคุนหมิงจึงกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากประเทศไทย กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยกลายเป็นกลุ่มที่เติบโตเร็วที่สุดในตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของเมืองคุนหมิง หลังจากการแพร่ระบาดคลี่คลายลง มาตรการ ข้อจำกัดต่างๆ ได้รับการผ่อนปรน นักท่องเที่ยวไทยเริ่มกลับมาเที่ยว แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การรับรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยด้านสุขภาพ รวมถึงมาตรการการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่มีขึ้นเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว ความคาดหวัง และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งผู้ที่อยู่ในกลุ่มธุรกิจด้านนี้ควรพึงให้ความสำคัญ ซึ่ง จากที่กล่าวจึงนำมาสู่การศึกษาวิจัยในครั้งนี้

การวิจัยครั้งนี้มีความสำคัญเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อภาคการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในประเทศจีนซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมของนักท่องเที่ยวไทย หลังจากสถานการณ์คลี่คลายลง มาตรการด้านการท่องเที่ยวได้รับการผ่อนปรน และนโยบายฟรีวีซาก็ช่วยกระตุ้นตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของจีน นักท่องเที่ยวไทยจึงเริ่มกลับมา แต่ปัจจัยใหม่ ๆ เช่น ความปลอดภัยด้านสุขภาพและมาตรการป้องกันโรค ยังคงมีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ความคาดหวัง และความพึงพอใจ การวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นในการสำรวจปัจจัยเหล่านี้เพื่อตอบสนองต่อตลาดที่เปลี่ยนแปลง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในเมืองคุณหมิง
2. เพื่อการศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในเมืองคุณหมิง
3. เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยมาเที่ยวในเมืองคุณหมิงและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรคือนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ เมืองคุณหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 15,000 คนในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับประชากรที่ทราบจำนวนชัดเจน จะใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรจำนวน 15,000 คน ด้วยสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ ทำให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 375 คนเก็บข้อมูลจาก ออนไลน์ (<https://docs.google.com/forms/d/1i52Ys11uZG6a6SOVn0ay-McOcbNEFXj-bCNAmlRm-E/edit>) ทั้งหมด 51 ชุด เก็บข้อมูลจากสนามบินฉางสวี่ ทั้งหมด 324 ชุด มีแบบสอบถามที่ตอบไม่สมบูรณ์ 42 ชุด จึงมีแบบสอบถามที่ใช้ได้ในการศึกษารั้งนี้ 333 ชุด ซึ่งอัตราการตอบกลับคิดเป็น ร้อยละ 90 โดยที่อัตราการตอบกลับมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไปถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งสามารถเอาสถิติที่จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ เมืองคุณหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทั้งหมด 333 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามโดยการกำหนดองค์ประกอบของแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวไทยจะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในเมืองคุนหมิง ส่วนที่ 2 แบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในเมืองคุนหมิง และส่วนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนผสมทางการตลาดในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยมาเที่ยวในเมืองคุนหมิง

โดยการออกแบบแบบสอบถามด้านความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในเมืองคุนหมิงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามแนวคิดและทฤษฎีกับองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว 5A ได้แก่ สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว (Attraction) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenity) ที่พักรับรอง (Accommodation) และทฤษฎีการตลาด 4Cs หรือ 4C's Marketing Model ได้แก่ ลูกค้า (Customer) ค่าใช้จ่าย (Cost) ความสะดวก (Convenience) และการสื่อสาร (Communication) ทั้งหมด 333 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

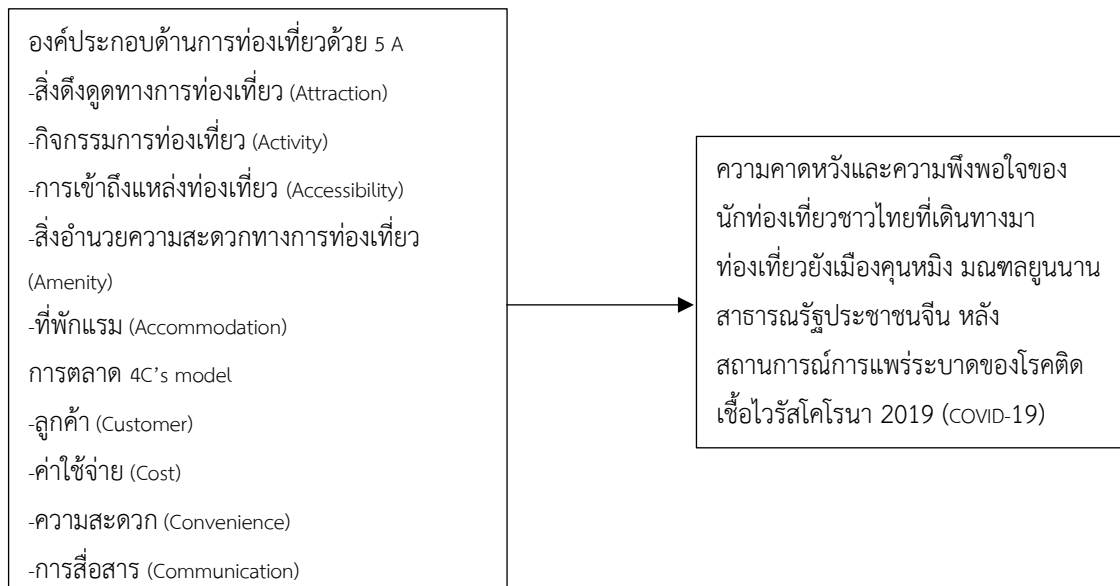
การทดสอบการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติการแจกแจงค่าร้อยละ (Percentage) จำนวน (Number) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) และวัดเปรียบเทียบแบบจับคู่สิ่งทดลอง (Paired-Sample T Test) ซึ่งจะต้องให้ทดลองตั้งสมมุติฐานในช่องว่างข้างล่าง

H_0 : ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังเมืองคุนหมิงไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

H_1 : ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังเมืองคุนหมิงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวไทย

นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 198 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.46 เพศชาย จำนวน 113 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.93 และ LGBTQ จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.61 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 30,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 153 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.95 รายได้ต่อเดือน 0 – 10,000 บาท จำนวน 49 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.71 รายได้ต่อเดือน 25,001 – 30,000 บาท จำนวน 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.62 รายได้ต่อเดือน 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 39 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.71 รายได้ต่อเดือน 20,001 – 25,000 บาท จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.11 และรายได้ต่อเดือน 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.90

2. พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวมาเมืองคุณหมิง

นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ไม่เคย (มาครั้งแรก) เดินทางมาท่องเที่ยวที่เมืองคุณหมิง จำนวน 173 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.95 และเคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่เมืองคุณหมิงจำนวน 160 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.05 ใช้เวลาในการท่องเที่ยว 5-6 วัน จำนวน 108 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.43 ใช้เวลาในการท่องเที่ยว 1 สัปดาห์ขึ้นไป จำนวน 76 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.84 ใช้เวลาในการท่องเที่ยว 4-5 วัน จำนวน 67 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.12 ใช้เวลาในการท่องเที่ยว 2-3 วัน จำนวน 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.21 ใช้เวลาในการท่องเที่ยว 3-4 วัน จำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.00 และใช้เวลาในการท่องเที่ยว 1-2 วัน จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.40 เดินทางกับครอบครัว จำนวน 159 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.75 เดินทางกับเพื่อน จำนวน 115 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.53 เดินทางคนเดียว จำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.61 เดินทางกับบริษัทนำเที่ยว จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.11 เดินทางกับที่ทำงาน จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.80 และอื่น ๆ จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.20

3. ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังเมืองคุณหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ในการศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังเมืองคุณหมิงนั้น ได้ใช้องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) มาเป็นกรอบในการศึกษารายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าสถิติพื้นฐานด้านความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

องค์ประกอบการท่องเที่ยว(5A)	ความคาดหวัง			ความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)	4.10	0.84	มาก	4.28	0.75	มาก
ด้านกิจกรรม (Activity)	3.87	0.87	มาก	4.03	0.80	มาก
ด้านการเข้าถึง (Accessibility)	3.94	0.92	มาก	4.11	0.87	มาก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)	3.82	0.94	มาก	3.81	0.95	มาก
ด้านที่พัก (Accommodation)	4.03	0.88	มาก	4.16	0.83	มาก
เฉลี่ยรวม	3.95	0.89	มาก	4.08	0.84	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) รายละเอียดดังนี้

ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยความคาดหวังเท่ากับ 4.10 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.28 ด้านกิจกรรม (Activity) อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยความคาดหวังเท่ากับ 3.87 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.03 ด้านการเข้าถึง (Accessibility) อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยความคาดหวังเท่ากับ 3.94 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.11 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยความคาดหวังเท่ากับ 3.82 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 3.81 ด้านที่พัก (Accommodation) อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยความคาดหวังเท่ากับ 4.03 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.16 องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยความคาดหวังเท่ากับ 3.95 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.08

4. ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ตารางที่ 2 แสดงค่าสถิติที่ใช้ทดสอบความแตกต่างด้านความคาดหวังและความพึงพอใจ

องค์ประกอบการท่องเที่ยว(5A)	ความคาดหวัง	ความพึงพอใจ	ความคาดหวังและความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	t	df	Sig.2-tailed
ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)					
1. เมืองคุนหมิงมีความน่าสนใจและมีเอกลักษณ์ของสถานที่	4.15	4.31	-3.555	332	0.000
2. เมืองคุนหมิงมีผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกมีความหลากหลาย	3.98	4.08	-2.200	332	0.028
3. เมืองคุนหมิงแหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงาม	4.13	4.40	-5.710	332	0.000
4. เมืองคุนหมิงมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง	4.15	4.32	-3.978	332	0.000
ด้านกิจกรรม (Activity)					
5. เมืองคุนหมิงมีกิจกรรมเกี่ยวกับเทศกาลและความบันเทิงหลากหลาย	3.84	4.00	-3.071	332	0.002
6. เมืองคุนหมิงมีกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแสดงที่หลากหลาย	3.95	4.06	-2.270	332	0.024
7. เมืองคุนหมิงมีกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมการกินของท้องถิ่นที่หลากหลาย	3.93	4.20	-5.152	332	0.000
8. เมืองคุนหมิงมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่หลากหลาย	3.77	3.87	-2.020	332	0.044
ด้านการเข้าถึง (Accessibility)					
9. เมืองคุนหมิงมีช่องทางการเข้าถึงพื้นที่ท่องเที่ยวหลายเส้นทาง	3.98	4.21	-5.241	332	0.000

องค์ประกอบการท่องเที่ยว(5A)	ความคาดหวัง	ความพึงพอใจ	ความคาดหวังและความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	t	df	Sig.2-tailed
10. เมืองคุณหมิงมีการจัดการระบบจราจรอย่างดี	3.98	4.23	-5.122	332	0.000
11. เมืองคุณหมิงมีป้ายหรือสัญลักษณ์ในก้ากับการเดินทางที่เข้าใจง่าย	3.94	4.04	-2.240	332	0.026
12. เมืองคุณหมิงมีการอำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยวที่มีความบกพร่องทางการเคลื่อนไหว	3.85	3.97	-2.785	332	0.006
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)					
13. เมืองคุณหมิงมีห้องน้ำสะอาดและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว	3.59	3.38	3.536	332	0.000
14. เมืองคุณหมิงมีช่องทางการชำระค่าสินค้า/บริการที่สะดวก	3.97	4.04	-2.270	332	0.024
15. เมืองคุณหมิงมีร้านค้าหลากหลายประเภท	4.18	3.80	-3.094	332	0.002
16. เมืองคุณหมิงมีการบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ	3.79	3.71	1.696	332	0.091
ด้านที่พัก (Accommodation)					
17. ธุรกิจที่พักในเมืองคุณหมิงมีความสะอาด	4.07	4.25	-4.271	332	0.000
18. ธุรกิจที่พักในเมืองคุณหมิงมีสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพักที่ครบครัน	4.11	4.23	-2.554	332	0.011
19. ธุรกิจที่พักในเมืองคุณหมิงมีการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวให้ผู้เข้าพัก	3.88	3.88	-0.257	332	0.798
20. ธุรกิจที่พักในเมืองคุณหมิงมีการรักษาความปลอดภัยในที่พักรอย่างดี	4.06	4.26	-4.592	332	0.000

จากตารางที่ 2 พบว่า เมืองคุนหมิงมีห้องน้ำสะอาดและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยด้านความคาดหวังเท่ากับ 3.59 มีค่าเฉลี่ยด้านความพึงพอใจเท่ากับ 3.38 มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ .000 จึงสามารถพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวมาเมืองคุนหมิงไม่พอใจอย่างมาก ด้านห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอ เมืองคุนหมิงมีการบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติมีค่าเฉลี่ยด้านความคาดหวังเท่ากับ 3.79 มีค่าเฉลี่ยด้านความพึงพอใจเท่ากับ 3.71 มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ .091 จึงสามารถสรุปว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวมาเมืองคุนหมิงไม่พอใจด้านการบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ ธุรกิจที่พักในเมืองคุนหมิงมีการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวให้ผู้เข้าพักมีค่าเฉลี่ยด้านความคาดหวังเท่ากับ 3.88 มีค่าเฉลี่ยด้านความพึงพอใจเท่ากับ 3.88 มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ .798 จึงสามารถสรุปว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวมาเมืองคุนหมิงมีความพึงพอใจน้อยด้านธุรกิจที่พักในเมืองคุนหมิงมีการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวให้ผู้เข้าพัก ประเด็นอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยด้านความคาดหวังน้อยกว่าค่าเฉลี่ยด้านความพึงพอใจ และมีค่า Sig. (2-tailed) น้อยกว่า .05 จึงสามารถสรุปว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวมาเมืองคุนหมิงมีความพอใจมากด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) ของเมืองคุนหมิง

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนผสมทางการตลาดในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนผสมทางการตลาดในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ประเด็น	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านความต้องการของผู้บริโภค (Customer)	4.07	0.81	มาก
ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (Cost)	4.04	0.82	มาก
ด้านความสะดวก (Convenience)	4.06	0.90	มาก
ด้านการสื่อสาร (Communication)	3.89	0.95	มาก
เฉลี่ยรวม	4.02	0.87	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนผสมทางการตลาดในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02, S.D.=0.87) รายละเอียดดังนี้

ด้านความต้องการของผู้บริโภค (Customer) อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (Cost) อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ด้านความสะดวก (Convenience) อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ด้านการสื่อสาร (Communication) อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89

6. ปัญหาที่เกิดขึ้นในตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยมาเที่ยวในเมืองคุนหมิงและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าในเมืองคุนหมิงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทย

จากผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะมาจัดหมวดหมู่สามารถสรุปประเด็น ๆ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 เกี่ยวข้องกับห้องน้ำ ควรมีการปรับปรุงเรื่องความสะอาดและความสะดวกในด้านการบริการห้องสุขาในสถานที่ท่องเที่ยว ห้องน้ำเพิ่มโถโครกและเพิ่มห้องน้ำที่มีชักโครก

ประเด็นที่ 2 เกี่ยวข้องกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ด้านการขยายเส้นทางการใช้จ่าย ด้านจัดการเขตสุขาภิบาล ด้านการจัดการจราจรที่วุ่นวาย และด้านการจัดสร้างจำนวนสถานที่ท่องเที่ยวกับโรงแรมสำหรับชาวต่างชาติ

ประเด็นที่ 3 เกี่ยวข้องกับภาษา ควรมีการพัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษให้กับบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 4 เกี่ยวข้องกับประชาสัมพันธ์ ควรเพิ่มรีวิว แล้วให้มีช่องทางการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวออฟเดท

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวในเมืองคุนหมิง หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 31 – 40 ปี มีระดับศึกษาปริญญาตรี รายได้ต่อเดือน 30,001 บาท ส่วนใหญ่ไม่เคย (มาครั้งแรก) เดินทางมาท่องเที่ยวที่เมืองคุนหมิง

ใช้เวลาในการท่องเที่ยว 5-6 วัน เดินทางกับครอบครัว เช่นเดียวกับ Zhao (2005) กลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองคุนหมิงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง อายุ 25-44 ปี และได้รับระดับศึกษาปริญญาตรี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวเมืองคุนหมิงเป็นครั้งแรก มีความพึงพอใจด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิงค่อนข้างสูง แต่ความพึงพอใจในการบริการของไกด์และบริการด้านภาษาจะต่ำกว่า

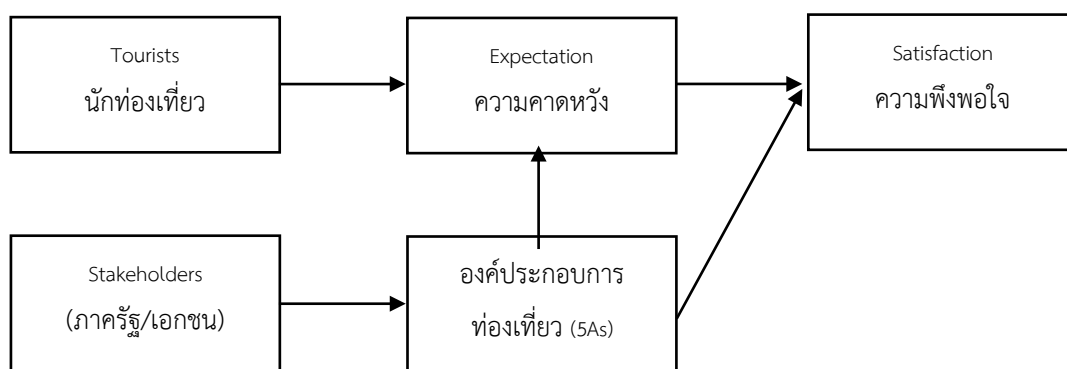
ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) พบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) กิจกรรม (Activity) การเข้าถึง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) และที่พัก (Accommodation) อยู่ในระดับ มาก แต่ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) มีความพึงพอใจน้อยกว่าความคาดหวังโดยเฉพาะ เมืองคุนหมิงมีห้องน้ำสะอาดและเพียงพอต่อจำนวน มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังเท่ากับ 3.59 อยู่ระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 3.38 อยู่ระดับ ปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhao, Wu, Ma, and Li (2007) กลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในยูนนานมีความพึงพอใจในระดับสูงต่อการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่พึงพอใจและพอใจพื้นฐานมีจำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถสร้างผลทางบวกด้านชื่อเสียงได้ ปัญหาหลักที่พบคือสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ดี ระบบการอธิบายข้อมูลการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวต่างชาติยังไม่สมบูรณ์ และบางคนมีพฤติกรรมการสับสนหรือส่งผลต่อความพึงพอใจ

จากผลการทดสอบความคาดหวังและความพึงพอใจพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมาเมืองคุนหมิงไม่พอใจด้านห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพออย่างมาก ไม่พอใจด้านการบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติและพอใจด้านธุรกิจที่พักในเมืองคุนหมิงมีการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวให้ผู้เข้าพักซึ่งสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว (5A) ของเมืองคุนหมิงให้ความรู้สึกแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ได้เกินความคาดหวังและมีระดับความพึงพอใจสูง ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนผสมทางการตลาดในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ด้านความต้องการของผู้บริโภค (Customer) ต้นทุนของผู้บริโภค (Cost) ความสะดวก (Convenience) และการสื่อสาร (Communication) อยู่ในระดับ มาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

Yang (2017) ตลาดการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิงมีความเปลี่ยนแปลงด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติ เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่ยอดนิยมเปลี่ยนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เคยไป ต้องนึกถึงยกระดับคุณภาพของพนักงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ปรับปรุงระบบการขนส่งด้านการท่องเที่ยว

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิง

การวิจัยครั้งนี้ได้พบว่า ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเมืองคุนหมิงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยมีความคาดหวังและความพึงพอใจด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ด้านกิจกรรม (Activity) ด้านการเข้าถึง (Accessibility) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ด้านที่พัก (Accommodation) อยู่ระดับมาก ซึ่งคิดว่าเมื่อคุนหมิงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวปลายทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมรับไปเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีความคาดหวังยังดีส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวเมืองคุนหมิง หลังจากการเดินทางนักท่องเที่ยวชาวไทยได้รับความพึงพอใจมากกว่าความคาดหวัง ซึ่งคิดว่า เดินทางท่องเที่ยวเมืองคุนหมิงสามารถตอบสนองความคาดหวังของนักท่องเที่ยวชาวไทย สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและสร้างประสบการณ์ที่ยอดเยี่ยม อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ความคาดหวังและความพึงพอใจในการ

เดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมืองคุนหมิงไม่ได้อยู่ระดับสูงนัก บ่งชี้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิงยังไม่มีจุดเด่นที่โดดเด่นเป็นพิเศษ และความสามารถในการแข่งขันด้านตลาดการท่องเที่ยวเข้าก็ยังไม่แข็งแกร่ง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิงยังขาดผลิตภัณฑ์และเส้นทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่นสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย การศึกษานี้ยังพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคาดหวังต่อการท่องเที่ยวในเมืองคุนหมิงไม่สูงมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและเอกชนของเมืองคุนหมิงจำเป็นต้องพัฒนาองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวและส่งเสริมการสร้างประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของเมืองคุนหมิงสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย รวมถึงพัฒนาเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวเมืองคุนหมิงที่แตกต่างกันสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวกับครอบครัว ซึ่งต้องมีเส้นทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับครอบครัวไทยที่ต้องการ และจัดการกำหนดโปรโมชั่นสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเกิน 5 วัน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

เมืองคุนหมิงมีศักยภาพอย่างมากในการต้อนรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของเมืองคุนหมิงยังไม่มีนโยบายที่สมบูรณ์เพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวขาเข้า งานวิจัยนี้สามารถช่วยรัฐบาลของเมืองคุนหมิงและผู้ปฏิบัติงานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมืองคุนหมิงวางแผนนโยบายการท่องเที่ยวขาเข้าของเมืองคุนหมิง ดำเนินการประชาสัมพันธ์และจำแนกกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยละเอียด และกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่ตรงตามความต้องการ ของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติการ

ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ และมัคคุเทศก์ ควรพัฒนาทักษะภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวเมืองคุนหมิง ควรจัดกิจกรรมฝึกอบรมภาษาสอดคล้องกับสถานการณ์ด้านนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวและควรจัดด้านประชาสัมพันธ์ด้วยภาษาต่าง ๆ

3. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การวิจัยในครั้งผู้วิจัยศึกษาเฉพาะความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวเมืองคุนหมิง ครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมืองคุนหมิง

3.2 การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของเมืองคุนหมิงและการวิเคราะห์การพัฒนาด้านตลาดการท่องเที่ยวขาเข้าของเมืองคุนหมิง

เอกสารอ้างอิง

- จิราภพ ทวีสูงส่ง. (2567). ทิศทาง-แนวโน้ม “พริวิชาจีน” สิ่งเร้า “ท่องเที่ยวไทย” ให้กลับมา ร้อนแรง. สืบค้นจาก <https://www.thaipbs.or.th/now/content/644>
- สถานกงสุลใหญ่ ณ นครคุนหมิง. (2558). บทความปีไอซีคุนหมิงปี 2558. ตอนที่ 7 ชม ชิม ซุป สไตล์ไทย ในนครคุนหมิง. สืบค้นจาก <https://kunming.thaiembassy.org/th/content/65577-บทความปีไอซีคุนหมิง-ปี-2558-ตอนที่-7-ชม-ชิม-ซุป-สไตล์ไทย-ในนครคุนหมิง?cate=5f2083460ec8e35b8b42fc19>
- Li, S. F. (2019). More and more overseas tourist sare "checking in" in the more fun Kunming. Retrieved from <https://m.yunnan.cn/system/2019/02/27/030212841.shtml>
- Nitikarnkarun, K. (2019). *Tourist consumption behavior and marketing strategies in Kunming: A study of Thai tourists* (Master's thesis). Kunming University of Science and Technology, Kunming.
- Peng, X. (2024). After mutual visa exemption, Thai tourists' travel. orders to China triple; Kunming and Lijiang are the most popular. The Belt and Road. Retrieved from <https://www.yidaiyilu.gov.cn/p/0D4Q1KO7.html>
- The United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2019). International tourist arrivals. Retrieved from <https://www.unwto.org/tourism-data/global-and-regional-tourism-performance>

- The United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2022). In International tourist arrivals. Retrieved from <https://www.unwto.org/un-tourism-world-tourism-barometer-data>
- World Tourism Alliance. (2023). 2023H1 China inbound tourism market sentiment report. Retrieved from <https://www.wta-web.org/wp-content/uploads/2023/08/2023H1ChinaInboundTourismMarketSentimentReport.pdf>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York, NY: Harper & Row.
- Yang, Q. L. (2017). Characteristics and development features of inbound tourism in Yunnan Province-Taking Kunming as an example. *China Tourism Review*, 3, 85-96.
- Zhao, X. H. (2005). *A Study on Tourist Behaviour Mode of Different Groups of Foreigner Tourist in Kunming* (Master's thesis). ShaanXi Normal University, Xi'an.
- Zhao, X. H., Wu, L. X., Ma, T. F., & Li, T. S. (2007). Study on the Satisfaction of the Main Inbound Tourist in China-Case in Yunnan Province. *Ecological Industry Watch*, 4, 108-111.

อิทธิพลของทักษะอาชีพ และการวางแผนอาชีพ
ต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย *

Influence of Professional Skills and Career Planning Towards
Career Satisfaction After Graduation of a Private University
Students in Thailand

พิเชษฐ์ มุสิกะโปดก¹ และ ภมรย์ สกุลเลิศวัฒนา²

Pichet Musikapodok¹ and Pamorn Sakullertwattana²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล²

Mahamakut Buddhist University¹

Faculty of Business Administration, Vongchavalitkul University²

Corresponding Author, E-mail: pichmus2456@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาอิทธิพลของทักษะอาชีพ และการวางแผนอาชีพ ต่อความพึงพอใจในอาชีพ หลังสำเร็จการศึกษา ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของทักษะอาชีพ และการวางแผนอาชีพ ต่อความคาดหวังในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากตัวอย่างจากนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย จำนวน 170 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

* ได้รับความเห็นชอบ: 29 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 9 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 11 ตุลาคม 2567

Received: August 29, 2024; Revised: October 9, 2024; Accepted: October 11, 2024

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของทักษะอาชีพและการวางแผนอาชีพที่มีต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21 – 22 ปี มีระยะเวลาการทำงานมาแล้ว 7 – 9 เดือน มีเงินเดือนปัจจุบันระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ โอกาสก้าวหน้า ($\bar{X} = 3.44$) ลักษณะทางสังคม ($\bar{X} = 3.44$) ค่านิยมส่วนตัว ($\bar{X} = 3.41$) รายได้ ($\bar{X} = 3.41$) ความมั่นคงปลอดภัย ($\bar{X} = 3.40$) และลักษณะงานที่ทำ ($\bar{X} = 3.37$) ผลการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยด้านทักษะอาชีพและการวางแผนอาชีพ มีอิทธิพลทางบวกและสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน ได้ร้อยละ 78.3 (Adjust $R^2 = 0.783$) โดยทักษะอาชีพมีอิทธิพลทางบวกและสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาได้ร้อยละ 54.9 ในขณะที่การวางแผนอาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจและสามารถอธิบายความเปลี่ยนแปลงของความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาได้ร้อยละ 35.9

คำสำคัญ: ทักษะอาชีพ; การวางแผนอาชีพ; ความพึงพอใจในอาชีพ

Abstract

This study examines the influence of career skills and career planning on post-graduation career satisfaction among students at a private university in Thailand. The research objectives were twofold: 1) to assess post-graduation career satisfaction among students, and 2) to investigate the impact of career skills and career planning on students' career expectations after graduation. The study employed a quantitative research methodology, utilizing a questionnaire to collect data from a sample of 170 students at a private university in Thailand. Participants were selected through simple random sampling. Data analysis involved descriptive

statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. Additionally, multiple regression analysis was conducted to determine the influence of career skills and career planning on post-graduation career satisfaction.

The results showed that the sample predominantly consisted of female students aged 21-22 years, with 7-9 months of work experience and current monthly salaries ranging from 15,001 to 20,000 baht. Career satisfaction factors were ranked as follows: career advancement opportunities ($\bar{x}$ = 3.44), social aspects ($\bar{x}$ = 3.44), personal values ($\bar{x}$ = 3.41), income ($\bar{x}$ = 3.41), job security ($\bar{x}$ = 3.40), and job characteristics ($\bar{x}$ = 3.37). Hypothesis testing revealed that career skills and career planning positively influenced post-graduation career satisfaction, collectively explaining 78.3% of its variance (Adjusted R^2 = 0.783). Career skills demonstrated a stronger positive impact, accounting for 54.9% of the variance in career satisfaction, while career planning explained 35.9% of the variance. These findings highlight the significant role of career skills and planning in shaping graduates' career satisfaction, providing valuable insights for higher education institutions to enhance career development programs and improve students' post-graduation outcomes.

Keywords: career skills; career planning; career satisfaction

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดอาชีพใหม่ขึ้นมากมายเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ซึ่งแต่ละอาชีพอาจมีความเหมาะสมกับแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป ตามความชอบ บุคลิกภาพ ความสามารถ ความถนัด ค่านิยม ดังนั้นการที่บุคคลเลือกประกอบอาชีพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ รวมถึงปัจจัยด้านการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่บุคคลนั้นเลือกสาขาวิชาหรือหลักสูตรที่ศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งการเรียนในตลอดระยะเวลา 3 – 4 ปีนี้ย่อมทำให้เกิดความคาดหวังในการ

ประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา (เอกรินทร์ ศุภรณ์พานิช, 2557) แต่กลับพบว่านักศึกษาชั้นปีสุดท้ายและผู้สำเร็จการศึกษาใหม่จำนวนมากยังคงประสบปัญหาในการวางแผนอาชีพ และการตัดสินใจเลือกอาชีพของตนเองในอนาคต (Pascariati & Ali, 2022) ซึ่งการได้งานทำของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษานั้นเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในการวัดความสำเร็จของการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาต่างๆ ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมเพื่อให้บัณฑิตสามารถหางานทำได้ทันทีหลังสำเร็จการศึกษา

การเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่อาชีพให้แก่ศึกษานั้นมีหลากหลายแนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพเป็นหนึ่งในแนวทางที่สถาบันการศึกษาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่ศึกษาก่อนสำเร็จการศึกษา ตามแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะสำหรับการดำรงชีวิตและสามารถเลี้ยงชีพของตนเอง ด้วยการส่งเสริมทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ พร้อมทั้งมุ่งเน้นการให้องค์ความรู้ การฝึกทักษะ สร้างความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน (เสาวลักษณ์ ขาวเขียว, กษมา ศรีสุวรรณ, และ บุญเลิศ วีระพรกานต์, 2565) ซึ่งช่วยให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้และทักษะที่พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน และสามารถหางานได้ตามที่คาดหวังท่ามกลางสภาวะการแข่งขันสูงในปัจจุบัน ด้วยจำนวนบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่าผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาว่างงานมีจำนวนกว่า 120,000 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 49.3 จากจำนวนผู้ว่างงานทั้งหมด (ระบบภาวะการมีงานทำของบัณฑิต, 2566) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรียังเลือกประกอบอาชีพที่ใช้ทักษะต่ำกว่าที่ได้เรียนมาจากมหาวิทยาลัยซึ่งได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ควรจะได้รับ เพื่อให้ตนเองได้มีงานทำและมีรายได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสูญเสียเปล่าของการเรียนในระดับมหาวิทยาลัย (พลวุฒิ สงสกุล, 2565) เหตุผลส่วนหนึ่งมาจากการขาดการเตรียมพร้อมในการเข้าสู่อาชีพที่เพียงพอก่อนสำเร็จการศึกษา และขาดการวางแผนอาชีพ ที่ช่วยให้เห็นถึงเส้นทางอาชีพ ความก้าวหน้าในงานที่จะเลือกทำหลังสำเร็จการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ดังนั้นนอกจากการได้รับการส่งเสริมพัฒนาทักษะอาชีพแล้ว ผู้สำเร็จการศึกษาควรได้รับการเพิ่มเติมความรู้ในการวางแผนอาชีพ ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถประเมินตนเองและประเมินโอกาสทางอาชีพ และวางแผนในการเข้าสู่อาชีพนั้นอย่างมีเป้าหมาย ซึ่งกระบวนการวางแผนและเลือกอาชีพที่ถูกต้อง มีส่วนช่วยกำหนดเส้นทางอาชีพในอนาคตและส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลได้ (Nordin & Seng, 2021) ด้วยเหตุนี้การพัฒนาอาชีพและการวางแผนอาชีพจึงมี

ความสำคัญในยุคปัจจุบัน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ซึ่งกรณีดังกล่าวส่งผลกระทบต่อนักศึกษาเช่นกัน ในขณะที่สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นักศึกษาก็ควรปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการปรับตัวนั้นต้องการความมุ่งมั่น แรงจูงใจ และการวางแผนเกี่ยวกับตนเอง สถาบันการศึกษาจึงควรกำหนดเป้าหมายระยะสั้น และระยะยาวในการพัฒนาอาชีพ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งนักศึกษา ผู้สอน และสถาบันการศึกษา (Serbes & Albay, 2017)

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงควรทำการส่งเสริมทักษะอาชีพ และการส่งเสริม การวางแผนอาชีพ เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ที่สำเร็จการศึกษาให้สามารถหางานทำได้ ตามความคาดหวัง เนื่องจากการศึกษาในมหาวิทยาลัยตลอดหลายปีย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดความ คาดหวังในการได้งานทำที่ตรงตามทักษะที่ได้เรียนมา ซึ่งความคาดหวังและความพึงพอใจ เกี่ยวกับการทำงานหรือการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา เป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้ สถาบันการศึกษาทราบถึงความพึงพอใจของผู้เรียนต่องานหรืออาชีพหลังสำเร็จการศึกษา แต่การทราบว่าการส่งเสริมทักษะอาชีพ และการวางแผนอาชีพมีส่งผลต่อความพึงพอใจในอาชีพ ของนักศึกษาอย่างไรจะช่วยให้สถาบันการศึกษาให้การส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพและการ วางแผนชีพให้แก่นักศึกษาได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาอิทธิพลของทักษะ อาชีพ และการวางแผนอาชีพ ต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยมุ่งหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถ นำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนานักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัย เอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของทักษะอาชีพ และการวางแผนอาชีพ ต่อความคาดหวังในอาชีพ หลังสำเร็จการศึกษา ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาอิทธิพลของการอบรมทักษะอาชีพ และการวางแผนอาชีพ ต่อความพึงพอใจ ในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่กำหนดในการวิจัย คือ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในปีการศึกษา 2565 ที่ได้งานมาแล้ว จำนวน 276 คน (ระบบภาวะการมีงานทำของบัณฑิต, 2566) จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของ Krejcie & Morgan (1970) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ 0.5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 161 คน ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 170 คน และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel ในการสร้างเลขสุ่มจำนวน 170 เลข ด้วยคำสั่ง =RANDBETWEEN (1,276) จากนั้นจึงทำการเลือกรายชื่อตามตัวเลขสุ่มที่ได้ จากตารางรายชื่อบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในปีการศึกษา 2565 ที่ได้งานมาแล้ว จำนวน 276 คน ที่เรียงลำดับจาก 1 – 276 จนครบ 170 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) รวมจำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะอาชีพ จำนวน 25 ข้อ

ส่วนที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนอาชีพ จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา จำนวน 7 ข้อ

แบบสอบถามส่วนที่ 2 - 4 ใช้ข้อคำถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด (Likert, 1967) ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง โดย

ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน มีค่าสูงกว่า 0.60 ทุกข้อ (Sireci & Faulkner-Bond, 2014) และทำการทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่างจำนวน 30 ราย ข้อคำถามในส่วนที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะอาชีพ ได้ค่าเท่ากับ 0.964 และในข้อคำถามส่วนที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนอาชีพ มีค่าเท่ากับ 0.942 และส่วนที่ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ได้ค่าเท่ากับ 0.953 ซึ่งทั้ง 3 ส่วนมีค่ามากกว่า 0.70 อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Pallant, 2020)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามได้ครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนด และได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

3.1 สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยกำหนดเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.2 สถิติเชิงอนุมาน ใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยวิธีนำตัวแปรเข้าทั้งหมด (Enter Regression) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของทักษะอาชีพ และการวางแผนอาชีพ ที่มีต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเอกชน โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในการทดสอบสมมติฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาอิทธิพลของทักษะอาชีพ และการวางแผนอาชีพ ที่มีต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย ในด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 35.3) อายุระหว่าง 21 – 22 ปี (ร้อยละ 37.6) มีระยะเวลาการทำงานมาแล้ว 7 – 9 เดือน (ร้อยละ 44.1) มีเงินเดือนปัจจุบันระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท (ร้อยละ 37.1)

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านทักษะอาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น ปัจจัยด้านทักษะอาชีพ

ปัจจัยด้านทักษะอาชีพ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
การปรับตัวตามบทบาทหน้าที่	3.44	0.76	ปานกลาง
การสร้างสรรค์เชิงบวกในการทำงาน	3.51	0.84	มาก
การมีความรู้ความเชี่ยวชาญ และสามารถขยายผล	3.49	0.91	ปานกลาง
การเป็นผู้นำเชิงทักษะสูงมุ่งสู่ความเป็นเลิศ	3.51	0.82	มาก
การเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.50	0.74	ปานกลาง
การวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่มุ่งความสำเร็จของงาน	3.52	0.62	มาก
การแก้ไขปัญหาระหว่างบุคคล	3.56	0.98	มาก
รวม	3.51	0.81	มาก

จากตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านทักษะอาชีพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.51 โดยเรียงลำดับปัจจัยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การแก้ปัญหาระหว่างบุคคล การวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่มุ่งความสำเร็จของงาน การเป็นผู้นำเชิงทักษะสูงมุ่งสู่ความเป็นเลิศ และการสร้างสรรค์เชิงบวกในการทำงานมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ถัดมาคือด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีความรู้ความเชี่ยวชาญ และสามารถขยายผล และการปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ ตามลำดับ

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการวางแผนอาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัย เอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น ปัจจัยด้านการวางแผนอาชีพ

ปัจจัยด้านการวางแผนอาชีพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
การประเมินตนเอง	3.46	0.92	ปานกลาง
การสำรวจอาชีพและค้นหาอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง	3.55	0.75	มาก
การปรึกษาผู้มีความรู้ หรือ ผู้มีประสบการณ์ด้านอาชีพ	3.46	0.81	ปานกลาง
การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ	3.49	0.66	ปานกลาง
การวางแผนในการหางาน	3.49	0.84	ปานกลาง
รวม	3.49	0.80	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการวางแผนอาชีพในภาพรวมในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.49 โดยเรียงลำดับปัจจัยย่อยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การสำรวจอาชีพและค้นหาอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ และการวางแผนในการหางานมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ถัดมาคือการปรึกษาผู้มีความรู้ หรือ ผู้มีประสบการณ์ด้านอาชีพ และการประเมินตนเองมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ตามลำดับ

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของ นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น ปัจจัยด้านความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา

ปัจจัยด้านความพึงพอใจในอาชีพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ความมั่นคงปลอดภัย	3.40	0.54	ปานกลาง
ค่านิยมส่วนตัว	3.41	0.61	ปานกลาง
รายได้	3.41	0.75	ปานกลาง
โอกาสก้าวหน้า	3.44	0.58	ปานกลาง
ลักษณะงานที่ทำ	3.37	0.84	ปานกลาง
ลักษณะทางสังคม	3.44	0.65	ปานกลาง
รวม	3.41	0.66	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 โดยสามารถเรียงลำดับปัจจัยย่อยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ โอกาสก้าวหน้า และลักษณะทางสังคมมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ถัดมาคือค่านิยมส่วนตัว และรายได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน สองลำดับสุดท้ายคือ ความมั่นคงปลอดภัย และลักษณะงานที่ทำ ตามลำดับ

4. ปัจจัยด้านทักษะอาชีพและการวางแผนอาชีพที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย

การทดสอบสมมติฐานของการศึกษาอิทธิพลของทักษะอาชีพและการวางแผนอาชีพต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ผลการทดสอบความแปรปรวนหลายตัวแปร (Variance Inflation Factor: VIF) พบว่า ทุกตัวแปรมีค่า VIF ไม่เกิน 10 และการทดสอบความเป็นอิสระกันด้วยค่าสถิติ Durbin-Watson มีค่าเท่ากับ 1.407 ซึ่งมีค่ามากกว่า 1 แต่น้อยกว่า 3 จึงยังไม่มีปัญหา Autocorrelation ที่ชัดเจน (Field, 2009) ดังนั้นจึงไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสูงเกินไป (Multicollinearity) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยทักษะอาชีพและการวางแผนอาชีพที่มีต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ปัจจัยทักษะอาชีพและ การวางแผนอาชีพ	Unstandardized		Standardized	t	Sig.
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
Constant	0.126	0.137		0.918	0.360
ทักษะอาชีพ	0.567	0.084	0.549	6.734	0.000
การวางแผนอาชีพ	0.327	0.084	0.359	4.405	0.000

*Sig.< 0.05, F-test = 306.242, R² = 0.786, Adjust R² = 0.783

จากผลการทดสอบสมมติฐานผลดังตารางที่ 5 พบว่า ปัจจัยด้านทักษะอาชีพและการวางแผนอาชีพ มีอิทธิพลทางบวกและสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทยได้ร้อยละ 78.3 (Adjust R² = 0.783)

เมื่อพิจารณาสมมติฐานรายข้อ พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ทักษะอาชีพ มีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย พบว่า ค่า Sig = 0.000 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 โดยทักษะอาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน โดยสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาได้ร้อยละ 54.9 (Beta = 0.549) ในขณะที่ผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 การวางแผนอาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน พบว่า ค่า Sig = 0.000 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานข้อที่ 2 โดยการวางแผนอาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน โดยสามารถอธิบายความเปลี่ยนแปลงของความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาได้ร้อยละ 35.9 (Beta = 0.359) โดยสามารถเขียนเป็นสมการ ได้ดังนี้

$$\text{ความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน} \\ = 0.126 + 0.567(\text{ทักษะอาชีพ}) + 0.327(\text{การวางแผนอาชีพ})$$

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาอิทธิพลของทักษะอาชีพและการวางแผนอาชีพ ต่อความพึงพอใจในอาชีพ หลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย สามารถนำผลการวิจัยมาทำการอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย สามารถเรียงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากมากไปน้อย โดยโอกาสก้าวหน้า และลักษณะทางสังคมมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ถัดมาคือค่านิยมส่วนตัว และรายได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน สองลำดับสุดท้ายคือ ความมั่นคงปลอดภัย และลักษณะงานที่ทำตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าภายหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วบัณฑิตที่ได้ออกมาทำงานมีความพึงพอใจต่ออาชีพในด้านความก้าวหน้า และลักษณะทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับ สภาพแวดล้อมในการทำงาน เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อ้อมใจ พลกายา และ อัจฉราพรรณ วงษ์น้อย (2561) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นบัณฑิตของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสวรรค์ มีความพึงพอใจในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน/ผู้บังคับบัญชามากที่สุด และสอดคล้องกับ Trivellas, Kakkos, Blanas, & Santouridis, (2015) ที่ระบุว่า เงินเดือน ความสำเร็จ สภาพการ บรรยากาศภายในองค์กร ความมั่นคงในงาน เป็นปัจจัยที่สะท้อนถึงความพึงพอใจในการทำงานของพนักงาน และยังสอดคล้องกับ Pascariati and Ali (2022) ที่ระบุว่า สภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น ความสะดวกสบายในที่ทำงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น วัฒนธรรม ชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง และครอบครัว ส่งผลต่อการวางแผนในอาชีพของนักศึกษา ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการพิจารณาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา มากกว่ารายได้หรือสวัสดิการ

2. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ระบุว่าทักษะอาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย จากผลการทดสอบนั้นยอมรับสมมติฐานกล่าวคือ ทักษะอาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ÜZÜM, B., UÇKUN, G., & UÇKUN, S. (n.d.) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะวิชาชีพและความพึงพอใจในอาชีพ ซึ่งระบุว่าระดับทักษะวิชาชีพมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในอาชีพ และสอดคล้องกับ อ้อมใจ พลกายา และ อัจฉราพรรณ วงษ์น้อย (2561) ที่ระบุว่าความพึงพอใจในงานมีความสัมพันธ์ทางบวก

กับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยนักศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงของทักษะในด้านอาชีพและการเรียนรู้ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ นั้นจะมีความพึงพอใจในงาน และ ยังสอดคล้องกับ Trivellas, Kakkos, Blanas, & Santouridis, (2015) ที่ระบุว่าพนักงานที่มีความสามารถในระดับสูงจะได้รับการประเมินสภาพการทำงานในระดับสูง นำมาซึ่งการได้รับการตอบแทนในด้านต่าง ๆ ที่นำไปสู่ความพึงพอใจในการทำงานที่สูงตามไปด้วย ในขณะที่พนักงานที่มีทักษะต่ำหรือไม่ได้รับการอบรมที่เหมาะสมจะมีระดับผลการทำงานต่ำ ซึ่งจะนำไปสู่การได้รับการตอบแทนในด้านต่าง ๆ ที่ต่ำกว่านำไปสู่ความพึงพอใจในงานที่ต่ำกว่า ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการที่นักศึกษามีทักษะอาชีพที่ดี จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาได้ เนื่องจากการมีทักษะอาชีพที่ครบถ้วนนั้นช่วยให้นักศึกษาสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนำมาซึ่งการได้รับค่าตอบแทนและความก้าวหน้าในการทำงาน ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จในการทำงาน

3. การทดสอบสมมติฐานการวางแผนอาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย ผลการทดสอบนั้นยอมรับสมมติฐาน พบว่า การวางแผนอาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ Munir, Omar, Aburumman, Nik Mat, & Almhairat (2020) ที่ระบุว่า การวางแผนอาชีพที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อความพึงพอใจในอาชีพ เนื่องจากการวางแผนมีส่วนช่วยในการระบุความต้องการด้านการงาน เป้าหมาย และแผนการพัฒนatanเอง และยังสอดคล้องกับ Aburumman, Salleh, Omar, & Abadi (2020) ที่สรุปว่าการวางแผนอาชีพ ซึ่งอาจรวมถึงการประเมินประสิทธิภาพการทำงาน และการพัฒนาเกี่ยวกับการทำงานมีผลทางบวกต่อความพึงพอใจในอาชีพ กล่าวคือการวางแผนอาชีพที่ดีช่วยให้สามารถมองเห็นความก้าวหน้าในอาชีพที่เป็นไปได้ และสามารถกำหนดทิศทางของตนเองได้ และยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ ชรินรัตน์ เทาเทียม (2562) ที่กล่าวว่า การเลือกอาชีพควรประเมินตนเองในด้านความรู้ ความสามารถ บุคลิก ทักษะที่มีต่ออาชีพนั้น ๆ และควรหาข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพที่สนใจ ซึ่งทั้งการประเมินตนเองและการหาข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนอาชีพ ในขณะที่การศึกษาของ Adekola (2011) ระบุว่า การวางแผนอาชีพนั้นมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจในงาน โดยที่การวางแผนอาชีพช่วยให้บุคคลบรรลุการพัฒนาอาชีพก่อนนำไปสู่การเกิดความพึงพอใจในงาน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการที่นักศึกษาสามารถวางแผนอาชีพของตนเองได้ก่อนสำเร็จการศึกษา จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับ

ตนเองได้ และสามารถวางแผนเส้นทางอาชีพที่เลือก นำไปสู่การพัฒนาตนเองและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การได้รับผลตอบแทนที่ดี นำมาซึ่งความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา

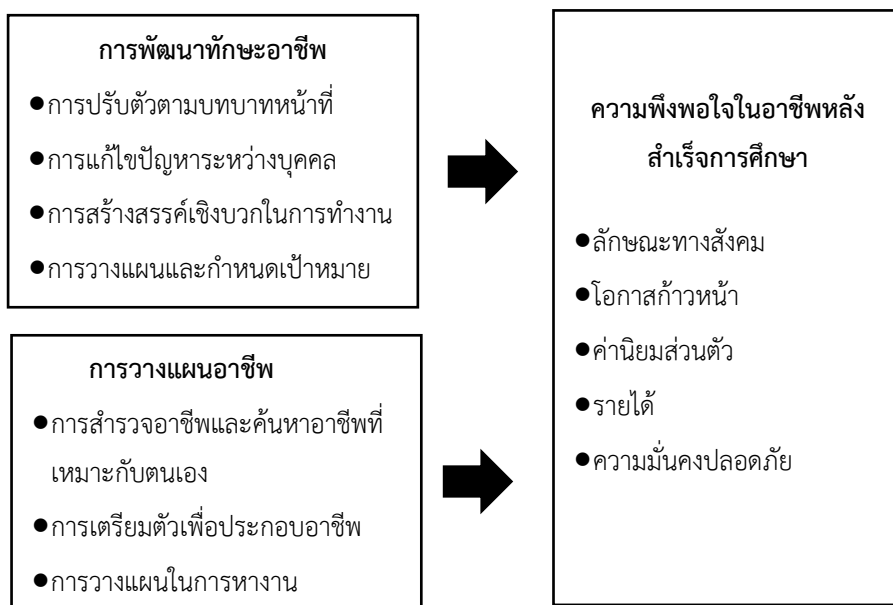
6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่ผู้สำเร็จการศึกษาพิจารณาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับโอกาสในการก้าวหน้าของอาชีพ และลักษณะทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงานและเพื่อนร่วมงาน ซึ่งหน่วยงานสามารถนำองค์ความรู้มาใช้ในการจูงใจ หรือสร้างแรงจูงใจ เพื่อดึงดูดบัณฑิตที่จบใหม่เข้าสู่องค์กร โดยการออกแบบเส้นทางอาชีพที่แสดงให้เห็นถึงโอกาสในการก้าวหน้าที่ชัดเจน ซึ่งเป็นสิ่งที่บัณฑิตจบใหม่ให้ความสำคัญ

2. การพัฒนาทักษะอาชีพที่ครบถ้วนให้แก่ศึกษาก่อนสำเร็จการศึกษามีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา โดยมีส่วนช่วยให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการทำงาน สามารถปรับตัวเข้ากับการทำงานได้ โดยสถาบันการศึกษาสามารถใช้กระบวนการต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างให้นักศึกษามีทักษะอาชีพ ในด้านการปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ การแก้ไขปัญหา ระหว่างระหว่างบุคคล การสร้างสรรค์เชิงบวกในการทำงาน เป็นต้น

3. การที่นักศึกษาสามารถวางแผนอาชีพของตนเองได้ก่อนสำเร็จการศึกษา มีส่วนช่วยในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถวางแผนเส้นทางอาชีพของตนเอง ซึ่งช่วยให้เกิดความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา โดยสถาบันการศึกษาสามารถจัดให้มีอาจารย์หรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการช่วยเหลือให้นักศึกษาสามารถสำรวจอาชีพและค้นหาอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ การวางแผนในการหางาน และการประเมินตนเอง ก่อนสำเร็จการศึกษา

ภาพที่ 1. กรอบองค์ความรู้เชิงวิชาการจากการศึกษาอิทธิพลของทักษะอาชีพ และการวางแผนอาชีพ ต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติการ

1.1 จากผลการศึกษาทักษะอาชีพนั้นส่งผลต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงควรส่งเสริมให้เกิดทักษะอาชีพก่อนที่นักศึกษาจะสำเร็จการศึกษา โดยใช้การฝึกอบรม การฝึกปฏิบัติ หรือใช้รูปแบบการฝึกประสบการณ์ เพื่อให้ศึกษามีทักษะอาชีพที่นอกเหนือจากทักษะ ความรู้ความสามารถตามสาขาวิชาที่เรียน ซึ่งมีความจำเป็นต่อการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะทักษะด้านการปรับตัวตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

1.2 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการวางแผนอาชีพที่ดีนั้นช่วยให้นักศึกษาสามารถวางแผนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา และช่วยให้เกิดความพึงพอใจในอาชีพที่เลือกได้ ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงควรให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนอาชีพ

แก่นักศึกษา เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการวางแผนอาชีพ โดยเฉพาะการประเมินตนเอง และการวางแผนในการหางาน โดยในกระบวนการนั้นอาจจัดให้มี อาจารย์หรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการช่วยเหลือนักศึกษาในการประเมินตนเอง รวมถึง กระบวนการอื่นในการวางแผนอาชีพ เพื่อให้ นักศึกษาสามารถวางแผนอาชีพได้ก่อนสำเร็จ การศึกษาจากสถาบัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป

2.1 สามารถนำปัจจัยด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถในสาขาวิชา มาเป็นตัวแปรในการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุมในมิติของทักษะตามสาขาวิชา ซึ่งจะช่วยให้สามารถเสนอแนวทางในการส่งเสริมทักษะมีความครอบคลุมยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา หรือคณะวิชา ซึ่งการศึกษาเชิงเปรียบเทียบจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้น

2.3 ควรศึกษาถึงปัจจัยอื่นเพิ่มเติมที่อาจมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน เพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชรินทร์ เทาเทียม. (2562). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ใน การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษา ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2 (น. 1576-1587). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พลวุฒิ สงสกุล. (2565). วิฤตต์เด็กจบปริญญาตรีหางานทำไมได้มากที่สุด. สืบค้นจาก

<https://thestandard.co/bachelor-degree-job-finding-crisis/>

ระบบภาวะการมีงานทำของบัณฑิต. (2566). แผนภูมิแสดงร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาจำแนกตามสถานภาพการทำงาน ปีการศึกษา 2565. สืบค้นจาก

<https://employ.mhesi.go.th/index.php/MDh8fG1haW4vZGV0YWlsc3ViMS8yNTY1>

เสาวลักษณ์ ขาวเขียว, กษมา ศรีสุวรรณ, และ บุญเลิศ วีระพรกานต์. (2565). แนวทางการส่งเสริมทักษะอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาสิชล 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 57-74.

อ้อมใจ พลกายา, และ อัจฉราพรรณ วงษ์น้อย. (2561). ความพึงพอใจในงานและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช. *วารสารศาสตร์ การศึกษาและการพัฒนามนุษย์*, 2(2), 69-77.

เอกรินทร์ ศุภรณ์พานิช. (2557). *การศึกษาความต้องการทางอาชีพของผู้จบการศึกษาดนตรีในระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

Aburumman, O. J., Salleh, M., Omar, K., & Abadi, M. (2020). The impact of human resource management practices and career satisfaction on employee's turnover intention. *Management Science Letters*, 10(3), 641-652.

Adekola, B. (2011). Career planning and career management as correlates for career development and job satisfaction. A case study of Nigerian Bank Employees. *Australian Journal of Business and Management Research*, 1(2), 100-112.

Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS* (3rd ed.). London: SAGE.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3) 607-610.

Likert, R. (2017). *The method of constructing an attitude scale*. London: Routledge.

Munir, A., Omar, K., Aburumman, O. J., Nik Mat, N. H., & Almhairat, M. A. (2020). The impact of career planning and career satisfaction on employee's turnover intention. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 8(1), 218.

Nordin, M. H. A., & Seng, H. C. (2021). Exploring children's career planning through career guidance activities: A case study. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 10(2), 754-765.

- Pallant, J. (2020). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS*. London: Routledge.
- Pascariati, P. S., & Ali, H. (2022). Literature Review Factors Affecting Decision Making and Career Planning: Environment, Experience and Skill. *Dinasti International Journal of Digital Business Management*, 3(2), 219-231.
- Serbes, M., & Albay, M. (2017). Importance of career planning and development in education. *International Journal of Social Sciences & Educational Studies*, 4(2), 149-154.
- Sireci, S., & Faulkner-Bond, M. (2014). Validity evidence based on test content. *Psicothema*, 26(1), 100-107.
- Trivellas, P., Kakkos, N., Blanas, N., & Santouridis, I. (2015). The impact of career satisfaction on job performance in accounting firms. The mediating effect of general competencies. *Procedia Economics and Finance*, 33(2015), 468-476.
- ÜZÜM, B., UÇKUN, G., & UÇKUN, S. (n.d.) *Researching the Relationship between Professional Skill and Career Satisfaction*. In Dogu Bati Konferansi III. International conference; The west of the east, The east of the west (pp. 120-126). Ohrid: Yong Scholars Union.

ประสบการณ์สองทศวรรษของการบริการวิชาการด้านกฎหมายใน
พื้นที่จังหวัดเชียงราย : บทวิเคราะห์รูปแบบ และแนวทางการพัฒนา *

Two Decades of Experience in Providing Legal Academic
Services in Chiang Rai Province: An Analysis of the Model and
Development Guidelines

พิทักษ์ ศศิสุวรรณ

Pitak Sasisuwan

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Faculty of Law, Chiang Rai Rajabhat University

E-mail: pitak.sas@crru.ac.th

บทคัดย่อ

การบริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมายมีความพิเศษแตกต่างจากการบริการวิชาการด้านอื่น เนื่องจากเป็นการให้บริการสังคมด้านวิชาการ เพื่อช่วยเหลือประชาชนในด้านการปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้วยการให้แนวทางกฎหมายที่เป็นประโยชน์ เป็นการปลูกภูมิคุ้มกันทางสังคม หรือการชี้แนะข้อกฎหมายเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการขับเคลื่อนภาคประชาสังคม กล่าวได้ว่าการให้บริการช่วยเหลือประชาชนด้านกฎหมายเป็นวิถีทางหนึ่งที่ยกระดับประชาชน ให้กลายเป็นพลเมืองของรัฐ ในบทความวิชาการนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ถ่ายทอดประสบการณ์การบริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมายในพื้นที่จังหวัดเชียงรายที่ได้ดำเนินการมาเกือบสองทศวรรษ เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหา และแนวทางบริการวิชาการแก่สังคมด้วยการใช้หลักนิติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ

* ได้รับความ: 15 ตุลาคม 2567; แก้ไขบทความ: 15 มกราคม 2568; ตอรับตีพิมพ์: 22 มกราคม 2568

ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหา เช่น ด้านภูมิศาสตร์ และความหลากหลายของชาติพันธุ์ส่งผลต่อความยากลำบากในการสื่อสารให้ความรู้ด้านกฎหมาย ในอนาคตควรมีการเพิ่มเติมนโยบายเพื่อการบริหารจัดการรูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมายในพื้นที่จังหวัดเชียงรายให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่มากขึ้น อาทิ เพิ่มช่องทางการให้บริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมาย ช่องทางอื่นเพิ่มขึ้น อาทิ ช่องทางออนไลน์ เพื่อให้การบริการวิชาการช่วยเหลือด้านกฎหมายเป็นไปอย่างกว้างขวาง และเข้าถึงประชาชนได้ง่ายขึ้น อีกทั้งการเตรียมพร้อมด้านการสื่อสารภาษาถิ่นโดยจัดหาผู้ชำนาญด้านภาษาถิ่นสำหรับการสื่อสารทำความเข้าใจตลอดจนเป็นผู้ช่วยในการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายให้กับประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งควรมีการอุดหนุนงบประมาณการดำเนินโครงการ หรือการให้บริการวิชาการในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

คำสำคัญ: ประสบการณ์; การบริการวิชาการ; กฎหมาย; เชียงราย; การให้คำปรึกษากฎหมาย

Abstract

The provision of legal academic services *pro bono* to the community is distinct from other forms of academic service. It involves providing academic services to society to assist the public in improving their quality of life through beneficial legal guidance. This serves as a form of social immunization or legal guidance to legitimize civil society movements. It can be said that providing legal assistance to the public is a way to uplift people and transform them into citizens of the state. In this academic article, the author presents their experience of providing legal academic services to the community in Chiang Rai province over nearly two decades. The aim is to highlight the problems and approaches to providing academic services to the community using legal principles as a tool.

The results revealed that Issues such as geography and ethnic diversity contribute to the difficulty of communicating legal knowledge. in the future, there should be additional policies to manage the provision of legal academic services

to the community in Chiang Rai province in a more suitable manner, such as increasing channels for providing legal academic services, including online channels, to broaden the reach of legal aid services and make them more accessible to the public. Additionally, there should be preparations for communication in local languages by providing experts in local languages to facilitate communication and disseminate legal knowledge to ethnic minority groups. Furthermore, there should be continuous budgetary support for projects or the provision of services in the area.

Keywords: experience; academic services; law; Chiang Rai; legal consultation

1. บทนำ

งานด้านบริการวิชาการแก่สังคม หมายถึง ภารกิจสำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการเรียนการสอน และงานวิจัยให้สามารถบูรณาการกับการช่วยเหลือสังคมตามศาสตร์ที่ตนมีความเชี่ยวชาญ เป็นการบริการแบบให้เปล่าซึ่งอาจเป็นไปในรูปแบบกิจกรรม หรือโครงการสำหรับบริการประชาชนในพื้นที่เพื่อพัฒนาสังคมในทุกมิติ โดยผลประโยชน์ที่ได้ต้องตกอยู่กับสังคม และชุมชนทั้งในด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และด้านสังคมศาสตร์ อาทิ การให้คำปรึกษา การศึกษา วิจัยค้นคว้า การให้บริการฝึกอบรมความรู้แก่ท้องถิ่น การเป็นพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาด้านวิชาการแก่ชุมชน เพื่อแสวงหาคำตอบให้กับสังคม เป็นต้น เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ ทั้งเป็นที่พึงและแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ ตลอดจนส่งเสริมการมีบทบาททั้งทางวิชาการและวิชาชีพในการตอบสนองความต้องการ ชี้นำ และเตือนสติสังคมโดยการขับเคลื่อนของหน่วยงานอุดมศึกษาโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อที่มีต่อสาธารณะ

การบริการวิชาการแก่สังคมเป็นการจัดกิจกรรม หรือ โครงการต่าง ๆ ที่มุ่งพัฒนาช่วยเหลือ สนับสนุนชุมชน สังคม และประเทศชาติให้มีศักยภาพที่ดีขึ้นพร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดทักษะที่สามารถพึ่งตนเองได้ ตามบริบทที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่ที่ได้รับบริการ ซึ่งต้องใช้ความเชี่ยวชาญตามความสามารถ ความถนัดของสถาบันการศึกษา โดยสามารถจัดกิจกรรมขึ้นได้ทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษา นอกจากนี้การดำเนินงานของสถาบันการศึกษา

ระดับอุดมศึกษาจำเป็นต้องวางระบบและกลไก การให้บริการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน พร้อมการ
สร้างหลักเกณฑ์ของการให้บริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับพันธกิจของ
สถาบันการศึกษา และยังต้องมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนและจูงใจให้อาจารย์ บุคลากรทุกระดับ
มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านเวลาและจิตแห่งการบริการ (Service
mind) ในการให้บริการ วิชาการแก่สังคม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและการเกิดผลลัพธ์ที่เป็น
รูปธรรม ในการให้บริการวิชาการแก่สังคมที่เป็นผลจะต้องมีความเชื่อมโยงและบูรณาการกับ
การจัดการเรียนการสอนและการวิจัย โดยใช้กลไกการบริหารและ กระบวนการดำเนินงานของ
คณะวิชาหรือหน่วยงาน ซึ่งมีผู้รับผิดชอบในลักษณะของคณะกรรมการการบริหารที่เรียกว่า
คณะกรรมการบริหารโครงการบริการวิชาการ และต้องคำนึงถึงความสามารถ ความถนัด และ
ความสอดคล้องของคณะหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ และมีการวางแผน ตรวจสอบ ติดตาม
ประเมิน ปรับปรุงคุณภาพของการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามที่
กำหนดได้ (วัชรพงษ์ สุขิวงค์, เพ็ญศรี ฉิรินัง, อุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ, และวิวัฒน์ หมั่นการ,
2567)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายถือเป็น “เจ้าภาพ” ในการดำเนินการให้บริการวิชาการแก่
สังคมในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ภายใต้ภารกิจหลักในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิต พัฒนาและ
สร้างสรรค์องค์ความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ให้บริการทางวิชาการ และ
ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ภายใต้วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยในการเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการ
เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยการบริการวิชาการด้านกฎหมายได้
ดำเนินงานผ่านคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ผู้เขียนปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งอาจารย์สังกัดคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงรายมาเป็นเวลาร่วมสองทศวรรษ ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจด้านการบริการวิชาการ
ต่อสังคมเสมอมา จึงสามารถอธิบายสภาพปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนสรุปรูปแบบการ
ดำเนินงานด้านบริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมายในพื้นที่จังหวัดเชียงรายที่ได้ดำเนินการไป
แล้วเพื่อเป็นการสะท้อนประสบการณ์ให้กับงานด้านบริการวิชาการแก่สังคมของคณาจารย์
คณะนิติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางวิชาการแก่ประชาชนด้านกฎหมายทั่วประเทศ

จังหวัดเชียงรายถือเป็นพื้นที่ซึ่งมีความท้าทายในด้านการให้บริการวิชาการ เนื่องจาก
อุปสรรคด้านพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขา ยากต่อการเข้าถึง ตลอดจนปัญหาความแตกต่างด้าน
ภาษา วัฒนธรรม ชนเผ่าพันธุ์ ซึ่งส่งผลต่อวิถีคิด ความเชื่อ ตลอดจนจิตสำนึก (Legal consciousness)

ของประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะมุมมอง การทำความเข้าใจ และการใช้กฎหมาย อันเป็นโจทย์สำคัญที่นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ต้องทำความเข้าใจก่อนการลงพื้นที่ให้บริการองค์ความรู้

ในบทความนี้ผู้เขียนจึงมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อกระบวนการทางด้านนิติศาสตร์ที่เข้ามาช่วยเติมเต็มความรู้อันเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญทางสังคมให้กับประชาชนพื้นที่จังหวัดเชียงราย เนื่องจากสภาพปัญหาด้านนิติศาสตร์ ชชาติพันธุ์ และภาษา เป็นต้น โดยเฉพาะในพื้นที่ท้องถิ่นอันห่างไกลให้สามารถดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองที่ดีในกฎหมาย และเป็นผู้รู้เท่าทันสังคมโดยไม่ละเมิดกฎหมาย โดยพยายามเชื่อมโยงงานบริการวิชาการ และงานวิชาการให้ดำเนินไปด้วยกัน ผู้เขียนจึงมุ่งเน้นศึกษาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของการบริการวิชาการแก่สังคมด้านนิติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ผ่านการสังเกตการณ์ (Observation) และสะท้อนประสบการณ์ (Experience) ในภาคสนามการให้บริการด้านกฎหมายแก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย มาอย่างยาวนาน และเสนอแนะรูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมายที่เหมาะสมต่อพื้นที่จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นต้นแบบการให้บริการวิชาการด้านกฎหมายสำหรับพื้นที่อื่นในประเทศไทยที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านพื้นที่ ภาษา และวัฒนธรรม และเป็นการยืนยันว่าการเรียนวิชานิติศาสตร์มิได้เป็นเพียงการเล่าเรียนอยู่แต่เพียงในตำราหรือชั้นเรียน (Law in book) แต่ห้องเรียนนิติศาสตร์คือสังคม (Law in action)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริการวิชาการแก่สังคมด้านนิติศาสตร์

การบริการวิชาการด้านนิติศาสตร์มักเป็นการจัดกิจกรรมการอบรมความรู้กฎหมายแก่ชุมชนท้องถิ่น และแนวทางการสร้างรายได้เสริม โดยมีนักศึกษาเข้าร่วมโครงการในการเผยแพร่และให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้แก่ชุมชนท้องถิ่น และสร้างแนวทางในการเพิ่มรายได้แก่ชุมชน รวมทั้งการรับฟังปัญหาจากชุมชนท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การวิจัยและการบริการวิชาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เป็นการดำเนินการในลักษณะการให้เปล่าโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หรืออาจคิดค่าใช้จ่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับสถาบันอุดมศึกษาได้ตามความเหมาะสม และสามารถให้บริการครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะ ชุมชน และประชาชน ผ่านรูปแบบการให้บริการที่หลากหลาย เช่น การให้คำปรึกษา การศึกษาวิจัย การค้นคว้าเพื่อแสวงหาคำตอบให้กับสังคม การให้บริการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นต่าง ๆ การจัดให้มีการศึกษาต่อเนื่องบริการแก่ประชาชนทั่วไป การอนุญาตให้ใช้

ประโยชน์ทรัพยากรของสถาบันเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ การจัดประชุมหรือ สัมมนาทางวิชาการ เป็นต้น (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2567)

สำหรับการบริการวิชาการโดยทั่วไปเป็นการบริการวิชาการที่นำองค์ความรู้ และประสบการณ์ทางวิชาการหรือวิชาชีพไปถ่ายทอด หรือปฏิบัติการทางวิชาชีพให้แก่ผู้รับบริการ หากเป็นการดำเนินงานในฐานะที่ปรึกษาโครงการที่มีสัญญาระบุเป็นการจ้างที่ปรึกษา หรือการจ้างดำเนินการโดยมีลักษณะงานที่นอกเหนือจากงานวิจัยเพื่อให้ได้ผลการดำเนินงานตามที่ผู้ว่าจ้างระบุ ส่วนการวิจัยเพื่อรับใช้สังคมจะเป็นการแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสังคมผ่านกระบวนการวิจัยโดยใช้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นทางด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านเกี่ยวกับชุมชน วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (วรลักษณ์ นาคเสน, 2564)

แนวคิด "วิศวกรรมทางสังคม" (Social Engineering) มีมุมมองว่ากฎหมายควรเป็นเครื่องมือที่มีไว้เพื่อปรับสมดุลของผลประโยชน์ที่แตกต่างกันในสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสันติสุข ซึ่งผู้ให้กำเนิดแนวคิดนี้คือ รอสโค พาวด์ ซึ่งเป็นช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยได้รับแรงบันดาลใจจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสหรัฐอเมริกา ในช่วงเวลานั้นสังคมกำลังเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ความไม่เสมอภาคทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งกฎหมายแบบดั้งเดิมไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พาวด์เชื่อว่ากฎหมายควรปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ มุ่งเน้นการใช้กฎหมายในการปรับสมดุลของผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม โดยแบ่งผลประโยชน์เหล่านี้ออกเป็น 3 ประเภทหลักคือ ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล (Individual interests) อาทิสวัสดิ์ในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ผลประโยชน์ของสาธารณะ (Public interests) อาทิ ความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของรัฐ ผลประโยชน์ทางสังคม (Social interests) อาทิ การปกป้องสิ่งแวดล้อมและการคุ้มครองชนกลุ่มน้อย พาวด์เชื่อว่ากฎหมายต้องพยายามหาจุดสมดุลระหว่างผลประโยชน์เหล่านี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม การมองกฎหมายในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่ากฎหมายไม่ใช่เพียงเครื่องมือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย แต่ยังเป็นเครื่องมือในการ "วิศวกรรม" เพื่อจัดระเบียบและแก้ปัญหาทางสังคม ซึ่งในทางปฏิบัติแนวคิดนี้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนากฎหมายเพื่อปกป้องกลุ่มที่อ่อนแอในสังคม และช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน เช่น การปฏิรูปกฎหมายแรงงานและกฎหมายสังคมสงเคราะห์

การใช้แนวคิดวิศวกรรมทางสังคมทำให้กฎหมายไม่หยุดนิ่งและสามารถปรับตัวได้ตลอดเวลา (Pound, 1912)

3. สภาพปัญหาการบริการวิชาการแก่สังคมด้านนิติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

สภาพปัญหาเชิงพื้นที่ของจังหวัดเชียงรายจากประสบการณ์ของผู้เขียนในการลงพื้นที่ให้บริการวิชาการตลอดเวลาร่วมสองทศวรรษโดยเฉพาะในด้านกฎหมายที่แม้จะมีการให้บริการวิชาการอย่างสม่ำเสมอ แต่สภาพปัญหาเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สูง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่ามักถูกประชาชนในพื้นที่บุกรุกหรือเข้าไปทำกินและเกิดความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่รัฐอยู่เสมอ โดยราษฎรมักให้ข้อมูลว่าได้อยู่อาศัยมาก่อนการประกาศใช้กฎหมาย ส่วนด้านเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายนั้นก็ยึดถือกฎหมายระเบียบอย่างเคร่งครัด มิได้ฟังเหตุผลในส่วนของชาวบ้านแต่อย่างใด ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างรัฐและราษฎร

2. สภาพความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะชาติพันธุ์ที่อยู่ห่างไกลความเจริญและอำนาจรัฐเข้าไม่ถึงก่อให้เกิดภาวะการตกสำรวจในด้านการรับรองความเป็นพลเมือง ส่งผลให้บุคคลดังกล่าวขาดไร้ซึ่งสิทธิบางประการที่ควรจะได้จากรัฐ เช่น สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิในการศึกษา สิทธิในการแสดงออกทางการเมือง เป็นต้น สภาพปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการให้ความรู้ในเชิงช่วยเหลือเพื่อให้รัฐรับรองสิทธิให้แก่บุคคลดังกล่าว

3. สภาพความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ยังก่อให้เกิดปัญหาด้านการสื่อสาร บางพื้นที่ไม่สามารถสื่อสารเป็นภาษาไทยได้ซึ่งอาจมีที่มาจากการไม่ได้รับสัญชาติจึงไม่ได้รับสิทธิในการศึกษาดังที่กล่าวมาแล้ว ส่งผลให้ประชาชนกลุ่มดังกล่าวไม่สามารถเรียนรู้และเข้าใจกฎหมายและจารีตของความเป็นไทยที่จะช่วยให้เขาเข้ามาในสังคมได้อย่างปกติสุข การลงพื้นที่โดยไม่เตรียมความพร้อมเรื่องล่ามแปลภาษามักทำให้การให้ความรู้ด้านวิชาการเป็นไปอย่างยากลำบาก

4. สภาพปัญหาสังคมซึ่งส่วนหนึ่งมีที่มาจากสภาพภูมิศาสตร์ดังที่กล่าวมาแล้วว่าจังหวัดเชียงรายมีพื้นที่ติดชายแดน ง่ายต่อการข้ามไปมาของผู้ประกอบอาชญากรรม จึงมีความเสี่ยงที่กลุ่มองค์กรอาชญากรรมจะใช้เชียงรายเป็นต้นทางประกอบอาชญากรรม อาทิ การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ ตลอดจนการฟอกเงิน เป็นต้น ส่งผลให้การเตรียมข้อกฎหมายเพื่อรับมือกับ

สภาพการณ์ที่สุดขีดต้องเป็นไปอย่างรอบคอบรัดกุม สภาพปัญหาดังกล่าวยังนำมาซึ่งการดำเนินการให้บริการวิชาการต้องมีความระมัดระวังในความปลอดภัย ทั้งตัวคณาจารย์ และนักศึกษาผู้เข้าร่วมงาน

5. สภาพปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการให้บริการวิชาการด้านกฎหมาย เนื่องจากการให้บริการวิชาการด้านกฎหมายเป็นไปตามงบประมาณและแหล่งทุนจากภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนส่งเสริมการลงพื้นที่ให้บริการความรู้ให้กับประชาชนในท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง มักจะดำเนินการในลักษณะ “ม้วนเดียวจบ” ในบางพื้นที่แม้มีการประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมแต่ก็มิได้มีการกลับสู่พื้นที่อีกครั้งในปีถัดไปเพื่อให้บริการซ้ำหรือบริการวิชาการอย่างต่อเนื่องปัญหาดังกล่าวอาจมาจากข้อจำกัดด้านแหล่งทุน หรือ การมุ่งเป้าของหน่วยงานต้นสังกัด

6. สภาพปัญหาด้านงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนมักมีจำกัด กล่าวคือ งบประมาณที่ได้รับมักได้รับมาเพียงครั้งเดียวโดยมิได้มีการให้อย่างต่อเนื่องในพื้นที่เดิมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง การขาดความต่อเนื่องของการเติมงบประมาณนี้อาจนำมาซึ่งการขาดการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายต่อเนื่อง การพัฒนาองค์ความรู้จึงมีลักษณะไม่ยั่งยืน และหากในอนาคตจำเป็นจะต้องมีการเข้าไปประสานงานในเชิงพื้นที่ดังกล่าว อาจไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านหรือกลุ่มเป้าหมายอีก

4. อภิปรายรูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมายในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

งานบริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมายที่ได้ดำเนินการแล้วเสร็จก่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่การบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ต้องเชื่อมโยงกับความเป็นอยู่ของประชาชนตั้งแต่ในระดับฐานราก เพื่อเข้าถึงวิถีประชา และพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในลักษณะ “สหายทางวิชาการ” เกื้อหนุนกัน ได้แก่ชุมชนและมหาวิทยาลัย ถือเป็นการนำทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติอย่างแท้จริง เนื่องจากในวิถีชีวิตของประชาชนยังต้องการการนำทางที่ถูกต้องจากฝ่ายวิชาการ อาทิ ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการเกษตรและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งที่ผ่านมาภาครัฐมักวางนโยบายให้ประชาชนดำเนินชีวิตในลักษณะ “สั่งการ” จากส่วนกลางโดยมิได้ให้องค์ความรู้ที่เหมาะสมในการประกอบเลี้ยงช้างประชาชน เมื่อหน่วยงานระดับอุดมศึกษามีแนวนโยบายที่จะบริการวิชาการแก่สังคมในทุกด้านจึงเป็นจังหวะก้าวที่สำคัญที่จะสอดประสานวิถีประชาให้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้อง

ผ่านโครงการหรือกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ ตลอดจนพัฒนาวิธีคิดของประชาชนให้รู้เท่าทันยุคสมัยอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตามผู้เขียนตระหนักถึงข้อควรระวังในการลงพื้นที่บริการวิชาการเสมอ โดยเฉพาะการทำความเข้าใจถึงวิถีดั้งเดิม และเคารพกติกาชุมชน ที่แม้จะแตกต่างจากกฎหมายบ้านเมือง แต่ผู้ให้บริการวิชาการพึงไม่ลงไปเปลี่ยนแปลง คัดล้าง หรือฝืนวิถีประชา แต่ควรเป็นไปในลักษณะส่งเสริม ชี้นำ แนะนำ ให้กำลังใจ ตลอดจนให้แนวทางสำหรับการพัฒนาตนเองของชุมชน หรือกลุ่มคนที่รับบริการเพื่อปรับสมดุลแห่งผลประโยชน์ให้กับประชาชนสอดคล้องกับแนวคิด "วิศวกรรมทางสังคม" (Social Engineering) ของรอสส์โค่ พาวด์ซึ่งมีมุมมองว่ากฎหมายควรเป็นเครื่องมือที่มีไว้เพื่อปรับสมดุลของผลประโยชน์ที่แตกต่างกันในสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสันติสุข

การลงพื้นที่ปฏิบัติหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยงด้านกฎหมาย” ในเบื้องต้นผู้ปฏิบัติหน้าที่บริการวิชาการในลักษณะพี่เลี้ยงด้านกฎหมายจะต้องมีความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ที่ตนจะทำการลงไปเป็นพี่เลี้ยง เนื่องจากการขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในบริบทของพื้นที่มักนำมาสู่ความล้มเหลวของการให้บริการ บางพื้นที่ที่มีความต้องการเน้นหนักไปในด้านหนึ่งแต่ผู้ที่เป็นพี่เลี้ยงกลับมุ่งเน้นให้บริการในอีกด้านหนึ่งเป็นลักษณะการให้บริการที่ “ผิดตัวผิดฝา” ส่งผลให้สภาพปัญหาของท้องถิ่นนั้นมิได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง การบริการวิชาการลักษณะนี้จึงเป็นการบริการวิชาการเพียง “ในกระดาษ” ซึ่งหวังผลเพียงตัวชี้วัดเชิงปริมาณในการลงพื้นที่ให้บริการเท่านั้น แต่หาได้ตอบโจทย์ในเชิงคุณภาพไม่

การลงพื้นที่ให้คำปรึกษากฎหมายในลักษณะ “คลินิกกฎหมาย” ถือเป็นพื้นฐานในการให้บริการวิชาการของผู้ที่อยู่ในศาสตร์กฎหมาย ผู้เรียนกฎหมายจะได้รับการปลูกฝัง ถ่ายทอดจากสถาบันทางกฎหมายมาเป็นอย่างดีเกี่ยวกับหลักและวิธีการในการให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่ประชาชนมักจะมีปัญหาด้านกฎหมายที่คล้ายคลึงกัน อาทิ กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของบุคคลตั้งแต่ถือกำเนิดจนตาย ปัญหากฎหมายด้านการทำนิติกรรมสัญญา ปัญหาเกี่ยวกับคดีอาญา ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการขึ้นพิจารณาคดีในศาล เป็นต้น นอกจากนี้ในแต่ละท้องที่อาจมีสภาพปัญหากฎหมายที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่รอการแก้ไข คลี่คลายเป็นกรณีพิเศษมากกว่าท้องที่อื่น อาทิ ท้องที่ที่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าหรือทับซ้อนกับป่า อาจมีปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ทำกินและการบุกรุกป่าสงวน ในบางพื้นที่มีอาณาเขตอยู่ติดชายแดน มักประสบกับปัญหาการลักลอบเข้าเมือง การค้ายาเสพติด และการค้ามนุษย์ ในขณะที่บางพื้นที่

เป็นพื้นที่สูงสภาพภูมิศาสตร์เป็นป่าเขา ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ที่หลากหลาย มักประสบปัญหาการได้มาซึ่งสัญชาติ เป็นต้น ผู้ที่จะเข้าบริการวิชาการในลักษณะนี้จึงต้องศึกษาค้นคว้าข้อมูลภูมยาดังกล่าวไว้เป็นกรณีพิเศษ

การลงพื้นที่เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านกฎหมายให้กับชุมชนต่างๆในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ผ่านโครงการอบรม บรรยาย ให้ความรู้กับประชาชนในหลากหลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มภาคประชาสังคมท้องถิ่น เป็นต้น โดยการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชนให้บุคลากรด้านกฎหมายของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ตลอดจนเครือข่ายด้านวิชาการ อาทิ หน่วยงานผู้มีจิตอาสาในพื้นที่จังหวัดเชียงรายในการลงพื้นที่บรรยายให้ความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายข้างต้นโดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปีเพื่อให้เกิดความสม่ำเสมอในการปลูกฝังความรู้และพัฒนาหลักคิดให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการปฏิบัติตามกฎหมาย มิให้ประชาชนรู้สึกกลัววิถีชีวิตของตนอยู่ห่างไกลจากการปฏิบัติตามกฎหมาย และตนยังคงเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยมิให้ต้องรู้สึกแปลกแยก

ลักษณะข้อมูลภูมยาดังกล่าวเป็นสำหรับพื้นที่จังหวัดเชียงราย ที่มีประชากรชาติพันธุ์จำนวนมาก หลากหลายชาติพันธุ์ และกระจายตัวกันอยู่ทั้งในพื้นที่สูง และตามพื้นที่ป่าซึ่งยากต่อการเข้าถึง ทั้งพื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาสำคัญด้านสังคมสองประการคือ ปัญหาการไร้สัญชาติ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด และปัญหาการค้ามนุษย์ตามแนวชายแดน ผู้ให้บริการวิชาการจึงต้องมุ่งเน้นศึกษา ทำความเข้าใจประชุมเตรียมความพร้อมทีมงานก่อนการลงพื้นที่ให้บริการวิชาการเสมอ การประชุมเตรียมความพร้อมนี้จะมีการพูดถึงสภาพปัญหาเชิงพื้นที่ ข้อมูลที่ได้รับจากผู้นำชุมชน และจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ทีมงานเข้าใจถึงสภาพทั่วไป และความร้ายแรงแห่งปัญหาที่กำลังลงพื้นที่ไปพบ ในการประชุมดังกล่าวจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมตั้งคำถามและซักซ้อมความเข้าใจถึงประเด็นอ่อนไหวต่างๆ ทั้งเตรียมแนวทางการแก้ไขปัญหให้กับประชาชนเบื้องต้น ผ่านการศึกษาข้อมูลภูมยาดังกล่าว คำพิพากษาฎีกา กฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนธรรมเนียมพื้นถิ่นวัฒนธรรมของชุมชนและภาษาที่ใช้สื่อสารให้พร้อมเสมอ

ลักษณะพื้นที่ซึ่งมีบริบทใกล้เคียงกับจังหวัดเชียงราย โดยมีการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นงานวิจัยเพื่อแสวงหาองค์ความรู้ทางข้อเท็จจริง ข้อมูลภูมยาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งป่าชุมชนและแนวทางจัดทำแผนจัดการป่าชุมชน โดยใช้กระบวนการศึกษาความเป็นไปได้

ทางกฎหมายในการที่ประชาชนจะใช้ป่าชุมชนโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ซึ่งอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนแต่ละหมู่บ้านในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับประโยชน์ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนจัดการป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน (ณฐ์ นารินทร์, 2567, น.2) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ดำเนินการสอดคล้องกับงานวิจัยข้างต้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนให้กับประชาชน โดยเข้าไปสร้างจุดเน้นในการส่งเสริมความรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ก่อนการจัดทำข้อบังคับป่าชุมชน และทำการศึกษาวิเคราะห์สภาพลักษณะของชุมชนเพื่อจัดทำข้อบังคับชุมชนเพื่อจัดทำข้อบังคับป่าชุมชน ตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 (อัญญลลิต์ กมลนันทกิจ, 2567, น.40) โดยกระบวนการดำเนินงานบริการวิชาการด้านกฎหมายในพื้นที่จังหวัดเชียงรายที่ผู้เขียนได้ดำเนินการไป มีความสอดคล้องกับกระบวนการดำเนินโครงการวิจัยทั้งสองเรื่องที่ว่ามาข้างต้น

การนำประสบการณ์และข้อมูลที่ได้รับจากภาคสนามมาสู่การวิจัยเชิงพื้นที่นั้นมีตัวอย่างที่ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดได้ก็คือ เมื่อได้รับทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการแพร่ระบาดของเสพติดจากประชาชนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ผู้เขียนจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาดำเนินการวิจัยต่อเพื่อแสวงหาทางออกของปัญหา จนได้เกิดงานวิจัยเรื่อง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการบังคับใช้กฎหมายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในจังหวัดเชียงราย ซึ่งเกิดจากแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับชาติในปัจจุบันนั้นยังมีลักษณะเป็นนโยบายเชิงแม่บทของชาติที่มองสภาพปัญหาในภาพรวม อย่างไรก็ตามยังขาดความยืดหยุ่นและการให้อำนาจผู้ปฏิบัติหน้าที่เชิงพื้นที่สำหรับบังคับใช้กฎหมาย และปรับรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ที่เท่าที่ควร ในงานวิจัยดังกล่าวผู้เขียนจึงมุ่งเน้นทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาเชิงพื้นที่ โดยวิเคราะห์สภาพปัญหาด้วยการสะท้อนคิดจากมุมมองผู้มีหน้าที่ในสายงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ได้มีการระดมความคิดเห็นถอดบทเรียนที่ได้จากการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย มุมมองที่มีต่อปัญหาเชิงพื้นที่ทำให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญโดยสรุป คือ 1) การไม่ผลักผู้กระทำความผิดออกจากสังคม 2) การเสริมความพร้อมด้านบุคลากรและทรัพยากรสนับสนุน 3) การข่าวที่รวดเร็ว ต่อเนื่องและบูรณาการระหว่างหน่วยงาน 4) การกำกับติดตามปัญหาอย่างต่อเนื่อง ผลจากการวิจัยนี้ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับจังหวัดและระดับชาติสามารถอาศัยเป็นข้อมูลสำหรับปรับกลยุทธ์ และกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้เหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่จังหวัดเชียงรายมากขึ้น (พิทักษ์ ศศิสุวรรณ, 2567ก,

น.226) มีการนำองค์ความรู้มาบูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน อาทิ วิชากฎหมายกับสังคม กฎหมายเกี่ยวกับการใกล้เคียงและสันติวิธี นิติปรัชญา เป็นต้น และยังสามารถนำสภาพปัญหาไปต่อยอดค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการท้าวิจัยเชิงพื้นที่ได้อีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของพิทักษ์ ศศิสุวรรณ (2567ก) เรื่อง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการบังคับใช้กฎหมายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในจังหวัดเชียงราย

ในขณะที่บางปัญหาที่ผู้เขียนได้ลงพื้นที่พบว่าเป็นปัญหาระดับชาติที่ต้องมีการริเริ่มตรากฎหมายให้อำนาจท้องถิ่นควบคุมดูแลสภาพปัญหาที่กำลังก่อตัวขึ้น อาทิ สภาพปัญหามลพิษทางแสงจากการเกษตร ได้แก่การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์หรือการประมงที่ใช้แสงอันนำมาซึ่งผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเป็นต้น ผู้เขียนก็นำประสบการณ์ข้อสังเกตจากการปฏิบัติหน้าที่ภาคสนามมาร้อยเรียงเป็นบทความวิชาการกระตุ้นเตือนสังคม เพื่อให้รู้เท่าทัน และดำเนินการแก้ไขปัญหาก่อนที่จะลุกลาม เหตุที่มีความจำเป็นต้องตราข้อบัญญัติท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบริบทการเกษตรที่ใช้แสงดังกล่าวมานั้น เพราะหากมองในแง่วัตถุประสงค์ของการเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศเกษตรกรรม ผู้เขียนเห็นว่าหน่วยงานปกครองท้องถิ่นมีภารกิจที่สำคัญในงานด้านดูแลสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่อาจตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะเสียหายจากธุรกิจทางการเกษตร ทั้งนี้ในภารกิจของแต่ละท้องถิ่นย่อมแตกต่างกันไปไม่มีอัตลักษณ์ในการดำเนินงานแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องที่ (พิทักษ์ ศศิสุวรรณ, 2567ข, น.253)

ตัวอย่างงานบริการวิชาการในลักษณะ “พี่เลี้ยงทางวิชาการ” ที่ผู้เขียนได้ลงพื้นที่ไปสัมผัสกับกลุ่มชาวบ้าน และพบว่าต้องใช้องค์ความรู้ด้านกฎหมายเข้าช่วยในการแก้ไข อาทิ สภาพปัญหาการบริหารจัดการขยะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ที่เริ่มมีปัญหการบริหารจัดการขยะ เนื่องจากแต่เดิมสภาพตำบลดังกล่าวอยู่ห่างไกลความเจริญและยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ แต่ปัจจุบันมีการสร้างถนนตัดผ่านพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งมีโครงการที่กำลังดำเนินการก่อสร้างทางรถไฟของจังหวัดเชียงรายพาดผ่านพื้นที่ดังกล่าว สังคมเกษตรกรรมจึงกลายเป็นสังคมเมืองอย่างฉับพลันทันใด ก่อให้เกิดสภาพปัญหาสังคมในหลายด้านซึ่งด้านที่ประชาชนและผู้นำท้องถิ่นกังวลใจมากที่สุดก็คือปัญหาการบริหารจัดการขยะ ซึ่งแต่เดิมชุมชนดังกล่าวบริหารจัดการขยะครัวเรือนในลักษณะต่างคนต่างกำจัด ทั้งวิธีฝังหรือเผา แต่เมื่อสังคมขยายกลายเป็นเมืองอย่างรวดเร็วเกิดปัญหาการบริหารจัดการขยะไม่ทัน หรือจัดการขยะอย่างไม่เหมาะสมขึ้น ผู้เขียนได้ลงพื้นที่ไปศึกษาสภาพปัญหาเบื้องต้น ได้ฟังเสียงสะท้อนจากชาวบ้านและผู้นำชุมชนว่าการบริหารจัดการขยะยังไม่

ถูกสุขลักษณะ และหากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปอาจก่อให้เกิดปัญหาขยะล้นเมืองได้ ผู้เขียนจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวกลับมาประชุมหารือกับทีมงานโดยศึกษาข้อกำหนดของเทศบาลที่มีอยู่แล้ว จึงมีความเห็นร่วมกันว่าการจะให้ประชาชนปฏิบัติตามเทศบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะได้นั้นก่อนอื่นจะต้องปลูกฝังให้ประชาชนมีความเข้าใจและตระหนักรู้ถึงความสำคัญการบริหารจัดการขยะครัวเรือน ผู้เขียนจึงมีดำริร่วมกับผู้นำท้องถิ่นเห็นพ้องต้องกันว่าต้องประชุมอบรมทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะในครัวเรือน และจัดทำธรรมนูญชุมชนว่าด้วยการบริหารจัดการขยะขึ้น ซึ่งในการดำเนินโครงการนั้นชาวบ้านในพื้นที่โดยเฉพาะแกนนำแต่ละหมู่บ้านให้ความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการรักษาความสะอาดเรียบร้อยของชุมชนของตน ทั้งยังร่วมกันร่างธรรมนูญชุมชนและปฏิญญาร่วมกันว่าจะปฏิบัติตามธรรมนูญนี้

สถานะของธรรมนูญชุมชนแม้มิได้เป็นกฎหมายบ้านเมืองที่มีสภาพบังคับ แต่ถือเป็นฉันทามติร่วมกันของชุมชนในการปฏิบัติตามสิ่งที่ตนร่วมกันร่างขึ้น ถือเป็นกฎหมายระดับเล็กสุดแต่ทรงอิทธิพลมากที่สุดเนื่องจากประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดคุณภาพชีวิตของตนเอง เป็นปฏิญญาที่ไร้การบงการบังคับบัญชาจากภาครัฐ แต่ถือกำเนิดขึ้นจากมติประชาและสามารถบังคับใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ ถือเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนให้ประชาชนเคารพเชื่อฟังกฎหมาย เพราะเนื้อหาในธรรมนูญชุมชนนั้นก็มีการกำหนดให้ประชาชนต้องปฏิบัติตามกฎหมายของท้องถิ่นอยู่ในตัวเอง ในบางพื้นที่มีปัญหาด้านการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่อย่างมีสุขภาวะ ประชาชนผู้ที่เคยมีพฤติกรรมทำลายสิ่งแวดล้อม หรือรุกพื้นที่ป่าธรรมชาติ ก็มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น โดยมีการถอยคืนพื้นที่ และดำเนินการปรับพฤติกรรมการใช้สอยทรัพยากรให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น (พิทักษ์ ศศิสุพรรณ, 2566, น.402)

ความสนใจความรู้ด้านกฎหมายของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มมักจะแตกต่างกันไป อาทิ กลุ่มผู้สูงอายุมักมีความสนใจข้อกำหนดเกี่ยวกับสิทธิที่ตนจะได้รับจากทางราชการเมื่อล่วงเข้าวัยชรา รวมทั้งกฎหมายแปลกใหม่ที่ทำให้ตนหันโลกเสมอ ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์มักจะสนใจข้อกำหนดเกี่ยวกับพื้นที่ทำกิน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการได้มาซึ่งสัญชาติและสิทธิพลเมืองชั้นพื้นฐาน ในขณะที่กลุ่มเด็กและเยาวชนมักสนใจข้อกำหนดที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะข้อกำหนดที่เกี่ยวกับโลกออนไลน์ ตลอดจนข้อกำหนดที่สามารถไขข้อข้องใจเกี่ยวกับสิ่งที่ตนได้ยินได้ฟังมาจากสื่อออนไลน์ เป็นต้น

สิ่งที่ยังขาดแคลนเมื่อต้องลงพื้นที่ห่างไกลเพื่อบริการวิชาการ ส่วนใหญ่มักเป็นความขาดแคลนในด้านทรัพยากรทั้งทรัพยากรบุคคลและงบประมาณสนับสนุน กรณีทรัพยากรบุคคลสิ่งที่ขาดแคลนมากที่สุดได้แก่ ล่ามภาษาซึ่งจะเข้ามาช่วยเหลือทีมงานบริการวิชาการด้านกฎหมายในกรณีที่กลุ่มเป้าหมายเป็นชาติพันธุ์ ซึ่งส่วนใหญ่มักไม่สามารถสื่อสารเข้าใจภาษาไทย โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงรายมีชาติพันธุ์หลากหลาย การจัดหาล่ามจึงมีความยากลำบากในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ผู้ให้บริการวิชาการด้านกฎหมายจึงจำเป็นต้องประสานจิตอาสาในพื้นที่ผู้มีความรู้ด้านภาษาหรือผู้นำชุมชนที่สามารถเป็นล่ามสื่อสารให้กับกลุ่มเป้าหมายเข้าใจเนื้อหาสาระทางกฎหมาย

อย่างไรก็ตามแม้จะมีล่ามหรือไม่จำเป็นต้องมีล่ามในการลงพื้นที่ กลุ่มผู้ให้บริการวิชาการมักจะต้องประชุมทำความเข้าใจเตรียมความพร้อมทางด้านระดับของภาษา โดยการลดระดับภาษากฎหมายซึ่งมีความเป็นทางการสูง ให้กลายเป็นภาษาที่เข้าใจง่ายสื่อสารตรงสามารถถ่ายทอดให้กับผู้ที่มีความรู้น้อยได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในบางโอกาสผู้ให้บริการวิชาการโดยเฉพาะการบรรยายความรู้ด้านกฎหมายให้กับประชาชนจำเป็นต้องใช้ภาษาถิ่นในการถ่ายทอดเพื่อเพิ่มความเข้าใจให้กับผู้ฟังมากยิ่งขึ้น และเป็นการผ่อนคลายบรรยากาศมิให้ตึงเครียดไปกับตัวบทกฎหมายมากเกินไป

เมื่อต้องลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ให้บริการวิชาการด้านกฎหมาย ผู้เขียนพบว่ามีความสวยงามอยู่รอบตัวเสมอ สิ่งแวดล้อมที่แปลกใหม่ ผู้คนที่หลากหลาย ประเด็นปัญหาที่ทำลายหลอมรวมให้การบริการวิชาการเกิดเสน่ห์ดึงดูดให้คณาจารย์และนักศึกษาผู้มีจิตอาสาได้เข้าร่วมทำกิจกรรมโดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันก็คือเสริมสร้างสังคมให้น่าอยู่ขึ้นภายใต้บริบทของกฎหมาย การที่นักกฎหมายเดินทางลงไปสู่ชุมชนนั้นมิได้เป็นการลงไป “ชี้นิ้วสั่ง” ให้ชาวบ้านต้องทำอย่างนั้น ไม่ทำอย่างนี้ แต่เป็นการลงไปศึกษาและเข้าใจถึงวิถีประเพณีว่าประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวมีวิถีชีวิตอย่างไร แล้วจึงค้นหาวามีปัญหาและอุปสรรคใดที่ประชาชนติดขัดในกฎระเบียบข้อกฎหมายหรือไม่ หากมีนักวิชาการคณาจารย์และนักศึกษาจะร่วมระดมความคิดเห็นเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านให้ผ่านพ้นปัญหานั้นไปได้

5. สรุป

การบริการวิชาการถือเป็นดอกผลอันเจริญงอกงามของการสอนและการวิจัยในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะด้านนิติศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นศาสตร์ที่ยึดโยงกับสังคมในทุกมิติ มีความท้าทายในการประกอบสร้างสังคมจากฐานรากที่มีใช้เป็นเพียงการดำเนินโครงการเชิงปริมาณเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งเป็นการปลูกปัญญาให้กับประชาชนให้เข้าใจถึงการเป็นพลเมือง ซึ่งได้แก่สิทธิและหน้าที่โดยธรรมที่ตัวบทกฎหมายมุ่งคุ้มครองรับรองให้ถือเป็นสิ่งเคียงคู่กันในการดำเนินชีวิตโดยปกติสุข

อย่างไรก็ตามข้อกฎหมายที่ถูกต้องตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยย่อมมีความแตกต่างกัน ในบางพื้นที่อาจมีความต้องการการช่วยเหลือด้านกฎหมายลักษณะหนึ่ง ในขณะที่อีกพื้นที่หนึ่งกลับมีความต้องการความช่วยเหลือด้านกฎหมายที่แตกต่างกันออกไป โดยสรุปสภาพปัญหาของการให้บริการวิชาการด้านกฎหมายที่ผู้เขียนประสบคืออุปสรรคด้านพื้นที่ส่วนใหญ่มีภูมิศาสตร์เข้าถึงยาก เนื่องจากมีที่ตั้งในป่าเขา ยากต่อการเข้าถึง ทั้งความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม ชนเผ่าพันธุ์ ซึ่งส่งผลต่อวิถีคิด ความเชื่อ ตลอดจนนิติสำนึกของประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะมุมมอง การทำความเข้าใจ และการใช้กฎหมายของประชาชนกลุ่มดังกล่าวที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงของสภาพบังคับอย่างเช่นที่เกิดใน “สังคมเมือง” เช่น เมื่อเกิดปัญหาข้อพิพาทด้านกฎหมายขึ้นก็มีแนวโน้มใช้กฎหมาย หรือใช้กำลังในการแก้ไขปัญหามากกว่ากฎหมาย เป็นต้น

รูปแบบการบริการวิชาการที่ได้ดำเนินการมาแล้วนั้น เริ่มจากการลงพื้นที่ไปศึกษาและทำความเข้าใจเข้าใจถึงวิถีประเพณีประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวมีวิถีชีวิตอย่างไร แล้วจึงค้นหามีปัญหาและอุปสรรคใดที่ประชาชนติดขัดในกฎระเบียบข้อกฎหมาย ซึ่งหากมีสภาพปัญหาใดที่รอการช่วยเหลือ ก็จะมีการระดมสมองโดยนักวิชาการคณาจารย์ และนักศึกษาเพื่อช่วยเหลือประชาชนให้ผ่านพ้นปัญหานั้นไป โดยมุ่งเน้นการให้ความรู้และแนะแนวทาง มากกว่าการสั่งหรือบงการ เพราะจะไม่เป็นการแก้ไขปัญหามาจากประชาชนในพื้นที่ และส่งผลให้การแก้ไขปัญหามีความยั่งยืน

ในการใช้กฎหมายเพื่อรับใช้สังคมแน่นอนว่านักนิติศาสตร์จะต้องคิดให้ล้าหน้าก้าวไกล สู่อนาคต บางโอกาสนักนิติศาสตร์จำเป็นต้องวิเคราะห์ทำนายปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตามกฎระเบียบดั้งเดิมและอัตลักษณ์อันดั้งเดิมของชุมชนจะต้องไม่สูญเสียไป ความพยายามของผู้เขียนในบทความนี้ก็เช่นกันผู้เขียนสื่อสารไปถึงสังคมอย่างจริงจังทำให้ผู้อ่าน

เข้าใจมิติแห่งปัญหา โดยผู้เขียนได้เสนอแนะทางออกเพื่อรองรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตดังกล่าวในหัวข้อถัดไป

6. องค์ความรู้ใหม่

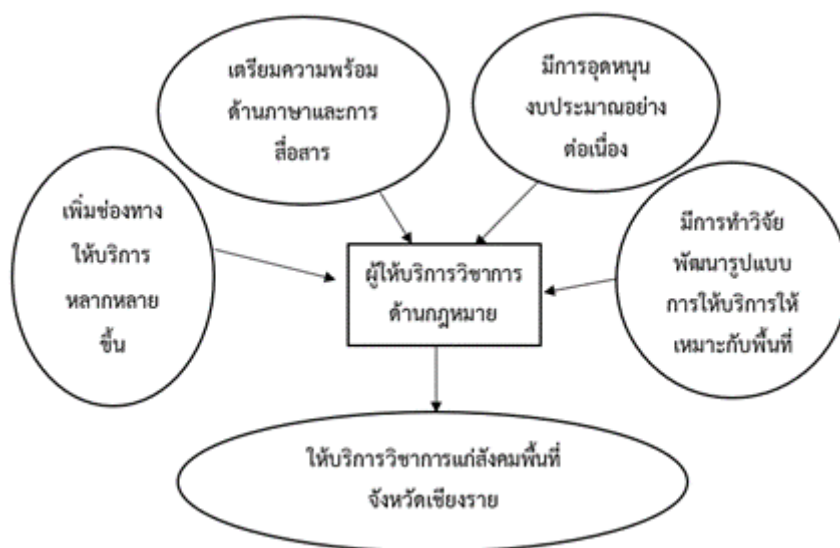
จากการวิพากษ์ถึงสภาพปัญหาดังกล่าวผู้เขียนมีความเห็นว่าในอนาคตการกำหนดนโยบายเพิ่มเติมเพื่อการบริหารจัดการรูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมายในพื้นที่จังหวัดเชียงรายให้มีพัฒนาการเหมาะสมกับพื้นที่มากขึ้น ซึ่งสามารถนำไปใช้กับพื้นที่อื่นที่มีบริบทเชิงพื้นที่ใกล้เคียงกันได้ โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับรูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมายในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ดังนี้

1. มีการเพิ่มช่องทางการให้บริการวิชาการแก่สังคมด้านกฎหมายช่องทางอื่นเพิ่มขึ้น อาทิ ช่องทางออนไลน์ เพื่อให้การบริการวิชาการช่วยเหลือด้านกฎหมายเป็นไปอย่างกว้างขวาง และเข้าถึงประชาชนได้ง่ายขึ้น ลดความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน

2. มีการเตรียมพร้อมด้านการสื่อสารภาษาถิ่นโดยจัดหาผู้ชำนาญด้านภาษาถิ่นสำหรับการสื่อสาร ทำความเข้าใจ ตลอดจนเป็นผู้ช่วยในการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายให้กับประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์

3. มีการอุดหนุนงบประมาณการดำเนินโครงการ หรือการให้บริการวิชาการในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

4. สำหรับฝ่ายวิชาการด้านนิติศาสตร์จำเป็นต้องมีการทำวิจัยเกี่ยวกับประเด็นรูปแบบการให้บริการวิชาการเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการให้บริการวิชาการด้านกฎหมายอย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความแตกต่างหลากหลายของประชาชนอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

ภาพที่ 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับรูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคม
ด้านกฎหมายในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

เอกสารอ้างอิง

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2567). *คู่มือการบริการวิชาแก่สังคม*

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ณฐ นารินทร์. (2567). *การเสริมสร้างความรู้ทางกฎหมายในการจัดทำแผนป่าชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน* (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

พิทักษ์ ศศิสุวรรณ. (2566). *ประสบการณ์นักนิติศาสตร์เพื่อสังคมสู่บทบาทนักนิติศาสตร์เพื่อสิ่งแวดล้อม. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 และนานาชาติ ครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่เฉลิมพระเกียรติ* (น. 402). แพร่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่เฉลิมพระเกียรติ.

พิทักษ์ ศศิสุวรรณ. (2567ก). *ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการบังคับใช้กฎหมายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในจังหวัดเชียงราย. วารสารนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 8(1), 225–246.

- พิทักษ์ ศศิสุวรรณ. (2567ข). การพัฒนาโมเดลข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อควบคุมกิจกรรมทางการเกษตรที่ก่อให้เกิดมลพิษทางแสง. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร*, 41(2), 248-260.
- วรลักษณ์ นาคเสน. (2564). *คู่มือการจัดโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน และสังคม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัชรพงษ์ สุชีวงศ์, เพ็ญศรี ฉรินัง, อุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ, และ วิวัฒน์ หมั่นการ. (2567). การวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐด้วยทฤษฎีระบบ. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 11(2), 224-234.
- อัญณลีนต์ กมลนันทกิจ. (2567). *การเสริมสร้างความรู้ทางกฎหมายในการจัดทำข้อบังคับป่าชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน* (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- Pound, R. (1912). The Scope and Purpose of Sociological Jurisprudence. *Harvard Law Review*, 25(8), 489-516.

การบริหารงานราชการไทย: แนวคิดและทิศทาง
จากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ *
Thai Public Administration: Concept and Direction
of Empirical Analysis

สุธีญา พรหมมาก

Suteeya Prommak

วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ

Management for Development College, Thaksin University

E-mail: suteeya.prom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์การบริหารราชการไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันยาวนาน มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเมืองการปกครองและพฤติกรรมการบริหารราชการมาหลายยุคหลายสมัย แต่ละยุคสมัยก็มีลักษณะการบริหารราชการที่แตกต่างกัน มีสภาพปัญหาเกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาก็มีลักษณะต่างกัน กระบวนการวิเคราะห์อาศัยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเป็นสำคัญโดยมุ่งเน้นกระบวนการ ค่านิยม วิวัฒนาการของการบริหารราชการไทยและแนวทางการปฏิรูประบบราชการไทยผ่านบริบทเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมและกระบวนการอื่น ๆ แต่ละยุคสมัยที่แตกต่างกัน ซึ่งวิธีการในการบริหารราชการถูกกำหนดและควบคุมโดยกฎหมายมหาชนอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้การบริหารราชการมีอิทธิพลต่อการบริหารงานราชการของไทยเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับค่านิยมของคนไทยที่ต้องการทำงานในหน่วยงานราชการมาตั้งแต่บรรพบุรุษทั้งในปัจจุบันประเทศไทยก็ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ในการพัฒนาระบบราชการไทยให้มีความ

* ได้รับความเห็นชอบ: 30 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 30 ตุลาคม 2567; ตีพิมพ์: 31 ตุลาคม 2567

ทันสมัย มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศส่งผลให้การบริหารงานภาครัฐต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

คำสำคัญ: ระบบราชการ; การบริหารราชการไทย

Abstract

This academic article aims to analyze the literature on Thai public administration from the past to the present. There have been significant changes in political governance and bureaucratic behavior over various eras, each characterized by distinct administrative features and unique issues arising during those times. It heavily relies on studying secondary data. It focusses on the processes, values, and evolution of Thai public administration, as well as reform strategies with in the contexts of economic, social, and political factors, beliefs, cultural traditions, values, and other processes across different historical periods. The methods of public administration are strictly defined and regulated by public law. Additionally, bureaucratic governance in Furthermore, the public administration that shapes Thai public administration adapts to changing global situations and aligns with the values of Thai people, who have a long history of aspiring to work in government agencies. Currently, Thailand has been developing strategies to modernize its public administration system, aiming for efficiency and alignment with the national development vision, necessitating changes in public sector management accordingly.

Keywords: bureaucracy; Thai public administration

1. บทนำ

การบริหารงานของหน่วยงานของรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะต่าง ๆ ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดโดยนโยบายของรัฐบาลและกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนภายใต้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของสังคมและภายในหน่วยงานของรัฐซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ระบบราชการมีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนแต่ละประเทศสูงมากหากประเทศใดมีระบบราชการที่มีประสิทธิภาพสูงคุณภาพของสังคมและประชาชนของประเทศนั้นก็จะดีตามไปด้วย

ในอดีตการได้เข้าร่วมระบบราชการหรือการรับราชการเป็นข้าราชการถูกมองว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติเป็นนายประชาชน มีอำนาจในการจัดการกิจกรรมสาธารณะที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนแต่สมัยปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว อีกประเด็นทางวิชาการที่สำคัญประการหนึ่งและมีอิทธิพลต่อการบริหารราชการคือการนำแนวคิดต่าง ๆ ที่แพร่หลายกันอยู่ในสังคมโลกมาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการไทย ซึ่งบางแนวคิดทฤษฎีอาจจะเหมาะสมกับสภาพบริบทของสังคมไทย แต่บางแนวคิดอาจจะต้องอาศัยเวลาในการปรับทัศนคติของผู้นำไปปฏิบัติ อีกทั้งบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกัน การนำแนวคิดบางอย่างมาใช้จึงต้องมีการทบทวนความเป็นไปได้ว่ามีมากน้อยเพียงใด แต่ในทางกลับกันหากไม่มีการนำแนวคิดที่กำลังเป็นที่สนใจกันอยู่ทั่วโลกมาประยุกต์ใช้การจัดการภาครัฐอาจจะถูกมองว่าเป็นพวกล้าหลังไม่ทันสมัยก็เป็นได้ ดังนั้นบทความวิชาการฉบับนี้จึงนำเสนอการวิเคราะห์แนวคิดการบริหารราชการที่มีการนำไปปฏิบัติในการบริหารราชการไทย

2. การบริหารราชการไทย

การบริหารราชการและระบบราชการมีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศต่าง ๆ อย่างมาก เนื่องจากมีบทบาทต่อการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของพลเมืองในรูปของการออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายซึ่งมีอยู่มากครอบคลุมกิจกรรมที่สำคัญและจำเป็นในชีวิตของประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย ความสำคัญของการบริหารราชการและระบบราชการอาจแตกต่างกันและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะทางสังคมและสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในบางเวลาหรือในบางสังคมนระบบราชการก็จะมีบทบาทและอำนาจในสังคมสูงแต่ในบางประเทศหรือบางเวลา

บางสถานการณ์รัฐหรือระบบราชการได้ลดบทบาทในการทำภารกิจหรือบริการสาธารณะลงตามความจำเป็น อาจเนื่องจากข้อจำกัดของงบประมาณแผ่นดิน แรงกดดันจากภาคเอกชน ประชาชนหรือสถาบันการเงินระหว่างประเทศซึ่งเป็นแหล่งเงินกู้ของรัฐให้มีการถ่ายโอนภารกิจไปให้กับภาคเอกชนในรูปของกลไกตลาดมากขึ้น เมื่อนั้นรัฐหรือระบบราชการก็จะลดบทบาทและความสำคัญลง (เสนาะ ตีเียว, 2546)

สำหรับประเทศไทย ได้พยายามปรับปรุงระบบบริหารราชการแผ่นดินมาแล้วอย่างต่อเนื่อง ในสมัยของนายอาณันท ปันยารชุน (พ.ศ.2534-2535) ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มีผลงานสำคัญในการปฏิรูประบบราชการไทย โดยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ฉบับ พ.ศ.2534 และพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2535 (จักรพันธ์ วังษ์บูรณาวาทย์, 2560) อีกทั้งเป็นผู้บัญญัติศัพท์ไทยจากคำภาษาอังกฤษ “Transparency” มาเป็นคำไทยว่า “โปร่งใส” และประกาศนโยบายรัฐบาลต้องโปร่งใสเป็นรัฐบาลแรก (ต่อตระกูล ยมนาค และต่อภัสสร ยมนาค, 2560) กระทั่งในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2545 มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนการบริหารราชการแผ่นดินให้เกิดผลสัมฤทธิ์โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาระบบราชการ ทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการพัฒนาระบบราชการและงานของรัฐอย่างอื่น ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 อีกทั้งยังได้มีการออกกฎหมายปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ เรื่อยมาเพื่อปรับโครงสร้างระบบราชการไทยให้มีความทันสมัย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2561) จนมาถึงปัจจุบันการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทยเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2553 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 เนื่องจากพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กำหนดให้คณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดให้มีแผนการบริหารราชการแผ่นดินและแผนนิติบัญญัติขึ้น เพื่อเป็นกรอบในการบริหารราชการแผ่นดินพอมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560

และพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 ขึ้น ส่งผลให้เกิดการจัดทำกรอบในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในรูปยุทธศาสตร์ชาติซึ่งทุกหน่วยงานต้องปฏิบัติตามจึงยกเลิกการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินและแผนนิติบัญญัติ รวมถึงปรับปรุงการจัดทำแผนปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภาและแผนอื่นที่เกี่ยวข้อง กำหนดให้การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการประชาชนและการติดต่อประสานงานระหว่างส่วนราชการด้วยกันต้องกระทำโดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลกลางเพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการและการบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบันและอนาคต

1. พัฒนาการของการบริหารราชการไทย

การศึกษาวិวัฒนาการของการบริหารราชการไทยจะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจสภาพความเป็นมา ความคิด ค่านิยม วัฒนธรรมองค์การตลอดจนสภาพปัญหาของระบบราชการไทยที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ระบบราชการจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการทางการบริหารอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของผู้ปกครองประเทศตลอดจนสภาพปัญหาและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพื่อให้ระบบราชการสามารถแสดงบทบาทอำนาจหน้าที่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของประเทศทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ระบบราชการไทยในสมัยสุโขทัยนั้น เนื่องมาจากสภาพสังคมไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก ระบบราชการจึงมีโครงสร้างที่เรียบง่ายการจัดทำบริการสาธารณะ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของประชาชนหรือชุมชนที่จะบริหารจัดการกันเอง จากหลักศิลาจารึกดังกล่าวนักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่าอาณาจักรสุโขทัยมีขนาดไม่ใหญ่โตมากนักมีการจัดระบบการปกครองแบบ “พ่อปกครองลูก” หรือระบบ “พ่อขุน” ซึ่งเน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบเครือญาติหรือบุคคลในครอบครัวช่วยเหลือพึ่งพากันในสังคมแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย หากเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นพระมหากษัตริย์ในฐานะ “พ่อ” ก็จะออกมาตัดสินคดีความด้วยตนเอง ในภายหลังอาณาจักรสุโขทัยได้แผ่ขยายอาณาเขตออกไปเป็นอย่างมากทำให้โครงสร้างทางสังคมของราชสุโขทัยมีความซับซ้อนมากขึ้น ระบบพ่อปกครองลูกจึงถูกแทนที่ด้วยการปกครองแบบ “ธรรมราชา” หรือกษัตริย์ผู้ทรงคุณธรรมเยี่ยงพระพุทธองค์ ผู้ปกครองแบบธรรมราชานับว่าเป็นพัฒนาการของการเมืองการปกครองที่ซับซ้อนขึ้นของอาณาจักรสุโขทัย (ลิขิต ธีระเวคิน, 2540)

ในสมัยอยุธยาาระบบราชการเริ่มทวีความสลับซับซ้อนขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง การปรับปรุงระบบราชการครั้งสำคัญของสมัยอยุธยา ก็คือการใช้ระบบการปกครองแบบจตุสดมภ์ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งเป็นคติความเชื่อจากการจัดระเบียบแห่งจักรวาลตามศาสนาฮินดู โดยเชื่อว่าในจักรวาลทั้ง 4 ทิศ มียักษ์ทำหน้าที่ปกป้องรักษาอยู่ทิศละ 1 ตน เรียกว่า โลกบาล จากแนวคิดดังกล่าวจึงปรับใช้ในการจัดระบบการบริหารราชการแผ่นดินของอาณาจักรโดยแบ่งออกเป็นกรม 4 กรม แต่ละกรมมีการแบ่งอำนาจหน้าที่ชัดเจนและมีเสนาบดีเป็นผู้รับผิดชอบงานของแต่ละกรมประกอบด้วย กรมเวียง ทำหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและการปกครองในราชธานี กรมวัง ทำหน้าที่ดูแลกิจการภายในราชสำนัก งานราชพิธีรวมถึงการตัดสินคดีความต่างๆ กรมคลัง ทำหน้าที่ดูแลด้านการเงิน การคลังตลอดจนจัดเก็บภาษีอากรต่าง ๆ เป็นรายได้ของแผ่นดิน กรมนา ทำหน้าที่เก็บรักษาเสบียงและออกสิทธิที่นาแก่ราษฎร (ปวิณ ฦ นคร, 2546) ระบบนี้ยังคงใช้เป็นหลักทางการปกครองตลอดสมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ที่พระองค์ท่านได้ยกเลิกระบบจตุสดมภ์และได้มีการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินไทยใหม่ครั้งสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ภาครัฐไทย โดยทรงจัดระเบียบราชการบริหารส่วนกลางเสียใหม่ในปี พ.ศ.2435 ด้วยการจัดตั้งกรมขึ้นมา 12 กรม ซึ่งเวลาต่อมาได้เรียกว่ากระทรวงและจัดให้มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ในการนี้มืองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2440 นั่นคือสุขาภิบาลกรุงเทพ นอกจากนี้ยังมีการยกเลิกระบบทาส ระบบไพร่ที่มีมาอย่างยาวนาน การพัฒนาสาธารณูปโภคต่าง ๆ การปรับปรุงการบริหารกิจการบ้านเมืองให้มีความทันสมัยเป็นแบบตะวันตกเพื่อให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ (วลัยพร ชินศรี, 2565)

2. การปฏิรูประบบราชการไทย

ระบบราชการจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการทางการบริหารอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของผู้ปกครองประเทศตลอดจนสภาพปัญหาและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพื่อให้ระบบราชการสามารถแสดงบทบาทอำนาจหน้าที่ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของประเทศทั้งภายในและภายนอกประเทศ การปฏิรูประบบราชการครั้งสำคัญอย่างยิ่งของไทย คือ การปฏิรูประบบราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 – 2453) การแผ่ขยายของลัทธิจักรวรรดินิยมและประเทศไทยถูกอังกฤษบีบให้การทำสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่สำคัญคือ “สนธิสัญญาเบาว์ริง”

ส่งผลให้สยามต้องมีการปรับปรุงระบบการค้ำ การจัดเก็บภาษีและระบบยุติธรรมการเกิดรัฐชาติ (Nation State) ทำให้อาณาจักรสยามขยายตัวออกไปเป็นอันมากและความซับซ้อนของสังคม ทำให้ระบบการปกครองแบบจตุสดมภ์ล้าสมัยและขาดประสิทธิภาพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงยกเลิกการปกครองแบบจตุสดมภ์และตั้งกระทรวงจำนวน 12 กระทรวงในวันที่ 1 เมษายน 2435 การบริหารราชการแผ่นดินหลังการเปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ. 2475 อำนาจในการบริหารประเทศส่วนใหญ่อยู่กับระบบราชการและข้าราชการระดับสูง อีกทั้งยังควบคุมทรัพยากรทางการบริหารตลอดจนมีอำนาจการควบคุม เิงนโยบายและการปฏิบัติโดยผ่านทางกฎหมายลักษณะนี้ เรียกว่า ระบบอำมาตยาธิปไตย หรือ ระบบสังคมที่ถูกปกครองโดยระบบราชการนั่นเอง (Riggs 1966,148-176) การเปลี่ยนแปลงและการบริหารงานภาครัฐไทยในยุคดั้งเดิมโดยเฉพาะในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2411 – 2453) ได้ทรงปฏิรูปการปกครองให้ทันสมัยตามแบบตะวันตกอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน (วิชัย เทียนถาวร,2561) การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินยังเป็นที่มาให้เกิดความของจักรวรรดินิยมตะวันตกในสมัยนั้น นอกจากนี้ยังทำให้พระองค์สามารถ กำกับดูแลงานของทุกกระทรวงและยังเป็นการคานอำนาจของขุนนางเก่าโดยเฉพาะตระกูล บุนนาคลงได้ ผู้นำสยามประเทศในขณะนั้นจึงจำเป็นต้องเลือกที่เป็นเมืองขึ้นหรือจะยอมพัฒนา ตนเองเพื่อที่จะไม่ถูกกล่าวหาว่าไร้อารยะและไร้ความศิวิไลซ์จากประเทศตะวันตก ดังนั้นกล่าวได้ว่า การปฏิรูประบบราชการไทย ซึ่งมีการดำเนินการมาแล้ว 3 ครั้ง คือ 1) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กรุงศรีอยุธยา 2) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาล ที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ และ 3) การปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. 2545 โดยชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นกับระบบราชการไทยอันเป็นผลมาจากการปฏิรูปว่ายังจำกัด การเปลี่ยนแปลงอยู่เฉพาะในระบบราชการส่วนกลางเท่านั้น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ สองประการคือ ประการแรก การปรับปรุงโครงสร้างองค์การในระบบราชการส่วนกลางและ ประการที่สองการเปลี่ยนแปลงในระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง (ทวีศักดิ์ สุทกวาทิน, 2545) จากนั้นมาข้าราชการไทยทั่วประเทศก็ได้ก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ คือ ยุคแห่งการปฏิบัติงานอย่างมี เป้าหมายและโครงการ อีกทั้งยังเป็นยุคแห่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานอีกด้วย โดยการปฏิรูประบบราชการในครั้งนี้จะเป็นการพลิกโฉมการบริหารราชการแผ่นดิน การให้บริการและพัฒนาาระบบราชการตามหลักการบริหารราชการแผ่นดินแนวใหม่ โดยมี เป้าหมายเพื่อให้ได้ “ราชการยุคใหม่” (จิรวัดน์ รจนาวรรณ, 2546)

3. การปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐ

การพัฒนาระบบราชการในยุคที่จะก้าวสู่ทศวรรษหน้าเป็นงานที่มีความสำคัญ แม้ว่าในทศวรรษที่ผ่านมาความพยายามแต่ยังไม่บรรลุจุดหมายเท่าที่ควรยังไม่เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ดังนั้นการปรับระบบราชการสู่การบริหารสมัยใหม่ตามที่เคยตั้งเป้าหมายไว้เพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอสำหรับการนำพาประเทศไปสู่ทศวรรษหน้าอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ซึ่งรัฐบาลและผู้บริหารในภาคราชการต้องเร่งพิจารณา รวมถึงกำหนดทิศทางให้ชัดเจน ซึ่งระบบราชการจะเป็นกลไกสำคัญในการนำพาประเทศไทยให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยเฉพาะเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาในอีก 20 ข้างหน้า ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ท้าทายความสามารถของรัฐบาลชุดปัจจุบันและชุดต่อ ๆ ไป รวมถึงระบบราชการไทยทั้งระบบ (อรพินท์ สฟโชคชัย, 2559) (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559) ลักษณะการดำเนินงานและปัญหาของการทำงานในระบบราชการแบบเดิมทำให้ระบบราชการเหมาะกับการทำงานในเชิง “การปกครองราชอาณาจักร” ซึ่งเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่การปฏิรูประบบราชการปี 2543 แต่ไม่เหมาะสมกับบทบาทของรัฐในปัจจุบันซึ่งมุ่งเน้นใน “การจัดทำและส่งเสริมอบบริการสาธารณะ” เท่าที่ควร (อานุภาพ รักษ์สุวรรณ, 2566) หลายคนเห็นว่าการขยายตัวของรัฐบาลมี ผลกระทบต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้เกิดความคิดว่าควรลดขนาดภาครัฐหรือต้องทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Huges, 2003)

ในทศวรรษหน้าระบบราชการที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ปฏิบัติราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและมีระบบการบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถเดินหน้าและพัฒนาได้อย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างสมดุล ระบบราชการที่ยึดหลักความเป็นมืออาชีพจะช่วยถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองลดทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมการดำเนินนโยบายสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ สังคม ระบบราชการจะเป็นระบบที่มีความคล่องตัว ยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ทุกสถานการณ์ สุดท้ายประเทศชาติและประชาชนโดยรวมจะได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ คือ ประชาชนได้รับบริการสาธารณะที่ดีมีคุณภาพ ระบบราชการมีระบบการทำงาน และมีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เก่ง ดี มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพสูงเท่าเทียมกับมาตรฐานสากล มีการใช้จ่ายงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐอย่างถูกต้องเหมาะสมและนำไปใช้ให้เกิดผลอย่างคุ้มค่า หากสามารถยกระดับมาตรฐานของระบบราชการให้ทันสมัยได้ระบบ

ราชการไทยจะเป็นระบบที่ได้รับความเชื่อถือและศรัทธาจากประชาชนเป็นอย่างมาก (หลักสูตรนิติศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตร์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์, 2565)

แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) พัฒนามาจากแนวคิดในการบริหารงานภาครัฐ (Public Administration) ที่มีแนวปฏิบัติตามกรอบแนวคิดหรือตัวแบบระบบราชการในอุดมคติของ Max Weber ถูกมองว่าเป็นปรัชญาการบริหารที่รัฐบาลนำมาใช้ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อให้การบริหารภาครัฐมีความทันสมัย แนวความคิดของการจัดการภาครัฐแนวใหม่หรือการจัดการนิยม (Managerialism) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ซึ่งเรียกโดยย่อว่า NPM ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการประชุมของสมาคมการบริหารและการจัดการภาครัฐของกลุ่มประเทศในเครือจักรภพ (The Commonwealth Association for Public Administration Management-CAPAM) ประกอบด้วยผู้แทนจากประเทศต่าง ๆ กว่า 50 ประเทศเมื่อปี 1994 (สุพจน์ ทรายแก้ว, 2545) และได้กำหนดแนวคิดร่วมกันโดยมุ่งหวังจะให้ป็นแนวคิดหรือหลักการทั่วไปของการบริหารงานภาครัฐ เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของระบบราชการซึ่งต้องการแก้ไขความไร้ประสิทธิภาพและการคอร์รัปชัน การบริหารจัดการภาครัฐในปัจจุบันจึงได้นำแนวคิดในเรื่องของการบริหารภาครัฐแนวใหม่ปรับใช้ โดยให้ความสำคัญต่อการรับผิดชอบต่อผลงาน การควบคุมผลสัมฤทธิ์ การเชื่อมโยงให้เข้ากับการจัดสรรทรัพยากรและการให้รางวัล การปรับโครงสร้างองค์การให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ โดยความร่วมมือของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เกณฑ์คุณภาพของประเทศต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับแต่งให้สอดคล้องกับบริบทของระบบราชการไทยและมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 จนสามารถริเริ่มการพัฒนาคูณภาพการบริหารจัดการภาครัฐขึ้น เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐได้มีเกณฑ์ที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางในการประเมินตนเอง โดยการวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสในการปรับปรุงกระบวนการทำงานและผลการดำเนินงาน เพื่อให้หน่วยงานได้พัฒนาคูณภาพการบริหารจัดการสู่ระดับมาตรฐานสากล อีกทั้งยังจะเป็นบรรทัดฐานในการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งจะช่วยให้ทุกหน่วยงานสามารถประเมินตนเองไปในทิศทางเดียวกันอีกด้วย

ผลของการปฏิรูประบบราชการเป็นที่คาดหวังไว้ว่าจะมีระบบราชการที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพสามารถตอบสนองพันธกิจและภารกิจในการให้บริการแก่ประชาชนและประเทศชาติได้อย่างสมบูรณ์มีขนาดกะทัดรัดและโปร่งใสตรวจสอบได้และยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นศูนย์กลาง ในปี พ.ศ. 2542 นับเป็นการเปลี่ยนแปลงการทำงานของระบบราชการไทยที่สำคัญ เกิดแนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government) ขึ้น อันเกิดจากการที่ประเทศไทยเข้าร่วมข้อตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน (e-ASEAN Agreement) สำหรับประเทศไทยได้เริ่มพัฒนาโครงการที่เรียกว่า e-Thailand ขึ้นโดยแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศเพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในสังคมอย่างเป็นธรรม พัฒนาสังคม บุคลากรและสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมการค้า การลงทุน การสร้างความเชื่อมั่นและอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนและภาคเอกชน (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2549) สำหรับหลักการของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์คือ การบริการที่ภาครัฐให้แก่ประชาชนโดยยึดหลักดังต่อไปนี้ (ประสพโชค ประมงกิจ, 2549)

1. ที่เดียว คือ ประชาชนสามารถติดต่อขอรับบริการจากหน่วยงานของรัฐที่จุดเดียว โดยได้รับการแบบเบ็ดเสร็จจากหน้าเว็บไซต์ที่บูรณาการบริการต่าง ๆ ที่เคยอยู่อย่างกระจัดกระจายให้มารวมอยู่ที่เดียวได้

2. ทันใด คือ หน่วยงานของรัฐสามารถให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์แก่ประชาชน โดยมีการตอบรับแบบทันทีทันใดไม่เสียเวลารอการตอบกลับทางเอกสาร ส่งผลให้ประชาชนสามารถทราบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที

3. ทั่วไทย คือ ประชาชนสามารถใช้บริการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้ทุกที่ผ่านการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่หน่วยงานของรัฐจัดบริการได้

4. ทุกเวลา คือ ประชาชนสามารถใช้บริการออนไลน์ของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้ตลอดเวลาหรือได้รับความสะดวกเพิ่มขึ้นสามารถรับบริการนอกเวลาราชการ

5. ทั่วถึงและเท่าเทียม คือ การให้บริการของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ทำให้ประชาชนมีความเสมอภาคและเท่าเทียมในโอกาสการเข้ารับบริการจากภาครัฐ โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาติดต่อรับบริการที่หน่วยงานของรัฐ

6. ธรรมาภิบาล คือ การให้บริการจะต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ซึ่งรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวภาครัฐไทยได้มีการนำมาใช้ เช่น การจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Procurement) ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐแบบ

อิเล็กทรอนิกส์ (Government Fiscal Management Information System – GFMS) การชำระภาษีผ่านอินเทอร์เน็ต (e-Revenue) ระบบการทำหนังสือเดินทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Passport หรือ E-passport) ระบบบัตรประชาชนอิเล็กทรอนิกส์หรือบัตรสมาร์ทการ์ด (Smart Card) ระบบทะเบียนราษฎรอิเล็กทรอนิกส์(e-Registration) เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักวิชาการ, 2567)

ดังนั้น รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จึงถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของการปฏิรูประบบราชการไทย เพื่อสร้างวิธีการปฏิบัติงานที่ลดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติงาน พัฒนาการให้บริการประชาชนให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการเข้ารับบริการ

4. ปัญหาของระบบราชการไทยและแนวทางในการปฏิรูป

จากการที่เป็นระบบที่มีอายุยาวนานและมีการเปลี่ยนแปลงแบบช้า ๆ ระบบราชการไทยจึงมีปัญหาที่สะสมไว้มาก ระบบราชการไทยยังมีปัญหาอีกหลายประการทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว โปร่งใสและเป็นธรรม ปัญหาของระบบราชการไทยสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2556)

4.1 ปัญหาโครงสร้าง ระบบราชการไทยมีขนาดใหญ่ โครงสร้างซ้ำซ้อนกันทั้งในด้านการกิจบทบาทอำนาจหน้าที่ทำให้ไม่คล่องตัว ไม่สามารถตอบสนองและรองรับกับความสลับซับซ้อนของการบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การบริหารราชการส่วนกลางโดยใช้หลักการรวมศูนย์อำนาจซึ่งเป็นผลมาจากโครงสร้างของระบบราชการโดยแบ่งออกเป็นกระทรวง ทบวงและกรมเป็นศูนย์สั่งการนั้นเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป ระบบนี้กลายเป็นปัญหาและไม่เหมาะสมเกิดความล่าช้าในการทำงานและไม่ทันต่อความต้องการของประชาชน

4.2 ปัญหาการบริหารงาน ไม่มีความโปร่งใส บริสุทธิ์ยุติธรรมและตรวจสอบได้ โดยมีการแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองที่กำหนดนโยบาย นอกจากนี้บางครั้งระบบราชการไทยมักจะละเลยการปฏิบัติงาน การตรวจสอบการปฏิบัติงานและการติดตามประเมินผลการทำงาน ความสำเร็จ หรือผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานจึงทำให้ส่วนราชการต่าง ๆ ไม่ได้จัดเก็บข้อมูลการดำเนินงานในแต่ละด้านไว้เพื่อใช้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

4.3 ปัญหาระบบบริหารงานบุคคลและบุคลากร ระบบบริหารงานบุคคลไม่มีความเท่าเทียมกัน ทำให้ข้าราชการมีความก้าวหน้าในการรับราชการแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังขาดวิธีการที่เหมาะสมในการผลักดันให้ข้าราชการมีขีดความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมที่

เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาบุคลากร คือ ข้าราชการยังขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานหรือเรียกว่าขาดความเป็นมืออาชีพ ทำให้ไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงได้ขาดความรับผิดชอบ มีทัศนคติและค่านิยมแบบดั้งเดิม ส่งผลให้ระบบราชการและข้าราชการยังคงยึดติดกับการทำงานโดยวิธีการใช้อำนาจสั่งการเป็นหลัก ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและใช้ระบบอุปถัมภ์ในการทำงาน โดยไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็น

4.4 ปัญหาการทุจริตและประพฤตินิชอบการทุจริตและประพฤตินิชอบ นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งของระบบราชการไทย เนื่องจากลักษณะการทำงานของระบบราชการเป็นแบบผูกขาดและข้าราชการมีพฤติกรรมการทำงานช่วยพวกพ้องของตน เปิดโอกาสให้มือเกิสิทธิชนและเป็นช่องทางให้กระทำการทุจริตและประพฤตินิชอบจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่มีต่อระบบราชการและข้าราชการ

จากสภาพปัญหาของระบบราชการดังกล่าว ส่งผลให้การบริหารราชการแผ่นดินต้องมีการปฏิรูประบบราชการ เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญเพราะระบบราชการเป็นระบบใหญ่ที่สุดของประเทศ มีบุคลากรอยู่ในระบบเป็นจำนวนมากและมีงบประมาณจำนวนมาก มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหลายฉบับซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและสถานะของประเทศชาติ อย่างไรก็ตามการปฏิรูประบบราชการที่ผ่านมา ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างจริงจังและประสบผลสำเร็จ การปฏิรูประบบราชการได้เริ่มต้นขึ้นอีกครั้งเมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้าควบคุมอำนาจการปกครองและได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 โดยในมาตรา 27 ได้กำหนดให้มีสภาพิรูปรูปแห่งชาติทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเมืองด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ด้านการปกครองท้องถิ่น ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านพลังงาน ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านสื่อสารมวลชน ด้านสังคม และด้านอื่น ๆ (จารุพร ฉันทวิเศษกุล, 2556) และเมื่อสภาพิรูปรูปแห่งชาติสิ้นสุดการทำหน้าที่ลงหลังการลงมติไม่รับร่างรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2558 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2558 ได้กำหนดให้มีสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศขึ้นแทนเพื่อดำเนินการให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ สืบต่อจากสภาพิรูปรูปแห่งชาติต่อไป ทั้งนี้ในการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้มีการนำเรื่องการปฏิรูปประเทศ

มาบัญญัติเอาไว้และเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้นับเป็นรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 20 ของประเทศไทยและเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 ที่ผ่านการออกเสียงประชามติของประชาชนและให้ใช้แทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ต่อไป (พิฐวรรณ กิตติคุณ, 2560)

5. แนวทางการพัฒนาระบบราชการของประเทศไทย

การพัฒนาระบบราชการไทยในปัจจุบันสำนักงาน ก.พ.ได้วางแนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2566 – 2570 ให้หน่วยงานมีการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2566 – 2570 และยุทธศาสตร์องค์กร โดยมีประเด็นการพัฒนา ดังนี้ **ประเด็นการพัฒนาที่ 1** การพัฒนาองค์กรเพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และพัฒนา เพื่อให้หน่วยงานของรัฐสามารถสร้างและพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม มีการทุ่มเททรัพยากรเพื่อลงทุนให้บุคลากรทุกระดับเกิดการเรียนรู้ตลอดจนสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมและทดลองทำสิ่งใหม่ ๆ จนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กร **ประเด็นการพัฒนาที่ 2** การพัฒนากรอบแนวคิดและทักษะให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานเพื่อขับเคลื่อนภารกิจภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บุคลากรทุกระดับได้รับการพัฒนากรอบแนวคิดและทักษะให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานที่ท้าทายเพื่อขับเคลื่อนภารกิจภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ **ประเด็นการพัฒนาที่ 3** การพัฒนากรอบความคิดและทักษะด้านดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนการเป็นรัฐบาลดิจิทัล เพื่อให้บุคลากรทุกระดับได้รับการพัฒนาด้านดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนภารกิจ พัฒนาองค์กรสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลและตอบสนองความต้องการของประชาชน เพื่อให้ประชาชนและผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติราชการ หน่วยงานของรัฐมีการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรและการสร้างสมดุลคุณภาพชีวิตที่ดี บุคลากรภาครัฐมีการพัฒนาตนเองและสามารถขับเคลื่อนภารกิจพัฒนาองค์กรและตอบสนองความต้องการประชาชน (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, 2567)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ฉบับข้าราชการ โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ในการ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างยั่งยืน สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” ได้วางกรอบเพื่อการพัฒนาประเทศไทยไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 6 คือยุทธศาสตร์ชาติด้านการ

ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) ดังนี้

1. ภาครัฐเพื่อประชาชน ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” เพิ่มขีดสมรรถนะการทำงานของภาครัฐให้มีความทันสมัยนำระบบดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ มีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนองค์การได้ตามสถานการณ์ พร้อมทำงานแบบบูรณาการเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและมีระบบการเงินการคลังสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ

2. ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ทุกภาคส่วนต้องร่วมตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต ไม่ยอมรับการทุจริตและประชาชนสามารถตรวจสอบ ติดตามการประเมินผลได้

3. การกระจายอำนาจอย่างเหมาะสม ภาครัฐมีขนาดเล็กลงเหมาะสมกับแต่ละภารกิจ สนับสนุนการกระจายอำนาจสู่องค์กรส่วนท้องถิ่น ชุมชน มีระบบภาษีและรายได้ท้องถิ่นอย่างเหมาะสมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

4. พัฒนาค่านิยมในการทำงาน บุคลากรภาครัฐเป็นคนดี คนเก่ง ยึดระบบคุณธรรม ยึดค่านิยมในการทำงานเพื่อประชาชน โดยมีการพัฒนาขีดความสามารถบุคลากรภาครัฐเพื่อความก้าวหน้าในสายอาชีพ

5. ยึดมั่นหลักประชาธิปไตย บุคลากรและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย เคารพสิทธิมนุษยชนและปฏิบัติต่อประชาชนโดยเสมอภาคกัน ส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ระบบยุติธรรมชุมชนและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้ กระทรวงแรงงานยังได้เสนอความเชื่อมโยง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 กับการทำงานของภาครัฐไทย เพื่อพัฒนาการทำงานของภาครัฐที่มีคุณภาพ เข้าถึงได้ เป็นภาครัฐที่มีสมรรถนะสูงและคล่องตัว ภายใต้หมุดที่ 13 “ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน” ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ตอบโจทย์ สะดวกและประหยัด กลยุทธ์ที่ 2 การปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการและโครงสร้างของภาครัฐให้ยืดหยุ่น เชื่อมโยง เปิดกว้างและมีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ กลยุทธ์ที่ 3 การปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัลที่ใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาประเทศ กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างระบบบริหาร

ภาครัฐที่ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนและพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะที่จำเป็นในการให้บริการภาครัฐ ดิจิทัลและปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ มาตรการภาครัฐให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ (กระทรวง แรงงาน, 2567)

3. สรุป

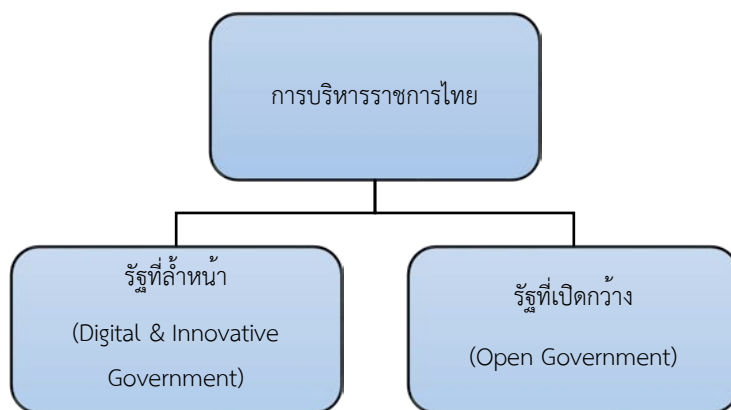
การบริหารราชการเป็นกิจกรรมทางสังคมที่มีความสำคัญและสัมพันธ์กับชีวิตของประชาชนในทุกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมทางด้านสังคมหรือกิจกรรมด้านการเมืองระบบราชการจะต้องมีบทบาทในส่วนใดส่วนหนึ่งหรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเสมอ เช่น การกำหนดหลักเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับหรือนโยบาย นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีสภาพการบังคับใช้หลักเกณฑ์โดยการจัดตั้งองค์การต่าง ๆ ขึ้นมาดำเนินการภายใต้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดองค์การต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นเป็นจำนวนมาก ครอบคลุมการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ในประเทศทุกลักษณะองค์การต่าง ๆ นี้เรียกว่า องค์การของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐและบรรดาคำสั่งการของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐทั้งประเทศหรือทั้งระบบ ระบบราชการนับเป็นส่วนที่มีบทบาทและความสำคัญต่อประชาชนสูงที่สุดซึ่งเป็นระบบที่ยังรากลึกในวิถีของสังคมไทยมานาน แต่เมื่อสถานการณ์โลกได้เปลี่ยนแปลงไปภาครัฐไทยจึงไม่สามารถที่จะต้านทานต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) จึงได้กลายเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่เกิดขึ้นตามมาจากแรงผลักดันของโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ปรารถนาให้ระบบราชการหรือกิจการภาครัฐนั้นต้องมีการปรับตัวกลับพบว่าระบบราชการนั้นขาดประสิทธิภาพในการตอบสนองความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการคลังตามมาด้วยเช่นกัน จึงนำมาสู่การปฏิรูประบบราชการหลายต่อหลายครั้งเพื่อพยายามที่จะลดบทบาทของภาครัฐให้เล็กลงสังคมใหญ่ขึ้นให้มีความสำคัญกับภาคประชาชนภาคประชาสังคมเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้การบริหารงานภาครัฐเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะที่มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างประชาชนทุกภาคส่วนกับหน่วยงานทั้งหลายของรัฐภายใต้หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหลักสิทธิมนุษยชน และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อลดความขัดแย้งและมุ่งให้ประเทศมีความสงบสุข สามารถขับเคลื่อนประเทศให้พัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบต่อไป

4. องค์ความรู้ใหม่

การบริหารราชการไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ ๆ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการและตอบสนองความต้องการของประชาชนประชาชน องค์ความรู้ใหม่ในการบริหารราชการไทยจึงมักจะมีการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่รวดเร็วผู้เขียนมีการนำมาวิเคราะห์ นำเสนอข้อมูลดังนี้

“ภาครัฐที่ทันสมัย น่าเชื่อถือ มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน”

ภาพที่ 1. การบริหารราชการไทยเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี

การดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร ภายใต้แนวคิด “การเรียนรู้ได้เร็ว เข้าถึงแหล่งความรู้ได้ง่าย นำไปใช้งานได้จริง สร้างประโยชน์และติดตามผลได้เร็วอย่างเป็นระบบ”

รัฐที่ล้ำหน้า (Digital & Innovative Government) เพื่อให้บุคลากรทุกระดับได้รับการพัฒนาด้านดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนภารกิจ พัฒนางค์กรสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล และตอบสนองความต้องการของประชาชน ยกกระตือรือร้นงานด้านนวัตกรรมและดิจิทัลโดยภาครัฐเป็นภาครัฐที่ทันสมัย น่าเชื่อถือ มีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการและการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) , ปัญญาประดิษฐ์ (AI)

รัฐที่เปิดกว้าง (Open Government) เปิดการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ลดบทบาทของภาครัฐและเปิดให้ส่วนอื่นร่วมให้บริการหรือให้บริการแทนเพื่อตอบสนองประชาชนและผู้รับบริการ เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ด้วย แพลตฟอร์มข้อมูลเปิด (Open Data) และการให้ข้อมูลที่โปร่งใส

นอกจากนี้ยังมีการใช้เครื่องมือการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Learning Tool kits) เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของข้าราชการ เช่น การจัดทำแผนที่ยุทธศาสตร์ (Strategy Map) และการบริหารความเสี่ยง (Risk Management)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงแรงงาน. (2567). ความเชื่อมโยงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 กับการทำงานของภาครัฐไทยที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงแรงงาน. สืบค้นจาก <https://std.mol.go.th/wpcontent/uploads/sites/30/2022/09/หมายเหตุที่-13-ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย-มีประสิทธิภาพ-และตอบโจทย์ประชาชน-1.pdf>.
- จักรพันธ์ วงษ์บุญมาวาทย์. (2560). ทบทวนการปฏิรูประบบราชการของไทย. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารกิจการสาธารณะ ครั้งที่ 4 (The 4th National Conference on Public Affairs Management) “การบริหารกิจการสาธารณะภายใต้ประเทศไทย 4.0” (Public Affairs Management Under Thailand 4.0)* (น. 1266-1287). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จารุพร ฉันทวิเศษกุล. (2556). *ความต้องการการพัฒนาตนเองของข้าราชการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา* (ปัญหาพิเศษปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- จิรวรรณ รจนารัตน. (2546). *ปฏิรูปการเมืองและระบบราชการ*. กรุงเทพฯ: ฟังตน.
- ต่อตระกูล ยมนาค, และ ต่อภัสสร ยมนาค. (2560, 9 สิงหาคม). *ต่อต้านคอร์รัปชัน : คุณอันันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีผู้บัญญัติคำว่า ‘โปร่งใส’*. แนวหน้า. สืบค้นจาก <https://www.naewna.com/politic/columnist/30883>
- ทวีศักดิ์ สุทกาวาทิน. (2545). *การปฏิรูประบบราชการไทย: การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง*. สืบค้นจาก http://library1.nida.ac.th/jourfull1/taweesak1/taweesak_bureaucracy1.pdf

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2549). *รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ e-Government* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รัตนไตร.

ประสพโชค ประมงกิจ. (2549). *คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี: รูปแบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้ง.

ปวีณ ณ นคร. (2546). *เอกสารการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พิรุวรรณ กิตติคุณ. (2560). การปฏิรูปประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=40949

โรงเรียนกฎหมายและการเมือง หลักสูตรนิติศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตร์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์. (2565). *หลักพื้นฐานการบริหารราชการแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการสื่อและสิ่งพิมพ์กราฟฟิคไซท์.

ลิขิต ธีระเวคิน. (2540). *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วลัยพร ชินศรี. (2565). *อิทธิพลของแนวคิดทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อการจัดการภาครัฐไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารรัฐกิจบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

วิชัย เทียนถาวร. (2561). การปกครองราชอาณาจักรไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคกลาง : ในรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453). สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_1000127

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (สพข.). (2567). แนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2566– 2570. สืบค้นจาก https://www2.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/circular/01_elmaenwthaang_qr_code_khuumuue.pdf

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2556). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556-พ.ศ. 2561)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

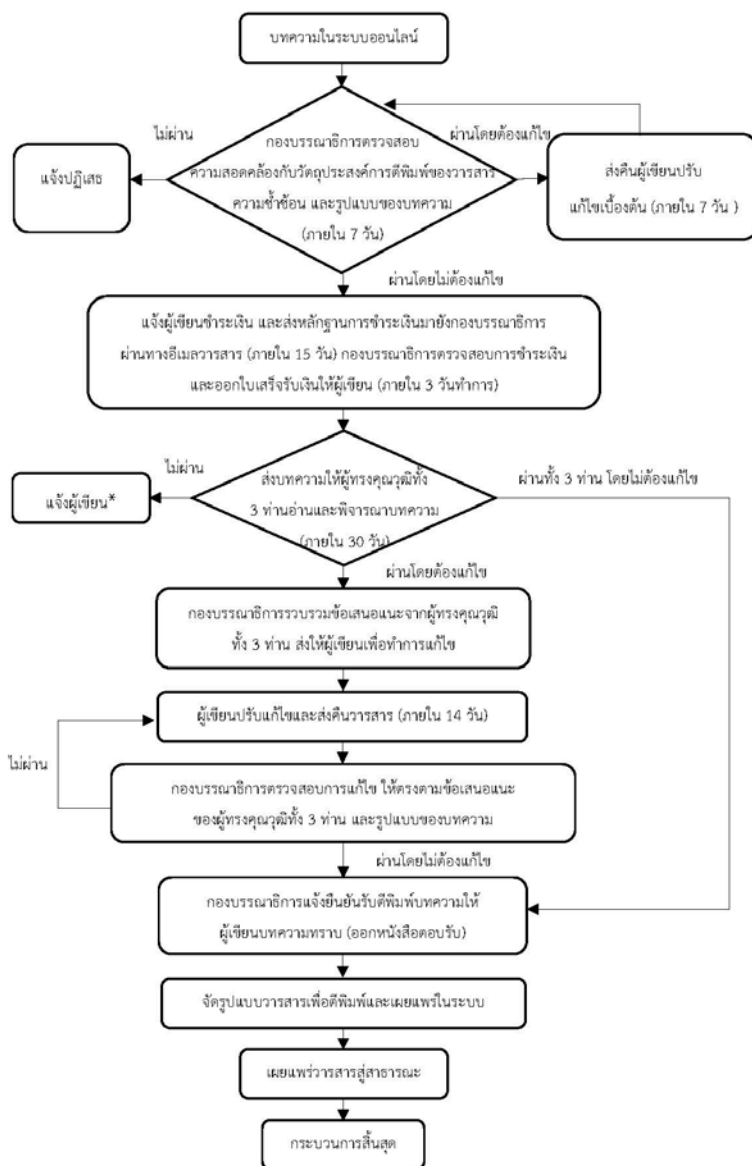
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2561). *ประวัติความเป็นมาสำนักงาน ก.พ.ร.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ฉบับข้าราชการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). *แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2560-2579)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2567). การบริหารจัดการภาครัฐ: รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government). สืบค้นจาก [https:// library2 parliament..go.th/ejournal/content_af/2567/ apr2567-2.pdf](https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2567/apr2567-2.pdf)
- สุพจน์ ทรายแก้ว. (2545). *การจัดการภาครัฐแนวใหม่*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา.
- เสนาะ ตีเยาว์. (2546). *หลักการบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2559). ระบบราชการกับการเคลื่อนตัวสู่ทศวรรษหน้า. ใน วุฒิสาร ตันไชย (บก.), *ประชาธิปไตยไทยในทศวรรษใหม่* (น. 145-174). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อานุภาพ รักษ์สุวรรณ. (2566). การปฏิรูประบบราชการไทย : จากอดีตสู่การเป็นเครือข่ายการจัดการภาครัฐ. *รัฐศาสตร์นิเทศ*, 9(2), 123-146.
- Huges, O. (2003). *Public management and administration: An action* (3rd ed). New York, NY: Pulgrave Macmillan.
- Riggs, F. W. (1966). *Thailand the modernization of bureaucratic polity*. Honolulu: East-west Center.

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ อาคารเทพ พงษ์พานิช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตำบลหนองหาร
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290 โทรศัพท์ 0-5387-5540-5

Email: sasjournal.mju@gmail.com

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี บรรณาธิการบริหาร	081-8840066
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ ผู้ช่วยบรรณาธิการ	093-2419191
3. นางนิตยา ไพอารมณีย์ ผู้ช่วยบรรณาธิการ	081-8850800
4. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต ผู้ช่วยบรรณาธิการ	097-9466928

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ต้องส่งผ่านระบบ
ลงทะเบียนออนไลน์ Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ
บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่
จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะ

ทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบันและมีใช้สังกัดเดียวกับผู้นิพนธ์บทความ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Single Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. (1.5 นิ้ว) ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. (1.77 นิ้ว) และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. (1.58 นิ้ว) และ จัดระยะย่อหน้า 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 20 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.2 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความทางวิชาการ/บทความวิจัย ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 4 ส่วนเท่านั้น คือ

2.1 วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.2 วิธีศึกษา/ค้นคว้าวิจัย ควรระบุถึงวิธีการศึกษา เป็นการศึกษาประเภทใด และอธิบายถึง กลุ่มประชากร กลุ่มตัวอย่าง และจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา วิธีรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยอธิบายพอสังเขป

2.3 ผลการศึกษา ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา ตามวัตถุประสงค์ การศึกษาให้ครบถ้วน

2.4 คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 3 คำ ควรเป็นคำที่ปรากฏในชื่อเรื่องและเนื้อหาที่ศึกษา เพื่อใช้ในการสืบค้นบทความ และควรเป็นคำที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา โดยจะต้องปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียน บทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 องค์ความรู้จากการวิจัย (Knowledge of Research) เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย เมื่อผู้นิพนธ์ได้ทำการเปรียบเทียบผลการวิจัยของตนกับผลการวิจัยของผู้อื่น ในหัวข้ออภิปรายผลการวิจัยแล้ว ได้ข้อสรุปที่เป็นความรู้ใหม่ ที่ไม่พบในงานวิจัยที่ทำการเปรียบเทียบมาก่อน เสนอในหัวข้อองค์ความรู้จากการวิจัย **ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล** พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่า ประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.1.7 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป โดยสรุปเป็นข้อ ๆ ซึ่งมีหัวข้อดังนี้ 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยม

แพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียน บทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์(Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบเนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้นิพนธ์ต้องการนำเสนอ ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่าประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

4. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

4.1 หนังสือ, บทความวารสาร, วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย, สื่ออิเล็กทรอนิกส์

(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) หรือ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

ผู้แต่งคนเดียว ผู้แต่งชาวไทยให้ระบุชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม และ ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยนามสกุล

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550) หรือ วินิจ ผาเจริญ (2550)

(Phacharuen, 2007) หรือ Phacharuen (2007)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551) หรือ

วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล (2551)

(Phacharuen & Phromkun, 2008) หรือ

Phacharuen & Phromkun (2008)

ผู้แต่ง 3-5 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งครบทุกคน และให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” จนถึงผู้แต่งคนสุดท้ายให้คั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สุรพล พรหมกุล, และ เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558)

(Phacharuen, Phromkun, & Panyadee, 2015)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งคนแรก และตามด้วย “และคณะ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และคณะ, 2551)

วินิจ ผาเจริญ และคณะ (2551)

(Phacharuen et al., 2008)

Phacharuen et al. (2008)

กรณีที่เป็นกรอ้างอิงข้อความ/เนื้อหาบางส่วน ให้ระบุเลขหน้าที่นำเนื้อหา/ข้อมูลนั้นๆ มากล่าวถึง โดยมีรูปแบบการเขียนดังนี้

(วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45) หรือ

(วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551, น. 112)

(Jones, 2007, p. 199) หรือ

(Kernis, Cornell, Sun, Berry, & Harlow, 1993, p. 145)

กรณีที่เนื้อหานั้น มีการกล่าวอ้างอิงถึงหลายผลงาน ให้ใช้เครื่องหมาย ; คั่นระหว่างผลงาน เช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45; เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558; Jones, 2007, p. 199)

4.2 สัมภาษณ์

(ผู้แต่ง, สัมภาษณ์, วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2550)

(Winit Phacharuen, personal communication, August 11, 2007)

(E. Robbins, personal communication, January 4, 2001).

5. การอ้างอิงท้ายบทความ ตามหลักเกณฑ์ APA

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง 1 คน Single Author	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ <i>ชื่อหนังสือ</i> ./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of publication)./ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i> ./ Location:/ Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
ผู้แต่ง 2 คน Two Authors	ตัวอย่าง กำธร ชำรงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> . กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> . New York, NY: Springer.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./ และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ (ปีที่พิมพ์)./ <i>ชื่อหนังสือ</i> ./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./ & Author, B. B./ (Year of publication)./ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i> ./ Location:/ Publisher.
ผู้แต่ง 3-7 คน Three to Seven Authors (ระบุชื่อครบทุก คน – FILL ALLL AUTHORS)	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง นิพนธ์ วรทนนท์กุล, และ จักรพันธ์ สมศรี. (2542). <i>โรคดอกไม้เมืองหนาว</i> . กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6. Okuda, M., & Okuda, D. (1993). <i>Star trek chronology: The history of the future</i> . New York, NY: Pocket Books.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./ ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ ชื่อ สกุลผู้แต่ง3./ ชื่อ สกุลผู้แต่ง4./ และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5./ (ปีที่พิมพ์)./ <i>ชื่อหนังสือ</i> ./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
ผู้แต่ง 3-7 คน Three to Seven Authors (ระบุชื่อครบทุก คน – FILL ALLL AUTHORS)	Author, A. A./ Author, B. B./ Author, C. C./ Author, D. D./ Author, E. E./ & Author, F. F./ (Year of publication)./ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i> ./ Location:/ Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./ ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ ชื่อ สกุลผู้แต่ง3./ ชื่อ สกุลผู้แต่ง4./ และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5./ (ปีที่พิมพ์)./ <i>ชื่อหนังสือ</i> ./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	ตัวอย่าง หาญกล้า วิจิตรประดิษฐ์, เสกสรรค์ จันทร์แรม, และ สุขสวัสดิ์ ทองคำ. (2540). <i>เทคโนโลยีการผลิตลำไยสีชมพู</i>. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T., & Bach, J. S. (1993). <i>Organization</i>. Chicago, IL: University of Chicago Press.
ผู้แต่ง มากกว่า 7 คน ขึ้นไป More than Seven Authors	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง3,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง4,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง6,/... ชื่อ สกุลผู้แต่งคนสุดท้าย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. (ระบุชื่อ 6 คน หลังชื่อคนที่ 6 ให้ใช้จุดไข่ปลาแทนชื่อผู้แต่งจากนั้นให้ระบุชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย) Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./Author, F. F./... Author, G. G.Last Author)/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. *กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) (Enter the names of 6 people. After the 6th person, use an ellipsis instead of the author's name, then add the last author's name)
	ตัวอย่าง นพรัตน์ บุญขจร, ชัยสิทธิ เอกเทศ, พงศ์ภัทร โลกสวย, ชัยพร เดชทิพย์, ปรีชา ทองคำขาว, จีรศักดิ์ แสงโชติช่วง, ... ดารา หอมละมุน. (2552). <i>ระบบสารสนเทศทั้งภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำปิง: การจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำในลุ่มน้ำปิงเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ</i>. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. Miller, F. H., Choi, M. J., Angeli, L. L., Harland, A. A., Stamos, J. A., Thomas, S. T., . . Rubin, L. H. (2009). <i>Technical Communication</i>. New York, NY: Springer.
ผู้แต่งเป็น สถาบัน Organization as Author	หน่วยงานใหญ่ หน่วยงานย่อย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. corporate author/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ด้วยย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) ตัวอย่าง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2552). <i>บทคัดย่อชุดโครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง</i>. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. American Psychological Association. (2009). <i>APA Style</i>. New York, NY: Springer.
หนังสือแปล	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ/(ชื่อผู้แปล, ผู้แปล)./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์./ (ต้นฉบับพิมพ์/ปี) Author, A. A./ (Year of publication)./ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i>/(Translator,/Trans.)/Location:/Publisher./ (Original work published Year)
A Translation	ตัวอย่าง สติเวนสัน, วิลเลียม. (2536). <i>นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ</i> (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรีนติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. (ปีพิมพ์ต้นฉบับ 1976) Laplace, P. S. (1951). <i>A philosophical essay on probabilities</i> (F. W. Truscott & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover. (Original work published 1814)
ผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ	ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บรรณาธิการ)./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. Editor, A. A./ (Ed./Eds.)/ (Year of publication)./ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i>./Location:/Publisher.
Edited Book, No Author	ตัวอย่าง วิภาดา ภาพเขียน. (บรรณาธิการ). (2541). <i>ไทยยุคสุโขทัย</i>. กรุงเทพฯ: โครงการวิจิตรศิลป์. Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (Eds.). (1997). <i>Consequences of growing up poor</i>. New York, NY: Russell Sage Foundation.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง Unknown Author	ชื่อหนังสือ./ (ปีที่พิมพ์). /สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	<i>Title of work: Capital letter also for subtitle./ (Year of publication). /</i> <i>Location:/Publisher.</i>
	<u>ตัวอย่าง</u> แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. (2542). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. <i>Merriam-Webster's collegiate dictionary. (1993). Springfield, MA: Merriam-Webster.</i>
ปรากฏครั้งที่พิมพ์ Edition other than the first	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์). /ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์). /สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of publication). /<i>Title of work: Capital letter also for subtitle/ (Edition.). /Location:/Publisher.</i>
	<u>ตัวอย่าง</u> กัธธ อารงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ฝันป่าแผ่นดินไทย</i> (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> (5th ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์/สำนักพิมพ์ No publisher of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ท.] for Thai Documents and [n.p.] for Foreign language documents
ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ No year of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ป.] for Thai Documents and [n.d.] for Foreign language documents

บทความในหนังสือ - Chapter in Book	
ARTICLE OR CHAPTER IN AN EDITED BOOK	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. /ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บก.)./ ชื่อหนังสือ./ (น. เลขหน้า) ที่ปรากฏบทความจากหน้าใดถึงหน้าใด./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ <i>Title of Book</i>/ (p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place:/ Publisher.
ตัวอย่าง	วิสาชา เจริญศิลป์. (2534). การรักษาโรคติดเชื้อทางเดินหายใจจากเชื้อไวรัส RSV (Respiratory Syncytial Virus) ในเด็ก. ใน สมศักดิ์ โล่เลขา, ชลรัตน์ ติเรกวัดชัย, และ มนตรี ตูจินดา (บก.), <i>อิมมูโนวิทยาทางคลินิกและโรคภูมิแพ้</i> (น. 99-103). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. ธิดา เมฆสุวรรณ. (2562). ความขัดแย้งระหว่างศาสนาในประเทศไทย. ใน ปรีดี หงส์สตีฟ, และ อัมไพร หมดเต็น (บก.), <i>ศาสนากับความรุนแรง</i> (น. 400-459). กรุงเทพฯ: Illuminations Editions. Chumdermphadejsuk, S. (1991). Acute Asthma Treatment in Children. In S. Lohlekha (Ed.), <i>Clinical Immunology and Allergy</i> (pp. 99-103). Bangkok: The Royal College of Pediatricians of Thailand & Pediatric Society of Thailand. O'Neil, J. M., & Egan, J. (1992). Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. In B. R. Wainrib (Ed.), <i>Gender issues across the life cycle</i> (pp. 107-123). New York, NY: Springer.
บทความในวารสาร - Journal Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏบทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ. Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of article./ <i>Title of Periodical</i>,/ volume number (issue number),/ pages.
ตัวอย่าง	โมราร์ช ช่อขบา. (2536). แหล่งสารนิเทศบนอินเทอร์เน็ต. <i>วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์</i>, 13(2), 1-13.

บทความในวารสาร - Journal Article	
	Dubleck, L. (1990). Science fiction aids science teaching. <i>Physics Teacher</i> , 28(2), 316-318.
	Harlow, H. F. (1983). Fundamentals for preparing psychology journal articles. <i>Journal of Comparative and Physiological Psychology</i> , 55, 893-896.
บทความในแมกกาซีน, นิตยสาร - ARTICLE IN A MAGAZINE	
รูปแบบ	ชื่อ สกฤผู้เขียนบทความ./ (ปี,/เดือนที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสาร,/ปีที่(ฉบับที่),/เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year,/Month of publication)./Title of article./Title of Magazine,/volume number(issue number),/pages.
ตัวอย่าง	ส้มโอมีอ. (2545, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. <i>Update</i> , 20(210), 37-40. Henry, W. A., III. (1990, April). Making the grade in today's schools. <i>Time</i> , 135, 28-31.
บทความในหนังสือพิมพ์ - ARTICLE IN A NEWSPAPER	
รูปแบบ	ชื่อ สกฤผู้เขียนบทความ./ (ปี,/วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/น./เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year,/Month/Date of publication)./Title of article./Title of Newspaper,/p,pp./pages.
ตัวอย่าง	บัวช่อ รักษ์สุพรรณ. (2545, 8 พฤศจิกายน). อนาคตอิสราเอล-ปาเลสไตน์. <i>สยามนิวิสต์</i> , น. 6. พนิดา สงวนเสรีวานิช. (2554, 24 เมษายน). พระปลัดสุชาติ สุวัฑฒโกปกากะญอ นักพัฒนา. <i>มติชน</i> , น. 17-18. Schultz, S. (2005, December). Calls made to strengthen state energy policies. <i>The Country Today</i> , pp. 1A, 2A. Boonnoon, J. (2011, April 28). Manufactures flood Thai market. <i>The Nation</i> , p. 7A.

บทความในสารานุกรม - Encyclopedia Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อสารานุกรม/ (ฉบับที่./ หน้า)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article Title. In/ Encyclopedia Title/ (Vol. Number./ p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place: Publisher.
ตัวอย่าง	เหมือนฝัน รักธรรม. (2537). คัวฮักคัวหาง. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (ฉบับที่ 24, น. 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
	Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In <i>The encyclopedia Americana</i> (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier.
รายงานการวิจัย - Research report	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง/ (รายงานวิจัย)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Title/ (Research report)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตายของประเทศไทย (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Deming, D., & Dynarski, S. (2008). <i>The Lengthening of Childhood</i> (Research report). Nashville: American Economic Association.
เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา/ (น./ เลขหน้า-เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title. In/ Title of Conference/ (pp. page number-page number)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	ชัชพล มงคลิก. (2552). การประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ในการจัดตารางการผลิตแบบพหุเกณฑ์: กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา. ใน การประชุมวิชาการการบริหารและการจัดการ ครั้งที่ 5 (น. 46). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Piyasiripon, N. (2016). Factors affecting Policy Implementation Effectiveness toward National Security Policy in Southernmost Provinces of Thailand. In <i>Proceeding of The 38th National Graduate Research Conference</i>

เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
	(<i>Humanities and Social Science</i>) (pp. 169-176). Phitsanulok: Naesuan University Publishing House. Soutar, G., & Mazzaro, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In <i>Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness</i> (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.
วิทยานิพนธ์ และ ปรินญาณิพนธ์ - Thesis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนวิทยานิพนธ์./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือปรินญาณิพนธ์/(วิทยานิพนธ์ ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปรินญาณิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต)./ชื่อสถานศึกษา./ สถานที่พิมพ์. Author, A. A./ (Year)./ <i>Title of dissertation</i> / (Doctoral dissertation or Master's thesis)./ Name of Institute./ Location.
ตัวอย่าง	ช่อเพ็ญ นวลขาว. (2548). <i>ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศกับแบบแผนการผลิตและวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร ศึกษากรณีชุมชนชนบท จังหวัด นครศรีธรรมราช</i> (วิทยานิพนธ์ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช. Nickels, D. W. (2005). <i>The relationship between IT-business alignment and organizational culture: An exploratory study</i> (Doctoral dissertation). University of Memphis, Memphis.
ราชกิจจานุเบกษา	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง./ (ปี./วัน/เดือน/ที่พิมพ์)./ราชกิจจานุเบกษา./ เล่มที่/ตอนที่./ หน้า.
ตัวอย่าง	พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 67 ก, หน้า 33.

สื่อโสตทัศนและสื่ออื่น ๆ – Electronic Sources	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้ผลิต/(ผู้ผลิต),/และ/ชื่อ สกุลผู้กำกับ/(ผู้กำกับ),/(ปีที่ผลิต),/ชื่อเรื่อง/[ประเภทของสื่อโสตทัศน],/สถานที่ผลิต:/สถานที่ถ่ายทำ.
	Producer, P. P./(Producer),/&/Director, D. D./(Director),/(Date of publication),/Title of motion picture/[Motion picture],/Country of origin:/Studio or distributor.
ตัวอย่าง	ศรีัญญา จิตศิลป์. (2561). <i>คนชายขอบในประเทศไทยพัฒนา</i>. [วีดิทัศน์]. กรุงเทพฯ: फिल्मศิลป์. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2543). <i>รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเรื่องน้ำ</i>. [ซีดีรอม]. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสารสนเทศ กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม. Smith, J. D. (Producer), & Smithee, A. F. (Director). (2001). <i>Really big disaster movie</i> [Motion picture]. United States: Paramount Pictures. Important, I. M. (Producer). (1990, November 1). <i>The nightly news hour</i> [Television broadcast]. New York, NY: Central Broadcasting Service. Taupin, B. (1975). Someone saved my life tonight [Recorded by Elton John]. On <i>Captain fantastic and the brown dirt cowboy</i> [CD]. London, England: Big Pig Music Limited.
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หรือ บทความวารสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ เอกสารจากฐานข้อมูล - Databases	
บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์),/ชื่อบทความ,/สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม) หรือชื่อฐานข้อมูล
	Author, A. A.,/&/Author B. B.,/(Date of publication),/Title of page/[Format description when necessary],/Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย. (2554). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ. สืบค้นจาก http://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge CNN Wire Staff. (2011). How U.S. forces killed Osama bin Laden. Retrieved from http://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html

บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
	Eco, U. (2015). How to write a thesis [PDF file]. (Farina C. M. & Farina F., Trans.) Retrieved from https://www.researchgate.net/... How_to_write_a_thesis/.../Umberto+Eco-How+to+Write+... (Original work published 1977)
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
ไม่มีเลข DOI – With no DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) หรือชื่อ ฐานข้อมูล
	Author, A. A./ (Year of Published)./ Title of article./ Title of Online Journal./ volume number(issue number)./ page range../ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุนันทา เลาวัญศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของน้ำสกัดชีวภาพแบะเข้มข้นจากขยะครัวเรือน. วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 29(2), 165-169. สืบค้นจาก http://www.journal.msu.ac.th/msu.ac.th/index.php?option=com_content&task= Smyth, A. M., Parker, A. L., & Pease, D. L. (2002). A study of enjoyment of peas. Journal of Abnormal Eating, 8(3), 120-125. Retrieved from https://www.fakeexamplehomepage.com/full/url/
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI – With DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./ เลข DOI
	Author, A. A., & Author, B. B./ (Year of Published)./ Title of article./ Title of Journal./ volume number(issue number if available)./ page range./ doi:00000000/00000000000000 or https://doi.org/10.0000/0000
ตัวอย่าง	Brownlie, D. (2007). Toward effective poster presentations: An annotated bibliography. European Journal of Marketing, 41, 1245-1283. doi:10.1108/03090560710821161

บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
	Wooldridge, M.B., & Shapka, J. (2012). Playing with technology: Mother-toddler interaction scores lower during play with electronic toys. <i>Journal of Applied Developmental Psychology</i> , 33(5), 211-218. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2012.05.005
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่น ๆ	
บทความในหนังสือออนไลน์ – Online Book Chapter	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. /ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ (ถ้ามี)/ (บก.)./ ชื่อหนังสือ (บทที่หรือหมายเลขส่วน ถ้ามี)./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./Eds.),/ <i>Title of Book</i> (chapter or section number)./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Engelshcall, R. S. (1997). Module mod_rewrite: URL Rewriting Engine. In <i>Apache HTTP Server version 1.3 documentation</i> (Apache modules). Retrieved from https://httpd.apache.org/docs/1.3/mod/mod_rewrite.html Peckinpugh, J. (2003). Change in the Nineties. In J. S. Bough and G. B. DuBois (Eds.), <i>A century of growth in America</i>. Retrieved from GoldStar database.
สารานุกรม/พจนานุกรมออนไลน์ – Online Encyclopedias and Dictionaries	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ใน/ ชื่อสารานุกรม/พจนานุกรม./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Encyclopedias or Dictionaries./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Feminism. (n.d.). In <i>Encyclopædia Britannica online</i> . Retrieved from https://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism

วิกิ - Wikis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี/จาก/ชื่อวิกิ:/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Retrieved/ Month/Date,/ Year/ from/ Name of WIKI:/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2553 จาก วิกิพีเดีย: http://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ OLPC Peru/Arahuay. (n.d.). Retrieved April 29, 2011 from the OLPC Wiki: https://wiki.laptop.org/go/OLPC_Peru/Arahuay
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ – Electronic Books	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of work: Capital letter also for subtitle./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	De Huff, E. W. (n.d.). <i>Taytay's tales: Traditional Pueblo Indian tales</i> . Retrieved from https://digital.library.upenn.edu/ women/dehuff/taytay/taytay.html
หนังสือพิมพ์ออนไลน์ – Newspaper Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A. (Year, Month Day). Title of article. Title of Newspaper. Retrieved from https://www.homeaddress.com/
ตัวอย่าง	ข่าวสดออนไลน์. (2564, 5 มีนาคม). ครม.ไฟเขียว 764 ล้าน ซื้อเรือคืนหลังประมงเจอพิษแก๊สไอ ยูยู นายกหวั่นเวียนเทียน. ข่าวสด. สืบค้นจาก https:// www.khaosod.co.th/ economics/news_2277605 Parker-Pope, T. (2008, May 6). Psychiatry handbook linked to drug industry. <i>The New York Times</i> . Retrieved from https://well.blogs.nytimes.com/

หมายเหตุ: 1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนามฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อกับราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม

2. กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ใส่ชื่อทั้งสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับเอกสารภาษาไทย และใช้เครื่องหมาย “&” สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ระหว่างคนที่ 1 และคนที่ 2 โดยเว้น 1 ระยะก่อนและหลัง

3. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อสกุล ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น โดยเว้น 1 ระยะ และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) ทั้งนี้การกลับชื่อสกุลให้ใช้ตามความนิยมของคนในชาตินั้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อสกุลและอักษรย่อชื่อต้น อักษรย่อชื่อกลาง หากกรณีที่ผู้แต่งมีคำต่อท้าย เช่น Jr. หรือคำอื่น ๆ ให้ใส่คำดังกล่าวต่อท้ายอักษรย่อชื่อต้น หรือ อักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) โดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค

4. ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ให้ลงรายการบรรณานุกรมโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหาหน่วยงานย่อย และเว้นวรรคจากชื่อหน่วยงานใหญ่ไปหาชื่อหน่วยงานย่อย แต่ถ้าเป็นการอ้างอิงในเนื้อหา ให้เรียงลำดับจากหน่วยงานย่อยไปหาหน่วยงานใหญ่

5. ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ หรือ สำนักพิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

6. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ APA Style 6th edition เช่น APA Formatting and Style Guide. From <http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/>American Psychological Association (APA) 6th edition style Examples. From www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf

6. วิธีเรียงอ้างอิง การเรียงอ้างอิงใช้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นสากล โดยคำที่มีสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก - กฮ ดังนี้

ก ข ค ศ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น

บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฦ ล ฬ ฎ ฏ ว ศ ษ ห อ ฮ

ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

อะ อัว อัวะ อา อำ อี อี้ อื อุ ูเอะ เอ เอาะ เอา

เอน เอย เียะ เอื้อ เอื้อะ แอ แอะ โอ โอะ ไอ ไอ

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายตารางให้พิมพ์เหนือตารางชิดกันซ้าย ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ตารางโดยมีรูปแบบดังนี้

ตารางที่/1/ชื่อตาราง

สำหรับคำบรรยายภาพ กราฟ แผนภูมิ แผนภูมิภาพ ให้พิมพ์ใต้ภาพ จัดกลางหน้ากระดาษ ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพ โดยมีรูปแบบดังนี้

ภาพที่/1./ชื่อภาพ